

FORMACIÓ
Policia.cat

Introducció a la criminologia - pràctica policia...

Gregori Martínez Cantero

Programa

CURS INTRODUCCIÓ A LA CRIMINOLOGIA Perspectiva policial

1.- CRIMINOLOGIA

- A- Introducció a la Criminologia
- B- Les primeres Escoles criminològiques
- C- Teories Criminològiques
- D- El futur de la Criminologia

2.- VICTIMOLOGIA

- A- Introducció a la victimologia
- B- Concepte de victimització
- C- Principis bàsics per una comprensió victimològica

3.- MÈTODES D'INVESTIGACIÓ

- A.- Coneixement científic i coneixement del sentit comú
- B.- La diferència entre l'objecte d'estudi en ciències naturals i socials
- C.- Coneixement objectiu i Paradigmes
- D.-Mètodes i tècniques d'investigació

4.- PENOLOGIA

- A- La justificació del càstig, models punitius.
- B.- Sistemes de penes en el Codi Penal Espanyol.
- C- La determinació de la pena.
- D.- La llibertat condicional.
- E- Les mesures de seguretat

5.- PREVENCIÓ DE DELICTES

- A- Introducció a la Prevenció de delictes
- B- Classificació dels programes de prevenció
- C- Prevenció a través de models policials proactius.

6.- CRIMINOLOGIA EN L'ACTUALITAT

- 1- Funcions actuals de la criminologia
- 2- Objecte de la Criminologia
- 3- El futur de la Criminologia

7.- INTRODUCCIÓ A LA POLÍTICA CRIMINAL

- 1- Concepte de política criminal
 - 2- L'actuació policial
 - 3- Valoració crítica de la legislació sancionadora en matèria de drogues espanyola
- 4- Cas pràctic de propostes de política criminal - Drogues-

8.- INTRODUCCIÓ A LA PSICOLOGIA CRIMINAL

- 1- Concepte de psicologia criminal.
- 2- Personalitat
- 3- Antecedents històrics
- 4- Avaluació psicològica forense.

9.- INTRODUCCIÓ A LA MEDICINA FORENSE

- 1- Introducció
- 2- Autòpsia mèdic legal o judicial
- 3- Processos destructors del cadàver
- 4- Cronotanotocriagnòstic
- 5- Lesions per objectes contundents
- 6- Ferides per armes de foc
- 7- Mort per electrocució
- 8- Mort violenta de menors
- 9- Asfixies
- 10- Taques de sang
- 11- Indicis

10.- INTRODUCCIÓ ALS PROBLEMES CRIMINOLÒGICS

- 1- Concepte i principals problemes criminològics
- 2- Estudi de la prostitució com problema criminològic

TEMA 1: CRIMINOLOGIA**A.- INTRODUCCIÓ A LA CRIMINOLOGIA****1.- Concepte de Criminologia**

La criminologia és la ciència empírica i interdisciplinària que s'ocupa de l'estudi del crim, de la persona, de l'infractor, la víctima i el control social del comportament delictiu, i tracta de subministrar una informació vàlida, contrastada, sobre la gènesi, dinàmica i variables predictives del crim –considerat com un problema individual i com un problema social-, així com sobre els programes de prevenció eficaç del crim i tècniques d'intervenció positiva en el delinqüent.

En aquesta aproximació al concepte de la criminologia indica algunes de les característiques fonamentals:

a.- Mètode empíric i interdisciplinari.

b.- L'objecte d'analitzar són:

- el delicte
- el delinqüent
- la víctima
- el control social

c.- Amb la funció de:

- explicar i prevenir el crim.
- intervenció en el delinqüent (preferentment)

La definició de Criminologia segons SUTHERLAND és "cos de coneixements del delicte com fenomen social. Inclòs dintre del seu àmbit els processos d'elaboració de les lleis, d'infracció de les lleis i de reacció davant les infraccions a les lleis.

Dintre d'aquesta definició les funcions de la Criminologia són:

a.- L'estudi de les causes del delicte o funció etiològica (estudi del comportament).

b.- Contribuir a les formes de resposta al delicte, control i prevenció.

c.- Estudi dels processos de producció de les lleis penals, com i per què es fan les lleis.

L'aspiració de la Criminologia és l'aplicació del mètode científic propi de les ciències naturals a l'estudi del comportament humà ja que per això ha d'haver teoria i observació de fets empírics i per altres autors la interpretació i comprensió no poden donar-se en les ciències socials ja que només es donen a les ciències humanes.

La Criminologia al ser el conjunt ordenat de la ciència experimental del crim, de l'infractor de les normes jurídiques, del comportament socialment negatiu i del control d'aquest comportament no pot estar basada en especulacions, opinions i judicis de valor per si s'ha de referir preferentment a fets observables de mode sistemàtic, ordenats que puguin constituir l'objecte d'una investigació empírica.

En el terme empíric es refereix a un tipus d'investigació que està més fundada en l'observació que en arguments u opinions, encara que dintre de la Criminologia també existeix lloc per l'opinió i la interpretació.

2.- Sorgiment de la Criminologia

Existeixen diverses concepcions sobre el naixement i desenvolupament de la Criminologia, ROCK (1994) distingeix aquestes fases:

a.- Entre els anys 1500 – 1750 (fase precriminologica) quan els escrits es van realitzar de forma novel·lesca.

b.- Entre els anys 1750 – 1830 quan es van caracteritzar pel seu esperit filantròpic i de reforma penal.

c.- Entre els anys 1830 – 1890 quan l'Estat comença a organitzar-se de forma moderna i es creen les forces de policies i judicials, on la Criminologia apareix com una ciència mèdica per corregir la delinqüència.

d.- Entre els anys 1890 – 1960 quan la Criminologia està caracteritzada com disciplina acadèmica.

e.- A partir dels anys 1960 la Criminologia comença a estar més influenciada per la sociologia i d'aquesta forma es separa dels objectius governamentals de només del control del delictes.

La criminologia sorgeix com disciplina acadèmica aproximadament a mitjans del segle XIX després del triomf de la revolució francesa es procedeix a elaborar un Dret Penal d'acord a les noves idees revolucionàries.

Una vegada constituïda la criminologia aquesta es presentarà com un saber que pot reduir la delinqüència mitjançant la prevenció, correcció i l'eliminació de la delinqüència encara que estava quasi enfocada a fer servir el Dret Penal.

Aquesta caracterització de la criminologia com ciència empírica ha continuat fins avui per això el seu grau de correcció es mesura per la seva correspondència pràctica. Les teories criminològiques són empíriques perquè estableix hipòtesis que es poden verificar mitjançant successives investigacions. Encara s'ha de reconèixer que les teories criminològiques evolucionen no només per les modificacions introduïdes per les investigacions empíriques sinó pel canvi de les idees, intuïcions, valors culturals ...

3.- Per què serveix la criminologia?

En primer lloc la criminologia pot ser d'utilitat al tractar amb la delinqüència per reduir-la o prevenir-la per això els investigadors criminològics es valen de:

- a.- teories globals de la delinqüència.
- b.- estudis referits a delictes concrets.
- c.- investigacions relatives a diversos agents e institucions.

En segon lloc la criminologia pot ser d'utilitat pel sistema penal per poder respondre principalment les següents preguntes:

- a.- Es deu criminalitzar una determinada conducta?
- b.- Quins són els efectes de l'aplicació d'una norma penal?
- c.- Quin tipus de pena ha de estar prevista?

En un tercer àmbit la criminologia pot contribuir mitjançant l'orientació psicològica a millorar les respostes en institucions tancades o medis oberts pels delinqüents i pot servir també per dissenyar programes d'atenció a les víctimes de delictes generals o aquells delictes que presenten una problemàtica específica.

FUNCIONS DE LA CRIMINOLOGIA

Cal plantejar-se tres preguntes:

- Finalitat i objectiu dels coneixements que la Criminologia aporta.
- Paper de la Criminologia i del criminòleg en els nostres dies.
- Ressaltar la necessitat que l'Ordenament Jurídic reculli els coneixements que la Criminologia aporta a través d'una política criminal eficaç.

Una de les primeres funcions de la Criminologia és el coneixement científic del fet criminal. L'objectiu és aportar coneixements sobre el fenomen criminal, aquests coneixements deuen tenir l'etiqueta de coneixements científics, serà l'equivalent a coneixement precís / fiable.

És a través del mètode de la Criminologia (mètode interdisciplinari, tècniques empíriques) com es pot reduir el subjectivisme en aquest cas. La Criminologia aportarà un diagnòstic qualificat, fiable del fet criminal.

No només ha de ser una aportació de coneixements, sinó que ha de ser un conjunt de sabers sistematitzat no aïllat. El coneixement és molt més que una summa o acumulació de dades, la Criminologia és el conjunt ordenat, sistematitzat de sabers sobre el delicte, delinqüent, víctima i control social.

Una de les seves funcions és ser una central d'informacions, amb l'aportació de la informàtica, ningú pot posar en dubte que la criminologia pot convertir-se en una gran central d'informació. Així podrà aportar dades rellevants per al legislador i ciències penals.

Però el seu objectiu no és la recollida de dades, la seva funció serà analitzar i interpretar aquestes dades conformement a una teoria. Cal procurar tenir un cos de coneixements que se sustenti en una teoria.

Apareix també com una ciència pràctica, ha d'aportar solucions a problemes concrets, per aquest motiu es consideri una ciència pràctica que aporta solucions útils a les finalitats de la policia, legislador, ciència penal i ciència penitenciària.

S'ha mantingut que la Criminologia ha de centrar-se en la lluita o control de la criminalitat, no correspon a la Criminologia aquesta lluita o control que correspon als poders públics. La seva funció és el saber criminològic, aportant dades per combatre el crim.

Una altra de les funcions és la legitimació o crítica del control social, en aquest sentit la Criminologia mai adopta una postura neutral, la Criminologia o bé defensa un status establert (Criminologia conservadora) o adopta una postura crítica de l'ordre social, el teòric de la Criminologia o bé està a favor de la societat estatalment organitzada o opta per defensar a les minories. Aquí es plantegen dos corrents, la positivista que manté que el sistema social és bo i el delinqüent és dolent, opinen que la pena és benefactora o parteixen de la idea que el que falla és el sistema imperant, l'ordre social el delinqüent no és més que una víctima de l'ordre social, la delinqüència és una conseqüència de l'anterior, la fi de la pena ha de ser resocialitzar o reeducar, aquest corrent és la trucada del etiquetament.

El que es manté amb això és que no es pot ser neutral. O s'és partidari d'una teoria o de l'altra.

4.- Objecte d'estudi i mètodes d'estudi.

En un principi la criminologia es caracteritzava per subministrar un coneixement empíric de les causes de la delinqüència i el processos de criminalització.

L'ampliació del objecte d'estudi de la criminologia es produeix primer amb l'entrada de la víctima en els anys 80.

En els anys 90 s'amplia com nou objecte d'estudi el delictes com fet tractant d'analitzar les condicions puntuals que fan possible el delictes.

El mètodes d'estudi pot fer servir diversos mètodes que li ajudin a estudiar la realitat social, de forma molt breu són:

- a.- Mètodes quantitativs (estadístiques, enquestes, estudis variis...
- b.- Mètodes qualitativs (entrevistes en profunditat, grups de discussió, observació participant, investigació documental...)

MÈTODES I TÈCNiques D'INVESTIGACIÓ CRIMINOLÒGICA

El mètode que criminòlegs i juristes van a utilitzar, seran mètodes substancialment diferents. Els científics de la Criminologia utilitzaran un mètode basat en l'observació i en l'experimentació, això és lògic ja que la Criminologia és una ciència empírica que utilitza un mètode inductiu.

MÈTODES I TÈCNiques

No existeix un mètode unitari i propi de la Criminologia, ens anem a trobar amb diversos mètodes i diverses tècniques d'investigació. El que determinarà que la Criminologia es decanti per un mètode o un altre serà la naturalesa de l'objecte estudiat i la fi d'observació.

Existeix una interdependència mètode – objecte segons l'objecte d'estudi, haurà de correspondre un mètode apropiat, si el que es pretén és estudiar el crim, es va a imposar un enfocament conductual, interessa en aquest cas explicar el pas a l'acte, que és el que desencadena que es produeixi l'acte. Però si el que ens interessa és l'anàlisi del criminal, prevaldrà un enfocament clínic, i si el que pretenem és l'estudi de la criminalitat en conjunt, premiarà un enfocament estadístic.

TÈCNiques D'INVESTIGACIÓ EN PARTICULAR

Es caracteritzen per ser un gran nombre: estadístiques, biològiques (estudis genètics), biotipològiques, antropològiques, psicològiques, mèdiques, sociològiques, criminalístiques, clíniques, biogràfiques, documentals, bibliogràfiques i psiquiàtriques.

El mètode estadístic.

1. Es pot establir una distinció entre estadístiques de masses o de sèries.
 - a.- Les primeres abastaran la totalitat de l'activitat criminal d'una població.
 - b.- les estadístiques de sèries se centren exclusivament en un nombre restringit de casos.

2. En segon lloc podem parlar d'estadístiques estàtiques o dinàmiques, les primeres seran aquelles que es van a cenyir a contemplar l'objecte de repòs (en un mateix període de temps analitzaran l'objecte d'una manera estàtica). L'estadística dinàmica contemplarà la criminalitat en moviment, analitzarà les oscil·lacions de la criminalitat durant un període determinat.

3. En tercer lloc existeixen dos tipus d'estadístiques de creació nord-americana. Informes d'autodenúncia i estudis de victimització. Apareixen perquè en realitat les estadístiques reflecteixen la criminalitat registrada, s'escapen tots aquells delictes que no han estat denunciats. Aquests dos tipus d'estadística recolliran la xifra negra. Els informes d'autodenúncia van a possibilitar el càlcul del nombre d'infractors mentre que els estudis de victimització recolliran el volum global i la naturalesa de les accions delictives durant un període.

Existeix una xifra negra de criminalitat no registrada ja que hi ha una gran quantitat de fets delictius que no consten ja que la víctima no va fer la denúncia corresponent, altres vegades pot passar que la víctima presenta la denúncia però que no s'hagi investigat o que la investigació llanci un resultat diferent a l'esperat.

García Pablos: "Ni tot delicte transcendeix, ni tot delicte conegut es denuncia, ni tot delicte denunciat es persegueix, ni tot delicte perseguit es castiga ni tota condemna imposada es compleix".

Les taxes oficials de la criminalitat estan molt per sota de les taxes reals. És precisament això el que els informes d'autodenúncia i els estudis de victimització pretenen conèixer la possible participació de l'enquestat en actes delictius.

Informes d'autodenúncia: proporcionen una visió completa i matisada de la veritable distribució de la delinqüència dins de la societat, amb això s'obtindrà informació sobre la personalitat de l'autor, informació sobre les maneres de comissió del delicte, actituds i opinions de l'infractor, freqüència amb que es cometien aquests actes, taxa de criminalitat juvenil.

Però els actes que aporta no són fiables, ja que hi ha individus que informen sobre delictes d'escassa importància, unes altres exageraran o ocultaran la realitat, aquests informes són fiables però cal tenir en compte aquests punts.

Enquestes de Victimització: aportaran dades que provenen de les víctimes de delictes, saber si es va

denunciar o no el fet delictiu, relació entre víctima i agressor, modus operandi de l'agressió i la freqüència de victimització...

Aquestes enquestes sorgeixen a EUA en la dècada dels 60. A Espanya comencen a realitzar-se en 1978. Els resultats també s'han d'analitzar amb rigurositat ja que hi haurà ocasions en la qual la víctima exagera o fingirà haver estat víctima de més delictes dels quals en realitat és víctima.

CONCLUSIONS:

- La primera conclusió és que el crim no és patrimoni d'una classe social.
- L'home participa en més activitats delictives que la dona, les taxes de creixement de la criminalitat femenina van en augment.
- Els adults cometen crims més greus que els joves.
- La criminalitat juvenil es troba més difosa del que afirmen les estadístiques oficials.
- Els joves són avui víctimes del delicte en proporció superior a les persones majors.
- Es posa de manifest un fracàs del control penal del crim, això obeeix a una pluralitat de factors, no pot individualitzar-se en concretes instàncies de control, és un fracàs generalitzat.
- S'observa que existeix una xifra negra de major proporció en delictes lleus enfront dels greus.

Per raó de les fonts, les estadístiques es poden dividir en estadístiques policials, que es veuran reflectides en les memòries Conselleria d'Interior, estadístiques fiables que ofereixen una imatge propera a la realitat, s'elaboren mitjançant les dades que aporten totes les comissaries de Catalunya.

Estadístiques judicials: es poden dividir en tres apartats. 1º les memòries de la fiscalia del Tribunal Suprem, informaran sobre l'evolució de la criminalitat i sobre el moviment de les causes durant l'any en qüestió. 2º Memòries del consell general del poder judicial. 3º Estadístiques judicials d'Espanya, són les que elabora l'Institut Nacional d'Estadística.

Estadístiques penitenciàries: apareixen en l'informe general de la Direcció general d'institucions penitenciàries.

TÈCNiques D'INVESTIGACIÓ

1º. Reconeixements mèdics. Existeix una gran quantitat de mètodes per a un reconeixement mèdic (anàlisi, observacions neurològiques...).

2º. Exploració, té un contingut ampli, opera en el camp de la psiquiatria per investigar el caràcter psicopatològic de la personalitat de l'individu.

3º. Entrevista, menys ambiciosa que l'anterior, no requereix per part de l'entrevistador uns determinats coneixements psiquiàtrics o criminològics.

4º. Qüestionari, dirigit a grans mostres i sondejos d'opinió.

5º. Observació, va a actuar com a complement de l'exploració. Es van a analitzar determinades parcel·les del món psíquic i social de l'individu, ofereix un caràcter més delimitat que l'exploració.

6º. Discussió de grup, es va a utilitzar per a l'anàlisi i la teràpia de la personalitat, qui també va a requerir per part de la persona que la dugui a terme una sòlida formació psiquiàtrica i psicològica, versada sobretot en psicoteràpia.

7º. Experiment, consisteix en la provocació d'una situació de fet, es provocarà artificialment una situació. Podem distingir entre experiments de laboratori, tindrem d'una banda un grup experimental i un grup de control. Tots dos seran observats i analitzats en una situació artificial: experiment de camp, l'anàlisi i observació es durà a terme en un hàbitat natural.

8º. Test psicològics, constitueixen el mitjà més ràpid per part dels psicòlegs per determinar la personalitat d'un individu.

9º. Mètodes de mesurament, es pretén arribar a diferenciacions quantitatives, es pretén la quantificació del fenomen, s'utilitzarà l'escala.

10º. Mètodes sociomètrics, investigaran les relacions canviants de cadascun dels membres d'un grup o d'una comunitat, investigant la freqüència o intensitat de determinades relacions elementals.

11º. Mètodes longitudinals, es refereixen als estudis de casos i biografies criminals. Es pretén desvetllar, analitzar la història de l'autor i del seu fet, per a això es va a analitzar la vida i experiències de l'individu.

12º. Estudis de seguiment, pretenen examinar l'evolució de l'individu durant un període determinat de temps, aquesta evolució es farà des de paràmetres psiquiàtrics i psicològics.

13º. Estudis paral·lels investigacions amb grup de control, aquests estudis investigaran amb finalitats comparatives i amb la finalitat de descobrir l'etiologia (causa) del delictes.

Examinar grups de no delinqüents de característiques homogènies.

S'observarà la influència que pugui tenir la falta materna durant la infància.

5.- Relació amb altres coneixements.

a.- *Criminologia i dret penal.* Actualment no tenen la relació d'auxiliaritat que es pretenia al segle XIX. Avui el dret penal continua basant els seus plantejaments i propostes en el binomi delictes penal – càstig com únic factor per mantenir a ratlla els delictes però la Criminologia estudia les diferents realitats socials que

incideixen a la criminalitat proposant altres mecanismes de gestió i resolució dels problemes alternatius al càstig i previs a la conducta criminal.

b.- *Criminologia i Criminalística*. La criminalística s'ocupa de les tècniques d'investigació dels fets delictius per obtenir preferentment les proves que serveixen per la incriminació penal per això no s'ha de confondre amb la Criminologia que com hem indicat abans és una ciència empírica i interdisciplinària que s'ocupa de l'estudi del crim, de la persona, de l'infractor, la víctima i el control social del comportament delictiu amb altres objectius.

c.- *Criminologia i política criminal*. La política criminal constitueix un component bàsic de la criminologia però no només des de la vessant de la política estatal sinó amb un àmbit molt més extens.

d.- *Criminologia i victimologia*. Des de l'ampliació de l'estudi per part de la criminologia a les víctimes que eren les grans oblidades en front dels delinqüents algunes posicions teòriques la reclamen com una ciència independent però actualment forma part de la criminologia la investigació de les víctimes del fets delictius i el seu tractament pel sistema penal.

e.- *Altres ciències*. El saber criminològic comprèn altres disciplines com la psicologia, sociologia, dret, pedagogia... i mitjançant aquestes disciplines produir coneixements relacionats amb la criminalitat articulant de forma transversal i pròpia els principals coneixements.

RELACIÓ AMB DISCIPLINES QUE S'OCUPEN DEL CRIM

DRET PENAL

Conjunt de normes jurídic – positives reguladores del poder punitiu de l'estat que defineixen com a delictes determinats pressupostos als quals assignen certes conseqüències jurídiques denominades penes o mesures de seguretat, conseqüències accessòries.

El Dret Penal apareix com una ciència normativa (ha de ser) mentre que la Criminologia apareix com una ciència de l'ésser. Així el Dret Penal va a utilitzar un mètode deductiu mentre que la Criminologia utilitzarà un mètode inductiu i empíric.

Aquestes dues ciències han mantingut unes posicions específiques, la veritat és que són ciències inseparables. El Dret Penal ha de regular la conducta humana externa, així mateix protegirà uns béns particularment importants en la vida social, amb això el Dret Penal evitarà la autojustícia, al mateix temps el Dret Penal exercirà una funció de garantia i que no només protegint determinats béns rellevants, també protegirà a l'individu de possibles atacs il·lícits per part de l'estat (principi de legalitat Art.25 de la Constitució). El Dret Penal si prescindís de la Criminologia es convertiria en una ciència teòrica allunyada de la realitat criminal, portaria a tenir lleis ineficaces.

Al seu torn la Criminologia necessita del Dret Penal, es delimita l'objecte de la Criminologia, també l'inici de l'estudi de la Criminologia delimitarà que conducta és o no delictiva, això marcarà l'objecte inicial de l'estudi de la Criminologia.

La primera dificultat, és el propi concepte de delicte, dir que la Criminologia és aquella part de la ciència que s'ocupa de l'estudi empíric del delicte no és a dir molt, si no s'indica el que s'entén per delicte, és el Dret Penal qui marca el concepte de delicte, també és cert que la Criminologia no pot limitar-se ni dependre de les canviants normes penals. Al principi tant el criminòleg com el penalista estan subordinats al concepte legal de delicte, el criminòleg si ha de partir d'aquest concepte legal, en un moment determinat pot rebutjar-ho i d'aquesta manera proposar canvis en les definicions legals.

Avui dia es considera que l'objecte de la Criminologia és l'estudi de la conducta desviada i dins d'ella també el delicte o la criminalitat.

La Criminologia també s'ocuparà del procés de definició i de la sanció de la conducta desviada. Al seu torn, tots els coneixements que la Criminologia aporta, han de trobar el seu reflex en el Dret Penal, ja que el Dret Penal és el que impregna el teixit social, imposarà el compliment d'unes normes, si la Criminologia no trobés aquest reflex, no seria més que una ciència teòrica, no una ciència pràctica com és.

Hi ha una necessitat que aquests coneixements es transformin o passin a un marc legal, es necessita una normativització dels coneixements criminològics. Serà la política criminal qui enllaci aquests coneixements amb el Dret Penal.

POLÍTICA CRIMINAL

Pretén l'exposició sistemàticament ordenada de les estratègies, tàctiques i mitjans de sanció social per aconseguir un control òptim del delicte. Proposarà i determinarà reformes del sistema vigent, criticant aquelles institucions que es consideren políticocriminalment inadequades o intolerables.

La seva raó de ser és la renovació del Dret Penal, reforma de l'administració de justícia i reforma del sistema de penes. Política criminal i reforma del Dret Penal són sinònims.

La Política criminal és el pont necessari entre el saber empíric i la concreció normativa que és el Dret Penal, la política criminal cerca i posa en pràctica els mitjans i les formes més adequades per fer eficaces les finalitats del Dret Penal. Aquesta eficàcia es va a aconseguir quan la política criminal li indiqui quines són les metes a les quals el Dret Penal ha d'aspirar, al seu torn la política criminal establirà els límits que el Dret Penal no pot traspasar en l'aplicació i formulació de les normes.

Política criminal també és estratègia penal, perquè això sigui possible, la política criminal necessita en primer lloc un coneixement adequat de la realitat social i humana, qui aportarà aquests coneixements serà la Criminologia.

La política criminal o bé estableix una interpretació de la realitat o bé una reforma del sistema positiu, per a això la política criminal no només tindrà en compte la funció del Dret Penal, sinó que tindrà en compte la dada criminològica. La solució al problema criminal, la qual cosa va a exigir és una coordinació de l'enfocament criminològic, el polític criminal i el penal.

1. La Criminologia va a aportar el nucli i coneixements empírics sobre el delictes, el delinqüent, la víctima i el control social del comportament desviat. Aquesta fase de la Criminologia és el que es diu el model explicatiu.

2. La política criminal serà el model per decidir, transformarà la informació que li proporciona la Criminologia, en opcions alternatives i programes científics. Decideix quins comportaments han de ser criminalitzats o descriminalitzar-los.

3. El Dret Penal serà el model instrumental o operatiu, va a concretar les opcions prèviament adoptades per la política criminal, les transformarà en el llenguatge del dret, els donarà la forma de normes jurídiques generals i obligatòries.

Cap d'aquests tres models poden separar-se, han d'operar conjuntament, no es pot ni s'ha de prescindir de cap d'ells.

B.- LES PRIMERES ESCOLES CRIMINOLÒGIQUES.

1 La Escola Clàssica

Passant per sobre de la qüestió si es pot considerar una teoria criminològica, ja que no estudia directament les causes del comportament delictiu, si subministra informació del comportament delictiu i els mitjans amb que es reacciona davant d'una infracció penal.

El context històric en qual es desenvolupen els plantejaments de la Escola Clàssica es situa a la Europa de la segona meitat del segle XVIII sota la influència de la revolució francesa i la revolució industrial. És en aquesta època que tenen lloc transformacions demogràfiques, econòmiques, polítiques, religioses...

Les principals idees teòriques parteixen dels autors més representatius com són BECCARIA (1738-1794) i BENTHAM(1748-1832).

BECCARIA:

- En primer lloc parteix de la idea que el fi de les penes és el de protegir l'ordre social evitant la realització d'infraccions. Això fa que el dret de castigar del suberà es la necessitat de prevenir els delictes i la pena es eficaç per evitar la comissió de delictes perquè el plaer i

el dolor són el motors de l'acció humana. Aquesta afirmació va comportar la càrrega per demostrar el principi d'efectivitat de les penes.

- La segona idea és la que el càstig és útil perquè l'home té la capacitat de raonar de comparar el benefici del delictes amb el cost de la pena. Cost-benefici.
- Les penes han de imposar-se amb celeritat.
- Les penes han de ser certes.
- La pena ha de ser la mínima necessària per evitar el delictes ja que sinó és una pena cruel per excessiva.

Per tot això es considera a BECCARIA el pare del modern Dret Penal per la seva claredat a la seva obra "Dels delictes i de les Penes" on per prevenir els delictes es precisa d'una pena lo justa de severa , certa i ràpida.

BENTHAM:

- Lo únic que justifica el càstig és el fi de prevenir els delictes.
- Existeix la prevenció particular i la prevenció general.
- Aprofundeix en la idea de la proporcionalitat del càstig la qual elabora minuciosament fins amb càlculs matemàtics per tal de reduir la severitat de les penes.
- Analitza quan el càstig no té justificació com càstig infundat, càstig ineficaç, càstig costós i càstig innecessari.

L'anàlisi crític de la Escola Clàssica parteix de la no demostrada efectivitat de les penes com prevenció. També es critica la assumpció que el comportament delictiu es motiu de la amenaça de la pena.

Plantejaments actuals relacionats :

- Teoria de la elecció racional.
- Teoria de les activitats minoritàries.
- Estratègies de prevenció del delictes denominades prevenció situacional disminuint les oportunitats .
- En penologia imposició execució de penes d'acord al delictes i no a factors individuals del delinqüent.

2 La Escola Positiva

El context històric en qual es desenvolupen els plantejaments de la Escola Positiva es situa a la Europa de la segona meitat del segle XIX marcada per un increment de la pobresa, gran activitat dels sindicats, problemes socials esdevinguts pels canvis de la producció capitalista. Un segle després de les revolucions industrial i burgesa amb el desenvolupament del dret penal modern amb escàs impacte en les estadístiques de la criminalitat. També durant el segle XIX el desenvolupament científic va fer que la ciència fos un element decisiu pels canvis socials.

La Escola positiva se enquadra en el moviment cultural del positivisme filosòfic i per això tracta d'aplicar els mètodes científics naturals per explicar la delinqüència introduint la idea de que la delinqüència està determinada biològicament. Encara que els autors de la escola positiva no sostenen únicament que la criminalitat sigui per factors biològics (són rellevants els factors de caràcter ambiental) però si defensen que una persona que no tingui predisposició biològica en cap cas delinquirà.

El plantejament principal del positivisme criminològic es igual al que passa a la naturalesa on s'estableixen lleis en funció de la casualitat ja que també sobre les persones aïlladament considerades les determinen per delinquir.

- El determinisme biològic.- Realitzada per CESSARE LOMBROSO plantejava que les causes de la criminalitat s'han de buscar en la pròpia naturalesa del delinqüent i postulava que els delinqüents tenen indicadors morfològics propis. Manté com influència determinant els factors biològics i hereditaris. (especial referència al delinqüent nat)

- El determinisme psicològic i sociològic. Realitzada per RAFFAELLE GAROFALO destaca el delictes natural al no tenir sentiments el delinqüent com la pietat i probitat fan que es parli de perillositat criminal per la manca de sentiments altruistes. Sobre aquesta base de idees a formular causes determinants del delinqüent i el seu comportament eren de caràcter psicològic neixen els plantejaments de la psicologia i psiquiatria criminal.

- El tercer autor important ENRICO FERRI estableix una teoria multi factorial de la delinqüència amb causes antropològiques, físiques i socials.

L'anàlisi crític parteix de la pretensió en contra posició amb la Escola Clàssica presumeix de teoria determinista com és la del delinqüent nat. Dintre de la política criminal de la Escola Positiva admet dues lectures la primera més conservadora defensant les institucions per lluitar contra la anormalitat biològica del delinqüent com la cadena perpetua, esterilització, intervencions de lobotomia... La segona forma més humanista consisteix en reduir els factors ambientals preventivament com millorar les condicions de vida i de tractament com executar les penes en llocs adients amb mitjans com educació, treball, formació...

En els plantejaments actuals han abandonat la pretensió de considerar al delinqüent nat però considerem teories positivistes aquelles que consideren els factors biològics igual o més importants que els factors ambientals exemples:

- Teories de tall biològic.
- Teories que relacionen delinqüència amb constitució física.
- Teories que relacionen delinqüència amb intel·ligència.
- Teories que relacionen delinqüència amb personalitat.

3.-TEORIES CRIMINOLÒGIQUES.

1 La Escola de Chicago

Per teories ecològiques s'entén les aportacions a la criminologia que examinen la influència que té el medi o context en el que les persones habiten sobre la delinqüència. La hipòtesi principal d'aquestes teories és que existeixen formes d'organització humana que produeixen més delinqüència que altres.

Les teories ecològiques tenen el seu inici a la Escola de Chicago entre els anys de la primera i la segona guerra mundial. Els autors d'aquesta escola investiguen les conseqüències socials que es deriven del ràpid creixement urbà que es produeix a la ciutat de Chicago (EEUU) i altres metròpolis nord-americanes a partir del procés d'industrialització. La industrialització comporta un seguit flux d'immigració fins la ciutat en barris més barats i simultàniament les persones amb més poder adquisitiu de les ciutats es traslladen a altres barris.

La idea principal de la Escola de Chicago es que en aquestes àrees de la ciutat on hi ha més pobresa, heterogeneïtat i mobilitat són desorganitzades, doncs en aquestes es més difícil que la comunitat aconsegueixi realitzar valors de vida convencional.

El principal treball empíric és el que es va publicar en 1942 i demostra que en les àrees més pobres de la ciutat de Chicago produeix molts més delinqüents juvenils que les altres àrees de la ciutat, una situació que es manté inalterada encara que es produeixi un canvi complet de les persones que habiten aquestes àrees.

Les principals idees teòriques són:

- Aproximació ecològica al fenomen criminal. Estudia com les formes d'agregació humana influeix en els índexs de delinqüència que es produeixen.
- Investiga sobre la delinqüència juvenil. Determina si les àrees de la ciutat de Chicago tenen índexs diferenciats de delinqüència juvenil. Les àrees més delictives predominen la població immigrada, tenen

població decreixent, la renda més baixa de la ciutat, hi ha més problemes socials (absentisme escolar, mortalitat infantil, delinqüència adulta..).

- Desorganització social. Des de l'observació de que la delinqüència està desigualment distribuïda en les àrees de la ciutat i es concentra en els barris més pobres, més deteriorats físicament, amb alta heterogeneïtat cultural i major índex de delinqüència adulta.

La anàlisi crític de la Escola de Chicago crítica la validesa metodològica ja que existeix una variable també important que és que aquests barris més pobres existent normalment un major control policial i al haver major activitat policial pot haver un descobriment també major número d'il·lícits. També es parla de la fal·làcia ecològica de la Escola de Chicago al afirmar que els individus que viuen en els barris més pobres tenen major probabilitat de cometre delictes. Actualment també s'afirma que al haver canviat el model de creixement de les ciutats donat que cada vegada hi ha més intervencions de l'administració en el mercat de la vivenda indica que aquesta teoria no serveix però la validesa analítica del model ecològic es creu vigent ja que les variables en els barris que concentren pobresa general, deterior físic, heterogeneïtat ètnica, mobilitat i índex de delinqüència adulta segueix caracteritzant determinats barris de les grans ciutats. La verificació empírica ha de relacionar el factor social més rellevant per la producció de la delinqüència en la producció de la delinqüència la pobresa de la persona amb els factors ecològics si en diferents contextos les persones pobres delinqueixen de forma diferenciada.

En els plantejaments actuals es torna a impulsar els estudis ecològics però no només atenent els factors estudiats per la Escola de Chicago sinó amb nous plantejaments ecològic on s'estudia la homogeneïtat social, la ruptura familiar, la densitat i el índex delinqüencial del barri.

D'aquesta forma s'aborda solucions de política criminal como impedir el deteriorament físic dels barris, evitar la homogeneïtzació social del barri, ajudar a les persones pobres, fomentar l'associacionisme e incrementar la vigilància.

2 Teoria de l'Associació Diferencial

La teoria de l'Associació Diferencial va ser elaborada per SUTHERLAND (1883-1950) sociòleg americà ja que pretenia rebatre les explicacions que n'hi havia sobre la delinqüència al concebre-la com una expressió d'una constitució física distinta o personalitats defectuoses. Els estudis que ell mateix va desenvolupar respecte de la delinqüència de coll blanc li van portar a objectar de les explicacions biològiques o psicològiques i al vincle assumit de delinqüència i pobresa.

En opinió de SUTHERLAND la associació de la delinqüència amb la pobresa és errònia per tres motius: en primer lloc aquesta correlació ve donada per estudis de delinqüència detectada la qual tendeix a ometre sistemàticament el delictes de coll blanc, en segon lloc les explicacions que es deriven resulten inaplicables a la delinqüència de coll blanc i són per tant invàlides com teories generals i en tercer lloc la delinqüència comú no pot ser explicada exclusivament amb el recurs de la pobresa como havia fet per la Escola de Chicago sinó ha de ser amb bases de processos socials més grans.

Les principals idees teòriques de SUTHERLAND parteixen que el comportament delictiu és un comportament après per mitjà de l'associació diferencial ja que l'aprenentatge es dona per l'associació amb altres persones quina influència en el contingut del que se aprèn ve determinat pel grau de vinculació que se té. En síntesis l'aprenentatge del comportament delictiu es dona pels mateixos mitjans que l'aprenentatge del comportament convencional. Per SUTHERLAND l'aprenentatge de la delinqüència no consisteix en un defecte de socialització sinó en una socialització de contingut avaluable diferent. SUTHERLAND fa una exposició sistemàtica de la teoria amb nou proposicions o idees teòriques:

- 1.- El comportament delictiu es après ni se hereva ni s'inventa.
- 2.- El comportament delictiu s'aprèn per la interacció amb altres persones per mitjà d'un procés de comunicació.
- 3.- La part fonamental d'aquest aprenentatge es desenvolupa en grups personals íntims.
- 4.- Quan s'aprèn el comportament delictiu en aquest s'inclou les tècniques per cometre el delicte i la motivació, justificació i actitud.
- 5.- En alguns grups la persona està rodejada de gent que es favorable a complir les normes i altres a infringir-les.
- 6.- Una persona es converteix en delinqüent perquè en el seu medi hi ha un excés de definicions favorables a infringir la llei en tant que es manté aïllada o immunitzada respecte de grups que mantenen definicions favorables a respectar la llei. PRINCIPI D'ASSOCIACIÓ DIFERENCIAL
- 7.- Les associacions diferencials poden variar en freqüència, duració, prioritat e intensitat.
- 8.- El procés d'aprenentatge del comportament delictiu per associació és idèntic al que es desenvolupa per aprendre qualsevol comportament.
- 9.- En tant que el comportament delictiu reflexa unes necessitats i valors però aquestes necessitats i valors no expliquen el perquè del comportament delictiu.

Amb tot això SUTHERLAND intenta no tan sol explicar el procés pel qual una persona delinqueix sinó també els diferents nivells de delinqüència existent en diverses societats o diferents àrees socials.

Existeix diferent punt de vista per entendre la teoria de la associació diferencial pot considerar una teoria cultural entenent com teoria cultural aquelles que defensen que són les pròpies idees més que les condicions socials les que directament causen el comportament criminal ja que l'individu internalitza amb èxit tots els valors de la cultura desviada, la cultura desviada és la única motivació per delinquir, només les cultures són desviades no els individus.

La primera crítica a la teoria de la associació diferencial es que la teoria es massa feble per ser demostrada empíricament. La segona crítica diu que no tot el món associat amb criminals o en contacte amb una subcultura delictiva es torna delinqüent. La tercera crítica es que l'autor de la teoria desconeix la importància de l'oportunitat per delinquir i es concentra en la motivació per realitza el delicte.

En els plantejaments actual de la teoria de l'associació diferencial al haver abordat SUTHERLAND pràcticament exclusivament en circumstàncies socials i no els mecanismes amb el que s'aprèn hi ha autors que han re elaborat la teoria des de principis de psicologia.

Les conseqüències en política criminal són que la delinqüència pot ser controlada mitjançant l'aprenentatge preventiu o correctiu : control imitador (constituir nou model a imitar) , alterar l'associació diferencial (dotar-lo d'un nou grup de referència), programes de modificació del comportament (delictes sexuals, violència domèstica, drogues..) .

3 Teoria de l'Anomia

La teoria de l'anomia es una teoria sociològica perquè estudia les circumstàncies que debiliten l'eficàcia de les normes com guia per l'acció individual. La expressió "anomia" significa literalment la falta de normes utilitzant aquesta expressió no en el sentit que n'hi hagi societats sense normes per regular el comportaments individuals sinó en societats amb anomia existeix juntament amb la pressió que tenen les persones de obeir les normes altres pressions en sentit contrari que contribueixen a explicar el índexs elevats de delinqüència.

El nucli de la teoria el va presentar ROBERT MERLON amb la idea bàsica que la importància excessiva atribuïda als fins que han d'obtenir una persona propicia que aquesta , sobre tot quan no té els mitjans lícits per aconseguir-lo es planteja aconseguir-los a mitjans il·lícits.

Les tres característiques principals per ROBERT MERLON d'una societat amb anomia són:

- 1.- Característiques d'una societat amb anomia
 - a.-Desequilibri cultural entre els fins i els mitjans.
 - b.- Universalisme en la definició dels fins.

- c.- Desigualtat d'oportunitats.
- 2.- Desequilibri entre aspiracions i oportunitats.
- 3.- Respostes als problemes d'ajust.
 - a.- Conformitat
 - b.-Innovació
 - c.- Ritualisme
 - d.- Apatia
 - e.- Rebel·lió

Existeixen altres aportacions a la teoria de l'anomia sent les mes importants les de:

1.- COHEN amb la pressió de l'anomia del grup de referència. Els estudis d'aquest autor es centren en la delinqüència juvenil i sosté que per que sorgeixi la pressió de l'anomia es requereix que el jove de classe baixa assumeixi com grup de referència els joves de classe mitjana aspirant a trobar el reconeixement per part d'aquestes persones.

2.- CLOWARD-OLHIN en síntesis defensa que per delinquir no només s'ha de tenir bloquejats el mitjans lícits sinó que també s'ha de tenir accés i aprendre a utilitzar els il·lícits.

La crítica se centra en els dos postulats de la teoria de la anomia de que les persones amb major discrepància entre les seves aspiracions i les seves expectatives tenen major propensió a delinquir i que la delinqüència serà mes freqüent entre les persones de classe social baixa, aquesta crítica prové sobre per part dels teòrics del control ja que en les seves investigacions no van constatar aquests 2 postulats.

Actualment existeix una discussió per considerar a la teoria de la anomia com una teoria social o individual de la delinqüència al haver autors que defensen un nivell estructural (social o individual) o fins i tot altres autors que defensen les dos nivells estructurals. Sobre la base de que el paradigma de la teoria de la anomia , altes aspiracions - limitades oportunitats, poden explicar-se altres àmbits delictius com els delinqüents de coll blanc o delictes societaris.

Les conseqüències en política criminal són fomentar valors alternatius al èxit econòmic com pot se la família, la educació i la solidaritat comunitària. Fomentar dintre de les empreses institucions que donin respecte a valors alternatius (comitè d'ètica en la empresa, mecanismes d'atenció als clients...). Les actuacions per promoure les estratègies convencionals per controlar la frustració encara estan poc desenvolupades.

4 Teoria de les subcultures delictives

Per definir els subgrups per utilitzar la expressió de subcultures es parla que existeixen quan en una comunitat de persones que comparteixen costums, creences, codis de conducta, valors, prejudicis es aquí on adquireix la denominació de grup però dintre pot haver subgrups que be s'identifiquen amb el grup en les qüestions fonamentals es distingeixen per algun aspecte rellevant.

La idea central és que per parla de subcultura delictiva quan un subgrup reconeix, premia, justifica o excusa el que la resta del grup desaprova, condemna o refusa. Normalment es parla d'alguna conducta delictiva desvalorades i que s'han de castigar per la cultura del grup que forma part apareix com legítima pel subgrup.

El sorgiment de les subcultures delictives parteix principalment de membres joves barons de famílies obreres per COHEN aquests joves poden superar els seus problemes que les comporta la seva falta de estatus:

- 1.- Amb esforç per ser un noi aplicat i aconseguir el reconeixement del grup.
- 2.- Renunciar a les aspiracions i assumir el paper de noi de barri
- 3.- Entrar pel camí de la subcultura delictiva.

Per COHEN la activitat del grups joves barons de famílies obreres presenten las següents característiques:

- 1.- Delinqüència expressiva
- 2.- Delinqüència maliciosa.
- 3.- Oposició a les normes dominants.
- 4.- Versalitat
- 5.- Recerca del plaer a curt termini.

A la valoració crítica s'ha de distingir aquells autors que han estudiat el fenomen com bandes de joves organitzades que tenen en el seu punt central la realització d'actes delictius i els autors que s'ocupen d'aquells joves dins del barri que ocasionalment delinqueix. Amb aquesta clarificació conceptual podem constatar que aquesta teoria ha estat dirigida amb la seva investigació empírica sobre tot adreçada al estudi de les bandes juvenils.

Les principals propostes de política criminal provinent d'aquesta teoria de les subcultures es basen en combatre els problemes d'ajust dels joves de classe obrera incrementant les seves oportunitats de formació i treball per aquests joves dels barris deprimits de les ciutats.

En els plantejaments actuals s'examina la capacitat de la teoria de les subcultures criminals per explicar la realitat actual de les bandes delictives. També serveix per estudiar les actuals subcultures ideològiques

entenen aquells grups que realitzen delictes contra grups minoritaris (immigrants, homosexuals, pidolaires...).

5 Teories del control

Les teories del control sorgeixen a finals de la dècada dels anys 1970 a EEUU rebatin les teories criminològiques de moda com eres la teoria de la anomia i las teories culturals. Les anteriors escoles criminològiques intenten respondre la pregunta de per que la gent realitza delictes. Per les teories del control no es necessari buscar un factor positiu que expliqui la comissió de delictes sinó quines són les causes per que no totes les persones delinquim que és el que ho impedeix.

En opinió de HIRSCHI la gent respecte la llei per que se sent lligada a l'ordre social i quan aquests vincles s'afebleixen entre persona i societat la delinqüència surt com una alternativa viable al nostre comportament.

Els vincles consisteix segons HIRSCHI en:

- 1.- Apego als altres
- 2.- Compromís amb les metes socials
- 3.- Participació en activitats convencionals
- 4.- Creences de respectar la llei.

També HIRSCHI reconeix que davant la manca d'aquests vincles poden delinquir però no resol la pregunta de per que delinquim però s'ha de trobar un factor desencadenant com pot ser uns objectius , agradar als seus amics, satisfer uns impulsos naturals...

A la valoració crítica d'aquesta teoria és que posa en dubte la demostració de les variables , també es posa en dubte que només amb una falta de control sigui prou per provocar per si sola la comissió de delictes desconsiderant el factor positiu. La darrera crítica fa referència a l'orientació ideològica ja que són vistes com conservadores.

Les principals propostes de política criminal provinent d'aquesta teoria del control encara que el seu autor no realitza cap molta gent veu la de un major control penal però es erroni ja que aquesta teoria remarca sobre tot el control social mitjançant sobre tot en primer lloc a la família dotant de programes de suport a les famílies, en segon lloc afavorint la vinculació dels joves vers la escola i darrerament en alguns països s'està portant a terme mesures de vinculació de l'escola amb el mercat laboral i amb el barri afavorint la ensenyança d'adults conjuntament amb els joves.

En els plantejaments actuals volen demostrar que la persona que delinqueix no té capacitat d'autocontrolar-se per això la única diferència entre els delinqüents i els no delinqüents es el baix autocontrol de les persones que delinqueixen es a dir són persones que no tenen la capacitat de controlar els seus actes.

6 Teoria del etiquetament (labelling approach)

La teoria del etiquetament sorgeix a EEUU a mitjans dels anys 1960 en un context de societat reivindicativa amb una lluita per canviar-la. També sorgeix un nou tipus de delinqüent que no s'assembla a la imatge del delinqüent amb el que havia operat la criminalitat tradicional. Així una teoria criminològica nova que afirmi que el que és desviat per uns no és per els altres, que es criminalitza els comportaments que lesionen determinats interessos i que lo millor que pot fer el sistema penal es intervenir menys va tenir una popularitat immediata.

Les principals idees d'aquesta escola parteixin que:

- 1.- Que el poder econòmic i polític determinen que és etiqueta i a qui s'etiqueta.
- 2.- Que la experiència de ser etiquetat es instrumental per la creació d'un caràcter i d'un estil de vida més desviat.

BECKER a partir de la pregunta "Qui crea les normes i per que motius?" aquest autor critica mitjançant el etiquetament que la creació de lleis penal no obeeix només al interès de perseguir les activitats socialment que fan mal sinó que també determinats grups socials aconseguen mobilitzar a l'Estat i al Dret penal per fer lleis amb la seva concepció moral i social del mon. Des de la teoria del etiquetament s'estudia de com determinades conductes entren a formar part d'una determinada època al codi penal per influència de determinats grups socials per tal de defensar interessos corporatius, polítics o econòmics.

Pels partidaris de la teoria del etiquetament de la mateixa forma que la reacció social és la que defineix que comportament es la desviada, també la reacció informal i/o formal crea la identitat del delinqüent. Per autors d'aquesta teoria analitzen l'adopció d'una nova identitat com fa el procés penal al identificar a una persona com delinqüent i donar-la a conèixer a la societat, amb això es degrada el seu estatus i l'adscripció d'una nova identitat. Aquesta nova identitat serveix de pauta per relacionar-se amb aquesta persona en el futur però també para re interpretar tots els seus actes anteriors d'acord a la nova identitat de delinqüent que ha estat adscrit. La hipòtesis d'aquests teòrics de l'etiquetament continua afirmant que la nova etiqueta afavoreix la realització de nous actes delictius. La etiqueta de delinqüent assumida pel seu contacte amb el sistema penal propicia d'aquest mode la realització d'actes delictius i funciona com una profecia que s'autocompleix. Des d'aquest moment la seva futura actuació no obeeix a les causes originàries que van motivar el seu desviament inicial sinó la identitat criminal que se ha fet com resposta a la reacció social ocasionant tres conseqüències :

- 1.- Alteració de la identitat personal.
- 2.- Exclusió d'oportunitats convencionals.
- 3.- Increment de la possibilitat d'un major desviament.

Els autors d'aquesta escola també critiquen les estadístiques oficials de delictes ja que no recullen tots els fets i les agrupacions estan mal fetes. Les institucions tenen poder per construir xifres ja que s'engloben diferents delictes barrejats amb criteris legals amb altres amb factors ideològics, organitzatius, corporatius o pressions polítiques. D'aquesta forma sorgeix la necessitat de complementar les estadístiques oficials amb enquestes de victimització i estudis d'auto denúncia. Altra variable a estudiar és el funcionament de les forces policials per la seva incidència en les estadístiques.

A la valoració crítica d'aquesta teoria és que la etiqueta no crea en primer lloc el comportament desviat sinó que l'etiqueta s'imposa a qui ha vulnerat una norma, l'etiqueta no sempre comporta una amplificació del procés de desviació sinó que pot fer que la persona cedi amb la realització d'actes delictius, l'etiqueta no és una condició suficient ni necessària per que es produeixi l'adopció d'una identitat de desviat.

Les principals propostes de política criminal provinent d'aquesta teoria de l'etiquetament és la necessitat d'evitar que la persona entri en el seu rol de desviat o delinqüent, especialment en els joves, i d'aquesta forma s'evita l'etiqueta del delicte. D'aquí surt el moviment de la *diversió* fomentant la mediació i la reparació principalment en joves. Altre aspecte són la potenciació d'alternatives a les penes de presó ja que en aquesta institució tancada els presos aprenent altres normes, valors i pautes que li dificulten després el reintegrament a la societat.

En els plantejaments actuals no existeix un desenvolupament a aquesta teoria pròpiament dita però si BRAITHWAITE apareix com continuador a la teoria de l'etiquetament o de la justícia reparadora ja que aquest autor defensa que als països on existeix un índex baix delinqüencial, com Japó, el control del delicte té caràcter públic i moral. També senyala la necessitat que les penes públiques que busquen que l'infractor es confronti amb el mal causat sigui reintegradora.

7 Criminologia crítica

La corrent de la criminologia crítica es desenvolupa fonamentalment als anys 1970 als EEUU on la relació entre delicte i política apareix en primer lloc. Hi van haver quatre factors que van contribuir a la popularitat de la criminologia crítica:

1.- La poca fe respecte a les teories que pretenen explicar la delinqüència en terme de defectes individuals o defectes de socialització.

2.- El convenciment de que el sistema no només funciona de forma defectuosa sinó que estructuralment és injust.

3.- El refús de que el Dret penal representi un consens social.

4.- La sospita respecte de les estadístiques oficials del delictes lliurades per les institucions policials.

La criminologia crítica es basa en teories anteriors com la de l'anomia i l'etiquetament però introdueix la segons variables per explicar el delictes i el funcionament del sistema penal:

1.- Incorpora la variable de l'economia política.

2.- Crítica tenaçment el sistema penal.

A la primera època de la criminologia crítica confiava en la criminologia marxista ja que la delinqüència es superés mitjançant la instauració de règims socialistes i ja en una segona època manté la necessitat d'una reforma social.

La criminologia crítica tendeix a caracteritzar-se per estudiar el delictes en un context històric, social i econòmic. Les principals idees són:

1.- Emfatitzen en el procés de criminalització analitzant com, per què i quan determinats comportaments esdevenen delictes i acabant criticant feroçment el Dret Penal.

2.- La criminologia crítica es caracteritza per acceptar la premissa de la teoria de l'etiquetament de estudiar el funcionament del sistema penal per entendre el fenomen social del delictes.

3.- Tendeix a atribuir el comportament delictiu a la situació econòmica no només factors estructurals com la pobresa.

4.- En aquesta teoria existeix una certa empatia amb la persona que delinqueix amb la compassió del delinqüent i el convenciment que existeix racionalitat en els actes delictius.

5.- El mètode preferit és el qualitatiu que afavoreixen l'enteniment per sobre dels estudis quantitius que només recullen i exposen dades.

6.- L'objecte de la criminologia s'assumeix que és el delictes i comparteix l'idea de prevenir-lo per considerar que és un problema especialment en els barris més pobres i marginals.

7.- La criminologia crítica vincula delictes i justícia social.

8.- La hipòtesis empírica són dos, la primera que existirà mes delictes a les societats capitalistes, la segona que existirà mes delictes entre els pobres degut a la relació entre economia i delictes.

A la valoració crítica d'aquesta teoria és atribuir una sola causa d'atribuir la delinqüència a la vinculació entre pobresa i delictes encara que es reconeix d'aquesta teoria que el delictes, el sistema penal i les decisions de política criminal es produeixen dintre d'una estructura social, política i econòmica.

Les principals propostes de política criminal provinent d'aquesta teoria radica en l'exigència de canvis socials profunds per alterar els factors que propicien la realització de delictes. També defensen unes polítiques reduccionistes del sistema penal i de la pena de presó.

En els plantejaments actuals des d'una perspectiva europea el que continua lligat amb la criminologia crítica és l'orientació ideològica per dotar de veu als grups sense poder i alertar sobre les recomanacions de política criminal punitives que presenten un augment del càstig com la millor solució als problemes socials del nostre temps.

D EL FUTUR DE LA CRIMINOLOGIA.

Després de veure moltes teories criminològiques que donen explicacions diferents a la criminalitat i al delictes plantejant diverses possibilitats per fer front a aquests problemes no podem proporcionar la teoria correcta i la consegüent solució de política criminal a la delinqüència però amb tot això es pot avançar en el coneixement de la criminalitat i explicar criteris diferents per implementar polítiques criminals.

Entre teoria o pràctica la criminologia com disciplina científica ha de basar els seus estudis segons BERNARD en que tots els seus investigadors han de conèixer la teoria o la seva investigació no té sentit i totes les teories han de conèixer la investigació o la seva teoria és ridícula.

Entre les teories estructurals o teories individuals , ja sigui seguint la tradició sociològica que estudia característiques dels grups socials que es consideren que poden influir en el nivell de delinqüència en una societat (pobresa, mobilitat social, pressió pel èxit, divisió de classes socials,...) i la tradició psicològica que es preocupa per les característiques de l'individu que es consideren rellevants per entendre la seva activitat delictiva (personalitat impulsiva, constitució física mesomòrfica, la falta d'autocontrol, sentiment de frustració...), no s'han de enfrontar perquè l'objecte de l'anàlisi és diferent encara que no són incompatibles.

Entre teories globals o fenòmens concrets les teories criminològiques han de fixar una hipòtesis de partida que permeti explicar qualsevol d'aquests fenòmens i deu ser la investigació empírica la que determini quin d'aquests factors explica millor el fenomen delictiu.

Entre polítiques criminals de prevenció o de reacció s'entén que una política de prevenció incideix més fàcilment en els factors estructurals vinculats a aquesta encara que mitjançant la reacció també pot incidir més indirectament.

Entre quina política de prevenció es té que fer servir s'ha de tenir en compte que existeixen polítiques criminals que no fan més justa a la societat per això es feina de la criminologia valorar les conseqüències socials que comporta l'adopció de cada política criminal així com el nivell d'efectivitat i el nivell de justícia de les mesures.

Entre quina política reactiva contra la delinqüència es fa servir, la criminologia ha d'aportar el coneixement de la efectivitat i la justícia per fer la decisió més racional integrant els nostres valors de la societat volguda per nosaltres.

TEMA 2: VICTIMOLOGIA

A.- INTRODUCCIÓ A LA VICTIMOLOGIA

INTRODUCCIÓ A LA VICTIMOLOGIA –

- El tema pretén oferir informació i anàlisi general dels aspectes legals, psicològics i socials que intervenen a l'entorn de la víctima.
- Conèixer la existència de normativa espanyola d'assistència, ajuda i compensació a les víctimes.
- Comprendre el concepte psicosocial de víctima i les característiques de la victimització criminal en determinats delictes.
- Conèixer els efectes de la victimització i les estratègies i recursos psicosocials per la intervenció professional.
- Anàlisi dels programes i coneixement de les tècniques d'intervenció, assistència i ajuda a les víctimes dels diferents tipus de delictes

B.- CONCEPTE DE VICTIMITZACIÓ

1. APARICIÓ DE LA VÍCTIMA

Es comença a parlar de la Victimologia com a ciència amb les obres de Hans Von Hentig y Benjamí Mendelson, al voltant dels anys 1940. Els seus treballs serien la base teòrica d'una primera escola de Victimologia, des de una perspectiva Positivista, amb un orientació nítidament etiològica. On l'anàlisi es centra en el **causalisme victimal** i en les eventuals responsabilitats de la víctima.

Wertram (1949) psiquiatra i criminòleg Americà serà el que amb la seva obra "L'espectacle de la Violència" introduiria en el llenguatge científic la denominació de "Victimologia".

La idea interactiva víctima - agressor és treballada per Von Hentig. Considerant a la víctima creadora i configurant del seu botxí així com de les condicions de l'agressió en la situació delictiva.

Per Von Hentig el procés de criminalització i el procés de victimització es duen a terme a partir d'una fusió delictiva on els actors es transformen en socis complementaris.

Mendelshon, en la mateixa línia de Von Hentig, treballa qüestions sobre la concepció multidisciplinar de la Victimologia. Malgrat en un principi postula la perspectiva positivista, posteriorment ajuda a la difusió internacional i la conciliació de diferents orientacions victimològiques, així com de la prevenció, intervenció i recolzament de les víctimes (Herrera, M., 1996).

En coherència amb la idea del paper de la víctima en la interacció, hi ha un creixent interès per tal de veure la contribució de la víctima en la gènesis del delictes, per la qual cosa es proposa una classificació de víctimes a partir de la inscripció de caràcters victimals de propensió des de perspectives multiaxials de vulnerabilitat biològica, psicològica i social, donant peu a un creixent interès per localitzar el **perfil de víctima**.

Fattah influenciat per les tipologies de víctimes de Von Hentig y Mendelshon, distingeix:

Víctima no participant (sense cap tipus de vinculació amb el delictes)

Víctima latent o predisposat (té alguna característica biopsicològica o social que la predisposa)

Víctima provocativa (facilitadora de crear condicions favorables o provocadores, al incitar)

Víctima participant (per comportament passiu o facilitador)

Víctima falsa (simuladora o autovíctimizada).

(Herrero, M., 1996; pagina. 153)

Durant els canvis socials dels anys 60, es produeix un creixent interès per les víctimes donat per les següents circumstàncies (Aguado, M.P., 1994):

1. Els marcs teòrics creats per la psicologia social que poden ser aplicats (indefensió apresada, teories de la atribució, categorització social, desenvolupament moral, etc.), així la difusió científica del tema en congressos i simposis.
2. En els EEUU es genera un gran interès per les víctimes com a conseqüència del assassinat de Kitty Genovese (assassinada al carrer sense que cap veí l'ajudés o truqués a la policia) i les primeres "Enquestes nacionals de victimització",
3. El Moviment feminista, que exigeix major atenció contra la violència contra les dones i que dirigeix fortes crítiques al enfoc etiològic de la Victimologia i al reduccionisme exagerat de las tipologies establertes especialment al de "víctima provocadora".

"A la nueva victimología le compete el estudio de fenómenos de victimización como son las formas variadas de patriarcalismo y colonialismo, la tergiversación del etiquetado psiquiátrico, la facilidad para suprimir el disentimiento y la oposición o el comportamiento heterodoxo u innovador; la aceptación y apoyo a las ideologías justificadoras de la opresión y las distintas variedades de discriminación por edad sexo y raza, el escamoteo de la información y demás variedades y maniobras de manipulación de la opinión pública, la repulsa de las actividades terroristas de grupos concretos" (Viano, E.C., en Herrera, M., 1996; pág. 116).

2. EL DESAJUSTAMENT DE LA VÍCTIMA

Durant els anys 70 es comença entendre la victimització no només com a conseqüència del delictes, sinó de les institucions formals e informals, malgrat com diuen els juristes crítics (N. Chistie en Larrauri y Bustos, 1993): "l'Estat absorbeix el conflicte i el problema i a més parteix de la suposició del dret que el resol i encara més a satisfacció del seus actors".

Malgrat L'Estat vetlla per el benestar públic i també pel de la víctima, en el moment que imposa una pena (derivada del interès públic), ho fa sota una determinada forma d'investigar i acusar que ja està determinada. Tot aquest procés està dut a terme per experts, malgrat ha estat la víctima qui ha donat peu al procés, tota aquesta estructura preestablerta li resta capacitat d'acció a la víctima.

La víctima és situada en una posició de “dèbil”, on se li atribueix la categorització de “prova” i en cap cas de participant ni se la té en compte com a agent participatiu en la resolució del seu conflicte.

La víctima deixa de ser la titular del fet ocorregut per passar a ser només la dipositaria del sofriment. Convertint-se la institució penal i/o l'Estat el dipositari dels voluntats de les persones.

En aquest període emergeix una corrent crítica que qüestiona el reduccionisme present en les classificacions de les víctimes la seva invisibilitat davant el Dret i la Dogmàtica Penal, deixant de banda els factors macrovictimizadors

“A la nueva victimología le compete el estudio de fenómenos de victimización como son las formas variadas de patriarcalismo y colonialismo, la tergiversación del etiquetado psiquiátrico, la facilidad para suprimir el disenso y la oposición o el comportamiento heterodoxo u innovador; la aceptación y apoyo a las ideologías justificadoras de la opresión y las distintas variedades de discriminación por edad sexo y raza, el escamoteo de la información y demás variedades y maniobras de manipulación de la opinión pública, la repulsa de las actividades terroristas de grupos concretos” (Viano, E.C., en Herrera, M., 1996; pág. 116).

3. REPARACIÓ DE LA VÍCTIMA

En els darrers anys els **moviments socials de víctimes** es converteixen en col·lectius d'opinió i de pressió. Les organitzacions civils de víctimes adquireixen un paper rellevant com a instàncies a tenir en compte pels polítics.

Socialment cada vegada es fan més evidents els grups de pressió que lluiten per la implantació de polítiques socials que reivindiquin els drets i les necessitats de les víctimes.

Aquest moviment social genera la superació del estat de “víctima”. Les víctimes no cerquen la venjança, sinó la restitució o reparació del dany.

Quant parlem de restitució o reparació del dany parlem més del dany psicològic i/o moral que no del dany material. Malgrat aquest darrer té una rellevant importància.

No es pot centrar el conflicte només en l'àmbit individual, bé sigui en la teràpia i en les demandes civil i/o penals, cal fer-ho extensiu ja que és en l'esfera social e institucional on es produeix.

Les experiències en matèria de víctimes i familiars de víctimes de violacions de drets humans en dictadures de països llatinoamericans mostren la necessitat de situar el conflicte en una esfera de traspàs allò clínic, doncs el contingut traumatitzant es troba en la societat (Retamal, S., 2003).

c. PRINCIPIS BÀSICS PSICOSOCIALS PER UNA COMPRESIÓ VICTIMOLÒGICA

1. LA VIOLENCIA EMERGENT EN EL CONTEXT D'INTERACCIÓ VÍCTIMA -VICTIMARI

La definició e identificació dels actes de violència es tracta d'un procés avaluatiu, es a dir mediatitzat per valors i pressupostos previs, segons els autors Fernández (2004), Domènech y Iñiguez (2002). Per poder definir un acte de violència calen paràmetres avaluatius ètics, morals i/o normatius que ens serveixin com a estendards de referència per tal de poder establir unitats de referència comparativa que ens ajudin a incloure determinats actes de violència i/o agressions.

La violència s'emmarca en una interacció prèvia dels actors/es, determinant la seva interacció futura, per tant hem de tenir en compte que la violència és una qüestió interpersonal.

Segons els autors en cada acte de violència és dona un procés d'interacció previ i futur entre agressor/a - víctima, de manera que en cada agressió:

Cal tenir en compte les característiques psicològiques del/a agressor/a i/o els motius de l'agressió, és a dir quin benefici obté davant la víctima de cara al seu posicionament social, com queda el poder un davant de l'altre després de l'acte violent.

S'ha de tenir en compte les conseqüències psicològiques sobre la víctima per tot allò que fa referència a la seva identitat i a la seva subjectivitat.

Víctima i agressor/a no son persones desconnectades de la identitat social y las interpretacions que la societat fa de les seves accions, son part de categories socials y participen del valor i la importància social que la

societat els atorga com a part de les esmentades categories socials. Seria un bon exemple parlar del assajament sexual que rep una dona a la feina i queda impune, aquest fet no repercuteix només en la privació de igualtat i llibertat per aquesta dona sinó que repercuteix per tot el col·lectiu de dones que perden comparativament la realitat de les seves oportunitats.

Existeix una gran dissonància entre els arguments entre víctimes-agressors/es, també cal analitzar-ho com un procés d'interacció de identitats i posicions de les parts. Sovint els agressors/es justifiquen els seus actes de violència atribuint a la víctima un intent de guanyar posicionament de poder, guanyant el seu espai interpersonal. El qual consideren seu i aquesta percepció els suposa una amenaça i ho viuen com una provocació per part de la víctima. Aquestes situacions es donen molt sovint en el cas de la violència contra les dones.

La desigualtat i la asimetria fa que els agressors/es desconeixen i/o minimitzen tot allò que fa mal a les víctimes.

2. FORMAS DE VIOLENCIA I MALTRACTE FÍSIC, PSICOLÒGIC I ESTRUCTURAL

Des de una perspectiva ecosistèmica, el maltracte o qualsevol forma de violència en basa en els comportaments abusius dins l'àmbit familiar, posant l'accent en el contingut de les relacions familiars, però sense desconèixer el paper dels contextos culturals i socials, els processos històrics i característiques individuals dels protagonistes d'aquestes drames (Barudy, 1988).

Existeix la violència denominada estructural o simbòlica que té un caràcter de invisibilitat, malgrat posa en joc mecanismes psíquics i relacionals que actuen sobre les persones amb la voluntat de dominar, explotar i oprimir.

Estaríem parlant de l'assetjament moral i/o la violència perversa perceptible per la víctima i per les persones que l'envolten, després d'un temps en el que s'està produint. Aquest tipus de violència provoca situacions denigrants a la víctima, la qual s'acaba sentint responsable d'allò que li està passant i genera incredulitat en les persones que l'envolten, per dificultat de poder demostra-ho objectivament.

Aquest tipus de violència es manté per estructures socials establertes, per ideologies, sistemes de poder, normes establertes, valors amb un pes de estereotips culturals, que intenten mantenir un ordre social

determinat que dificulta establir noves línies de pensament que facilitin l'establiment de relacions horitzontals basades en el respecte i el reconeixement de l'altre.

Podríem citar la estructuració del món androcèntric o patriarcal que permet e intenta mantenir la desigualtat entre els homes i les dones. Aquesta estructuració, impregnada, arriba fins "allò més íntim del individu": la seva subjectivitat o el seu "jo", transformant-lo, configurant els seus propis desitjos, les seves necessitats, anomenades per Foucault "pràctiques de subjectivació".

Al avaluar els danys s'ha de tenir en compte no només els danys viscuts sinó a més les amenaces de danys, els danys psicològic i socials, entre les quals s'ha d'incloure les pèrdues de prestigi i posició social (Fernández, 2004).

El discurs institucional ha trobat en el maltracta físic una norma: es possible detectar-ho, defensar's o no, d'acord amb la voluntat personal, i trobar una sanció en la condemna social i/o legal. Mentre que el maltracta psicològic no respon a una norma socialment institucionalitzada i per altra banda respon a una ambigüitat en la seva definició, malgrat 'una major naturalitat i freqüència (Haimovich, P., 1994).

3. FORMAS DE VICTIMIZACIÓ: PRIMARIA, SECUNDARIA I TERCIARIA

La **victimització primària** és la derivada d'haver patit un delictes amb efectes físics, psíquics, econòmics o de rebuig social que es manté en el temps.

En la victimització primària s'ha que considerar:

- Quant la víctima o victimari és difuminen o desdibuixen. Això es dona quant les víctimes son un col·lectiu o població extens on no es delimiten amb exactitud els membres afectats, o be el grup d'afectats tenen seqüeles diferents en intensitat i forma, com poden ser en el cas dels intoxicats, terrorisme, etc..

En algunes situacions el victimari és difícil identificar-lo per trobar-se en situacions de poder, com a vegades ha passat en temes de repressió política, on les víctimes no tenen defensa.

La **victimització secundària** es deriva de les relacions de la víctima amb les institucions socials.

Resulta greu quan es el propi sistema qui victimitza a qui es dirigeix al sistema demanant justícia a més s'afecta al prestigi del propi sistema (Landrove, G., 1990). Per exemple les dones violades que pertanyen a minories marginades son desconsiderades en la credibilitat del seu testimoni pel sistema jurídic - penal (Aguado, M.P., 1994).

Els factors destacats de la victimització secundària per part del sistema jurídic -penal son:

- La prioritizació en la cerca de la realitat objectiva en el fet delictiu deixant de banda l'atenció, despersonalitzant el seu tracte.
- La manca d'informació sobre la evolució del procés, sobre la sentència, sobre el destí del victimari. entre d'altres
- La manca d'un entorn d'intimitat i protecció
- La utilització d'excessius tecnicisme que dificulten la comprensió de la víctima, fomentant-li una situació de indefensió.
- La manca d'interès per explicar a la víctima els rols desenvolupats en els processos legals. Això implica una dificultat per establir relacions adequades en el procés com son intencionalitat de la pregunta, impossibilitat de explicació, moment d'intervenció, etc..
- La excessiva **lentitud del procés judicial** , actua com important interferència en el procés de recuperació i readaptació de la víctima.
- Durant el judici oral hi ha important inductor de tensió per la víctima com son la pròpia narració del delictes, el qüestionament de la seva credibilitat, els sentiments de culpa , entre d'altres. La contaminació estereotipada del discurs utilitzat en la sala per part de la defensa vehicula valors que moltes vegades porten a qüestionar la credibilitat de la víctima.

Les conseqüències de les vivències de la victimització primària i secundària donen pas a una **victimització terciària**, "quan un subjecte ha tingut èxit en els processos anterior però se sent desvalgut pel seu entorn social producte o conseqüència dels moments anteriors en que va patir dany (per exemple amistats que el/a culpabilitzen per no haver evitat el dany, situació actual producte d'un error judicial, etc.) (Urra y Vázquez, 1993).

4. LA CATEGORIA DE VÍCTIMA

Pel fet de pertànyer a un grup social considerat socialment com a vulnerable (dones, infants, gent gran...) crea indefensió en les persones que estan dins d'aquestes categories. Històricament la estructura social establerta afavoreix la posició masculina tant subjectivament (processos de subjectivació), com objectivament (institucions, codis, normes socials, etc.). Podríem parlar dels conflictes armats on, la violació de dones, el segrest o mort de dones, nen@s i gent gran te a veure amb l'intent per part dels victimaris d'aterrar i aconseguir objectius polítics.

Els nous desenvolupament postmoderns s'introdueix una mirada crítica a la categoria e identitat de víctima. Aquesta identitat si be constitueix una posició i una forma que permet la visibilitat social i legal de les persones afectades, per una altre banda crea un efecte d'immobilitat i subjecció en aquesta condició, amb el conseqüent efecte estigmatizador (Albertin,P.)

Sara Cobbs (1997) en el seu article sobre "mujeres golpeadas" explica que la condició de víctima no es immediata. Ja que moltes vegades es difícil construir la condició de víctima i mantenir-la. que això no es sinònim de recuperació.

La recuperació es un procés, no solament es basa en eliminar la simptomatología provocada pel abusos, sinó que consisteix en comprendre processo interpersonals i discursius que contribueixen al creixement i capacitat d'acció

BIBLIOGRAFIA:

Protocols d'Assistència a la Víctima

Protocols Marc d'Actuacions en abusos Sexuals i altres maltractaments greus a Menors

Herrera, M. (1996). La hora de la víctima. Compendio de Victimología. Madrid: EDERSA. Editoriales de Derechos reunidas

Cabruja,T.Iñiguez,Vazquez,F. (2000):Como construimos el mundo:trelativismo, espacios de relación i narratividad .Pp. 61-94. Quaderns de Comunicació i Cultura nº 25. Bellaterra

Hirigoyen.Marie-France (2005) El acoso moral-Santa Perpetua de la Moguda: a& M Graafics,SL.

TEMA 3 : MÈTODES D'INVESTIGACIÓ

Introducció als Mètodes d'Investigació en Criminologia –

- El tema pretén oferir informació i anàlisi general dels aspectes per comprendre les diferències fonamentals entre els mètodes quantitativs i qualitativs, així com les seves possibles aplicacions en l'àmbit de la criminologia.
- La importància d'incorporar l'Aprenentatge significatiu: vincular coneixements a experiències.
- Aprendre a vincular la teoria amb la pràctica criminal
- Conèixer les diferents tècniques de producció i anàlisi de dades quantitatives i qualitatives.
- Familiaritzar-se amb les "Fases" de la investigació.

Per tal de poder estudiar la relació entre el coneixement científic i el coneixement del sentit comú: Caldria fer-nos les següents preguntes.

- ¿Quina diferència a la ciència del sentit comú?
- ¿En què consisteix el mètode científic?
- ¿Es pot utilitzar el mateix mètode per les ciències socials i les ciències naturals?
- ¿Quina és la diferència entre objectivitat i objectivació?
- ¿En què se diferencien el mètode quantitativ i el mètode qualitativ?

A.- CONEIXEMENT CIENTÍFIC I CONEIXEMENT DEL SENTIT COMÚ.

La diferència entre coneixement científic i coneixement del sentit comú radica en el que anomenem el mètode científic. Aquest mètode es una manera de produir coneixement en la que el subjecte que coneix (cognoscent) es relaciona amb el seu objecte de coneixement d'una forma específica. Aquesta relació està regulada per un seguit de normes. Conegudes com les regles del mètode científic. Per tant aquest coneixement, com ja hem dit, s'obté de forma sistemàtica, mitjançant l'aplicació d'un seguit de procediments (experimentació, observació, comprovació, etc.). Aquesta és la principal diferència entre coneixement científic i coneixement del sentit comú.

La aplicació d'aquesta metodologia per a totes les ciències, es a dir tant les socials com les naturals, és el que anomenem com a 'monisme metodològic': un sol mètode per las ciències.

Cal dir que existeix una important crítica cap aquesta corrent, que prové principalment de les ciències socials, ja que per molts autors, la utilització de una unitat metodològica per a totes les ciències és del tot impossible.

L'argumentació d'aquesta crítica és que les ciències socials estudien la realitat social, objecte d'estudi radicalment diferents de les ciències naturals. Parlar de ciències socials és parlar de societat humana, mentres que ciències naturals és parlar del mon animal. A aquest posicionament es conegut com a particularisme de les ciències socials

B.- LA DIFERÈNCIA ENTRE L'OBJECTE D'ESTUDI DE LES CIÈNCIES NATURALS I LES CIÈNCIES SOCIALS.

L'objecte d'estudi de les ciències socials es particular perquè es un objecte del qual tots, inevitablement, en formen part. No hi ha separació entre l'observador i l'objecte d'estudi, ja que les dues parts formen part de la mateixa realitat.

En les ciències socials l'observador es relaciona amb el seu objecte d'estudi, aquesta relació es la que construeix l'objecte de estudi. Mentres que en les ciències naturals hi ha una separació entre objecte i subjecte, que actuen de forma diferent.

D'aquesta diferencia es deriva la especificitat de les ciències socials i la necessitat d'un mètode propi. La problemàtica radica bàsicament en el qüestionament de que si la base del mètode científic de les ciències naturals es la separació subjecte objecte, no existeix explicació per poder argumentat la utilització d'aquest mètode en les ciències socials, ja que es evident que la relació entre objecte i subjecte en les ciències socials no es la mateixa, ja que hi ha interacció, no pas separació.

Podríem parlar com exemple dels problemes criminològics. Certament formen part de la realitat social en la viuen els investigadors/es, i no es poden conèixer directament, el que es fa és construir coneixement sobre ells.

Per tant hem de tenir en compte:

- Es impossible separar-nos de la nostra condició de subjectes sociohistòrics.
- Tot acte de conèixer és un acte de construir.

- Tot això implica que coneixement i construïm el nostre coneixement des de una particular situació sociohistòrics, marcats per la nostra “petjada” i subjectes a tot un seguit de condicions socials.

C.- CONEIXEMENT OBJECTIU I PARADIGMES

El coneixement científic no és objectiu, és objectivat.

Aquesta reflexions ens porta a fer-nos qüestionaments de tot allò après a l'escola, ja que la qüestió de la objectivitat ens porta a plantejar-nos un problema d'ordre més general: la neutralitat .

Històricament s'ha transmès la idea que el coneixement científic és neutre, això vol dir que no rep cap mena d'influència per seu context. Amb aquesta línia de pensament estariem parlant d'una forma d'entendre el coneixement científic, pròpia de la tradició positivista del sXIX, que es va mantenir pràcticament intacta fins a mitjans del sXX, Quan va començar a ser qüestionada tant des de les ciències naturals (especialment la física) com des de les ciències socials (especialment la sociologia). Seria a partir d'aquesta crítica que es pren consciència de les limitacions del coneixement científic i de la impossibilitat de la objectivitat i neutralitat absolutes. En la actualitat es te una postura més oberta, s'ha deixat de banda algunes premisses del positivisme i altres han estat relativitzades.

Des del context de les Ciències Socials, la crítica al paradigma positivista, abans completament hegemònic, ha donat lloc a un fractura en el pensament científic. Donant lloc a una revolució científica provocant un canvi de mirada en la ciència. Aquesta revolució ha obert el camí a dos nous paradigmes com son el Neopositivista i el paradigma Interpretatiu, de han deixat de banda a l'antic paradigma positivista¹. El paradigma Neopositivista es hereu del positivisme clàssic, és una revisió del mateix en el que s'incorpora la crítica a la possibilitat de la neutralitat i l'objectivitat absolutes. El segon, és un plantejament radicalment diferent al positivisme, ja que es dóna una transformació radical de perspectiva.

El concepte paradigma, que prové del grec significa model, exemple...Khun en el seu assaig 'La estructura de las revoluciones científiques' (1962) defineix aquest concepte com una perspectiva compartida i reconeguda per la comunitat científica d'una determinada disciplina. Es tracta d'una forma de mirar la realitat e interrogar-la. Al llarg de la historia s'han portat a terme varies revolucions paradigmàtiques, revolucions científiques en les que un paradigma nou ha desplaçat a un altre d'antic. Aquesta revolució provoca una transformació en la mirada del científic, en la forma de construir l'objecte de coneixement.

**Paradigma
Interpretativo**

¹ Ver el capítulo 1 “Los paradigmas de la investigación social” de P. Corbetta

**Paradigma
Positivista****Paradigma
Neopositivista****PARADIGMA POSITIVISTA**

El **paradigma positivista** es hereu de la filosofia cartesiana (Descartes 1596-1650) planteja una visió de la ciència i el coneixement científic, tenint a com base les següents idees:

- el subjecte que coneix està separat del l'objecte conegut (**dualisme**)
- La realitat social **existeix** i es **cognoscible** (com si es tractes d'una cosa)
- El subjecte cognoscent en troba perfectament aïllat, res extern amb ell el pot influir en el procés de conèixer, per tant es del tot neutre. Aquesta situació d'aïllament se'n diu solipsisme. El subjecte cognoscent, segons la tradició cartesiana és un subjecte solipsista, està aïllat de la realitat social i res el pot influir.
- Conèixer significa bàsicament descobrir l'ordre natural de l'univers. Quant el subjecte cognoscent coneix , el que fa és desvetllar la naturalesa de la realitat i descobrir les lleis que la governen. Aquestes lleis son deterministes e immutables.
- Des de el punt que el solipsisme es perfecte el context deixa de tenir rellevància. El subjecte solipsista cartesià es troba lliure de la seva historia i del seu context, per tant actua des de un coneixement perfectament neutre.

En el cas específic de la sociologia, el paradigma positivista està associat a la tradició explicativa i l'autor en el que fomenta aquesta forma d'entendre la sociologia és E. Durkheim. Per la tradició explicativa l'objecte d'estudi son els fets socials i aquest estan tractats com a coses. Com si fossin objectes naturals i per tan des de aquesta perspectiva, han de ser estudiats objectivament i amb una metodologia similar amb les ciències naturals, es a dir des de un monisme metodològic.

PARADIGMA NEOPOSITIVISTA

El **paradigma Neopositivista**, és un revisió del paradigma positivista, per tan podem dir que té una concepció del coneixement científic similar al anterior, però incorpora la crítica a la neutralitat i a la objectivitat absolutes.

La crítica al positivisme esdevingué de la física, anomenada una de ciències dures, la qual a principis de segle patí una gran transformació, és a dir una revolució científica, parlant en termes de Khun. Aquesta revolució científica portaria a un canvi radical de la manera d'entendre l'univers.

En aquest canvi s'incorpora la idea de la incertesa, com element del tot nou. La teoria de la relativitat i la teoria quàntica, varen situar a la física positivista en una situació de "jake". Ja que la incertesa posada en qüestionament la llei causal, completament determinista e immutable. A partir d'ara es tindria en compte que l'atzar i "caos", també governen l'univers i per tant la possibilitat d'una llei causal que actuï sempre i de la mateixa forma es impossible.

Seria també des de la física que sorgirien fortes crítiques a les premisses del positivisme clàssic: la separació de subjecte-objecte (dualisme) i la possibilitat d'un coneixement estrictament "objectiu".

L'estudi de les partícules subatòmiques portà als físics a un descobriment del tot impensable fins aleshores: el observador influeix en l'objecte observat, ja que està en constant interacció amb ell. En el món microscòpic aquesta interacció moltes vegades és inapreciable, però això no vol dir que no es produeixi.

Serien aquestes dues crítiques les que posarien en greu qüestionament les tesis del positivisme clàssic i portaren a reorientar la forma de veure la ciència.

El paradigma Neopositivista, incorpora la idea de incertesa i de no separació entre subjecte-objecte, tal com ho entenia el positivisme. El neopositivisme entén que el coneixement es imprecís, que la realitat es cognoscible només en un món imperfecte i que sempre hi hauran coses que no podem abastar, quelcom queda fora, en l'atzar de la incertesa.

Malgrat aquesta idea ens impedeix pensar en les lleis de forma determinista, sí ens permet pensar en termes probabilístics: no podem assegurar que ho expressar en la llei succeeixi sempre, però sí la majoria de les vegades podem definir el marge d'error en la nostra afirmació.

Des de el Neopositivisme també es reconeix que la separació subjecte-objecte no és perfecta, que hi ha una influència per part del subjecte, posant en evidència la impossibilitat de la objectivitat. La objectivitat és l'objectiu que pretén trobar el Neopositivisme, però tanmateix com l'horitzó, al qual ens podem acostar però no podem tocar.

Obtenir lleis sobre la realitat, malgrat tinguin un caràcter provisional, és el gran objectiu del coneixement científic. Aquesta seria una de les grans aportacions del **Karl Popper**, un dels autors més rellevants d'aquest.

Segons aquest autor, el mètode científic es sustenta en la falsació de hipòtesis. No podem saber, en rigor, si les nostres hipòtesis son certes, tan sols podem corroborar amb propietat que les nostres dades no les contradueix. Per explicitar-ho de forma més senzilla, podríem dir que quant puguem 'confirmar' les nostres hipòtesis, el nostre coneixement és del tot provisional, fins que hi hagin dades que diguin el contrari.

Seguin aquest posicionament podem reproduir les paraules d'Einstein "en la mesura en que les nostres proposicions son certes, aquestes no diuen res sobre la realitat, i a mesura que diuen alguna cosa, no son certes"

PARADIGMA INTERPRETATIU

El **paradigma Interpretatiu**, es planteja de manera totalment oposat al coneixement científic. Per el paradigma Interpretatiu tot acte de coneixement es una construcció, per això també se'l coneix com paradigma Constructivista.

No coneixem la realitat de forma directa sinó que construïm la realitat. Aquesta construcció està subjecta a un seguit de condicionants socials. Tot coneixement, fins i tot el científic esta unit a un context sociohistòric inevitablement marcat per la seva "petjada". Per tant conèixer sempre implica interpretar, ja que no tan sols observem la realitat sinó que la interpretem i la dotem de sentit.

Pel Construccionisme la realitat no es només cognitiva, sinó que necessàriament hem de passar pel procés de la interpretació. No podem conèixer el món de les coses sinó el món del significats, de com signifiquen les coses i com es signifiquen a nosaltres mateixos.

El plantejament Construccionista no és referent només a les ciències socials, sinó que també es vàlid per les ciències naturals. Tant el sociòleg com el físic es relacionen amb la realitat de la mateixa manera: construint-la e interpretant-la.

El fer preguntar-nos unes determinades coses enlloc d'altres, manca una manera determinada manera de construir la realitat. Les nostres teories, el nostre mètode, en definitiva la nostra mirada està impregnada del nostre paradigma.

Els paradigmes en guien en el nostre procés de construir la realitat, dotar-la de sentit i produir coneixement.

Tal com diu Patton (1978),prenen el concepte de Khun, "Un paradigma és una visió del món, una perspectiva general, una manera de descomposar la complexitat del món real. D'aquesta manera els paradigmes es troben profundament fixats en la socialització dels professionals. Els paradigmes els hi diuen allò que és

important, legítim i raonable, son també normatius, senyalen al professional allò que han fer sense necessitat de llargues consideracions existencials o epistemològiques consideracions existencials o epistemològiques” (Patton, 1978)

PARADIGMA POSITIVISTA	PARADIGMA INTERPRETATIU
S → ∅	S — S ← O
Separació subjecte - objecte (dualisme)	No separació
solipsisme	Intersubjetivitat
Descobriments	Construcció
Històric	Històric
No reconeix el context	Reconeix el context
Lleis	Significats
Explicar	Comprendre

D.- MÈTODES I TÈCNiques D'INVESTIGACIÓ

Els dos paradigmes explicats tenen es corresponen amb una determinades formes de conèixer la realitat social, utilitzant mètodes i tècniques d'investigació diferents.

Els investigadors/es inscrits en els paradigmes positivistes i neopositivistes es basen en el mètode quantitatiu.

Els investigadors/es inscrits en el paradigma interpretatiu es basen en el mètode qualitatiu.

Es plantegen dos perspectives contraries que plantegen formes contraries d'abordar la realitat social.

Cal tenir un actitud conciliadora, ja que en molts estudis es fa necessari la complementarietat de les dues perspectives. Aquesta postura conciliadora se li diu dissenys mixtes o complexes d'aproximació a la realitat.

El procediment quantitatiu aborda la dimensió extensa de la realitat, es a dir utilitza més variables, encara que d'una forma mes superficial.

Mentres el procediment qualitatiu aborda la dimensió més profunda de la realitat, es a dir utilitza menys variables però amb major profunditat.

Els procediments Mixtes o Complexes aborden les dues dimensions anteriors, es a dir una extensa i una profunda, combinant les dues metodologies.

PROCÉS DE OBJECTIVACIÓ

La ciència, tanmateix com qualsevol altre forma de coneixement, es troba subjecte a condicionants socials que poden ser polítics, econòmics. etc. Partint d'aquesta premissa hem d'entendre que no podem conèixer la realitat de forma immediata, ja que sempre estem mediats per la nostra condició social.

Aquest reconeixement no es permet tenir objectivitat, però si una objectivació del nostre coneixement.

Tal com ja hem esmentat es impossible aconseguir un coneixement estrictament neutre i objectiu. El nostre acte de conèixer es sempre una acte de construir, sobre una base social. Per tant hem de partir de que tot coneixement fins i to el científic és necessàriament parcial, incomplet i relatiu.

Per tant ens podríem preguntar que diferencia a la Ciència del Sentit Comú? Tot radica en el mètode, el qual es el camí que prenem per obtenir un coneixement que anomenen científic.

Bàsicament el mètode es un conjunt de regles i procediments que ens permeten organitzar i sistematitzar el nostre coneixement. Requereix d'un procediment sistemàtic, reflexiu, crític i controlat.

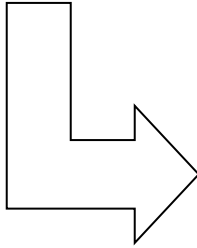
El mètode es important en tant que ens pot ajudar a construir un coneixement conscient de les seves condicions de producció és a dir un coneixement objectivat.

Per objectivar el nostre coneixement tenim que realitzar un procés conscient de tornar transparent la posició de la que partim. Això implica tres grans ruptures:

PROSES

- Trencar amb el dogma de la teoria científica
- Trencar amb el dogma del sentit comú

D' OBJECTIVACIÓ

científica

- Fer transparent la posició des de la que investiguem
(condicions de producció)

DUBTE RADICAL RESPECTE A DONAR LES
COSES PER EVIDENTS

TEMA 4 : PENOLOGIA

A.- LA JUSTIFICACIÓ DEL CÀSTIG

a.-Model retribucionista : pena justa i proporcionada.

Per a la doctrina retribucionista el fi del Dret Penal és expressar censura i condemna pel fet realitzat, ja que la persona que l'ha realitzat, ha vulnerat l'ordre establert, d'aquesta manera el càstig és una resposta merescuda enfront al realització del delictes.

El càstig, és la retribució (la resposta) justa al fet comès.

La funció del Dret penal, és , que per mitjà del càstig, restablir la justícia vulnerada pel delictes.

La justificació del Dret Penal està bàsicament orientada al passat (se't castiga pel que has fet).

Es senyalen com a principis bàsics del retribucionisme:

- a) Principi de responsabilitat (o culpabilitat), segons el qual, el destinatari de la pena ha de ser considerat responsable del mal que la pena li atribueix.
- b) Principi de proporcionalitat, el mal implícit de la pena ha de ser proporcional al mal que la pena retribueix al grau de responsabilitat de l'agent.

□ Crítiques:

- atribució al retribucionisme d'un caràcter metafísic o irrealitzable, en el sentit de que la realització de la justícia, es una cosa que sobrepassa els límits d'un sistema normatiu.
- El retribucionisme implica una legitimació del Dret penal existent.
- Parlar de càstig just, en una societat determinada, exigeix que en aquesta societat es donen les condicions socials suficients , com per poder reprovar a una persona el comportament realitzat.
- La desconsideració cap a la rehabilitació del delinqüent, si una persona després de cometre el delicte, s'ha rehabilitat i ja no pot ser considerada perillosa, encara en aquest supòsit se l'ha de castigar pel fet realitzat.

b.-Model preventiu: el càstig com a medi per prevenir delictes

El model preventiu assigna al Dret Penal una funció de prevenir delictes futurs.

Diferència en relació al retribucionisme, aquest justifica el càstig en atenció al passat, per als models preventius el seu punt de mira es situa al futur.

Per entendre el model preventiu del dret penal, cal situar-se en el context de la doctrina utilitarista, per a una doctrina utilitarista el fi del dret penal és augmentar la felicitat dels ciutadans, en aquest sentit, prevenint delictes, s'augmenta la utilitat (felicitat) dels ciutadans.

Formes de prevenció del delicte:

a) Prevenció general negativa (intimidació)

El dret penal serveix per a prevenir delictes, perquè es contemplat per la col·lectivitat com una amenaça (un mal), que es farà efectiu si comet el delicte.

Prevenió general perquè es dirigeix a tota la col·lectivitat, no a un delinqüent i negativa perquè el mitjà que utilitza és de caràcter negatiu, en el sentit que no es tracta de reeducar o rehabilitar al presumpte delinqüent, ni de convèncer a la col·lectivitat de la legitimitat de la prohibició, sinó merament reprimir els instints criminals amb el mecanisme de la coacció i l'amenaça.

Crítiques:

- Condueix a un estat de terror.
- Té un concepte massa ingenu de la dinàmica que regeix el comportament humà.
- No respecta la dignitat de la persona, ja que el càstig es justifica com a mitjà per evitar que altres persones delinqueixin.

b) Prevenió general positiva (reafirmació del dret)

Aquesta teoria considera que la funció del dret penal és la d'enfortir la lleialtat normativa dels ciutadans. El càstig serveix per a ratificar (reafirmar) les normes front als delinqüents i front a la col·lectivitat.

És general perquè es dirigeix a la col·lectivitat i positiva, perquè estima que el dret penal contribueix a la prevenció de delictes no només amb la intimidació dels ciutadans, sinó a través de la reafirmació de la norma i l'enfortiment de la lleialtat al dret.

Es critica que es sap molt poc en com la pena enforteix l'autodisciplina, essent per tant un fonament bastant insegur.

c) Prevenió especial negativa (incapacitació)

Del que es tracta, es que un delinqüent , ja identificat torni a delinquir en el futur.

Es tracta de prevenció negativa, ja que no es tracta de rehabilitar o reeducar al delinqüent, sinó simplement d'evitar que delinquí en el futur.

Aquest model també s'anomena , model incapacitador, dons proposa com a fi, incapacitar al delinqüent a cometre nous delictes en el futur.

Aquest model, és molt influent actualment en l'àmbit anglosaxó, on es distingeix entre incapacitació general i incapacitació selectiva.

La incapacitació general justifica el càstig per a incapacitar a qualsevol tipus de delinqüent, mentre que la incapacitació selectiva va dirigida a un determinat tipus de delinqüents (multireincidentes).

Un exemple de la incapacitació està en les denominades lleis que castiguen al tercer delictes amb una pena molt superior a la del delictes en si mateix (tercer delictes violent, pena de cadena perpetua).

d) Prevenció especial positiva (rehabilitació)

Es tracta d'evitar que el delinqüent torni a cometre delictes en el futur, però no incapacitant-lo, sinó d'una manera més positiva, a través de la seva reforma, rehabilitació o reeducació. Es a dir reintegrant-lo a la societat en condicions de no tornar a delinquir.

La qüestió és com aconseguir a través del càstig, la rehabilitació o reeducació d'una persona.

c.-Models mixtes de justificació del càstig

Davant els problemes que representen les diverses justificacions del càstig, han sorgit intents d'agafar els aspectes positius de les diferents teories, portant al que podríem denominar models mixtes de justificació del càstig.

La doctrina espanyola entén com a finalitat de la pena la prevenció general i especial limitada, limitada pel principi de culpabilitat, tal com ho fonamenta el retribucionisme.

Models punitius en acció

a. Diverses estratègies per afrontar el delictes:

1. Per a la teoria de la prevenció general negativa (intimidació), el delinqüent és un ciutadà comú que sospesa costos i beneficis de l'activitat delictiva, i que es decidirà a cometre el delicte si el saldo és positiu.

S'ha atribuït a aquesta teoria la concepció del ciutadà com " homo economicus" que guia el seu comportament en atenció a un càlcul d'utilitat.

2. Per a la teoria de la prevenció especial positiva (rehabilitació), el delinqüent és una persona que amb la seva activitat delictiva mostra determinats dèficits (psicològics, culturals, motivacionals ...) que són els que l'han portat a infringir la llei.

Aquesta concepció del càstig, busca rehabilitar o reeducar al delinqüent , el que pressuposa que es tracta d'una persona amb determinades carències sobre les que s'ha d'actuar per reinserir-lo a la societat.

3. Per a la teoria de la prevenció especial negativa (incapacitació), el delinqüent és algú perillós a qui s'ha d'apartar de la societat o impedir-li de fet que torni a cometre un determinat delicte.

Depenent de la modalitat de prevenció especial negativa, la seva concepció del delinqüent es diferent, així per el model de la incapacitació general, la seva visió és molt similar a la de la prevenció general, el delinqüent pot ser qualsevol ciutadà si té l'oportunitat per ser-ho i per tant es tracta a través de l'eliminació d'oportunitats, impedir-li la comissió de nous delictes.

Per el model de la incapacitació selectiva, la concepció sobre el delinqüent és més reduïda, ja que al caure el càstig en els considerats més perillosos o en els delinqüents habituals, no es contempla a qualsevol ciutadà com a potencial delinqüent.

4. Per a la concepció retribuicionista del càstig (teoria del mereixement), el delinqüent és un ciutadà comú que mereix ser castigat per haver vulnerat la llei penal.

Cada teoria dissenya una estratègia pròpia per a fer front a la delinqüència:

1. Prevenció general negativa, aquesta teoria entén la llei penal con un desencentiu per evitar la conducta no desitjada, per tant la seva estratègia es basa a actuar sobre variables que incideixin en la magnitud del desincentiu.

Aquestes variables són severitat / certesa / celeritat de la sanció penal.

A major severitat, certesa i celeritat de la sanció penal, major intensitat de l'amenaça penal i per tant major efecte preventiu general negatiu.

2. Prevenció especial positiva, el càstig entén la sanció penal com un mecanisme per a corregir el dèficit mostrat per el delinqüent al delinquir, tractant de rehabilitar-lo.

Aquesta estratègia exigeix: identificar el dèficit mostrat per el delinqüent i actuar sobre aquest per tal que el delinqüent pugui superar-ho.

3. Prevenció especial negativa, aquesta teoria entén el càstig com un mecanisme per a impedir físicament al delinqüent tenir l'oportunitat de tornar a delinquir, la seva estratègia és així: Identificació, disseny d'una sanció impeditiva per el delinqüent, per al ciutadà normal (incapacitació general) i per l'habitual / perillós (incapacitació selectiva).

4. La retribució (Teoria del Mereixement / Prevenció General Positiva), els autors partidaris d'aquesta teoria del mereixement no neguen el treball del dret penal com a mecanisme de prevenció de delictes.

El reprovament que conté la sanció, ha de sostenir-se sobre el consens social de les respectives prohibicions.

Només si hi ha consens el càstig és vist pels ciutadans com un indicador de l'injust i desencertat del comportament realitzat.

b.-Motius que porten al ciutadà a obeir la llei:

❖ Raons instrumentals, el ciutadà no obeeix la llei per convenciment intern, sinó simplement perquè la llei funciona com un condicionant extern de la seva actuació, aquestes raons instrumentals poden adoptar la forma:

- Incentius: es tracta d'oferir beneficis a qui obeeixi la llei (rebaixa de la pena pel bon comportament).
- Desincentius: és el més comú, de forma que es perjudica l'incompliment.

- ❖ Raons normatives per obeir la llei, convenciment de la validesa moral de la prohibició, prové del propi convenciment intern del ciutadà.

Aquest convenciment pot venir de:

- El ciutadà accepta i comparteix la norma reflexada en la prohibició.
- El ciutadà encara que no comparteixi la norma, accepta la legitimitat de la llei.

- ❖ Impediments, són obstacles a evitar l'incompliment de la norma, aquests impediments poden dirigir-se o situar-se:

- En el possible autor (el delinqüent té una mobilitat restringida que li impedeix desobeir la llei)
- Sobre el possible objecte del delictes (dificultat la seva apropiació).

c. Evidència empírica sobre l'impacte del càstig en la prevenció del delictes.

a) Sobre la Prevenció General Negativa.

L'estratègia severitat, certesa i celeritat de la sanció té que enfrontar-se a problemes.

- La teoria de la prevenció general és subjectiva, no depèn tant de la severitat, certesa i celeritat sinó de la percepció dels presumptes delinqüents, l'important no són els riscos reals sinó els percebuts. (coneixen els ciutadans realment la llei penal, coneixen realment els ciutadans la severitat del càstig, és el delictes un càlcul racional de la seva utilitat)
- Las diferències entre les variables severitat i certesa no produeixen necessàriament efectes preventius.
- Ha de diferenciar-se entre prevenció inicial i prevenció marginal (aquesta és més difícil de calcular que la inicial, dons es tracta de saber la incidència que té l'extra de pena que suposa la reforma legal).

La investigació criminològica posa seriosos dubtes a l'estratègia político-criminal preventiva general, però tot i això és molt popular dins els penalistes i legisladors.

b) Prevenció especial positiva.

- Un problema és el reduït abastament que té, així només una minoria de delictes que es cometen reben una pena, per tant només una minoria de delinqüents poden ser objecte de rehabilitació.
- Una altra crítica, és que no és possible tractar de rehabilitar per mitjà del càstig.
- A partir dels anys 90 hi ha un revifament de la rehabilitació.

c) Prevenció Especial Negativa (incapacitació).

Ha agafat una gran preeminència en el debat penal dels països anglosaxons, especialment la incapacitació selectiva.

També ha d'afrontar considerables problemes:

- Com identificar els multireincidentes (predir la conducta futura dels homes no és fàcil).
- Efecte substitució de la delinqüència.
- El cicle de la delinqüència (la delinqüència presenta corbes en relació a l'edat de les persones , si se l'incapacita quan va de baixada no es produirà efecte preventiu).
- Cost social i estratègic de la incapacitació.

d) Sobre la retribució (Teoria del Mereixement / Prevenció general positiva).

Aquestes teories no desconeixen l'efecte preventiu del dret penal , al informar al ciutadà del dany social d'una conducta i donar-li raons normatives per no realitzar la conducta.

Aquest presumpte efecte educatiu es remet en cert casos a reafirmar certs valors compartits (l'obediència a les lleis sobre la conducció sota la influència de l'alcohol en un primer moment era deguda al temor de l'amenaça, prevenció general negativa, però posteriorment l'elevació a delictes d'aquesta conducta va servir perquè els ciutadans prenguessin consciència de la gravetat i riscos implícits a la conducta).

També es fa esment a l'efecte educatiu i moralitzador de les reformes penals que va establir el delictes de violència domèstica.

Hi han altres casos, avortament, consum de drogues en que no s'aprecia aquesta valoració moral.

- e) Sobre la reparació

La seva pretensió fonamental és orientar el sistema penal a la reparació del dany causat pel delicte, posant en primer terme a la víctima.

Alguns autors han subratllat que l'eficàcia del model reparador no es mesura només en termes de prevenció de delictes, sinó també en funció de variables com per exemple, la satisfacció de les víctimes del sistema penal

B.- EL SISTEMA DE PENE EN CODI PENAL ESPANYOL .

1.-El sistema punitiu espanyol. Característiques generals

a.- Sistema de sancions (penals i administratives)

S'entén per sanció:

- a) Privació d'un bé a una persona (dret).
- b) Imposada per una autoritat pública.
- c) Per atribuir-li la realització d'un comportament.
- d) En base a una norma que estableix que es privi de tal bé a qui realitzi aquell comportament.
- e) La norma ha estat dictada per a l'autoritat per a prevenir la realització de determinats tipus de comportaments.

El dret penal no és l'únic sector que té potestat sancionadora.

El dret civil també té un sistema sancionador propi que rep el nom de responsabilitat civil.

L'administració per al compliment dels seus fins exerceix una potestat sancionadora que es concentra en dos camps:

- La facultat disciplinària: fa referència a la possibilitat d'imposar sancions a les persones vinculades a l'administració, com passa amb els funcionaris públics, per a garantir el funcionament de la seva organització interna.
- Facultat governativa: es dirigeix a la generalitat dels administrats (ciutadans), com per exemple amb les sancions de trànsit.

Aquesta multiplicitat d'instàncies sancionadores provoca tres problemes principals:

1. Identificació de la sanció. La diversitat de sancions porta que a vegades sigui difícil saber de quin tipus de sanció es tracta.
El Codi Penal estableix, art. 34 no es reputaran penes les multes i demés correccions que, en ús de les atribucions governatives o disciplinàries s'imposi als seus subordinats o administrats, les privacions de drets i sancions reparadores que estableixin les lleis civils o administratives.
Des d'una perspectiva material, les sancions penals es diferencien de les administratives per la gravetat de la sanció penal, art. 25.3 CE l'Administració civil no podrà imposar sancions que, directa o subsidiàriament impliquin privació de llibertat.
2. Concurrencia de sancions, possibilitat que a un ciutadà se l'imposin diverses sancions per a la realització d'un comportament contrari a dret.
Aquest problema es tracta amb el principi "non bis in idem" segons el qual un ciutadà no pot rebre doble sanció per a la realització d'uns mateixos fets, sempre que ambdues normes sancionadores tinguin el mateix fonament.
3. El disseny d'estratègies repressives i de política criminal es pot veure dificultat si hi ha moltes instàncies sancionadores.

B. DRET PENAL JUVENIL I DRET PENAL D'ADULTS

- A partir del Codi Penal de 1995, es va equiparar l'edat civil a la penal (18 anys).
- Pel que fa a la justícia juvenil, cal remetre's a la llei orgànica 5/2000 reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

Aquesta llei s'aplicarà per exigir responsabilitat a les persones majors de 14 anys i menors de 18 anys per la comissió de fets tipificats com a delictes greus, menys greus o lleus en el CP o les lleis penals especials.

Per tant als menors de 14 anys no tenen cap tipus de responsabilitat penal, sinó que se'ls hi aplicarà les normes sobre protecció de menors previstes en el Codi civil i les disposicions vigents.

La diferència entre un ordenament d'adults i un de menors es pot veure en l'exposició de motius:

La responsabilitat de menors presenta un caràcter primordial d'intervenció educativa.

Naturalesa formalment penal però materialment sancionadora - educativa del procediment i de les mesures aplicables als infractors menors d'edat.

La diferència també es veu en el catàleg de sancions, en les que es contempen diverses no previstes en el dret penal d'adults (la reparació i conciliació amb la víctima , la amonestació, la realització de tasques soci – educatives o la convivència amb una altra persona, família o grup educatiu).

c. Penes i mesures de seguretat

La diferència s'ha de buscar en el problema que suposen els inimputables.

Per inimputable s'entén aquella persona que presenta (transitòria o permanentment) uns déficits en les seves facultats psíquiques que l'incapaciten per a comprendre el missatge normatiu i comportar-se d'acord a ell. Són persones a les que no té sentit imposar-los una pena.

Si la pena pressuposa culpabilitat no té sentit imposar-la a un inimputable, però el dret penal reconeix que poden suposar un perill per a la col·lectivitat i per això s'han dissenyat les mesures de seguretat, que s'imposen a aquelles persones que no poden ser declarades responsables penalment pel fet comès, ja que són inimputables.

Es tracta de les persones exemptes de penes per la concurrència dels eximents 1, 2 i 3 de l'article 20 del CP, també es poden imposar mesures de seguretat a les persones declarades semi-imputables (aplicació incompleta de la inimputabilitat).

L'article 6 del CP, estableix:

- Es fonamenten en la perillositat criminal del subjecte al que se li imposin, exterioritzat en un fet previst com a delictes. (El pronòstic de perillositat criminal exigeix com a condició prèvia que la persona hagi comès un delictes, no són possibles mesures de seguretat pre-delictuals).

No poden ser ni de més gravetat ni de major duració que les penes estrictament aplicables al fet comès, ni excedir del límit necessari per a prevenir la perillositat de l'autor. (amb això s'exclouen les mesures de seguretat indeterminades o internament en un centre psiquiàtric per a tota la vida).

El Codi distingeix entre mesures privatives de llibertat i no privatives de llibertat.

El cessament de la mesura de seguretat haurà d'acordar-se quan desapareix la perillositat criminal del subjecte.

d. Altres conseqüències del delictes.

- a) La responsabilitat civil derivada dels delictes greus , menys greus i lleus.

La realització d'un fet no comporta només responsabilitat penal, sinó també responsabilitat civil pels danys ocasionats.

Aquesta responsabilitat civil comprèn : la restitució, la reparació del dany i la indemnització dels perjudicis materials i morals.

El diferent fonament de la responsabilitat civil i penal, fa es pugui declarar a una persona responsable civil dels actes d'un tercer.

- b) Les costes processals o despeses del procés s'imposen a tot responsable d'un delictes greus , menys greus i lleus
- c) Les conseqüències accessòries del delictes, art. 127 i següents del CP.

Es contempen ara regulada de forma molt ampliada fins a l'article 127 octies del CP les formes i condicions del comís :

- El comís : pèrdua efectes que vinguin dels delictes greus , menys greus i lleus i dels béns, medis o instruments en que s'hagin preparat o executat, així com els guanys provinents del delictes greus , menys greus i lleus.

- Les sancions previstes per a les persones jurídiques, article 129 CP.
Clausura empresa, locals temporalment o definitiva, dissolució societat, suspensió activitats ,
prohibició de realització d'activitats ...

2.- El sistema punitiu espanyol . Característiques generals. (II)

a. Classes de penes

Es poden classificar en diversos criteris:

Segons el bé jurídic afectat:

- Penes privatives de llibertat segons l'article 35 del CP
 - Presó permanent revisable
 - Presó
 - Localització permanent
 - Responsabilitat subsidiària per impagament de multa.
- Penes privatives d'altres drets article 39 del CP (suposen una privació de drets polítics, civils o professionals).
 - La inhabilitació absoluta
 - Inhabilitació especial per a treball o càrrec públic, professió, ofici, indústria o comerç, o dels drets de la pàtria potestat, tutela, guarda o curatela, dret de sufragi passiu o qualsevol altre dret.
 - Suspensió de treball o càrrec públic.
 - Privació del dret a conduir vehicles a motor i ciclomotors.
 - Privació del dret a la tinença i a portar armes.
 - La privació del dret a residir en determinats llocs o acudir a ells.
 - Prohibició d'aproximar-se a la víctima o als familiars o altres persones que determini el jutge.

- Prohibició de comunicar-se amb la víctima o amb els familiars o altres persones que determini el jutge.
- Els treballs en benefici de la comunitat.
- La privació de la pàtria potestat

Aquestes penes es poden imposar com a principals o accessòries.

- Pena de Multa art. 50 CP
 - Sistema dels dies multa o de la multa proporcional.

Segons la manera d'imposició

- Penes principals i penes accessòries.
 - Penes principals: són aquelles que poden imposar-se per si soles, no depenen de cap altre.
 - Penes accessòries art. 54 del CP : depenen de la imposició de la pena principal, no es contemplen en la regulació dels diferents delictes a la part especial, sinó en la part general del CP.
- Penes úniques, cumulatives i alternatives. (fa referència a la pena principal).
 - Pena única: supòsit que la llei penal només contempli una pena per el delictes en qüestió.
 - Pena cumulativa: la llei penal preveu més d'una pena per el delictes en qüestió i a més totes són d'imposició obligatòria.
 - Pena alternativa: la llei preveu més d'una pena per el delictes en qüestió, però no totes elles són d'obligada imposició.
- Penes originàries i substitutives.
 - Pena originària: són les previstes en el CP per al delictes en qüestió, poden tenir a més forma de pena única, cumulativa o alternativa.

- Pena substitutives: són les finalment imposades pel jutge en els supòsits legalment establerts.

C.- LA DETERMINACIÓ DE LA PENA

La imposició de les penes

Fases de la imposició de penes (tres fases):

- El punt de partida: es tracta de la pena legal abstracte fixada pel legislador en la part especial del CP.
- Segona fase: té també un caràcter legalista, es tracta de concretar el marc abstracte de la pena prevista en la part especial en funció d'una sèrie de circumstàncies definides i regulades en la llei. (circumstàncies atenuants, agreujants, supòsits de concurrència de delictes ...)
- Tercera fase: fa referència a la individualització judicial, el jutge tenint en compte els límits establerts en les dues fases anteriors, establirà la pena definitiva sense marges.
Els jutge té l'obligació de motivar la pena finalment imposada.

Legalisme o discrecionalitat judicial en la determinació de la pena:

La determinació de la pena pot tenir un caràcter legalista, en aquest cas el poder fonamental s'atribueix a la llei o judicial, en aquest cas la instància fonamental en la imposició de la pena és el jutge.

La nostra tradició continental ha vingut molt marcada pel fenomen de la codificació i el subsegüent recel cap a l'estament judicial.

A l'altre costat hi ha la tradició anglosaxona, que tradicionalment ha donat un gran marge al jutge per a la determinació de la pena aplicable als delictes.

- El sistema vigent en el nostre Codi Penal, és hereu de la tradició continental, tal i com es pot apreciar en les dues primeres fases de la determinació de la pena, però no es pot considerar absolutament de determinació legal, ja que hi ha una sèrie de vies que donen entrada al poder judicial en la decisió sobre quina pena imposar.

Aquestes vies són:

- Sempre és necessari una fase de concreció judicial de la pena, en la que el jutge gaudeix de cert marge de maniobra.
- Supòsits en que el legislador no ha previst una pena única i contempla penes alternatives.
- Amplies facultats del jutge de substituir la pena imposada per penes de diferent naturalesa.
- En determinats supòsits el jutge disposa de major discrecionalitat (delictes lleus , delictes imprudents o figures delictives concretes com els delictes contra la seguretat del trànsit.

LES FORMES SUBSTITUTIVES DE L'EXECUCIÓ DE LES PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT.

- Les crisis de les penes carceràries.

La pena privativa de llibertat des del seu naixement es troba en permanent crisi, no obstant això continua sent encara al mateix temps l'eix dels sistemes penològics contemporanis. No obstant això de la pena de presó no pot prescindir-se en relació amb determinats sectors de la criminalitat mitjana i greu. Els problemes que plantegen les penes privatives de llibertat afecten tant a les de llarga com a les de curta durada. Pel que fa a les de llarga durada és molt difícil trobar solucions adequades de recanvi, de manera que la política legislativa i criminal ha d'orientar-se en aquest camp a la seva millor configuració, particularment en l'àmbit de la seva concreta execució. Quant a les de curta llargada, per contra, s'han dissenyat en els últims temps determinats instruments adequats i complir igualment les seves funcions sense minvament de les exigències derivades de la teoria de la pena. A aquests instruments que reemplacen a les penes privatives de privació de llibertat de curta durada se'ls denomina en general "substitutius de les penes privatives de llibertat".

En el darrer canvi al Codi Penal s'ha incorporat la pena de presó permanent revisable com novetat, cosa que ha generat dures crítiques que la consideren una cadena perpètua encoberta avisant de futurs recursos d'inconstitucionalitat però és un model extens en el dret comparat europeu que el Tribunal Europeu de Drets humans ha considerat ajustat a dret.

- El problema de les penes privatives de llibertat de llarga durada.

Les penes privatives de llibertat de llarga durada originen una problemàtica pròpia que es focalitza entorn dels efectes perniciosos que produeix la seva execució en la personalitat del penat.

La qüestió de les penes privatives de llibertat de llarga durada ha d'enjudiciar-se des del punt de vista del principi d'humanitat i no del de proporcionalitat, per la qual cosa les penes massa elevades són rebutjables per ser contràries al principi d'humanitat però el dret comparat europeu que el Tribunal Europeu de Drets humans ha considerat ajustat a dret.

- El problema de les penes privatives de llibertat de curta durada i els mitjans per substituir-les

S'entén per penes privatives de llibertat de curta durada les inferiors a sis mesos de compliment continuat.

Les penes privatives de llibertat de curta durada no serveixen per aconseguir les finalitats de la resocialització, doncs a causa de la seva curta durada no deixen prou marge temporal per poder desenvolupar una intervenció adequada sobre la persona del condemnat; exposant a més a aquest a la contaminació carcerària, i d'altra banda, col·lapsen i sobrecarreguen l'aparell estatal d'execució de les penes.

El codi penal espanyol havia suprimit les penes privatives de llibertat de durada inferior a sis mesos però van ser tornades a imposar a partir dels tres mesos. S'ha introduït la pena de localització permanent, que es mostra com una pena adequada i eficaç enfront de determinats sectors de la delinqüència lleu i menys greu o mitjana. Amb ella s'eviten els efectes desocialitzadors de la pena privativa de llibertat de curta durada, en permetre al condemnat mantenir durant el compliment de la mateixa tant les seves relacions laborals com a familiars.

Una altra fórmula a la qual ha recorregut el legislador espanyol ha estat a l'increment considerable de l'ús de la pena de multa, concretament mitjançant la tècnica de la multa alternativa, és a dir, oferint al Jutge o Tribunal la possibilitat d'optar per la imposició d'una pena privativa de llibertat o una multa.

El legislador ha introduït en el codi una regulació de tres institucions que s'orienten a evitar, en la mesura del possible i quan les circumstàncies ho permetin, l'execució continuada i completa de determinades penes privatives de llibertat lliants o frontereres quant a la seva durada amb les convencionalment denominades penes privatives de llibertat de curta durada:

- "De la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat".

L'essència d'aquesta institució radica que el Jutge o Tribunal pronuncien en la sentència el veredicte de culpabilitat de l'autor en imposen i fixen en ella la pena privativa de llibertat corresponent, l'execució de la qual, no es porta a efecte des del principi, doncs queda suspesa, encara que sotmesa al compliment del fet que no es realitzin determinades condicions.

- "La substitució de les penes privatives de llibertat".

En aquests casos, també es produeix el pronunciament judicial sobre la culpabilitat del subjecte i s'imposa i fixa la pena privativa de llibertat que correspongui. En els casos de substitució sí hi ha execució d'una pena, però aquesta, l'executada, és una pena diferent a la imposada i fixada pel Jutge o Tribunal en la sentència.

- "La llibertat condicional". La institució de la llibertat condicional s'orienta també a la prevenció especial. La seva aplicació pressuposa que la pena que es va imposar i va fixar en la sentència va començar a executar-se i continua en execució en el moment en què procedeix i es determini l'aplicació de llibertat condicional.

LA SUSPENSÍO DE L'EXECUCIÓ DE LES PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT.

En aquest model el Jutge o Tribunal pronuncien el veredict de culpabilitat i imposen i fixen la pena en la sentència; a continuació poden suspendre l'execució de la pena imposada per sotmetre al delinqüent a prova durant un temps determinat, de manera que si aquest no delinqueix durant aquest termini la pena quedaria remesa definitivament.

- Elements de la regulació.

A) Supòsits de suspensió.

Els Jutges o Tribunals, mitjançant resolució motivada, podran deixar en suspens l'execució de les penes privatives de llibertat no superiors a dos anys mitjançant resolució motivada. Únicament poden suspendre's les penes privatives de llibertat, és a dir, la presó, la localització permanent, i la responsabilitat personal subsidiària per impagament de multa.

Les penes privatives de llibertat que poden ser suspeses seran les no superiors a dos anys, però amb dues excepcions: en el cas de malalts amb patiments incurables pot suspendre's tota pena privativa de llibertat sigui el que sigui la seva durada. I en el cas de subjectes que hagin comès el delict a causa de la seva dependència de les substàncies assenyalades en el número 2 de l'article 20 del codi penal, podran suspendre's penes privatives de llibertat de fins a cinc anys de durada (art. 80.5 del CP).

B) Requisits, criteris i procediment de la suspensió.

Per a la concessió de la suspensió de l'execució de la pena el codi estableix diversos requisits de necessària concurrència, defineix algun criteri orientatiu de la decisió i descriu algunes regles de procediment.

a. Requisits o condicions que han de concórrer en el penat

- La primera condició és la de "que el condemnat hagi delinquit per primera vegada". Aquest requisit no concorrerà en els qui hagin comès un delictes dolós greu o menys greu i no estiguin o puguin estar rehabilitats.
- La segona condició és que "la pena imposada, o la suma de les imposades en una mateixa sentència, no sigui superior als dos anys de privació de llibertat".
- El tercer requisit és "que s'hagin satisfet les responsabilitats civils que s'haguessin originat i s'hagi fet efectiu el decomís acordat en sentència d'acord a l'article 127..

Per als supòsits de suspensió de l'execució de la pena s'estableixen algunes condicions especials.

- En el cas de penats aflagits d'una malaltia greu amb patiments incurables, no es requereix cap de les condicions examinades, però s'estableix com a requisit específic el que en el moment de la comissió del delictes no tingui ja una altra pena suspesa pel mateix motiu. La comissió d'un nou delictes revela que malgrat l'existència de la malaltia el subjecte posseeix encara potencial criminal i que és perillós.
 - En el cas de penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència de determinades substàncies s'estableixen altres requisits específics d'acord amb el fonament de l'excepció i amb la condició d'aquestes persones.
- Encara quan no concorrin les condicions 1^a i 2^a el Jutge o Tribunal podrà acordar la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat no superiors a cinc anys dels penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència d'aquestes substàncies, sempre que es donin les següents circumstàncies:

1º que se acrediti suficientment, que el condemnat es troba deshabituat o continuïtat del tractament per a tal fi en el moment de decidir sobre la suspensió. Es pot concedir una pròrroga del termini per temps no superior a dos anys.

2º En el cas que el condemnat sigui reincident, el jutge o tribunal valorarà, per resolució motivada, l'oportunitat de concedir o no el benefici de la suspensió de l'execució de la pena, ateses les circumstàncies del fet i de l'autor.

b. La decisió sobre la suspensió de l'execució que pot prendre's pel jutge tribunal s'ha d'adoptar atenent fonamentalment que la execució de la pena no sigui necessària per evitar la comissió futura pel penat de nou delictes.

c. La concurrència de tots els requisits per atorgar la suspensió de l'execució de la pena no determina per si mateixa la seva concessió, sinó que això ha de ser objecte d'un pronunciament exprés del jutge o tribunal "sentenciador".

Si el reu compleix amb les condicions que se li imposin en la suspensió, el jutge o tribunal decretarà la remissió definitiva de la pena que es produeixi a conseqüència d'això .

C) Terminis i condicions de la suspensió.

La situació de suspensió de l'execució de la pena privativa de llibertat està sotmesa a determinats terminis, fixats pel jutge o tribunal dins del marge establert per la llei, i la seva vigència o conservació pel penat beneficiat estan subjectes a determinades condicions.

a) El termini de suspensió serà de dos a cinc anys per a les penes privatives de llibertat no superiors a dos anys, i de tres mesos a un any per a les penes lleus i es fixarà pels jutges o tribunals, prèvia audiència de les parts, ateses les circumstàncies personals del delinqüent, les característiques del fet i la durada de la pena.

Aquests terminis no regeixen per a la suspensió de l'execució de la pena en els supòsits de penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència de les substàncies assenyalsades en l'article 21, en aquest cas la suspensió de l'execució de la pena quedarà sempre condicionada al fet que el reu no delinqueixi en el període que s'assenyali, que serà de tres a cinc anys.

b) La suspensió de l'execució de la pena quedarà sempre condicionada al fet que el reu no delinqueixi en el termini fixat pel jutge o tribunal.

- Condicions per a la vigència de la suspensió.

La condició de vigència de la suspensió més important, doncs el seu incompliment determina la seva revocació, és la de no delinquir durant el període de prova, és a dir, durant el termini de la suspensió fixat pel jutge tribunal.

Per als casos en què la pena l'execució de la qual se suspengui sigui de presó, s'estableix la possibilitat que el Jutge o Tribunal imposi al subjecte, com a condició de la vigència i manteniment de la suspensió, prohibicions de compliment de les regles de conducta i els deures enumerats en el mateix.

En el règim de suspensió de l'execució especial para penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència a determinades substàncies s'estableix com a condició específica de la suspensió que: "en el cas que el condemnat es trobi sotmès a tractament de deshabituació, també es condicionarà la suspensió de l'execució de la pena al fet que no abandoni el tractament fins a la seva finalització. Els centres o serveis responsables del tractament estaran obligats a facilitar al Jutge o Tribunal sentenciador, en els

terminis que s'assenyali, la informació precisa per comprovar el començament d'aquell, així com per conèixer periòdicament la seva evolució, les modificacions que hagi d'experimentar així com la seva finalització.

D) Trencament de les condicions de la suspensió i efectes.

Si el subjecte infringeix les condicions de vigència i manteniment de la suspensió, estableix el CP determinades conseqüències:

a. Si el subjecte delinquis durant el termini de suspensió fixat, el Jutge o Tribunal revocarà la suspensió de l'execució de la pena. Revocada la suspensió, s'ordenés l'execució de la pena, així com la inscripció en el Registre Central de Penats i Rebels. Quant als penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència a determinades substàncies s'estableix que el jutge o tribunal revoca la suspensió de l'execució de la pena si el penat incomplís qualsevol de les condicions establertes.

b. Si el subjecte infringís durant el termini de suspensió les obligacions i els deures imposats, el jutge o tribunal podrà substituir la regla de conducta imposada per una altra diferent, prorrogar el termini de suspensió, sense que en cap cas pugui excedir de cinc anys, o revocar la suspensió de l'execució de la pena si l'incompliment fos reiterat.

E) Compliment de les condicions de la suspensió i efectes.

Quan el subjecte no ha delinquit i ha complert tots els deures i regles de conducta imposats es produeix la remissió total de la pena, que és una causa d'extinció de la responsabilitat penal. Per al cas de penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència a determinades substàncies s'estableix com a requisit l'acreditar la deshabitució o bé la continuïtat del tractament.

Per al cas que no s'hagi produït la deshabitució o no s'acrediti la continuïtat del tractament es disposa que el jutge o tribunal ordenarà el compliment de la pena, o bé una pròrroga del termini de suspensió per temps no superior a dos anys.

SUBSTITUCIÓ DE LES PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT.

La substitució d'execució de les penes privatives de llibertat per altres penes és una alternativa que establia abans de forma més general el nostre codi penal enfront de la possibilitat de la suspensió. La substitució ara només s'aplica als estrangers, consisteix en l'aplicació d'altres sancions que s'estimin idònies per aconseguir

la fi de prevenció especial sense menyscar de la reafirmació de l'ordenament jurídic i de les exigències de la prevenció general.

En el seu títol III secció 2ª regula el codi penal la institució de la substitució de penes privatives de llibertat per altres de la mateixa o de diferent naturalesa. Concretament s'estableix la possibilitat de substituir la pena privativa de llibertat superior a un any imposada a un estranger que seran substituïdes per la seva expulsió del territori nacional. Els jutges i tribunals podran acordarà el compliment de la pena total en part d'un estranger amb una condemna a pena de presó superior a cinc anys. També al mateix article 89 del CP indica els requisits per poder substituir una pena a un estranger que sigui ciutadà de la Unió europea per la seva expulsió només en casos d'una amenaça greu per l'ordre públic o la seguretat pública. L'estranger expulsat no pot tornar a Espanya en un termini de 5 a 10 anys des de la seva expulsió

Actualment s'estableix un règim únic de suspensió, això res aporta a "la millora de l'eficàcia en la gestió de la justícia penal". Aquest canvi, que a simple vista sembla innocu en les seves conseqüències, no ho és tant. Sembla que així el jutge opta per una o altra i no ha d'estar resolent tràmits diferents, primer si se sol·licita la suspensió i, posteriorment, si aquesta es denega, la substitució, o viceversa. Sembla "més efectiu" per a l'administració de justícia, solucionar d'una única vegada decidint sobre una modalitat de suspensió. No entenem bé perquè l'èmfasi que posa el codi penal en què un jutge no pugui resoldre sobre dos o tres tràmits quan això afecta el dret a la llibertat (art. 17 CE); i per ser més eficient i reduir resolucions, es prescindeix d'una institució (substitució de la pena) que pot permetre a una persona quedar lliure al complir amb una pena substituïda. Això té conseqüències i greus per als ciutadans:

- En reduir la substitució a una condició a imposar en la suspensió s'afecta a la persona condemnada: d'una banda perquè en tot cas se li sotmet a un període de suspensió d'entre 2 i 5 anys (o de 3 a 6 mesos si és pena lleu) durant el qual estarà sotmès al control penal, a través del compliment d'una o diverses condicions. En l'anterior regulació no tenia perquè ser així quan el jutge entenia que per les condicions i situació del penat no era necessari aquest termini de "submissió a optar per la substitució de la pena de presó per una de multa o per la de treballs en benefici de la comunitat".
- Es pot fer complir una pena (la suspesa) si es comet altre delictes, sent indiferent que sigui greu o que sigui lleu. En canvi, quan d'haver-se optat per la substitució, en comptes de per la suspensió, això no hauria passat. Però en la reforma, en quedar la substitució unificada amb la suspensió, el pagament de la pena de multa, si s'hagués substituït, és una condició de la suspensió i per tant, sempre s'estarà sota el règim d'aquella. Si havia comès un delictes, haurà de complir la pena del nou delictes i la suspesa.
- Queda ampliat el termini de cancel·lació dels antecedents penals a l'incloure la substitució en la suspensió.

Clarament es dedueix que és una aportació més en la línia repressiva del sistema penal, permetent que es puguin complir penes de presó o continuar amb l'estigmatització penal més temps del degut, quan això és innecessari.

Es podria pensar que aquesta nova normativa té més efectes preventius pel control que exerceix al ciutadà que ha delinquit per quedar sotmès a determinades condicions, i amb això, a més seguretat ciutadana, però no és així. Primer, perquè el jutge pot valorar les circumstàncies concretes en cada cas i decidir la imposició de la substitució o de la suspensió, en funció de criteris preventius. En canvi, aprovada aquesta reforma, només podrà optar per la suspensió.

Tal com ja hem apuntat anteriorment el supòsit de substitució tradicional ha desaparegut en el codi penal passant a ser una modalitat de la suspensió. L'única regulació que preveu el codi penal sobre la substitució és sobre els estrangers.

En el codi penal es modifiquen les penes que poden donar lloc a la substitució de la presó per expulsió. L'anterior art. 89 CP establia la substitució per als reus estrangers sense residència legal a Espanya; ara actualment segons el codi penal es pot expulsar els estrangers tinguin o no residència legal a Espanya, fins i tot en certs casos als ciutadans de la Unió Europea.

D.- LA LLIBERTAT CONDICIONAL.

L'EXECUCIÓ PENITENCIÀRIA

a.- Principis bàsics de l'execució de les penes de presó

Principi de legalitat

L'activitat penitenciària es desenvoluparà amb les garanties i dins dels límits establerts per la llei, els reglaments i les sentències judicials.

Principi d'intervenció judicial

Es deriva del principi de legalitat i significa que l'Administració penitenciària en l'execució de les penes i mesures privatives de llibertat està subjecte al control jurisdiccional de jutges i tribunals.

Principi d'humanitat

Es troba recollit a l'article 10.1 de la CE que diu, la dignitat de la persona, els drets inviolables que li son inherents i el lliure desenvolupament de la personalitat com a fonament de l'ordre polític i la pau social, aquest principi es concret en l'àmbit penitenciari amb la prohibició de penes o tractes inhumans o degradants que estableix l'article 15 de la CE.

Principi de resocialització

Queda recollit a l'article 25.2 de la CE, les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat estaran orientades a la reeducació i reinserció social i no podran consistir en treballs forçats.

b.- El sistema d'individualització científica

La LOGP estableix que les penes privatives de llibertat s'executaran segons el sistema d'individualització científica, separat en graus, l'últim dels quals serà el de la llibertat condicional.

El sistema d'individualització científica s'estructura a l'entorn de tres figures:

El règim penitenciari: entès com el conjunt de normes i mesures que persegueixen la consecució d'una convivència ordenada i pacífica que permeti aconseguir un ambient adequat per a l'èxit del tractament i la retenció i custòdia dels interns.

- Classificació penitenciària: conjunt d'actuacions de l'Administració penitenciària que conclouen en una resolució que col·loca a la persona penada en un determinat grau del sistema d'individualització científica, mitjançant el qual s'executen les penes privatives de llibertat.
- Tractament penitenciari: conjunt d'activitats directament dirigides a la consecució de la reeducació i la reinserció social, el tractament penitenciari persegueix que la persona adquireixi la intenció i la capacitat per viure respectant la llei penal.

La classificació en un o altre grau determina el règim de vida a aplicar durant el compliment de la condemna, així com el tipus d'activitats de tractament que poden seguir-se.

c.- Graus de classificació i règim de vida

Règim tancat

El règim tancat es correspon al primer grau de classificació i es caracteritza per una limitació de les activitats disponibles per els interns, així com un major control i vigilància dels mateixos.

Aquest règim s'aplica als penats considerats de perillositat extrema i als que no s'adapten als altres règims, així com els preventius que es trobin en alguna d'aquestes dues situacions.

Règim ordinari

Es correspon amb el segon grau, la capacitat de moviment i l'oferta d'activitats a realitzar dins del centre són considerablement majors en comparació al règim tancat i a més es permeten els permisos a l'exterior.

A més dels classificats en segon grau, aquest règim s'aplica a les persones penades sense classificar i a les persones detingudes i preses.

Règim obert

S'aplica als classificats en el tercer grau i suposa una eliminació dels controls rígids en concordança amb l'atribució de confiança a la persona penada.

Es preveuen diverses modalitats:

- Règim obert restringit: permanència en la secció oberta de la presó i amb sortides a l'exterior individualitzades.
- Règim de semilibertat: de dilluns a dijous treball diürn a l'exterior, estada nocturna, permisos de cap de setmana i dies festius.
- Règim obert extrapenitenciari: Viure en una unitat depenent (pisos o residències), estada en un centre de deshabitació.
- Règim obert especial (llibertat): compliment en llibertat de la pena amb control electrònic o d'altre tipus i amb presència en el centre per a participar en els programes de tractament.

d.- Institucions de compliment de la pena de presó en llibertat

Es tracta de figures penitenciàries que donen contingut al primer incís e l'article 25.2 de la CE, especialment respecte a la reinserció, en tant que acosten la persona interna a la societat a la que algun dia haurà integrar-se.

Permisos de sortida

Els permisos ordinaris i de cap de setmana tenen com a primera finalitat la preparació de la persona interna per la vida en llibertat.

Les sortides programades també responen a la idea d'acostar la persona interna a la societat.

La finalitat dels permisos extraordinaris és primordialment humanitari.

a) Permisos ordinaris

- Es poden gaudir fins a 7 dies consecutius amb un màxim de 36 dies l'any si s'està classificat en 2n grau i 48 dies l'any si s'està en 3r grau.
- Concedits per la Junta de Tractament a proposta de l'Equip tècnic i amb l'autorització del Jutge de Vigilància Penitenciària.
- Cal informe preceptiu no vinculant de l'equip tècnic.
- Poden ser concedits a interns preventius, en aquest cas cal l'aprovació de l'autoritat judicial.
- Haver extingit $\frac{1}{4}$ de la condemna.
- No haver observat mala conducta.

b) Sortides de cap de setmana

- Només per a les persones classificades en 3r grau.
- De manera general van de les 4 de la tarda del divendres a les 8 del matí del dilluns, també es podran gaudir els dies festius segons el calendari oficial de la localitat.

- Correspon a la Junta de Tractament regular de manera individualitzada les sortides de cap de setmana.
- c) Sortides programades
 - Tenen com a finalitat la realització d'activitats de tractament en l'exterior.
 - Consisteixen en sortides de grup acompanyats de personal del centre o d'altres institucions o voluntaris autoritzats.
 - La seva duració màxima és de dos dies.
 - Els requisits de concessió són els mateixos dels permisos ordinaris.
- d) Permisos extraordinaris
 - La finalitat es de caràcter humanitari.
 - Es concedeixen per motius familiars, personals o anàlegs de caràcter greu i urgent, com la mort d'un familiar o el naixement d'un fill.
 - Es poden concedir fins a 7 dies consecutius, sense límit anual i amb independència de la situació processal de la persona interna i del grau de classificació.
 - En el cas d'interns de 1r grau la seva concessió ha d'estar autoritzada pel Jutge de Vigilància Penitenciària.
 - En el cas de persones preventives la concessió ha d'ésser aprovada per l'autoritat judicial.

La llibertat Condicional

Es tracta d'una forma de compliment en l'exterior de la última part d'una pena privativa de llibertat.

La legislació penitenciària la caracteritza com el 4t grau.

Es pot considerar com un dels principals mecanismes previstos pel legislador per a donar compliment del mandat resocialitzador de l'article 25.2 de la CE.

Modalitats de llibertat condicional:

a) Llibertat condicional ordinària

- Estar classificat en 3r grau.
- Haver complert les $\frac{3}{4}$ parts de la condemna.
- Haver observat bona conducta (absència de sancions disciplinàries greus o molt greus sense cancel·lació de l'expedient penitenciari).
- Pe últim el Jutge de vigilància penitenciària valorarà la personalitat del penat, els seus antecedents, les circumstàncies del delictes comés, la rellevància dels bens jurídics que podrien ser afectats en cas de reiteració del delictes, la seva conducta durant el compliment de la pena, les seves circumstàncies familiars, i els efectes que es poden esperar de la pròpia suspensió de l'execució i del compliment de les mesures imposades .

b) Llibertat condicional anticipada

- 1a modalitat: Una vegada complerta $\frac{2}{3}$ parts de la condemna, complir els mateixos requisits de la llibertat condicional ordinària i que la persona interna hagi participat de manera continuada en activitats laborals, culturals o ocupacionals.
- 2a Modalitat: el límit de $\frac{2}{3}$ parts es pot avançar 90 dies per any, fins arribar a la meitat de la condemna, si s'ha participat de manera efectiva en programes de reparació a la víctima o programes de tractament o desintoxicació.
- 3a modalitat: Una vegada complerta $\frac{1}{2}$ parts de la condemna que sigui la primera condemna i no superi els 3 anys, complir els mateixos requisits de la llibertat condicional ordinària i que la persona interna hagi participat de manera continuada en activitats laborals, culturals o ocupacionals.

A l'article 90 del CP enumera una sèrie de condicions per la qual el Jutge de Vigilància Penitenciària pot denegar la suspensió de la pena amb la llibertat condicional també al mateix article 90 del CP s'enumeren els casos pels qual el Jutge de Vigilància penitenciària pot revocar la suspensió de la penal i la consegüent llibertat condicional.

c) Llibertat condicional humanitària

- Persones que pateixin una malaltia greu amb patiments incurables o que hagin complert els 70 anys.
- Excepte el compliment mínim de la condemna, s'exigeix els mateixos requisits de la llibertat condicional ordinària.

d) Llibertat condicional especial en funció del delicte comès.

Règim més restringit de llibertat condicional per a les persones que compleixen condemna per delictes de terrorisme i delictes comesos dins d'organitzacions criminals.

- Només s'entendrà quan el penat mostri signes inequívocs d'haver abandonat els fins i els mitjans de l'activitat terrorista i hagi col·laborat activament amb les autoritats, be impedit la producció de nous delictes per part de l'organització o grup terrorista, be per atenuar els efectes del seu delicte....

Correspon al Jutge de Vigilància Penitenciària la concessió i la revocació de la llibertat condicional, en el cas de persones condemnades per delictes de terrorisme i delictes comesos dins d'organitzacions criminals l'òrgan competent el Jutjat Central de Vigilància Penitenciària.

El CP preveu la possibilitat que el Jutge de Vigilància Penitenciària imposi a l'alliberat l'observació de determinades regles de conducta durant el període de llibertat condicional.

Són causes de revocació de qualsevol de les modalitats de llibertat condicional, delinquir de nou o no observar les regles de conducta imposades.

D'acord amb el principi de legalitat, es considera que l'apreciació de la primera causa de revocació no procedeix davant la comissió d'un delictes lleu i que si ha delinquit de nou, als efectes de revocació, és quan ha recaigut sentència ferma, del contrari s'estaria vulnerant el dret a la presumpció d'innocència.

Si es procedeix la revocació la persona penada torna a la presó.

ELS DRETS DEL PENAT O PRES:

Els detinguts que hagin ingressat a la presó tenen, entre uns altres, els següents drets:

- Al fet que l'Administració Penitenciària veli per la seva vida, la seva integritat i la seva salut.
- Al fet que es preservi la seva intimitat i la seva dignitat.
- Dret a ser cridat pel seu propi nom i al fet que la seva situació sigui reservada enfront de tercers, així com a rebre el tractament penitenciari adequat.
- Exercir els seus drets civils, polítics, socials, econòmics i culturals, si no són incompatibles amb la causa que ha motivat la seva estada a la presó.
- Gaudir de les ajudes públiques que poguessin correspondre-li.
- A relacionar-se amb l'exterior en les condicions establertes.
- A participar en les activitats del Centre.
- A gaudir dels beneficis penitenciaris que si escau poguessin correspondre-li.
- A rebre informació personal i actualitzada de la seva situació processal i penitenciària.
- A formular peticions i queixes davant les autoritats competents.
- A realitzar un treball remunerat dins de les possibilitats de l'Administració.

Tipus de comunicacions

Orals, escrites, telefòniques i especials

a) Comunicació Oral amb el pres o penat

Els familiars directes han d'acreditar el parentiu bé amb el llibre de família o amb qualsevol altre document que acrediti la relació familiar (certificat de convivència de l'Ajuntament, etc.)

En cas que el que vulgui visitar a un pres o penat sigui una relació d'amistat, ha de ser el pres qui hagi d'emplenar una instància perquè la presó autoritzi la comunicació, per a això necessitarà saber el nom i cognoms complet i el Document d'Identitat DNI-NIE

Les persones preses tenen dret a dues comunicacions orals de 20 minuts cadascuna per setmana. És possible acumular el temps de les dues visites setmanals en una sola de 40 minuts.

Les persones que comuniquen no poden excedir de quatre de forma simultània per locutori.

b) Comunicacions escrites dels penats

Els penats o presos poden comunicar per escrit amb les persones, organitzacions, institucions, etc, que estimin per convenient, sense limitació alguna quant al nombre de cartes o telegrams que es poden rebre o manar, excepte en els supòsits en què tingui el pres o presa intervinguda la correspondència, en tal cas només podrà manar dues cartes per setmana. L'acord d'intervenció, degudament motivat i fundat en dret, ha de ser notificat a la persona presa perquè, si escau, pugui ser recorregut.

El penat pot substituir les comunicacions escrites per les telefòniques, quan la persona que interressi veure o comunicar es trobi molt allunyat de presó, o quan el penat hagi d'o vulgui comunicar un assumpte de rellevància o importància als familiars directes o al seu Advocat.

b) Les comunicacions "vis a vis" o especials:

Poden ser de 3 tipus:

1) Íntimes: es concedeixen com a mínim una vegada al mes. Es realitzaran en locals preparats a aquest efecte i la seva durada no serà inferior a una hora ni superior a tres. Els familiars que realitzin aquestes comunicacions no podran portar bosses o paquets, ni tampoc portar nens menors. Les comunicacions íntimes s'efectuen amb familiars o amb parelles de dret o de fet. És important assenyalar que, a pesar que el vincle amb la parella no sigui de dret i que mai hagin viscut junts (pel que no poden aportar certificat de convivència) cal exigir aquest dret que té la persona presa. Poden ser introduïdes llençols o tovalloles pròpies, en cas contrari serà la presó qui les lliuri

2) Familiars: es concedeixen una vegada al mes com a mínim i la seva durada no serà inferior a una hora ni superior a tres. Aquesta comunicació es concedeix a familiars i afins, entenent per aquests aquells amics íntims.

3) De convivència: es concedeixen perquè la persona presa comuniqui amb el seu cònjuge o parella de fet i fills menors de 14 anys. La durada màxima serà de 6 hores. La presó, de vegades, denega aquesta comunicació si no existeixen fills o no estan presents, però cal recórrer aquestes decisions de l'Administració penitenciària. Es concedeixen una vegada al mes.

Aquestes comunicacions especials, les deu sol·licitar el pres mitjançant instància dirigida al Director de la Presó.

Modalitats de presó: comunicada, incomunicada i atenuada

Les modalitats de presó són les següents:

La presó comunicada: És la situació més habitual i en ella el pres té dret a ser visitat i a comunicar-se per correu, entre altres mitjans.

La presó incomunicada: Comporta la limitació de certs drets com el d'informar de la detenció i del lloc en el qual es troba custodiat, les visites, la comunicació telefònica, per escrit o per altres mitjans, la lliure designació d'advocat.. etc.

La seva finalitat és facilitar la investigació dels fets ja que amb l'aïllament s'impedeix que el pres pugui relacionar-se amb terceres persones que destrueixin proves o dificultin els esbrinaments que s'estan duent a terme.

La presó incomunicada només pot durar el temps estrictament necessari, i com a regla general, un màxim de 5 dies, encara que es preveuen per llei algunes excepcions.

La presó atenuada: S'estableix en aquells casos en els quals l'internament pot comportar un empitjorament de l'estat de salut del pres. Aquesta mesura equival a l'arrest domiciliari

Permisos de sortida per circumstàncies especials:

1. En cas de defunció o malaltia greu dels pares, cònjuge, fills, germans i altres persones íntimament vinculades amb els interns, enllumenament de l'esposa, així com per importants i comprovats motius, amb les mesures de seguretat adequades, es concediran permisos de sortida, tret que concorrin circumstàncies excepcionals.
2. Igualment es podran concedir permisos de sortida fins a de set dies com a preparació per a la vida en llibertat, previ informe de l'equip tècnic, fins a un total de trenta-sis o quaranta-vuit dies per any als condemnats de segon i tercer grau, respectivament, sempre que hagin extingit la quarta part de la condemna i no observin mala conducta.

LA PRESÓ PROVISIONAL

Estableix l'art. 503 Llei d'Enjudiciament Criminal que per decretar la presó provisional seran necessàries les circumstàncies següents:

1. Que consti en la causa l'existència d'un fet que present els caràcters de delictes.
2. Que aquest tingui assenyalada pena superior a la de presó menor, o bé, tot i que tingui assenyalada pena

de presó menor o inferior, consideri el jutge necessària la presó provisional, atesos els antecedents de l'encausat, les circumstàncies del fet, l'alarma social que la seva comissió hagi produït o la freqüència amb la qual es cometin fets anàlegs.

3. Que apareguin en la causa motius bastants per creure responsable criminalment del delictes a la persona contra qui s'hagi de dictar l'ordre d'empresonament.

4. A més de l'anterior, també permet la LECrim acordar la mesura en qüestió, quan independentment de la pena amb que estigués castigat el delictes, l'inculpat no hagués comparegut, sense motiu legítim, a la primera crida de l'òrgan jurisdiccional o cada vegada que aquest ho consideri necessari.

A la vista de la regulació legal transcrita, la doctrina sol resumir la qüestió sobre la base de la coneguda exposició - pròpia del caràcter de mesura cautelar - que els pressuposats per adoptar la presó provisional són la concurrència de a) "fumus boni iuris i b) periculum in mora. Segons l'apartat tercer de l'art. 503 LECrim., entre els requisits per poder decretar la presó provisional, és necessari "que apareguin motius bastants per creure responsable criminalment del delictes a la persona contra qui s'hagi de dictar l'ordre d'empresonament".

És el que se sol denominar "aparença de bon dret". I consisteix en l'existència d'un "títol" que permeti un judici d'imputació sòlid, encara que lògicament sigui provisional, consistent en un "plus material" que condueixi al convenciment del Jutge que existeixen "motius bastants" per considerar responsable penalment a l'encausat. Una altra dada que té gran importància, i que és essencial fins i tot per individualitzar la pena, és atendre a les circumstàncies personals de l'encausat. L'existència d'antecedents penals, resulta en aquest cas de gran interès, pel judici que projecta, al no basar-se en meres especulacions sinó venir assentat en el propi "historial" de l'encausat. S'inclouen també en aquest apartat, altres circumstàncies com l'arrelament, nacionalitat, solvència, la professió o mitjans de vida de l'encausat, les seves relacions personals, contactes amb l'estranger etc. que ajuden a valorar aquest possible risc de fugida, de reiteració delictiva i d'obstrucció processal que han de tenir-se en compte a l'hora de resoldre sobre aquesta qüestió. En efecte, l'evitació que l'encausat torni a cometre fets delictius com els quals se li imputen, és una altra dada a valorar. Per això caldrà considerar la classe de delictes, amb la seva possibilitat de repetició per part de l'encausat i l'efecte – per la seva naturalesa i gravetat- que tindria la seva reiteració en l'àmbit territorial que es tracti. Pensi's que els crims passionals no solen reiterar-se però sí els delictes contra el patrimoni o la llibertat sexual, per exemple.

Competència per decretar la Presó Provisional:

La competència per decidir sobre aquesta qüestió depèn de la fase processal en què ens trobem. I així, si estem en instrucció, l'únic que podrà decretar la presó provisional és el Jutge d'instrucció titular del Partit en

què haguessin ocorregut els fets causa de la imputació, qui formi les primeres diligències en virtut de comissió d'aquell o qui interinament exerceixi aquestes funcions jurisdiccionals.

En la fase de judici oral, pot acordar-la l'òrgan que conegui de la causa -Jutge o Tribunal corresponent- i si intervé recurs d'apel·lació o cassació, la decisió encara que pugui venir mediatitzada per l'òrgan "ad quem", la materialitzarà qui va conèixer de la primera o única instància.
Termini màxim de durada de la Presó Provisional:

Amb la Constitució a la mà, la presó provisional durarà el temps "estrictament necessari" (art.17.4 CE), que conforme a la seva naturalesa cautelar, instrumental i connectada a l'evolució del procés, es reafirma per essència en aquesta durada "imprescindible" per ajudar a l'obtenció de les finalitats del procés. "La presó provisional -diu l'art. 528 Llei d'Enjudiciament Criminal - durarà el que subsisteixin els motius que l'hagin ocasionat".

La durada concreta que en cada supòsit tingui la presó provisional acordada, no pot excedir dels terminis assenyalats en l'art. 504 Llei d'Enjudiciament Criminal (és a dir, si la pena prevista es inferior a 3 anys pot ser d'un any prorrogable 6 mesos més i si és superior a 3 anys la pena la durada és fins a dos anys; podent perllongar-se dos anys més) però la seva determinació precisa, ha de fer-se conforme a l'estàndard: "termini raonable".

El concepte de "termini raonable", que no té per què coincidir amb el de durada màxima de la presó provisional, *SSTC 206/1991 i 41/1996 entre unes altres, se centren a analitzar aquests tres paràmetres principals: perill de fugida, de reiteració delictiva i d'obstrucció al procés, per la via d'ocultar, manipular o destruir proves.

E.- LES MESURES DE SEURETAT.

En el nostre ordenament penal regeix un sistema dualista en què coexisteixen com a conseqüències jurídiques del delictes penes i mesures de seguretat.

Les mesures de seguretat també gaudeixen de:

1.- Principi de legalitat impedit la previsió de retroactivitat (llevat que resulti favorable al reu) sinó també la possibilitat d'aplicar-les quan no concorrin els pressupòsits recollits prèviament en el Codi Penal. Per tant les mesures de seguretat també són assolides per les garanties jurisdiccionals.

2.- Pressupòsits materials:

a.- Comissió prèvia d'un delictes. Són del tipus posdelictiu es a dir s'ha d'haver comès un delictes.

b.- Perillositat criminal. L'adopció d'aquestes mesures es limita al fet i les circumstàncies del subjecte pugui deduir-se un pronòstic de comportament futur que reveli la probabilitat de la comissió de nous delictes.

c.- Límits materials. Les mesures privatives de llibertat només es podem imposar quan la pena imposada o la que es pot imposar sigui de privació de llibertat així tampoc la mesura de seguretat pot ser més costosa que la aplicable al fet.

d.- Límits temporals. La durada de la mesura no pot tenir més durada que el límit genèric de la pena aplicable en abstracte. Les d'internament no poden superar el temps que hagi durat la pena privativa de llibertat. Existeix un límit de 10 anys per les mesures de seguretat no privatives de llibertat.

e.- La necessitat de la mesura. S'ha de fer en consideració del pronòstic de perillositat criminal.

f.- El sistema de compliment. El primer sistema del article 99 el sistema vicarial en el cas de concurrència de penes i mesures de seguretat d'internament s'ha de complir primer la mesura i una vegada acabada la mesura la pena pot ser substituïda. En el segon cas el codi penal no preveu expressament el sistema de convivència de penes i sistemes de seguretat quant no siguin d'internament.

g.- Àmbit d'aplicació El Codi Penal preveu expressament els supòsits en què són aplicables mesures de seguretat es a dir els exempts de responsabilitat criminal i també casos d'eximent incompletes.

Les classes de mesures són (article 96 CP):

1.- Mesures privatives de llibertat :

- a.- L'internament en centre psiquiàtric
- b.- L'internament en centre de deshabituació.
- c.- L'internament en centre educatiu especial

2.- Mesures no privatives de llibertat:

- a.- La inhabilitació professional.
- b.- L'expulsió del territori nacional d'estrangers no residents legalment en Espanya.
- c.- L'obligació de raure en un lloc determinat.
- d.- La prohibició de residir en el lloc o territori que es designi.
- e.- La prohibició d'anar a determinats llocs o territoris, espectacles esportius o culturals, o de visitar establiments de begudes alcohòliques o de joc.
- f.- La custòdia familiar.
- g.- La privació del dret a conduir vehicles a motor i ciclomotors.
- h.- La privació del dret a la tinença i port d'armes.
- i.- La prohibició d'aproximar-se a la víctima o aquells dels seus familiars o altres persones que determini el jutge o tribunal.
- j.- La prohibició de comunicar-se amb la víctima o aquells dels seus familiars o altres persones que determini el jutge o tribunal.

k.- La submissió a tractament extern en centres mèdics o establiments de caràcter sociosanitari.

l.- La submissió a programes de tipus formatiu, cultural, educatiu, professional d'educació sexual i altres similars.

Les mesures de seguretat es poden substituir en qualsevol moment de l'execució per un altra que es consideri més adequada podent tornar a aquesta en cas de evolució desfavorable.

El límit màxim de la mesura de seguretat ve determinat per la desaparició de la perillositat criminal del subjecte sense franquejar el temps màxim de la mesura.

Es pot suspendre la mesura amb la condició de no tornar a delinquir durant el termini.

El trencament d'una mesura de seguretat privativa de llibertat té com efecte el reingrés del subjecte en el centre de compliment.

El trencament d'una mesura de seguretat diferent en pot provocar la substitució.

La substitució de la mesura de seguretat imposada a estrangers per la d'expulsió del territori nacional es preceptiva excepte si el jutge o tribunal justifica la necessitat de compliment de la mesura a l'Estat Espanyol.

TEMA 5 : PREVENCIÓ DEL DELICTE

A.- INTRODUCCIÓ A LA PREVENCIÓ DEL DELICTE

a.- Que és la prevenció del delicte:

La prevenció del delicte constitueix un element fonamental en la criminologia ja que esperem que ens ajudi a entendre la resposta social i jurídica a la delinqüència i a la victimització, de forma que puguem desenvolupar programes de prevenció que siguin el més justos i eficaços a l'hora de contenir la delinqüència e integrar a segments socials exclosos.

La pregunta de que és la prevenció del delicte pot portar a moltes respostes:

1.- Per alguns prevenció del delicte consisteix en les actuacions del sistema de justícia penal per a identificar, detenir, processar i condemnar als delinqüents. Des d'aquesta perspectiva, s'entén que el correcte

funcionament del sistema de justícia penal, envia a la societat i al delinqüent, un missatge de que el delictes és inacceptable i que qui el comet acaba pagant per ell. Aquesta noció és heretada de la il·lustració, que en el segle XVIII qüestionava les bases del dret penal de l'Estat absolutista, i que per a justificar el control de la potestat estatal per a castigar, van fer servir principis d'eficàcia dissuasòria per a legitimar el dret penal. D'entrada només la meitat dels delictes comuns, el percentatge inclòs és menor en altres formes de delinqüència, arriba al coneixement de la policia. Es a dir les instàncies del sistema de justícia penal són incapaçes de fer front al 50% dels delictes.

2.- CRAWFORD destaca un concepte elàstic com a prevenció del delictes en la mesura que pot ser definit en sentit estricte i en sentit ampli com a qualsevol intervenció que pugui ser percebuda com a beneficiosa per a la reducció del delictes. Moltes de les mesures que es podrien incloure en aquest concepte ampli no pertanyen en sentit estricte al camp de la política criminal, o dit d'altre manera, no tenen cap fonament últim per la prevenció de la delinqüència. Per exemple l'educació, programes a reduir la pobresa, l'accés a habitatges dignes. El fonamental de la política social, es millorar la qualitat de vida de tots, no reduir la delinqüència, al marge que pugui tenir un efecte secundari en aquesta, que potser pot ser major que les mesures dissenyades específicament per a reduir la delinqüència. Això planteja alguns problemes:

- A vegades és difícil separar el que són mesures socials que tenen un efecte beneficiós per a reduir la delinqüència, i el que són mesures que estan destinades de forma prioritària a reduir la delinqüència.

- El problema dels límits presenta també el problema del que se denomina criminalització de la política social. Considerar la prevenció del delictes com un dels objectius prioritaris de la política social, pot desplaçar al segon lloc altres objectius d'aquestes intervencions que són igualment importants des de la perspectiva d'un estat social i econòmic de dret.

b.- Seguretat comunitària

Com a resposta als problemes que el terme prevenció del delictes planteja, en l'àmbit britànic s'ha començat a utilitzar el terme seguretat comunitària. Els que proposen aquests terme apunten una sèrie d'avantatges:

1.- La prevenció del delictes té una sèrie de connotacions tecnocràtiques i professionals que es poden evitar al parlar de seguretat comunitària.

2.- Aquest terme implica un reconeixement de que el delictes no passa en un buit, sinó que pren forma en un context comunitari sobre qui repercuteix.

3.- La noció de comunitat fa referència a enfocaments descentralitzats i processos de presa de decisions de baix cap a d'alt, així com el caràcter col·lectiu de les conseqüències del delictes. Donat que les conseqüències del delictes són locals s'assumeix que la solució ha d'ésser també local.

La noció de seguretat comunitària fa referència a la noció de que no és suficient desenvolupar polítiques de seguretat ciutadana orientades a reduir la delinqüència, en la mesura que no existeix una relació directa entre els nivells de delinqüència i els sentiments d'inseguretat ciutadana o de por al delictes.

És necessari desenvolupar intervencions que tinguin per objectiu combatre els sentiments d'inseguretat ciutadana i l'ansietat davant del delictes, al marge o de forma complementària al desenvolupament de polítiques orientades a prevenir la comissió de delictes.

c.- Classificació de la prevenció del delictes.

Existeixen moltes classificacions diferents:

1.- Models de prevenció segons LADICOLA:

a.- Model conservador de prevenció, estaria centrat en la dissuasió general i especial, la incapacitació i les estratègies de situació i de vigilància. És un model conservador en la mesura de que desatén les causes socials del delictes, i contempla el públic i la participació ciutadana com un element d'auxili i recolzament, no com un fi en si mateix.

b.- Model lliberal, contempla el delictes com un problema social. L'objectiu és identificar factors de risc individuals, familiars i comunitaris i tractar de reduir-los o compensar-los.

c.- Model radical, concep el delictes i el comportament antisocial com objectius de lluita política lligats a profundes desigualtats socials. Aquest enfocament destaca la necessitat d'atacar les desigualtats socials, l'exclusió social i la marginació política de grups socials, així com la necessitat de centrar l'atenció del sistema de justícia penal en els delictes dels poderosos.

La realitat és més complexa, els discursos de les diferents formacions polítiques acostumen a barrejar elements dels diferents models depenent de l'audiència i del context i per altre costat dins a cada formació política hi ha conflictes sobre el model que ha d'imperar o a les solucions al problema de la delinqüència.

2.- Model de prevenció clàssic emprat per els professionals i investigadors de la salut pública i que fa servir com a criteri classificador, la població que rep la intervenció:

a.- Prevenció primària està constituïda per totes aquelles intervencions que s'orienten al públic en general i que poden comprendre alteracions de l'entorn social o físic. Aquest tipus d'intervencions està orientada a reduir les causes del delictes de forma general. Criticada perquè opera a un nivell superficial com a meres campanyes educatives o d'informació orientades a persuadir a la gent que canviï la seva conducta.

b.- Prevenció secundària, està constituïda per totes aquelles intervencions que s'orienten a grups de risc, grups de delinqüents potencials i aquells subjectes que presenten un perfil sociodemogràfic i personal (edat, estil de vida, situació laboral o qualsevol factor de risc) que els pugui predisposar a la comissió de delictes.

c.- Prevenció terciària, aquestes intervencions estant orientades a treballar amb delinqüents coneguts per a reduir la seva participació en activitats delictives.

Qualsevol programa de prevenció s'ha de classificar en alguna d'aquestes tres categories però aquesta classificació ens diu molt poc de que és el que les intervencions preventives per si mateixes fan.

3.- Model de prevenció per tipus d'audiència de la intervenció:

a.- Orientada a la víctima , primària o secundària o terciària.

b.- Orientada a la comunitat , primària o secundària o terciària.

c.- Orientada a l'agressor o delinqüent , primària o secundària o terciària.

CRAWFORD considera que tant important com destacar l'audiència i el nivell d'intervenció, ho és destacar el contingut i la naturalesa de la intervenció. Ell distingeix entre intervencions :

1.- Social, primària o secundària o terciària.

2.- De situació , primària o secundària o terciària.

4.- Model de prevenció amb propostes teòriques de diferents formes d'intervenir front a la criminalitat:

a.- Prevenció a través del sistema de justícia penal en la seva conceptualització tradicional. Mitjançant la dissuasió general, la dissuasió especial, la incapacitació i el tractament rehabilitador, penes comunitàries i reparació. Aquest model assumeix que el sistema de justícia penal, té certa eficàcia a diferents nivells, ja sigui donant missatge social o al delinqüent identificat i processat, de que el delicte és un mal a evitar, amb el que es paga amb sancions, o bé retirant de la circulació als delinqüents, o per mitjà de treball resocialitzador dels mateixos, bé en el context carcerari o a través de penes alternatives a la presó.

b.- Prevenció comunitària del delicte. Inspirada en les teories ecològiques i de la sociologia urbana, destaca el paper del context comunitari en la gènesis del delicte i destaca diferents tipus d'intervencions que es poden desenvolupar al nivell de barris per prevenir la delinqüència.

c.- Prevenció a través de la intervenció precoç (infància i joventut). Inspirada per la psicologia i la criminologia evolutiva, així com les nocions de treball i benestar social, destaquen la necessitat d'afavorir programes i intervencions que serveixin per a la socialització efectiva i per a garantir una atenció adequada als nens, als joves i a les seves famílies.

d.- Prevenció situacional del delicte. Se inspira en la teoria de elecció racional de CLARK i CORNISH, la teoria de las activitats quotidianes de FELSON així com d'altres models que destaquen el paper de les oportunitats delictives. La idea fonamental es reduir les oportunitats criminals.

Tant el models de prevenció comunitària, d'intervenció precoç i situacional no han de ser administrat només per la policia sinó principalment per agencies dedicades a la salut, educació o benestar social, encara que la policia pot jugar un paper en totes sobre tot en la prevenció situacional sense que tampoc sigui exclusiu.

e.- Prevenció a través de models policials proactius. La policia és considerada com un factor que incideix en la prevenció del delicte a través de la prevenció i eficàcia del treball policial. La policia en els últims 30 anys ha estat conscient que el treball de la policia va més allà de detenir delinqüents per posar-los a disposició de l'aparell judicial.

B.- CLASSIFICACIÓ D'UN PROGRAMA DE PREVENCIÓ.

Existeixen unes interrogants que han de ser respostes per un programa a priori per poder ser catalogat com un programa preventiu del delictes segons CRAWFORD :

- 1.- Quina és la intervenció a activitat que es proposa?
- 2.- A qui o a quins va dirigida?
- 3.- Quins són els objectius o resultats pretesos per la intervenció?
- 4.- Com es suposa que la intervenció es va a traduir en el resultat esperat? o d'altre manera Quin és el mecanisme que explica que el programa funcioni? Quina és la teoria que explica l'obtenció dels resultats?
- 5.- Sota quines condicions o en que context es pot esperar que el programa vagi a resultar en els objectius desitjats?
- 6.- Quina és la intervenció que es proporciona en realitat ? Un cosa es el que es proposa i altre molt diferent la que s'acaba gestionant i facilitant.
- 7.- Sota quines condicions o en quin context es pot esperar que el model proposat es converteix en l'activitat efectivament implementada i facilitada?
- 8.- Quins són el resultats que s'obtenen amb la intervenció?
- 9.- Com s'avaluen els resultats del programa? Quines mesures es fan servir?
- 10.- Quin és el valor social relatiu als diferents resultats, siguin positius o negatius, desitjats o conseqüències no anticipades?

I amb tot això després haurem de determinar si un programa de prevenció funciona o no. Dintre la criminologia se segueix centrat en l'avaluació de resultats com un símptoma de buscar ràpidament resultats per solucionar el problema delictiu. Existeixen principis bàsics que permeten als criminòlegs determinar la solidesa de l'evidència empírica existent sobre la efectivitat de programes de prevenció. Aquells estudis que d'una forma més clara nos permetin establir un clar vincle causal entre una determinada intervenció preventiva i una reducció de la delinqüència o del sentiment d'inseguretat ciutadana tenen major validesa que aquells estudis en que el vincle causal es més difícil d'establir.

En les darreres dècades s'ha vingut desenvolupant un nou interès en saber el costos econòmics del delictes i dels diferents programes per prevenir els delictes. És sabut el gran cost del sistema penal per això ha despertat un gran interès per saber els costos i beneficis que acompanyen a qualsevol dels programes destinat a la prevenció dels delictes. Davant que actualment els diferents governs democràtics destinen una part molt petita a la prevenció precoç però són aquestes les que presenten un millor balanç entre costos i beneficis. En general una minoria d'estudis presenten un anàlisi econòmics de programes preventius.

En Espanya les teories utilitàries es diuen teories de la prevenció general i especial en que la dissuasió consisteix en que les persones s'abstindran de cometre delictes perquè aperceben el risc de les sancions penals.

En Espanya la idea de la rehabilitació com a fi de la pena inclosa en l'article 25 CE més que imposar un determinat contingut positiu i concret de la resocialització el que propugna és evitar els efectes desocialitzadors de les penes sobre tot de les privatives de llibertat.

Davant l'augment de la criminologia evolutiva aquesta ha identificat una sèrie de factors de riscos per la delinqüència presents a la infantesa però amb programes específics es pot arribar a prevenir el inici de carreres criminals, encara que la majoria d'aquest programes específics i més diversos s'han realitzat en països anglosaxons i d'aquí prové quasi exclusivament els estudis publicats.

La prevenció comunitària del delicte en Espanya són aquelles accions orientades a canviar les condicions socials que es creuen que condueixen al delicte en comunitats residencials. (programes de vigilància comunitària, espai defensable, enllumenat públic, vídeo -vigilància, revitalització zones urbanes..)

C.- PREVENCIÓ A TRAVÉS DE MODELS POLICIALS PROACTIUS

a.- Introducció

Durant els anys 1970 moltes de les nocions existents sobre el treball policial van començar a ser qüestionades i van entrar en crisis. Els reformistes policials defensaven un model policial recolzat en la legitimitat penal i on destaqués la professionalitat policial. L'objectiu fonamental de la policia es va centrar en el control del delicte i la detenció dels delinqüents i la realització d'altres activitats de servei a la comunitat van passar a ser concebudes com no verdaderes de la funció policial.

Aquest nou model requeria també una estructura diferent ja que obeïa a dos principis fonamentals :

- a.- Control centralitzat de forma jerarquizada
- b.- Divisió del treball.

Si es detectava un problema especial la solució consistia en crear unitats especialitzades sota autoritat central fora del control dels comissaris locals. La idea fonamental era traslladar a la policia els mètodes de gestió i organització científica. També es va procurar restringir al màxim la discrecionalitat dels policies per mitja de sotmetre a un gran nombre de disposicions normatives internes i directrius la seva actuació.

També la relació amb la comunitat devia ser neutral i distant orientada als esclariments dels delictes més que a respondre a les necessitats emocionals de les víctimes.

La introducció del cotxes patrulles i els moderns mecanismes de comunicació es consideraven centrals en el desenvolupament de la feina policial. La tàctica preventiva principal era les patrulles preventives de policia en coordinació amb un sistema de resposta ràpida.

L'adopció de aquestes idees no va servir per frenar els delictes durant els anys 70 i 80 a més que van succeir una sèrie d'enfrontaments violents entre la policia i determinats segments socials cosa que es va atribuir al distanciament entre policia i comunitat.

Els estudis criminològics que van examinar el treball policial van qüestionar l'efectivitat de la feina policial i de la realitat policial.

Arrel d'aquestes crítiques es van generar idees per redefinir la feina i la funció policial per adaptar-la a les noves realitats socials i econòmiques per fer-la més eficaç. Es van introduir nous conceptes com policia orientada a la solució de problemes, policia comunitària o de proximitat, o policia de qualitat de vida però també es va anar cap una major professionalització per mitjà de l'aplicació de nous principis de gestió i fent servir les noves tecnologies.

b.- La crisi del model tradicional de policia.

El qüestionament del treball policial en els anys 1970 va fer sortir una sèrie de idees per tal de dotar d'un nou sentit a la funció policial com són:

1.- Augmentar el número d'agents de policia.

Aquesta és una idea acceptada per molta gent que a més policies més seguretat ja que la mida d'una força policial té una relació directa amb els nivells de delinqüència. Hem de tenir en compte la dada que el 85% d'un pressupost policial es destinat al personal policial. El consens que tenim en dates recents és aquell que

diu que el número d'agents de policia no tenen un efecte en els nivells de delinqüència. Una de les teories com la de MARCUS FELSON indica que doblar el número de patrulles policials es com llençar dues gotes d'aigua en una galleda per intentar emplenar-la. Altres autors indiquen que és més important que el número de policies és el que aquest policies estan fent. Tot això amb missatges de que abolir la presència policial faria augmentar la delinqüència i saturar una zona de policies té un impacte a curt termini de disminució de la delinqüència en aquest espai. Per tot això els comandaments policials i els polítics encara que coneixen aquestes dades continuen recolzant la idea de la relació directa entre delinqüència i plantilles policials, els comandaments policials perquè és defensar la seva feina i els polítics perquè no volen qüestionar la eficàcia policial i la falta d'altres mesures que pugin funcionar per disminuir la delinqüència.

2.- Augmentar el número d'agents patrullant el carrer.

Tenim que partir de la dada que en les plantilles policials de les societats occidentals entre 60% i 65% tenen assignada tasques de patrulla. El personal uniformat de patrulla ofereix una presència visible que en teoria dissuadeix al delinqüent en potencia de realitzar delictes. Amb la introducció de l'automòbil i la configuració dels espais urbans per donar-li cabuda la majoria de les patrulles es realitzen en automòbil. La eficàcia de les patrulles en cotxes va ser avaluada en un experiment famós a Kansas City (1974) i va demostrar que una variació dels nivells de patrullatge en automòbil no experimentava una disminució en els nivells de delinqüència així com tampoc en el nivell de detencions, en la sensació d'inseguretat ciutadana ni en el nivell de por al delicte. Altre experiment més nou al 1980 sobre les patrulles policials a peu van demostrar que tampoc incidien en el nivell de delinqüència però sí que va incidir en una disminució de la sensació d'inseguretat i de la por al delicte. Aquest estudis van tenir un impacte limitat ja que la policia segueix fent servir les patrulles policials com la principal eina de treball.

3.- Proporcionar una resposta ràpida a les trucades als números d'emergència policial.

Els temps de resposta ràpides per la policia han estat tradicionalment com una de les mesures més populars per avaluar la productivitat policial. Tot això es pensava pel següents raons:

- a.- Més aviat acudeixi la policia més possibilitat d'enxampar in fraganti al delinqüent.
- b.- Més aviat acudeixi la policia més satisfacció pel ciutadà.
- c.- Més aviat acudeixi la policia podrà evitar qualsevol tipus de lesió o de dany resultant del delicte.

Després d'una sèrie de estudis van demostrar que no tenien cap incidència en els índexs de detencions ja que existeix un retràs mitjà de 20 minuts, la rapidesa no era fonamental per satisfer al ciutadà sinó la estimació realista del que trigaran i molt rarament servien per prevenir lesions o danys addicionals ja que la majoria de les trucades no són per un dany imminent tan sols entre 7% i el 8% d'aquestes trucades.

Aquest resultat han incidit sobre tot en una millor gestió de les trucades d'emergència per tal de poder clarificar les trucades en funció de la seva emergència i oferir el nivell de resposta apropiada.

4.- Investigar de forma general els delictes.

Es considera la investigació criminal l'activitat central policial encara que tan sols un nombre petit de policies es dedica a aquesta tasca de esclariment de delictes. S'ha de tenir en compte que exceptuant algunes investigacions proactives en el món de delinqüència organitzada i el narcotràfic la resta d'investigacions es centren en delictes ja comesos. Per tot això també la forma, estratègies, procediments i aspectes tècnics ajuden a la resolució de casos encara que en els estudis realitzats es va poder constatar que la majoria de casos resolts era mitjançant la identificació del sospitós mitjançant un ciutadà.

5.- Polítiques generalitzades de detencions de delinqüents.

També es considera que la feina de la policia pot ser dirigida vers uns delictes més que per altres es a dir que partint d'una infraestructura i uns mitjans fixos d'una policia es poden marcar segons quines prioritats per la prevenció i persecució de segons quins il·lícits penals en confrontació amb altres.

c.- Policia comunitària i prevenció.

La policia comunitària és una estratègia i una filosofia organitzativa que permet que els residents de la comunitat i la policia treballin junts per resoldre de forma innovadora els problemes de la delinqüència, sentiment d'inseguretat ciutadana, sentiment de por al delictes, desordre físic i social i al deteriorament dels barris. Això suposa implicar a tots els membres de l'organització policial fent servir policies especialment formats en policia comunitària per tal que puguin implementar de forma proactiva la solució de problemes juntament amb el membres de la comunitat i altres agències locals. Aquesta policia comunitària té que tenir un ampli coneixement del context comunitari on opera per tal de ser una policia amb la comunitat i per la comunitat. Encara que existeix una problemàtica amb la paraula feta servir ja que a Espanya es parla de policia de barri o fins i tot de policia de proximitat el terme comunitària sembla ser el més admès perquè pot ser definit en sentit geogràfic, polític, cultural, sociològic..

El que si hi ha consens és la forma d'actuar de la policia comunitària que requereix:

1.- Descentralització organitzativa.

2.- Realització de les patrulles de forma que afavoreixin les interrelacions personals amistoses amb els residents.

3.- Ha d'estar orientada a la solució de problemes.

4.- Atendre les demandes ciutadanes.

5.- Desenvolupar ajudes a la comunitat per contribuir a solucionar els problemes de delinqüència conjuntament amb la policia.

Es difícil avaluar en que mesura la policia comunitària serveix per disminuir els nivells de delinqüència però si pot aconseguir-lo si:

1.- Té èxit els programes ciutadans de vigilància del barri.

2.- Faciliten major informació a la policia que incrementa la seva eficàcia.

3.- Aquest model augmenta la legitimitat de la policia quan actua.

d.- Policia orientada a la solució de problemes.

La policia orientada a la solució de problemes centra l'atenció policial en els problemes que la comunitat local confronta. Aquest enfocament policial reforça l'anàlisi de la naturalesa d'aquests problemes, la cerca de solucions i la implementació de solucions mitjançant la col·laboració amb els residents locals i altres agències responsables de l'administració de serveis en la zona. Durant les dos últimes dècades s'han implementat esquemes de policia orientat a la solució de problemes que presenten connexions amb la noció de policia comunitària i amb la prevenció situacional del delictes ja d'aquesta forma s'ofereixen diferents solucions als problemes diagnosticats. La policia orientada a la solució de problemes remarca la solució del problemes locals encara que també necessita la col·laboració de la comunitat per això el model policial, estructura organitzativa i cultura policial té molts paral·lelismes amb el de policia comunitària.

e.- Policia de punts calents i victimització repetida.

Aquest model també presenta vincles importants amb aquelles estratègies policials que pretenen aportar solucions creatives i proactives a l'existència de delinqüència concentrada geogràficament (punts calents) o a la prevenció de victimització repetida. Amb la introducció dels sistemes d'informació geogràfics en els departaments de policia han revolucionat la tasca policial. Aquests sistemes informàtics permeten compilar i analitzar la informació sobre delictes i delinqüents en poder de la policia de forma molt més sofisticada que amb els tradicionals mapes de paper.

Els anàlisis geogràfics permeten identificar els espais geogràfics i temporals en que es concentren distintes activitats delictives, la relació dels espais i les diferents activitats delictives, identificar series delictives i patrons de conducta delinqüencial. Una de les aplicacions més comuns d'aquesta tecnologia consisteix en la identificació dels punts calents, zones i moments en que es concentren determinades activitats delictives i així poder implementar solucions proactives per eradicar aquestes conductes delictives.

El concepte de victimització repetida també té un paper important en l'anàlisi i la diagnosi de problemes que poden ser tractats de forma proactiva ja que segons estudis uns dels indicadors més fiables del risc de patir una nova victimització era haver patit una altra anterior.

f.- Policia de qualitat de vida, policia de "tolerància zero" o policia de manteniment de l'ordre.

Aquesta teoria postula que signes de desordre social tal com la presència de prostitutes, drogoaddictes, joves fent malifetes, pidolaires, venedors il·legals o signes de desordre físic tal com escombraries, edificis abandonats, terrenys abandonats, vehicles abandonats, pintades i grafitis, ... en determinats espais creen una sensació d'abandó estatal i social que envien un missatge que tot està permès en aquestes zones i que ningú es preocupa. Aquest clima de sentiments fomenta entre els residents sentiments d'inseguretat ciutadana que els porten a una menor participació social i comunitària i evitant el carrer. Això condueix a una disminució de controls socials informal en el carrer unit amb la presència de signes de desordre atreuen a la zona a persones poc honestes amb un augment dels índexs delinqüencials.

Per lluitar contra esta teoria anomenada de vidres trencats la policia ha d'implementar polítiques com policia de qualitat de vida o tolerància zero on la policia lluita no tan sol contra el delicte sinó contra qualsevol acte de desordre social inclòs si només es davant d'un il·lícit de tipus menor o administratiu i realitza unes accions actives la policia en controls al carrer amb un major nombre de registres personals indiscriminats.

La popularitat d'aquest sistema va tenir el seu major valor en el descens dels índexs de delinqüència que va patir la ciutat de Nova York en els anys 90 amb reduccions del 60% al 65%. Però varis autors expliquen també que aquesta gran reducció va ser fruit a altres factors com van ser demogràfics, econòmics i socials.

Les crítiques mes repetides vers aquest sistema de policia són contra l'abús policial que suposa ja que moltes de les accions van encaminades a determinades minories ètniques i/o socials, també altres autors no solsament parlen de les polítiques de tolerància zero com una eina de disminució de la delinqüència sinó com

una eina de competició econòmica i turística entre ciutats per tal d'oferir una imatge de seguretat i neteja per promocionar-se.

f.- Policia basada en el ús de les noves tecnologies de la informació i sistemes de gestió

Un dels sistemes basat en el ús de les noves tecnologies de la informació per part de la policia és el COMPSTAT (New York anys 90) que significa comparar estadístiques. La difusió de les noves tecnologies de la informació, en particular els sistemes d'informació geogràfica, permeten presentar les dades digitalment. També aquest sistema tècnic està orientat a la recollida d'estadístiques que mesuren quantitativament les demandes de serveis policials i els nivells d'activitat policial. Tota aquesta combinació es compren d'un sistema tècnic i de gestió, que recull i distribueix la informació sobre els resultats del treball policial en un sistema més ampli de gestió dissenyat per orientar i centrar la totalitat de la organització, i als gestors que tenen les responsabilitats en la consecució dels objectius de l'organització. Amb això no solament es mesuren el resultats sinó el COMPSTAT es converteix en un sistema de gestió per l'alineació de les mesures amb els valors culturals de l'organització sinó també apuntar a qui li correspon la responsabilitat per millorar dits resultats rendint els comandaments intermedis comptes als comandaments superiors i donant major rellevància al comandaments locals per sobre dels comandaments d'unitats funcionals fent les reunions públiques on els membres de les comunitats locals donin el seu parer sobre la definició de prioritats, l'anàlisi i la solucions dels problemes. Una de les característiques del COMPSTAT consisteix en tornar a la policia la responsabilitat per la prevenció del delictes.

Més que un nou model , filosofia policial o policia basada en l'anàlisi i ús adequat de la informació, representa una concepció per incorporar les noves tecnologies de la informació al treball policial per que es desenvolupi de forma més efectiva i eficient. D'aquesta forma actualitzada del delicte i del delinqüents pot ser fet servir per tal de reduir la inseguretat ciutadana, la por al delicte i els índexs de delinqüència.

En el model policial del Regne Unit distingeixen els següents tipus d'estudis:

- 1.- Avaluacions estratègiques. Estimacions a llarg termini sobre les tendències futures de criminalitat.
- 2.- Avaluacions tàctiques. Estimacions a curt termini sobre les tendències de criminalitat.
- 3.- Perfils d'objectius. Descriuen delinqüents i les seves xarxes relacionades.
- 4.- Perfils de problemes. Identifiquen patrons delictius emergents així com punts calents de delinqüència.
- 5.- Productes del sistema. Els sistemes i facilitats necessaris per assegurar la recollida, codificació, depòsit, manteniment, accés, anàlisi i ús de la informació.

TEMA 6: CRIMINOLOGIA A L'ACTUALITAT

1.- FUNCIONS ACTUALS DE LA CRIMINOLOGIA

Com es va veure en definir la Criminologia, la mateixa té tres funcions diferents que són:

- Subministrar una informació vàlida, contrastada, sobre la gènesi, dinàmica i variables principals del crim, així com sobre els programes de prevenció eficaç d'aquest.
- Crear tècniques d'intervenció positiva en l'home delinqüent.
- Avaluar els diversos models o sistemes de resposta al delictes.

Per tant, cal analitzar aquestes funcions.

A.- SUBMINISTRAR INFORMACIÓ.

La primera funció de la criminologia és subministrar una informació contrastada sobre el fet criminal en tota la seva dimensió, tant com a acte individual com a acte de masses.

El mètode d'investigació que s'utilitza per demanar informació és el estadístic. Així la principal font d'informació és l'anàlisi i estudi de les estadístiques. El grau de fiabilitat de la mateixa depèn que s'utilitzi una tècnica correcta i que es realitzi una adequada interpretació.

El principal inconvenient que es planteja és el de la criminalitat oculta, per això les estadístiques només donen una informació esbiaixada, és a dir, només la relativa a la delinqüència que arriba a les instàncies oficials, anomenada delinqüència registrada, però queda fora de les estadístiques la delinqüència que no arriba a aquestes instàncies oficials.

Per això ha d'estimar-se que la delinqüència pot ser vista com un iceberg, on la majoria de la delinqüència quedaria sota l'aigua, no només detectada pels òrgans oficials, i de la que es mostra, tan sols un percentatge mínim arribaria al final del camí que seria la imposició de la pena.

Per exemple delictes on no es pot determinar qui és l'autor, o fins i tot aquells on hi ha un delinqüent probable i en no existir prova de càrrec suficient no s'arriba a condemnar l'autor.

Per tot això, tan sols en la criminalitat registrada existeixen sentències de condemna, mentre que en l'aparent no existeix condemna perquè no s'arriba al final del procés.

La criminalitat oculta, per tant, ocupa una massa majoritària dels delictes que es cometen. Així existeixen nombrosos factors que incideixen en la seva existència, com:

- Delictes que es cometen en grans magatzems com petits furts. En aquests casos el sistema no encerta a donar una solució, de manera que els empresaris assumeixen la seva existència.

- Delictes que per la seva pròpia naturalesa són difícil de descobrir, com succeeix amb el frau fiscal.
- Altres vegades perquè la víctima no és conscient que ho és. Així la persona que no pot determinar si un determinat objecte li ha estat sostret o l'ha perdut.
- També els fets que poden ser dubtosos, de manera que la víctima no és conscient de la seva existència o no. Per exemple el Assetjament Laboral o Mobbing, o l'Assetjament Sexual.

El tema de la criminalitat oculta ha motivat nombrosos estudis sobre els factors que incideixen en què determinats delictes no es denunciïn. Així en el manual de García-Pablos de Molina, fa referència a algun d'ells, com:

- Factors Subjectius, com ara quan la víctima no sap si ho és o no.
- Factors d'impacte psicològic. Quan el delicte produeix un impacte a tal en la víctima que fa que no vulgui denunciar. Així per exemple les víctimes de violació.
- També des de la perspectiva psicològica es pot produir en la víctima un sentiment d'impotència que el porti a entendre que el mal ja està causat.
- Altres vegades el sentiment d'impotència es justifica en la desconfiança en el sistema. Es produeix la profecia autocumplida. Es desencadena una espiral, ja que en la mesura que creix la desconfiança en el sistema creix també la ineficàcia d'aquest.
- També la consideració que el dany produït és irrellevant i per tant no cal denunciar.
- També es pot explicar en el fet que no es conegui el delicte.

En certs delictes és molt important la por a les possibles represàlies. Sol passar quan hi ha relacions prèvies entre l'agressor i la víctima. Per exemple en les agressions produïdes en l'àmbit familiar.

La interacció Víctima-Jutge. És molt difícil de constatar. Es produeix per exemple quan la prostituta no denuncia perquè entén que per la seva professió el sistema no la va a defensar.

També en els Tribunals del Jurat, quan les característiques personals de la víctima pot incidir en la sentència que es dicti.

La teoria del món just, que descansa en la idea de justícia universal, o que cadascú té el que es mereix. Es pot produir un procés de culpabilització de la víctima. El fet que en la societat actual el paper de la víctima és desagraït, per tractar-se d'una persona que ha patit una desgràcia, el que genera un sentiment de llàstima o de distància respecte d'ella.

Dins dels factors que incideixen en la no denúncia, cal parlar de la victimització secundària. Es produeix no per la lesió que produeix a la víctima el delicte, sinó els que es produeix pel seu contacte amb el sistema. Per exemple en els delictes contra la llibertat sexual. Això pot suposar un obstacle perquè la víctima denunciï.

Cal destacar que qualsevol tipus de delicte comporta o comporta un perjudici de victimització secundària

perquè es fa necessari denunciar el fet, ratificar posteriorment la denúncia, comparèixer a l'acte del Judici, etc.

Per modificar aquesta situació s'han creat les enquestes de victimització. Es creen per poder obtenir informació sobre tot de la criminalitat oculta. Es tracta de qüestionaris que es formulen a la població sobre si han estat víctimes d'un delictes. Si es respon afirmativament es tracta de demanar una major informació sobre si és la primera o ha passat en més ocasions, la classe de delictes que és, si té algun tipus de relació amb el agressor, si va intervenir violència, o sobre qualsevol altre tipus de circumstància que determini la naturalesa del delictes. També serà preguntat sobre si va formular denúncia, si va arribar a celebrar judici, si hi va haver sentència o no, etc.

Amb les enquestes de victimització es poden conèixer casos en què la víctima reconeix que ha estat objecte de delictes però no ho va denunciar. Permet conèixer la part més oculta de la criminalitat. En qualsevol cas cal valorar l'existència d'un percentatge d'error o distorsió que es pot produir. El qüestionari ha de ser entenedor, ha d'estar estructurat en quant a la informació que es vol obtenir, i s'exigeix que el mostreig poblacional sigui prou ampli.

També s'exigeix que la unitat a entrevistar sigui completa, així per exemple en cas de víctimes de violència domèstica s'exigeix que siguin enquestats tots els membres de la família i no només el maltractador o la víctima.

Aquestes enquestes de victimització es realitzen a Espanya des de l'any 1978 pel Centre d'Investigacions Sociològiques. També es realitzen des dates més properes en àmbits inferiors, així a Catalunya o a la Ciutat de Barcelona.

També hi ha estudis en àmbits privats com per exemple per l'Institut criminològic de Màlaga. Una conclusió que s'ha obtingut dels esmentats estudis és que les xifres ocultes són majors en les infraccions lleus que en les infraccions greus. Així, per exemple, els homicidis són els delictes amb el nivell de aclariment més alt, aconseguint el 91 per cent. Per això a major gravetat del delictes es produeix menys taxa de victimització oculta.

B.- PREVENCIÓ EFICAÇ DEL DELICTE.

Aquesta funció complementa l'anterior. Així la informació que es s'obté ha de destinar-se a la prevenció eficaç del delictes. Ara bé, la finalitat de la criminologia no ha de ser la d'eradica el delictes sinó la de mantenir el delictes dins dels límits raonables. No es tracta de suprimir els delictes, perquè això exigiria la limitació de llibertats fonamentals, sinó que hi hagi un índex moderat de delinqüència. També perquè els delictes tenen certes connotacions que no són enterament negatives. Així en el Treball realitzat per l'Institut de Criminologia de Màlaga es al·ludeix a aquesta possibilitat.

El aconseguir una prevenció eficaç comporta una sèrie de despeses. Per exemple contractar seguretat privada, posar una porta blindada, etc. A aquests se'ls denomina despeses de prevenció estàtica.

També es produeixen despeses a nivell estatal, com són els funcionaris la finalitat és prevenir i, si s'escau, perseguir l'autor del delictes. Per exemple, Polícies, fiscals, funcionaris de presons, etc.

Segons García-Pablos de Molina, hi ha una sèrie de postulats dels que cal partir en matèria de prevenció, que són:

A. - Intrínseca nocivitat de la pena o de les penes.

Es parteix de la idea que la pena és un mal que comporta la limitació de certs béns jurídics. Es refereix especialment a les penes privatives de llibertat. Així el compliment de les penes privatives de llibertat comporta en el subjecte diverses circumstàncies. Lluny de complir la finalitat resocialitzadora o reinsertora, en realitat es consolida l'estatus de criminal.

El delinqüent no es recupera per a la societat i aquesta és una realitat que ha de modificar ja que el compliment d'una pena privativa de llibertat només ha de limitar aquest dret.

B. - Complexitat del mecanisme dissuasori.

Part de la idea que l'eficàcia dissuasòria de la pena no només es relaciona amb la gravetat de la pena sinó que aquesta eficàcia respon a altres factors diferents, que fins i tot poden tenir un major pes. Així la pena compleix una finalitat dissuasòria respecte de la comissió de nous delictes. El poder dissuasori s'ha connectat tradicionalment amb la gravetat de la pena imposada, però cal tenir en compte que també hi ha altres factors que incideixen en el poder dissuasori, com són la certesa de la pena que es va a imposar, la promptitud en la imposició de la pena, etc.

El compliment efectiu de la pena més enllà del rigor nominal, és un altre dels factors que potencien el poder dissuasori. Per exemple la condemna de 50 anys de presó a una persona que té 50 anys d'edat, pena que és impossible de complir, per la qual cosa es produeix perplexitat en la comunitat. Per això es tractaria de reflectir en la sentència la pena que efectivament es va a complir.

C. Necessitat d'ampliar els models de prevenció.

García-Pablos de Molina fa una reflexió sobre la manera d'aconseguir menys delictes amb una societat igualitària. Es tracta de crear programes que incideixin en el camp de la prevenció primària. Es tractaria de lluitar contra la marginalitat i aconseguir una igualtat de possibilitats en tots els ambients i sectors.

C.- CREAR TÈCNiques D'INTERVENCIÓ POSITIVA EN LA PERSONA DEL DELINQÜENT.

Suposa fer efectiu el mandat constitucional recollit en l'article 25.2 de la Constitució Espanyola que estableix

que les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat restaran orientades vers la reeducació i reinserció social i no podran consistir en treballs forçats.

El condemnat a pena de presó que estigüés complint gaudirà dels drets fonamentals d'aquest capítol a excepció dels que es vegin expressament limitats pel contingut de la decisió condemnatòria, pel sentit de la pena i la llei penitenciària.

En tot cas, tindrà dret a un treball remunerat, als beneficis corresponents de la Seguretat Social, així com l'accés a la cultura i al desenvolupament integral de la personalitat.

L'esmentat article indica que aquelles persones condemnades a penes privatives de llibertat segueixen gaudint dels seus drets fonamentals, i es tracta per tant de fer efectiu l'esmentat mandat constitucional durant el temps en què s'està complint la pena imposada.

La reinserció social del penat es pot aconseguir a través d'ajudes econòmiques, bé a través de la reinserció laboral, fins i tot també a través de una tasca de conscienciació social.

2.- OBJECTE DE LA CRIMINOLOGIA

A.- EL DELINQÜENT

El delinqüent ha estat tradicionalment el protagonista fonamental de la Criminologia. Així cal parlar de situacions de fascinació cap a determinat tipus de delinqüents. Per exemple, l'assassí de la nena Tamara de Tarragona, on el delinqüent no només va matar i abusar sexualment de la menor, sinó que a més va conviure un cert temps amb el cadàver.

Quan Lombroso crea la Teoria del Delinqüent nat, sorgeix el principi de diversitat, que va inspirar la Criminologia Tradicional, entenent el delinqüent com realitat biopsicopatològica. Així el delinqüent és un ésser que neix delinqüent, mentre que la resta de la població entren en el camp dels no delinqüents. Està concepció del delinqüent ha marcat al dret positiu fins fa poc temps.

No obstant això la Criminologia actual ha fet que el concepte de delinqüent pateixi una transformació. Així en l'actualitat regeix el principi de Normalitat. El fet que es constata es que la majoria dels delinqüents són persones normals. Així succeeix en la majoria dels delictes que es cometen contra el patrimoni, contra la salut pública, etc. Aquests delictes són comesos per persones d'intel·ligència mitjana, sense que pugui apreciar patologies mèdiques en els mateixos.

En la majoria dels casos els delictes són comesos per persones coneixedores del cost que comporta la seva conducta i dels beneficis que li pot reportar. Es tracta per tant d'una conducta racional. Per això es tracta d'aconseguir el màxim benefici amb el menor risc possible.

Així el perfil normal del delinqüent és el d'una persona que desenvolupa un comportament racional. Això suposa la conseqüència que es pugui dir que la majoria dels malalts mentals no són delinqüents. Així mateix també es pot afirmar que la majoria dels delinqüents no són malalts mentals.

B.- LA VÍCTIMA

El redescobriment de la víctima es deu a un interès utilitarista perquè serveix als fins de la criminologia en un doble sentit:

Per la funció d'informar, la víctima té a la mà que el delicte sigui detectat per el sistema, i, òbviament, aquest tipus d'informació no es pot obtenir del delinqüent, i ens permet conèixer la realitat de la criminalitat ja que existeix la "criminalitat oculta" que no aflora.

En el camp de la prevenció, des de la perspectiva de la víctima hi ha una connexió amb el delicte. Introduïm el concepte de "prevencions rutinàries".

La importància de la víctima en la criminologia no és exclusivament per aquests dos motius, sinó que l'estudi de la víctima ens ha permès erigir-la en una disciplina autònoma (Victimologia). L'autor pioner en l'estudi de la víctima és Von Henting, i és el primer a usar el terme "parella criminal" i parla d'un enfocament interaccionista en aquesta parella.

Lluny de constatar que són dos éssers independents i desconeguts que casualment es troben, es coneixen, hi ha una relació, i en la dinàmica del delicte la víctima no només és un subjecte passiu inert, sinó que juga un rol actiu.

Una altra línia de recerca és la distribució de la victimització en la població, perquè la possibilitat / risc de ser víctima d'un delicte no es distribueix per igual entre tota la població sinó que es concentra en determinats sectors o individus més que en altres. Arran de constatar aquesta idea s'incideix en els factors de victimització: mode de vida (rural o urbana), professió, llocs que es freqüenten, etc.

Tot això ha contribuït en un millor coneixement de la víctima i del delicte i s'ha avançat, per tant, en la criminologia i en reformes legals que protegeixen la víctima.

Les reformes legals han avançat en el següent:

S'ha tractat de pal·liar la victimització secundària, els perjudicis que pateix la víctima però que no es deriven del delicte sinó del contacte de la víctima amb l' sistema legal.

Llei 35 de 1995 d'Ajuts i assistència a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual. En aquest camp assistencial també cobreixen una funció les oficines d'ajuda a víctimes de delictes OAVD.

En el camp de la responsabilitat civil, hi ha delictes en els quals té una importància crucial, exem: les estafes immobiliàries. El legislador introdueix un atenuant en l'art 21.5CP: si repara el delicte se li aplica aquest atenuant i si reconeix i repara l'atenuació és molt qualificada (art. 21.4CP) i es pot rebaixar el delicte en 1 o 2 graus.

Llei 19/1994 23 desembre 1997 de Protecció de testimonis i perits en causes criminals, perquè la víctima també és un testimoni d'instrucció. Quan la víctima ha de declarar de manera decisiva com a prova de càrrec, es pot veure sotmesa a amenaces per l'acusat / delinqüent.

La víctima del delictes ha tingut un secular i deliberat abandonament. Gaudirà del màxim protagonisme durant la justícia primitiva, i després dràsticament neutralitzada pel sistema legal modern. En el denominat "Estat social de Dret ", les actituds reals cap a la víctima del delictes oscil·len entre la compassió i la demagògia, la beneficència i la manipulació.

Els estatus pels quals ha passat la víctima del delictes a través de la història són:

a.- Abandonament :

La víctima i les seves causes d'abandonament de la víctima del delictes és un fet incontestable que es manifesta en tots els àmbits: en el Dret penal, en la Política criminal, en la política social, en les pròpies ciències criminològiques.

El sistema legal, el procés, neix ja amb el propòsit deliberat de neutralitzar la víctima, distanciant als dos protagonistes enfrontats en el conflicte criminal, precisament com a garantia d'una aplicació serena, objectiva i institucionalitzada de les lleis al cas concret

b.-Redescobriments:

Des dels estudis científics sobre la víctima del delictes cobren un interès creixent en tots els àmbits del saber.

El moviment victimològic persegueix una redefinició global de l'estatus de la víctima i de les relacions d'aquesta amb el delinqüent, el sistema legal, la societat, els poders públics, l'acció política. Pioners de la victimologia: els primitius estudis victimològic es circumscriuen a la parella criminal i pretenien demostrar la interacció existent entre autor i víctima. L'estudi de la parella criminal, o dels fenòmens d'interacció assenyalats, va passar a ocupar-se d'altres temes, sobre els que comença a subministrar una valuosa informació: actituds i propensió de els subjectes per esdevenir víctimes del delictes (risc de victimització), variables que intervenen en el procés de victimització (tipologia), danys que pateixen la víctima com a conseqüència del delictes (victimització primària) i de la posterior intervenció del sistema legal (victimització secundària).

c.-Vulnerabilitat

La víctima i risc de victimització: són molts els factors moduladors de vulnerabilitat en les víctimes. Se citen, entre altres, factors biològics, biogràfics, dimensions de la personalitat

d.-Redefinició

El rol de la víctima: les investigacions sobre la víctima del delictes han adquirit durant aquest últim decenni un interès molt significatiu. L'actual redescobriments de la víctima expressa certa imperiosa necessitat de verificar la funció real que exerceix la víctima del delictes en els diversos moments del succés criminològic

3- EL FUTUR DE LA CRIMINOLOGIA.

Després de veure moltes teories criminològiques que donen explicacions diferents a la criminalitat i al delictes plantejant diverses possibilitats per fer front a aquests problemes no podem proporcionar la teoria correcta i la consegüent solució de política criminal a la delinqüència però amb tot això es pot avançar en el coneixement de la criminalitat i explicar criteris diferents per implementar polítiques criminals.

Entre teoria o pràctica la criminologia com disciplina científica ha de basar els seus estudis segons BERNARD en que tots els seus investigadors han de conèixer la teoria o la seva investigació no té sentit i totes les teories han de conèixer la investigació o la seva teoria és ridícula.

Entre les teories estructurals o teories individuals , ja sigui seguint la tradició sociològica que estudia característiques dels grups socials que es consideren que poden influir en el nivell de delinqüència en una societat (pobresa, mobilitat social, pressió pel èxit, divisió de classes socials,...) i la tradició psicològica que es preocupa per les característiques de l'individu que es consideren rellevants per entendre la seva activitat delictiva (personalitat impulsiva, constitució física mesomòrfica, la falta d'autocontrol, sentiment de frustració...), no s'han de enfrontar perquè l'objecte de l'anàlisi és diferent encara que no són incompatibles.

Entre teories globals o fenòmens concrets les teories criminològiques han de fixar una hipòtesis de partida que permeti explicar qualsevol d'aquests fenòmens i deu ser la investigació empírica la que determini quin d'aquest factors explica millor el fenomen delictiu.

Entre polítiques criminals de prevenció o de reacció s'entén que una política de prevenció incideix més fàcilment en els factors estructurals vinculats a aquesta encara que mitjançant la reacció també pot incidir més indirectament.

Entre quina política de prevenció es té que fer servir s'ha de tenir en compte que existeixen polítiques criminals que no fan més justa a la societat per això es feina de la criminologia valorar les conseqüències socials que comporta l'adopció de cada política criminal així com el nivell d'efectivitat i el nivell de justícia de les mesures.

Entre quina política reactiva contra la delinqüència es fa servir , la criminologia ha d'aportar el coneixement de la efectivitat i la justícia per fer la decisió més racional integrant el nostres valors de la societat volguda per nosaltres.

7. POLÍTICA CRIMINAL

1. CONCEPTE DE POLÍTICA CRIMINAL

La Política criminal utilitza dades de la criminologia per tal de reformar el Codi Penal. Ens trobem davant una nova disciplina relativament nova ja que la Criminologia ho és.

Normalment s'utilitza la expressió de política criminal en dos sentits:

- 1.- Política criminal com un sector de política general.
- 2.- Disciplina de dret penal.

1.1.- Política criminal com un sector de la política general.

La política criminal com part de la política general dirigida a combatre, disminuir i rebaixar els fets delictius i els seus efectes. Són totes les decisions adoptades des de l'àmbit públic per tractar el fet criminal i les conseqüències. La política criminal pot abastar una diversitat d'àmbits més enllà del estrictament penal, com econòmic, social o educatiu.

1.2.- Política criminal como disciplina del dret penal.

La política criminal planteja valoracions i propostes de reforma del dret penal. Te per objecte realitzar una resposta davant de qualsevol fet delictiu articulant aquesta mitjançant el dret penal.

La política criminal constitueix un complement de les ciències jurídic -penals ja que planteja reformes del dret penal vigent per tal de millorar la funció preventiva del delictu.

La criminologia proporciona la informació de la realitat del fenomen criminal, a partir de les quals poden plantejar determinades opcions de política criminal. La decisió polític – criminal no es deriva de forma directa dels resultats de la investigació criminològica sinó que te en compte diverses variants i aquests sempre han d'estar regits pels principis i drets fonamentals recollits a la Constitució i als diferents Tractats internacionals.

2. LA ACTUACIÓ POLICIAL

Una de les informacions que te en compte la política criminal es conèixer les diferents explicacions del funcionament de la policia i com la pràctica policial afecta el fenomen criminal i senyala els diferents mecanismes de control del poder discrecional de la policia.

El poder discrecional de la policia pot ser definit com qualsevol pressa de decisió que no està estrictament regida per regles legals sinó que es troba regida per un judici personal del policia.

Es reconeix la necessitat del poder discrecional de la policia però en cap cas s'ha d'acceptar sense reserves la seva aplicació.

En general la actuació de la policia depèn de la avaluació que fa ella mateixa en termes de cost – benefici davant de diferents possibilitats d'accions .

El control del poder policial com tot organisme administratiu de l'Estat que posseeix certa autoritat es realitza mitjançant accions preventives – reactives de control interno des de la mateixa policia i accions externes des de els poders del Estat tal com són el poder legislatiu , executiu i judicial.

2.1.- La discrecional policial.

Existeixen espais de discrecionalitat de la policia respecte a la seva funció de prevenció i repressió del delictes que són inevitables.

La policia realitza una selecció del gran número d'incidents que poden ser una infracció penal i els selecciona en funció de certes prioritats.

La policia interpreta la llei i al realitzar-la diferents persones poden variar la seva interpretació.

La discrecionalitat pot ser positiva al poder resoldre diferents incidents per vies diferents a la penal però es un perill al poder esdevenir una porta a pràctiques discriminatòries e il·legals.

2.2.- Les pràctiques discriminatòries .

Diferents estudis senyalen com aspectes a tenir en compte el següent:

a.- La policia no intervé en tots els incidents criminals que arriben al seu coneixement i a vegades algunes actuacions policials no obren un procediment penal.

b.- Certs grups tenen mes possibilitats de ser objecte de la intervenció policial. Les classes socials mes baixes, minories estrangeres, racials i ètniques tenen una major atenció policial.

c.- Existeix una sobre representació de víctimes que formen part de minories ètniques i el seu tracte que obtenen del sistema penal i de la policia es pot curós.

d.- Els membres de la policia creen una cultura amb una sèrie de regles informals, codis i ritus que ajuden a suportar la tensió del treball policial. Com principals característiques són la desconfiança o sospita en que es basa la feina policial, la solidaritat interna i un cert aïllament social dels policies.

2.3.- Explicacions sobre la pràctica policial.

Les explicacions dels factors extra legals que determinen la actuació policial que a vegades pot portar a una certa discriminació de certs col·lectius són:

a.- Explicacions culturals.- En els sistemes democràtics la policia ha d'obtenir resultats en prevenció i repressió del delicte sempre garantint el deure de respectar exquisidament tots els drets de les persones.

b.- Explicacions estructurals.- La policia desenvolupa la seva activitat en l'espai públic on normalment estan ocupats per grups socials i econòmics marginats.

S'ha de tenir en compte que la policia al ser un cos visible en el recau la autoritat dona peu a la crítica per part de la majoria de sectors de la societat fent que les seves relacions socials puguin ser tenses fent-los responsables del desenvolupament i dels bons resultats de les normes penals i de les actuacions de política criminal adoptades per la Administració quan els policies només son el braç executor d'aquestes normes amb un grau de discrecionalitat que cada vegada més limitat per tal d'impedir pràctiques discriminatòries e il·legals.

3.-VALORACIÓ CRÍTICA DE LA LEGISLACIÓ SANCIONADORA EN MATÈRIA DE DROGUES A L'ORDENAMENT ESPANYOL

L'ordenament jurídic espanyol regula el tema del tràfic i consum de drogues amb una normativa sancionadora de tipus penal i administratiu que s'inscriu plenament en el corrent denominat prohibicionista en aquesta matèria.

Aquest corrent prohibicionista, amb petites variants, és el que inspira la legislació en matèria de drogues de gairebé tots els ordenaments jurídics estatals actuals així com la regulació internacional emanada de les Nacions Unides a través de diversos tractats que són els que inspiren i guien les regulacions internes dels estats membres.

Així doncs, la regulació espanyola en aquesta matèria incorpora com a eix central del seu contingut, la premissa que el dret penal i sancionador en general constitueix l'instrument bàsic i preeminent en la política criminal sobre drogues, i que l'objectiu d'aquesta política ha de ser el d'impedir en la mesura del possible el contacte dels potencials usuaris amb les substàncies, basant-se per aconseguir-ho en una forta repressió de qualsevol conducta relacionada amb la seva difusió.

En concret, dins l'ordenament espanyol, els principis i continguts que inspiren els tractats internacionals en matèria de drogues, es concreten en una normativa sancionadora que actua a dos nivells diferents.

Per una banda, com hem pogut apreciar anteriorment, tenim la regulació penal de la matèria, que inclou els articles 368 i següents del Codi penal, que inclouen la prohibició de tota conducta afavoridora del consum elaboració o distribució de drogues, i per altra banda tenim la regulació de la llei orgànica 4/2015 de protecció

de la seguretat ciutadana, que sanciona administrativament determinats supòsits de consum propi i tinença destinada a aquest consum.

Aquesta regulació prohibicionista ha estat tradicionalment, objecte de crítica per una part de la doctrina, tant pel que fa al contingut concret de la normativa vigent, com pel que fa a la inadequació de la política criminal prohibicionista i els efectes contraproductius als que dona lloc.

Pel que fa a les crítiques concretes als termes en els quals està formulada la regulació sancionadora en l'ordenament espanyol, podem sintetitzar-les seguint l'exposició que en fa GONZÁLEZ ZORRILLA (1999)², de la manera que a continuació s'exposa.

En primer lloc, el contingut actual de la regulació en matèria de drogues posa en qüestió principis bàsics i generalment acceptats del dret penal com ara els principis d'ofensivitat i el d'intervenció mínima, que es desprenen del de legalitat proclamat constitucionalment.

En base al primer d'aquests principis, i tenint en compte que el dret penal és el recurs més lesiu al qual pot recórrer l'Estat, ha de reservar-se el seu ús només per fer front a conductes que lesionin greument drets de tercers, excloent la seva aplicació de supòsits que impliquin només conductes de tipus immoral i no lesius per a tercers (principi de separació entre dret i moral).

Això no es compliria en l'actual regulació penal en matèria de drogues, ja que si bé formalment el que es prohibeix són les conductes de difusió i promoció del consum, el que es busca en definitiva és impedir aquest consum que es veu indirectament penalitzat per l'aplicació d'aquesta normativa.

Així, en definitiva, el que es fa, és penalitzar, tot i que de manera indirecta, el consum de drogues, tot i que és una conducta no lesiva per a tercers, i la sanció de la qual només pot considerar-se basada en criteris moralistes que no respecten la separació entre dret i moral.

Pel que fa al principi d'intervenció mínima, suposa reservar l'aplicació del dret penal a aquells supòsits en els quals no hi hagi una forma de resposta menys lesiva per als drets de les persones.

Igualment, aquest principi suposa que la intervenció penal ha de ser proporcionada al dany causat per la infracció i no produir efectes més lesius socialment que la pròpia conducta que es tracta d'evitar (principi de proporcionalitat abstracta i concreta).

² GONZÁLEZ ZORRILLA, C; *Políticas Criminales*; ja citat anteriorment

En el cas de la política criminal en matèria de drogues, doncs, aquest principi queda en entredit si tenim en compte els efectes nocius que es deriven de la política prohibicionista i que afecten tant a la salut i integració social dels propis consumidors com a la seguretat ciutadana. En aquest sentit, no està demostrat que una possible disminució de consum aconseguida a través de la política repressiva suposi uns danys menors que els que es deriven de l'aplicació d'aquesta política d'il·legalitat, tal com manifesta WODAK (1995)³.

Un segon aspecte que ha estat objecte de forta crítica doctrinal és el que té a veure amb la falta de concreció a l'hora de fixar el contingut concret del bé jurídic protegit i per tant la línia divisòria entre les conductes lesives per aquest bé i per tant delictives i les conductes no lesives i per tant impunes.

Els delictes relacionats amb la droga s'inscriuen dins el codi penal, en l'apartat dedicat als delictes contra la salut pública, però ja d'entrada es pot apreciar una diferència significativa amb la resta de delictes inclosos en aquest capítol, ja que mentre en aquests, es pretén protegir en front d'un engany o un abús susceptible de causar un dany no consentit pels possibles usuaris de la substància objecte de la conducta prohibida, en el cas de les drogues, en la majoria de casos els riscos que comporten són coneguts i acceptats pels seus consumidors. Això, en opinió d'alguns autors, suposa una incoherència ja que del conjunt de la regulació penal en matèria de protecció de la salut pública se'n desprèn que un criteri bàsic de punició és el de la falta de voluntarietat en el consum de les substàncies nocives, cosa que no succeeix en el cas de les drogues.

Un altre aspecte relacionat amb el bé jurídic protegit en aquests delictes fa referència als criteris aplicats per la jurisprudència, en absència de previsió legal expressa, a l'hora de determinar quan hi ha o no una lesió d'aquest bé jurídic.

En aquest aspecte la jurisprudència del Tribunal Suprem és contradictòria i així, mentre una línia jurisprudencial defensa que en la seva qualitat de delicte de perill abstracte, cal, a més de la adequació de la conducta al text del tipus penal, que l'acció en sí mateixa sigui apta per afectar la salut pública, mitjançant la capacitat de difusió a la col·lectivitat, (STS de 25-03-1993 i 19-06-1995) una altra línia jurisprudencial defensa que és suficient l'afectació a una persona determinada, encara que no hagi existit aquesta possibilitat de difusió col·lectiva (STS de 16-4-1991, 16-10-1991 i 7-11-1991).

La primera d'aquestes línies jurisprudencials és la que ha seguit el Tribunal Suprem en un bon nombre de sentències, per considerar atípiques determinades conductes com ara l'autoconsum compartit, la invitació

³ P.A. O'HARE – R. NEWCOMBE – A. MATTHEWS – E.C. BUNING – E. DRUCKER. *La reducción de los daños relacionados con las drogas*. Editado por Grup Igia, Barcelona, julio de 1995.

entre addictes i el subministrament a addictes amb el propòsit d'alleujar el patiment provocat per la síndrome d'abstinència i els cas de venda de quantitats insignificants (MONTERO 2005⁴).

Aquesta dificultat a l'hora de concretar el contingut i límits exactes del bé jurídic protegit ha dut a la situació actual, en la que coexisteixen , dues línies jurisprudencials que en síntesi, adopten, respectivament, la posició de sancionar tota conducta de difusió o afavoriment, fent una interpretació literal dels articles del codi penal, i en el sentit oposat, la de considerar que determinats supòsits que literalment encaixen en el tipus penal han de quedar impunes pel fet que no suposen un veritable risc per aquest bé jurídic que és la salut pública.

El fet que aquestes línies jurisprudencials siguin coetànies suposa un factor important d'inseguretat jurídica que podria tenir també afectacions al principi d'igualtat davant la llei, doncs implica que el mateix Tribunal Suprem aplica solucions diferents a casos bàsicament iguals (així, per exemple STS de 9-2-1994 i STS de 6-4-1996, o igualment contradictòries, STS de 12-09-2003 i 16-06-2003).

Per alguns autors, com MONTERO, Fco. Javier⁵, la introducció per part del Tribunal Suprem de la doctrina de limitació de la punibilitat en determinats casos per falta de lesivitat, suposa una difuminació de la clara barrera que el legislador va voler imposar entre autoconsum impune i repressió de la difusió a tercers en tot cas.

Per altres, com BORJA JIMÉNEZ, Emiliano⁶, per contra, la interpretació extensa dels preceptes del codi penal, donada la seva vaguetat, suposa convertir aquest delictes en una mera infracció formal, sense bé jurídic tutelat.

Una altra qüestió estretament relacionada amb la que té a veure amb la concreció del bé jurídic protegit és la relativa a la vaguetat dels termes en que està formulada la prohibició en el codi penal amb la fórmula "...els que d'altra manera promoguin facilitin o afavoreixin el consum". Això, en opinió d'alguns autors configura un tipus penal obert que atempta contra els principis de legalitat i seguretat jurídica, ja que impedeix conèixer, partint del mateix articulat, l'abast de la prohibició i les conductes concretes prohibides.

Amb una fórmula d'aquest tipus, les conductes prohibides no queden descrites en el tipus penal, tal com exigeix el principi de legalitat, i cal que siguin els tribunals els que amb les seves resolucions determinin en cada cas si una acció concreta s'ha de considera inclosa o no dins els verbs utilitzats pel legislador.

⁴ MONTERO LA RUBIA, F. Javier; *Supuestos de atipicidad en el tráfico de drogas (2005)*. Publicat a noticiasjuridicas.com

⁵ MONTERO LA RUBIA, F. Javier; *Supuestos de atipicidad*. Ja citat anteriorment

⁶ BORJA JIMÉNEZ, Emiliano. *Curso de política criminal*. Edita: Tirant lo Blanch. València 2003.

En definitiva i a falta de previsió legal, és la jurisprudència la que ha de fixar el contingut concret de la prohibició.

Això fa que quedin difuminats els límits entre actes prohibits i permesos així com el propi bé jurídic que es tracta de protegir (Diez Ripollés 1989, citat per Gonzalez Zorrilla 1999⁷).

És en base a aquesta vaguetat de la llei que s'ha pogut donar la doble línia jurisprudencial que esmentàvem més amunt, i que no ha fet més que agreujar la inseguretats jurídica entorn a aquest delictes.

Un altre dels aspectes criticats de l'actual regulació en matèria de drogues és el relatiu a la distinció entre drogues legals i il·legals, sent objecte de prohibició les primeres i estant el consum i venda permesos pel que fa a les segones.

El cas paradigmàtic el constitueixen l'alcohol i el tabac, que actualment són admeses de manera general com a drogues i no obstant la seva producció i distribució és legal i en molts casos realitzada pel propi estat, tot i que els seus efectes nocius i addictius són clarament superiors a algunes de les drogues prohibides.

En la legislació espanyola no hi apareix cap criteri objectiu que permeti justificar el fet que determinades substàncies estiguin prohibides mentre que d'altres amb igual potencial addictiu i d'igual o superior nocivitat per a la salut des seus consumidors, són considerades plenament legals.

En absència de criteris científics que justifiquin aquesta distinció en base als efectes concrets de les substàncies o en base a la seva nocivitat, la jurisprudència l'ha fonamentat en criteris purament formals.

Així, a falta de tota previsió legal expressa en la matèria, l'únic criteri distintiu entre drogues legals i prohibides és el de la inclusió o no en les llistes que contenen els tractats internacionals en la matèria, dels quals Espanya forma part.

En definitiva doncs, la jurisprudència distingeix entre drogues prohibides i legals en base a la seva inclusió en les llistes dels esmentats tractats.

Això però no suposa cap clarificació de la situació respecte a la legislació espanyola, ja que els esmentats tractats tampoc ofereixen cap criteri objectiu o científic que justifiqui la inclusió en les seves llistes d'unes substàncies i l'exclusió d'altres, i justifiquen la prohibició amb el criteri últim de la inclusió, constituint així un cercle viciós en el que la inclusió en les llistes es justifica pel fet de ser substàncies prohibides i la prohibició pel fet d'estar incloses a les llistes.

⁷ DIEZ RIPOLLÉS, José Luís; *El control penal...*; ja citat anteriorment

D'aquesta manera, i en la mesura que aquesta diferenciació entre drogues de caràcter legal i prohibides només pot ser de caràcter cultural i de major o menor permissivitat social alguns autors sostenen que en la base de la legislació antidroga no hi ha la pretensió de protecció de cap bé jurídic sinó la pretensió de mantenir la cohesió moral, amb la qual cosa la justificació última de la normativa antidroga seria de tipus moralista. Altres per contra, creuen que la justificació de la distinció ha de buscar-se en l'arrelament i difusió social de les drogues legals i en els interessos econòmics legítims que hi ha darrere de la seva producció i difusió. En aquest sentit, consideren que tot i que puguin afectar el bé jurídic salut pública, l'estat no pot actuar d'altra manera que tolerant la seva difusió, ja que tota prohibició al respecte suposaria uns perjudicis majors que els que es deriven del seu consum i en aquest sentit posen com a exemple la llei seca dels Estats Units.

La no prohibició de les drogues legals suposaria doncs, un cas de inexigibilitat en el que l'estat ha de violar el seu deure de tutela de salut pública enfront d'aquest tipus de substàncies davant la impossibilitat d'obrar de manera diferent sense causar uns perjudicis superiors. En aquest sentit trobem autors com BORJA JIMÉNEZ⁸.

Cal dir però que aquest mateix argument dels danys més greus derivats de la prohibició és una crítica que actualment es fa també a tota la legislació en matèria de drogues que segueix els postulats prohibicionistes, i no obstant se segueix mantenint la mateixa política punitiva.

A més del tema de la distinció entre drogues legals i il·legals es planteja també el de la distinció entre les denominades drogues dures i toves; o en les paraules del legislador, entre drogues susceptibles de causar un greu dany a la salut i les que no.

En aquest aspecte, el codi penal tampoc facilita cap criteri de referència de manera que correspondrà a la jurisprudència decidir en cada cas si la droga objecte de conducta il·legal és de les que causa greu dany a la salut o de les que no.

Doctrinalment s'han elaborat diferents hipòtesis en base a les qual distingir entre drogues toves i dures, entre les que podem assenyalar les següents: 1) prenent en consideració les qualitats genèriques de les substàncies; 2) per la consideració a la creació de dependència física; 3) per afectar la capacitat d'autodeterminació i decisió dels individus; 4) per la seva valoració en el cas concret; 5) criteri mixt d'aptitud

⁸ BORJA JIMÉNEZ, Emiliano. *Curso de política...*; Ja citat anteriorment

en abstracte per causar dany i idoneïtat per causar-ne en el cas concret (JOSHI JUBERT, citat per MORILLAS⁹).

D'aquests criteris, l'emprat més freqüentment per la jurisprudència és el de la incidència en abstracte, això és, atenent a les qualitats genèriques de la substància, sense necessitat de tenir en compte els efectes produïts en el cas concret.

Si bé existeix unanimitat jurisprudencial a l'hora de considerar que la cocaïna, l'heroïna, les amfetamines i els seus derivats, l'speed, el crack i la morfina són drogues dures i el cànnabis i els seus derivats, toves, en altres substàncies com ara els barbitúrics, la jurisprudència també ha estat canviant.

A això, cal afegir-hi les dificultats a l'hora de qualificar els danys de drogues de nova aparició, amb la qual cosa sovint els tribunals no tenen criteris amb nivell científic suficient per realitzar la seva valoració.

També en aquesta qüestió, doncs, hi ha disparitat de criteris entre doctrina i jurisprudència i fins i tot dins aquesta última (MORILLAS¹⁰).

D'aquesta disparitat de criteris, com en altres apartats, se'n veu afectat el principi de legalitat que exigeix la concreció de les conductes punibles en el text de la llei, i el principi de seguretat jurídica.

De la regulació actual i en opinió d'alguns contradictòria, de prohibició de tot acte de foment del consum o difusió de les drogues per una banda i autoconsum lícit per altra banda, se'n deriva un altre factor d'inseguretat jurídica que no es pot resoldre en base al text de la llei, com és el de distingir la possessió de drogues destinada al propi consum de la destinada al tràfic o venda.

La diferenciació és de vital importància ja que en el primer cas, estarem davant d'una conducta impune o bé sancionable administrativament segons els casos, mentre que en el segon cas la conducta és punible penalment i susceptible de ser sancionada amb elevades penes de presó.

Com ja hem dit la vaguetat dels termes amb que estan redactats els tipus penals relatius al tràfic de drogues, fan que aquesta distinció no es pugui resoldre en base als textos legals, i sigui, per tant, la jurisprudència la que hagi de precisar en última instància on es troba la línia divisòria entre la possessió per al consum i la destinada al tràfic.

Com gairebé en tots els casos en que es deixa a la jurisprudència la tasca de precisar l'abast i límits d'una prohibició penal sense criteris legals de referència, aquesta no adopta, a l'hora de resoldre, criteris unànimes,

⁹ MORILLAS CUEVA, Lorenzo. Coordinador Estudios Jurídico – Penales y Político – Criminales sobre tráfico de drogas y figuras afines. Editorial Dykinson, SL Madrid (2003).

¹⁰ MORILLAS CUEVA, Lorenzo. Coordinador Estudios Jurídico – Penales y Político – Criminales..... Ja citat anteriorment.

amb la qual cosa es donen situacions de disparitat judicial difícilment compatibles amb els principis de legalitat penal, de seguretat jurídica i d'igualtat.

En el cas concret de la distinció entre possessió per al consum o per al tràfic, el Tribunal Suprem es basa fonamentalment en dos criteris, que són la condició de consumidor del posseïdor i la quantitat de droga posseïda.

No obstant, un cop determinada la condició de consumidor, la jurisprudència es variable a l'hora de considerar quan la quantitat posseïda és compatible amb l'autoconsum i quan no, de manera que la distinció no és possible en base únicament a criteris quantitius (per exemple STS de 12-12-1994 i 4-2-1991).

Per intentar concretar més els termes de la prohibició en aquells casos en la quantitat posseïda pot ser compatible tant amb l'autoconsum com el tràfic, el Tribunal Suprem ha recorregut a altres criteris que tenen a veure amb les circumstàncies concretes del fet o amb les circumstàncies personals de l'autor.

En el primer grup tindriem factors com ara que la possessió vagi acompanyada de la tinença d'estris destinats a la manipulació o distribució de la mateixa, el lloc on s'hagi trobat, l'existència de pluralitat de drogues o la presentació i dosificació del producte.

Dins el segon grup hi hauria la possessió de diners excessius en relació als ingressos del posseïdor, els seus antecedents com a traficant, la fama pública com a traficant de l'acusat, la seva situació d'atur, etc.

Aquestes circumstàncies personals referides a l'autor que la jurisprudència té sovint en compte, són circumstàncies referides a situacions de marginació i exclusió social que encaixen amb l'estereotip del consumidor-traficant i suposen en definitiva el recurs a criteris moralistes per decidir en la disjuntiva entre possessió per al consum o per al tràfic, segons GONZÁLEZ ZORRILLA¹¹, la qual cosa resulta difícilment compatible amb el principi d'igualtat.

En definitiva doncs, també en aquest tema es dona, davant del silenci de la llei, una solució jurisprudencial no unànime, amb l'afectació que això té en els principis de seguretat jurídica i d'igualtat.

A més d'això, les solucions jurisprudencials sovint suposen el recurs a criteris de tipus moralista que comporten una penalització de situacions de pobresa o marginació que és igualment incompatible amb el principi d'igualtat.

Aquesta vaguetat legislativa que es dona en el tema de la possessió i que fa que la qüestió hagi de ser resolta per la jurisprudència, es fa també extensiva alguns dels subtipus agreujats en relació al tràfic de drogues.

¹¹ GONZÁLEZ ZORRILLA, C; *Políticas Criminales en materia...*; ja citat anteriorment

Així, es preveu la imposició de la pena superior en grau quan la quantitat de les substàncies sigui de notòria importància (art 369.1.6a CP) o quan les conductes siguin d'extrema gravetat (art. 370.3a CP).

Enlloc però s'explica que s'ha d'entendre per notòria importància o extrema gravetat, de manera que és la jurisprudència la que en última instància ha de definir els continguts concrets d'aquests termes amb la qual cosa novament ens trobem davant d'un tipus ambigu i indeterminat que pot entrar en contradicció amb el principi de legalitat i el de taxativitat que d'ell deriva, així com amb els de seguretat jurídica i igualtat, des del moment que pot ser objecte de diferents interpretacions per part del tribunals. Un exemple d'aquesta jurisprudència variable el podem trobar en la STS de 6-9-2001 que realitza una crítica dels criteris jurisprudencials seguits fins al moment i n'adopta de nous per definir la notòria importància de les quantitats de droga.

També en aquest cas, es deixa a la jurisprudència la diferenciació dels dos tipus agreujats que hem esmentat, de manera que no es vulneri el principi de "non bis in idem" considerant que l'extrema gravetat pugui venir donada per la quantitat de droga (MORILLAS¹²).

Un altre punt de la regulació en relació a les drogues que és font d'inseguretat jurídica degut a la insuficient claredat dels preceptes legals, és la relativa a la influència de la drogodependència en la imputabilitat del delinqüent.

Així, hi ha jurisprudència contradictòria a l'hora d'apreciar la drogoaddicció intensa i de llarga durada com a fonament d'una eximent incompleta, i mentre unes sentències l'admeten, considerant que en aquests casos les facultats intel·lectuals i volitives del subjecte necessàriament estaran afectades (STS de 23-3-1998), d'altres de coetànies neguen aquesta possibilitat, i no accepten que les facultats mentals s'hagin de considerar afectades pel sol fet de la dependència (STS de 30-10-1998).

També hi ha jurisprudència vacil·lant a l'hora de definir-se sobre quines són les possibilitats de consideració de la dependència en la legislació actual.

Així el text del Codi penal preveu específicament l'eximent, l'eximent incompleta, i l'atenuant d'addicció greu. La disparitat jurisprudencial es dona en el moment de d'admetre o no la possibilitat d'una atenuant per analogia en els casos d'addicció no greu. A favor d'aquesta possibilitat STS de 28-2-2001 i de 28-9-2001. En contra STS de 5-9-2001.

¹² MORILLAS CUEVA, Lorenzo. Coordinador Estudios Jurídico – Penales y Político – Criminales..... Ja citat anteriorment.

Igualment la possibilitat d'apreciar l'atenuant de addicció greu com a molt qualificada ha estat també objecte de diferències jurisprudencials. Així, a favor, Interlocutòria del TS de 17-1-2001; i en contra STS de 20-10-2000 (MORILLAS¹³).

Podem veure, doncs com també en aquest punt la redacció actual del Codi penal dona lloc a situacions d'una total inseguretat jurídica, en aquest cas pel que fa a les conseqüències del delictes, ja que l'apreciació d'una o altra de les circumstàncies modificatives de la responsabilitat penal donarà lloc en definitiva a diferents conseqüències punitives per al condemnat.

Una altra crítica clàssica a l'actual regulació en matèria de drogues és la que fa referència a la gravetat de les penes previstes, que en alguns casos són superiors a les previstes per a l'homicidi.

Així, s'ha arribat a argumentar que donada la desproporció de pena en comparació amb altres delictes, i la seva configuració com a delictes de perill abstracte, el bé jurídic protegit no pot ser la salut pública, ja que en aquest cas s'infringiria el principi de proporcionalitat (MORILLAS¹⁴).

En aquest sentit, GÓMEZ RECIO, Fernando¹⁵ assenyala també la paradoxa de mentre les penes previstes en els restants tipus delictius s'han anat atenuant en atenció als principis d'humanitat, justícia i reinserció, les previstes per al tràfic de drogues han experimentat una exacerbació punitiva que sembla no haver-se acabat encara.

Les crítiques a la regulació actual en matèria de drogues no afecten només la seva modalitat penal, sinó arriben també a la seva vessant administrativa, representada per la llei orgànica 4/2015 de protecció de la seguretat ciutadana.

La regulació d'aquesta llei, a l'igual que la del Codi Penal, s'inscriu de ple dins la política prohibicionista avui vigent en matèria de drogues, i estén l'àmbit sancionador més enllà del dret penal, a conductes que pretesament suposen una agressió a la seguretat ciutadana.

¹³ MORILLAS CUEVA, Lorenzo. Coordinador Estudios Jurídico – Penales y Político – Criminales..... Ja citat anteriorment.

¹⁴ MORILLAS CUEVA, Lorenzo. Coordinador Estudios Jurídico – Penales y Político – Criminales..... Ja citat anteriorment.

¹⁵ GÓMEZ RECIO, Fernando; *El delito de tráfico de drogas tras la L.O. 15/03 o la definitiva pérdida del sentido de la medida*. Publicado en noticiajuridicas.com.

En concret, el seu article 36.16 sanciona el consum de drogues en determinats llocs (llocs públics) i la tinença il·lícita de substàncies d'aquesta naturalesa.

Enlloc, però especifica quan la tinença de drogues és il·lícita, amb la qual cosa tenim que novament, seran els tribunals qui hauran d'establir quina és la conducta concreta objecte de prohibició.

Torna a ser evident, la inseguretat jurídica generada pels termes en que s'expressa la llei i que no permeten saber, en base a les seves pròpies disposicions, quina és la conducta que se sanciona.

No obstant això, i en tractar-se d'una sanció administrativa, el Tribunal Constitucional ha considerat en STC de 18-11-1993 que aquest precepte és conforme a la Constitució i que per determinar quan la tinença és il·lícita s'haurà de recórrer a la llei 17/1967 sobre normes reguladores d'estupefaents, resultant en conclusió, que és il·legal tota tinença destinada al propi consum.

A pesar de l'esmentada sentència, alguns autors consideren difícilment justificable constitucionalment la sanció de la tinença per al propi consum, quan aquest mateix consum és lícit, i consideren que darrere d'aquesta prohibició no hi ha el més mínim interès jurídic mereixedor de tutela per part de l'ordenament, amb la qual cosa la limitació a la llibertat individual que suposa aquesta norma està mancada de tot fonament que la justifiqui (BORJA JIMÉNEZ¹⁶).

El conjunt de crítiques que fins ara hem exposat fan referència al contingut concret de les normes penals i administratives que sancionen les activitats relacionades amb les drogues.

Des de molts àmbits però, es realitza també una crítica més general, no referida a aspectes concrets sinó al conjunt de la regulació en aquesta matèria.

La normativa fins ara examinada suposa el nucli fonamental de la política criminal en matèria de drogues, que s'inscriu plenament dins els postulats del denominat prohibicionisme.

4. CAS PRÀCTIC DE PROPOSTES DE POLÍTICA CRIMINAL PEL CONSUM I TRÀFIC DE DROGUES

Malgrat les polítiques prohibicionistes a nivell internacional, a finals del anys 90 la estimació de Nacions Unides era que existien uns 180 milions de persones de tot el món que consumien drogues il·lícites.

¹⁶ BORJA JIMÉNEZ, Emiliano. *Curso de política...*; Ja citat anteriorment.

Al mateix temps, el mercat il·legal resulta tan lucratiu que si s'unissin en un trust els traficants de cocaïna ocuparien el primer lloc per sobre de les grans empreses transnacionals existents a l'actualitat d'altres negocis com l'energia o l'automoció.

En el cas espanyol també s'han pogut veure els efectes negatius de la tendència prohibicionista, alhora que no han aconseguit reduir el seu consum.

Així doncs que, després d' haver analitzat el fenomen del consum i tràfic de drogues tòxiques i substàncies estupefaents, i haver valorat críticament les mesures que hi ha desenvolupades a l'actualitat per poder posar-hi fre, passem a articular una sèrie de propostes concretes per tal de proposar un nou replantejament de la política criminal en matèria de drogues.

Aquestes accions o propostes les poden dividir en :

a) ACCIONS JURÍDIQUES:

1. Legalització i despenalitzar del consum i del tràfic.

Quan es parla de legalització cal tenir en compte que aquesta pot ser total o parcial. Total implica la legalització absoluta amb la desincriminació de totes les conductes. Parcial o intermèdia quan es tracta, per exemple, de la desincriminació del posseïdor i el consumidor o de la permissivitat respecte de les drogues amb menys risc o anomenades toves, de tal forma que encara es deixa un marc més o menys ampli de punibilitat, tot i que naturalment inferior que en el cas de la tendència prohibitiva com a estratègia principal.

En el nostre cas, en primer lloc, defensem la legalització per coincidir amb els seus arguments expressats inicialment respecte el debat plantejat sobre la prohibició o legalització. En segon lloc, paral·lelament a la despenalització proposem la regulació de la comercialització d'aquestes substàncies prioritant així el consum amb garanties de seguretat per a la salut, i només deixant a l'àmbit penal la repressió contra les màfies que actuin al marge d'aquest marc legalitzat. Juntament amb tot això, respecte el risc de consums abusius caldrà prioritzar les mesures assistencials, així com les preventives, potenciant finalment la normalització del consum i la integració adequada d'aquestes substàncies com a eina essencial per a evitar aquests possibles consums desmesurats.

2. Control del poder públic (Estat) a l'elaboració, distribució i venda de les drogues.

A la legalització o desincriminació de les drogues seguiria, com a complement indispensable, un sentiment d'acceptació moral que permetés segons NEUMAN¹⁷ el següent:

¹⁷ NEUMAN, Elías. *La legalización de las drogas...*; ja citat anteriorment.

a.- La informació completa sense retalls sobre la conducta per una bona salut i el que implica les drogues.

b.- El control de qualitat de les substàncies.

c.- L'ajuda assistencial a qui ho necessiti per tots els mitjans terapèutics aplicables i els que puguin en un futur trobar-se.

d.- L'expedició comercial de drogues en farmàcies, hospitals, sanatoris, clíniques, ambulàncies i serveis especialitzats pel personal idoni i con l'asèpsia deguda. Els hospitals podran proporcionar i aplicar gratuïtament drogues, davant de certes circumstàncies socials o personals i la valoració assistencial.

e.- L'Estat imposi i administri els impostos, ajudes i subsidis necessaris per la prevenció, assistència i rehabilitació de consumidors i addictes.

3. Nova concreció de les accions penades.

Segons BORJA JIMÉNEZ, Emiliano¹⁸ realitza les següents demandes en el cas de la legalització de les drogues:

1.- S'han de crear noves conductes delictives en relació a il·legítima elaboració, expedició, distribució i venda de drogues tòxiques ja que aquestes no mantindrien la mateixa punitivitat tan greu que existeix ara.

2.- Només caldria mantenir tipus penals similars als actuals quan es promogui, afavoreixi o faciliti el consum de drogues entre menors d'edat o incapaços.

A més, en aquests casos caldria redefinir el concepte de droga a partir de criteris mèdics i no purament formals.

b) ACCIONS SOCIALS:

1. Educatives. Informatives i sensibilitzadores. Preventives. Assistencials

¹⁸ BORJA JIMÉNEZ, Emiliano. *Curso de política...*; ja citat anteriorment

El primer nivell estarien les accions preventives que tenen l'objectiu de la realització de programes d'informació i sensibilització pública on sobre tot s'han d'involucrar els mitjans de comunicació, institucions escolars i la família. Aquesta informació és essencial que sigui objectiva, advertint dels costos que pot generar el consum d'aquestes substàncies però sense negar les seves potencialitats beneficioses.

En el segon nivell estarien les accions assistencials amb l'objectiu d'augmentar la qualitat de vida i la cobertura sanitària i social que reben els problemes derivats del consum de drogues. Primer els serveis generals més propers als ciutadans com serveis socials comunitaris i centres de salut. En segon lloc correspon als centres i serveis de tractament especialitzat com centres provincials de drogodependents, Equips de salut mental, unitats hospitalaris de desintoxicació. En tercer lloc s'han d'incloure els centres, serveis i programes destinats a la rehabilitació i reinserció social de drogodependents.

En el tercer nivell hauria de crear-se una xarxa de serveis especialitzats com pisos de reinserció, centre d'artesans per drogodependents i centres de dia destinats als drogodependents que han superat la fase d'intoxicació.

L'educació, conscienciació i adopció de valors i responsabilitats per part de tots els nivells de la societat es un procés que requereix temps. També la transformació d'una indústria tant potent i submergida com el narcotràfic, Legalitzar la producció i comercialització de totes les drogues de la nit al dia pot comportar dolentes conseqüències per la salut pública, ja que sense una consciència prèvia d'aquest procés i una informació suficient a curt termini podria generar problemes. Per tot això la legalització s'hauria de realitzar mitjançant un calendari de transició en el qual s'avançarien etapes a mesura que es mostressin millories en el índexs de consum abusi i drogodependència. El que primer caldria aconseguir és reconèixer el paper de les drogues al llarg de la Història i en les diferents cultures, per desdibuixar la imatge criminalitzada i marginada de l'usuari d'aquestes substàncies, alhora que també s'hauria de tenir present els danys que ha causat el consum d'una determinada substància no integrada culturalment en un determinat context, i la contribució de les respostes repressives a incrementar aquesta problemàtica.

En definitiva, serà necessari la construcció de projectes de divulgació e informació precisa sobre l'ús i els riscos de les drogues, de forma que cada persona, com a consumidora, sàpiga les possibles conseqüències dels seus actes. Aquests projectes han de centrar-se de forma especial en la població jove, sobre tot en els joves de perfil social de mes risc.

L'elaboració de polítiques de prevenció, fent incís a l'estudi i el combat de les causes que porten a qualsevol persona a consumir una droga de forma perjudicial per la seva salut, així com l'estructuració de programes d'educació i protecció a nens i adolescents. Per suposat també polítiques d'ajuda als que pateixen dependència de qualsevol droga.

L'establiment de certes normes, regulacions i sancions sobre el consum, com la obligatorietat de majoria d'edat i l'adquisició en establiments legalment autoritzats (així es controla l'adulteració amb la fi de que el consum es desenvolupi dintre dels paràmetres legals i responguin a principis de salut pública).

c) ACCIONS INTERNACIONALS:

1. Necessitat d'una mateixa política criminal en tota la comunitat internacional per tal de no impossibilitar l'eficàcia de les mesures implementades per un Estat.

A l'actualitat el tràfic de drogues és una constant en els països civilitzats la lluita que mantenen els governs davant de qualsevol manifestació il·lícita de consum de droga. Atenent a la regulació del tràfic de drogues en el dret comparat no difereixen molt les polítiques entre els diferents països on una forta punibilitat és la constant. L'anomenat cas d'Holanda, així com en d'altres països europeus com Suïssa o el Regne Unit, i en alguns estats americans, ha servit per demostrar que el fet de no reprimir el consum de marihuana, a través de la repressió de la seva venda, sinó apostant per la seva canalització i control, no ha comportat un increment d'aquest consum en comparació amb d'altres països que segueixen l'estratègia repressiva de tota manifestació d'aquest ús de les drogues, com és el cas espanyol, així com també s'ha pogut constatar la incidència que aquesta estratègia ha tingut per reduir les actuacions policials, judicials i carcelari que en els països que aposten per la punició ocupa un volum elevat dels casos relacionats amb la criminalitat. En tot cas, però el que també ha quedat reflexat en el cas Holandès és la necessitat d'articular solucions d'aquest tipus en el pla internacional, ja que en cas contrari l'implementació d'aquestes estratègies despenalitzades en un país aïlladament comporta l'afluència de consumidors d'altres països convertint-se en un destí privilegiat i en un reclam per al consum de les substàncies despenalitzades.

La dimensió internacional és bàsica per l'efectivitat de les propostes encara que no han de servir com coartada per a no començar a implementar-les i impulsar-les de forma gradual i experimental en diferents països.

A la legalització o no incriminació i despenalització de les drogues en un context internacional seguiria una millor destinació dels esforços humans i materials per part dels Estats que podrien fer front a altres problemes de les societats actuals encara que degut a la gran diferència entre Estats s'hauria d'acordar un sistema d'ajudes per part dels països més potents cap els altres per unificar tots els esforços en l'actual societat globalitzada en que ens movem.

Tal com demanen diferents Resolucions de diferents associacions o Lligues antiprohibicionistes :

- És urgent i necessari trobar una institució que, en cooperació amb el Consell de Comunitats Europees . el Consell d'Europa y la Organització Mundial de la Salut per posar en marxa a Europa un procés d'unificació de la despenalització de les drogues per incidir a nivell mundial en la necessària unificació de les mesures de política criminal implementades a tots els països.

Totes aquestes propostes s'han d'entendre com a cerca de noves respostes a aquest problema del consum i tràfic de drogues que es troba pràcticament com un dels principals problemes en qualsevol país d'avui en dia.

De totes les propostes les jurídiques semblen les mes agosarades però on realment hi ha d'haver el gran canvi és en les propostes socials amb una transformació profunda de la concepció del fenomen del consum i tràfic de drogues per part de la societat així com l'establiment d'accions socials molt diverses però totes elles molt importants per tal de poder assegurar l'èxit del canvi de política criminal.

Donades les característiques d'aquest fenomen s'han d'entendre les propostes com a compromisos que s'han de dur a terme internacionalment i abocant a tot els països suficients mitjans per poder acompanyar les accions judicials amb les accions socials que si han de ser dotades de tots els elements materials i humans per que arribin a ser efectives.

En definitiva aquesta és una proposta que buscar donar una resposta més humana i respectuosa amb la concepció de l'individu com a potencialment apte per prendre les seves decisions. En tot cas, coneguts els efectes negatius que poden comportar un abús d'aquestes substàncies, cal donar-los a conèixer, però no aprofitant aquest pretext com justificació per prendre de les mans de les persones el seu dret a decidir.

En aquesta solució pot servir l'opinió del professor NEUMAN¹⁹ quan diu “ En deixar que els homes prenguin les seves decisions sense reprimir-los, però si alertant-los sense dramatitzacions , sense bogeria, sense moure tabús que els transformen en mercaderies, sense deixar que el control penals castigui a les víctimes de les drogues, perquè aquesta repressió només ha servit per incrementar el preu del producte. **El prohibicionisme no ha pogut prohibir res**”.

¹⁹ NEUMAN, Elías. *La legalización de las drogas.....*; ja citat anteriorment.

8 .- INTRODUCCIÓ A LA PSICOLOGIA CRIMINAL

Continguts

1 .- Concepte de Psicologia Criminal.

1.1 .- Marc disciplinari.

1.2 .- Definició de Psicologia Criminal

1.3 .- Principals àmbits d'estudi.

2 .- Personalitat.

2.1 .- Concepte, gènesi i desenvolupament.

2.2 .- El model de personalitat de Theodore Millon.

2.3 .- Estudis de personalitat amb més potencial agressiu

2.4 .- L'homicida en sèrie

2.5 .- L'agressor sexual

3 .- Antecedents històrics.

4 .- L'avaluació psicològica forense

1 .- CONCEPTE DE PSICOLOGIA CRIMINAL

1.1-Marc disciplinari

Abans de definir el concepte de Psicologia Criminal, és convenient definir alguns elements del marc disciplinari del qual parteix (la Psicologia) i d'aquell a la qual ofereix els seus coneixements (la criminologia).

Una de les definicions de Criminologia més parsimonioses, segons Garrido, Stangeland i Redondo (2001), és la de Hassemer i Muñoz Conde (1989): "ciència, que estudia el comportament delictiu i els sistemes socials emprats per al seu control". Els seus objectius són la descripció, explicació, intervenció i prevenció del comportament delictiu.

Les àrees d'estudi de la Criminologia giren al voltant del concepte de delictes. El contingut del que ha d'entendre's per delictes ve determinat per les normes jurídiques, socials i culturals imperants en cada societat determinada.

El delictes és concebut, segons alguns autors com Cohen i Felson (1979), com el conjunt d'interaccions que poden sorgir entre:

- una persona disposada a delinquir
- un objecte o víctima atractiu
- un control social (formal i informal) insuficient

Pel que fa al delinqüent, és probablement l'àrea d'estudi que ha donat lloc a un major nombre d'investigacions criminològiques i l'àrea d'estudi sobre la qual centrarà la seva atenció la Psicologia Criminal.

- qui són,
- quina és la seva forma d'actuar,
- quins han estat els seus motius per delinquir,
- quins factors l'han portat o facilitat la comissió del delictes,
- quines diferències existeixen entre diferents tipus de delinqüents,
- com aplicar tot aquest coneixement derivat de la recerca per la seva detecció, tractament i prevenció.

Respecte a la víctima del delictes:

- les seves característiques (factors de risc i factors que puguin ajudar a la prevenció dels delictes i a la protecció davant ells)
- efectes que produeix en elles el delictes (físics, econòmics, socials, psicològics ...)
- les conseqüències del seu pas pel procés penal (ex, victimització secundària).
- els factors associats a la decisió de denunciar i al procés de testificació.

Cal no oblidar que a més de ser objecte o subjecte del delictes, és un pilar bàsic en el sistema penal, ja que en moltes ocasions és la víctima qui activa el sistema de justícia mitjançant la seva denúncia i testificació.

Respecte a la segona part que defineix l'objecte de la criminologia, la reacció de la societat davant el comportament delictiu, s'estudien principalment els sistemes de control social, que es solen dividir en dos tipus:

- control formal (és el que exerceixen aquelles persones que tenen encomanada la vigilància, la seguretat o el control com a activitats professionals. ex, policies, jutges, fiscals, funcionaris de presons, etc) (sistema penal)
- control informal (és el realitzat per qualsevol persona que actua en un moment donat contra la delinqüència sense que el control del delictes sigui la seva activitat professional) ex, veïns del barri, treballadors d'una empresa, professors de l'escola, transeünts, ... Ells poden inhibir o dissuadir que es realitzin actes delictius, ja sigui pel seu propi interès personal, per l'interès de la col·lectivitat o per motius altruistes.

1.2.- Definició de Psicologia Criminal

Psicologia, del grec psikhe (buf vital, ànima), ciència que estudia els processos i estats vitals subjectius, les causes i els efectes, que s'associen segons determinades lleis. És tasca de la psicologia la investigació de les manifestacions psíquiques per a la descripció i explicació dels seus processos (psicologia bàsica: percepció, pensament, sentiment, motivació, intel·ligència i per a l'aplicació dels coneixements adquirits als requeriments de la vida cultural, social i econòmica psicologia aplicada: clínica, de l'educació, industrial, jurídica ,...)

La Psicologia Criminal és una branca aplicada de la psicologia que posa en relació determinades variables psicològiques amb el criteri pràctic de l'atemptat contra la norma jurídica. Tradicionalment, s'ha ocupat d'investigar el delinqüent, les motivacions de determinats delictes i les causes de la tendència a la criminalitat, és a dir, els seus factors endògens i exògens. Així, es posen en relació amb la criminalitat, per ex., Components estructurals i constitucionals de l'individu, influència del medi en què es desenvolupa, circumstàncies de la situació, l'edat, el sexe, variables de personalitat, intel·lectuals o cognitives, etc .

No obstant això, i atès que el contingut del que ha d'entendre's per delictes ve determinat per les normes jurídiques, socials i culturals imperants, i que en la noció de delictes s'interrelacionen múltiples factors, els plantejaments purament psicològics sobre la descripció i explicació de la criminalitat s'han anat ampliat, per ex., a anàlisi sociopsicològics o aspectes clínics i preventius de la conducta delictiva .

D'acord amb tot això, podem dir que l'objecte de la Psicologia Criminal és l'estudi científic dels determinants psicològics del comportament antisocial i delictiu. Amb aquesta finalitat, es formulen hipòtesis i teories psicològiques per a la descripció i explicació del comportament delictiu, a més de qüestions associades a la prevenció, resocialització i mesures pertinents de terapèutica.

Respecte a la seva metodologia, i seguint el mètode científic, es basa en:

- 1) l'observació del fenomen objecte d'estudi.
- 2) el plantejament d'hipòtesis.
- 3) la confrontació / refutació de les mateixes.

Les estratègies metodològiques utilitzades són de caràcter:

a) Experimental, crea les condicions per manipular les variables que incideixen en el comportament, basant-se en la premissa de causa-efecte.

b) correlacional, és l'estratègia metodològica més utilitzada en les investigacions realitzades dins del camp de la Psicologia Criminal i representa la variació o associació que es produeix entre diferents variables. La correlació existent entre dues o més variables pot ser de diferent signe:

Positiva: quan apareix una variable tendeix a aparèixer una altra.

Negativa: quan apareix una variable tendeix a desaparèixer l'altra.

1.3 .- Principals àmbits d'estudi.

L'interès de la Psicologia Criminal es centra en tots aquells factors psicològics que poden ajudar a descriure, explicar i predir el comportament antisocial o delictiu. El seu camp d'estudi és molt ampli i abasta multilaterals àrees, però potser sigui en l'àmbit d'estudi de les diferències individuals on els seus resultats han estat més productius. L'estudi de les diferències individuals es desenvolupa dins del camp de la Psicologia Diferencial i intenta analitzar i explicar la variabilitat del comportament humà, és a dir, què és el que diferencia un individu d'un altre, perquè davant iguals circumstàncies els individus actuen de diferent manera.

Dins d'aquest camp podem citar algunes de les àrees en què tradicionalment la investigació ha trobat més diferències i sobre les quals la Psicologia Criminal ha mostrat més interès.

- Edat
- Sexe

- Intel·ligència
- Personalitat

2.- PERSONALITAT

2.1 .- Concepte, gènesi i desenvolupament

La personalitat es pot entendre com un patró complex de característiques interrelacionades, en gran mesura constants i no conscients que s'expressen de manera gairebé automàtica en les conductes humanes.

Emergeixen d'una matriu complexa en què estan presents disposicions biològiques i experiències d'aprenentatge, que aniran construint i desenvolupant la personalitat, entesa aquesta com la forma relativament estable (estil) de sentir, pensar i actuar de cada individu.

2.2 .- El model de personalitat de Theodore Millon

El model de la personalitat de Millon pot ser estudiat en el text *Concepcions teòriques de Theodore Milió sobre els estils de personalitat de Maria Martina Casulla 2000*, ja que condensa adequadament les explicacions sobre la personalitat. Conté també els estils de Personalitat de Millon (MIPS) així com sobre la direcció de les escales de metes motivacionals en subjectes amb Trastorn de la Personalitat Antisocial.

2.3 .- ESTILS DE PERSONALITAT AMB MAJOR POTENCIAL AGRESSIU

Podem sintetitzar fent la següent classificació:

- 1) Antisocial
- 2) Sàdic
- 3) Paranoide

NOTA (Tots aquests estils presenten variables d'inestabilitat, irritabilitat, conflictivitat interpersonal i intents autolítics, que són de major intensitat en els estils de personalitat negativistes)

LA PERSONALITAT ANTISOCIAL: METES MOTIVACIONALS, CARACTERÍSTIQUES I VARIANTS PROTOTIPS

a) METES MOTIVACIONALS

Cal referir atenent a l'existència, adaptació i replicació de les persones amb aquest tipus de trastorn antisocial

- 1 °) Existència: Si no hi ha expansió de la seva personalitat la seva preservació serà menor.
- 2 °) Adaptació: com més modificació de la seva conducta menor adequació al seu entorn social.
- 3 °) Replicació: com més gran sigui la seva individualitat menor serà la seva protecció.

b) CARACTERÍSTIQUES

Podem destacar les següents:

- 1 °) Impulsivitat (Actua de manera espontània i precipitada. És imprudent i no penseu fer seus actes. No considera o sospesa altres alternatives ni valora les conseqüències dels seus actes).
- 2 °) Cognitivament desviat (és a dir, menysprea els ideals tradicionals no accepta les normes socials i menysprea els convencionalismes).
- 3 °) autoimatge autònoma (És independent, valora el sentit de la llibertat i la seva autonomia. Les normes i limitacions socials li oprimeixen i no van amb ell desconfia dels altres i no creu en la lleialtat).
- 4 °) Interpersonals irresponsable (Es nega a fer-se càrrec de les seves responsabilitats personals, conjugals, laborals o econòmiques i es fica en la vida dels altres violant els seus drets i transgredint les normes socials a través de comportaments fraudulents o il·legals).
- 5 °) Insensibilitat l'estat d'ànim (És una persona dura i insensible, mancat d'empatia i de remordiment personal, amb poca tolerància a la frustració i amb quadres hostils d'irritabilitat).

c) VARIANTS DEL PROTOTIP

El trastorn antisocial de la personalitat admet, al seu torn, unes variants:

- 1r) El antisocial normal
- 2 °) L'antisocial cobdiciós

3r) El antisocial que defensa la seva reputació

4 °) L'antisocial arriscat

5 °) El antisocial nòmada

6 °) L'antisocial malevolent

SÀDIC, TRASTORN DE PERSONALITAT, METES MOTIVACIONALS, CARACTERÍSTIQUES I VARIANTS DEL PROTOTIP

a) TRASTORN DE PERSONALITAT SÀDIC

Aquests subjectes segueixen un patró de conducta cruel, vexatòria i agressiva que comença ja al principi de l'edat adulta i es manifesta a través de, almenys, quatre dels símptomes següents:

1 °) Utilització de la crueltat física (o la violència per tal d'establir una relació dominant i no només amb la finalitat d'assolir algun objectiu no interpersonal, com colpejar amb ànim de robar).

2 °) humiliar o donar un tracte vexatori (a algú en presència d'altres).

3 °) Tractar o castigar amb excessiva duresa (a algun subordinat).

4 °) Gaudir o divertir-se amb el patiment (físic o psíquic, d'altres persones i també amb animals).

5 °) Mentir (amb la finalitat de causar dany o ferir a altres i no només pel sol fet d'aconseguir alguna cosa).

6) Imposar la seva voluntat (sobre altres aconseguint atemorir i intimidar fins causar un veritable terror).

7) Restringir l'autonomia (de la gent amb la qual es té una relació més estreta).

8 °) Fascinació per la violència (les armes, les arts marcial, les ferides i les tortures)

b) METES MOTIVACIONALS

Cal referir atenent a l'existència, adaptació i replicació.

- 1 °) Existència (Si hi ha expansió augmentarà la preservació, és dir-se dona una inversió de polaritats).
- 2 °) Adaptació (Com més modificació d'hàbits menor adequació als mateixos).
- 3 °) Replicació (Si hi ha individualitat en el subjecte menor serà la seva protecció).

c) CARACTERÍSTIQUES

Les notes més comuns d'aquest tipus de subjectes són:

- 1 °) Excessivament precipitats (Estan predisposats a reaccionar amb explosions emocionalment sobtades i brusques. Reaccionen de manera imprudent, els atrauen els desafiaments, el risc i semblen insensibles al dolor i al càstig).
- 2 °) En les seves relacions amb les altres persones són aspres (Manifesten satisfacció al intimidar, coaccionar i humiliar als altres i solen expressar-se verbalment de manera abusiva. Els agrada. Fer comentaris socialment humiliants i mostren un comportament físic rude)
- 3 °) Són cognitivament dogmàtics (és a dir, són rígids i tancats i s'obstinen constantment a sostenir els seus prejudicis. Són autoritaris i socialment intolerables)
- 4 °) Mantenen una autoimatge combativa (Es senten orgullosos de veure's a si mateixos com a persones competitives, poderoses, enèrgiques i obstinades).
- 5 °) Ostenten representacions objectables perniciosos (Les representacions interioritzades del seu passat inclouen relacions primerenques que van generar fortes energies agressives i conductes malvades, així com la manca de records sentimentals positius, afectes tendres i sentiments de culpa i de vergonya).
- 6 °) Presenten un mecanisme d'aïllament (que els fan actuar a sang freda i no semblen tenir consciència de l'impacte dels seus actes destructius. Veuen a les persones contra les que actuen com a simples objectes impersonals).
- 7 °) Mantenen una organització eruptiva (La seva estructura està composta per una sèrie de controls, defenses i canals d'expressió adequats, però, l'emergència de poderoses energies de naturalesa agressiva i sexual amenacen de produir poderoses i brusques explosions que periòdicament sobrepassen els controls que en altres situacions són perfectament controlables).
- 8 °) Tenen un estat d'ànim hostil (amb un temperament excitable i irritable que es transforma en discussions i en clara bel·ligerància física. Són persones cruels i malvades l'únic interès és fer mal i perseguir als altres).

d) VARIABLES DEL PROTOTIP

Del tipus comú o general de trastorn de personalitat sàdic poden, al seu torn, aparèixer unes variants com:

- 1r) El sàdic normal
- 2) El sàdic explosiu
- 3r) El sàdic tirànic
- 4 °) El sàdic que es fa respectar
- 5 °) El sàdic feble

PARANOIDE: CRITERIS DIAGNÒSTICS DEL TRASTORN DE PERSONALITAT, METES MOTIVACIONALS, CARACTERÍSTIQUES I VARIANTS DEL PROTOTIP

a) CRITERIS DIAGNÒSTICS

Aquests subjectes, en general, mantenen un patró de desconfiança i suspicàcia des de l'inici de l'edat adulta, de manera que les intencions dels altres són interpretades com malicioses. Per apreciar aquest tipus de trastorn s'han de donar, almenys, quatre o més de les següents circumstàncies:

- 1 °) Sospitar (sense base suficient, que els altres es van a aprofitar d'ells, els van a ocasionar algun dany o els van a enganyar).
- 2 °) Preocupació per dubtes no justificades (sobre la lleialtat o fidelitat dels amics, socis o propers).
- 3 °) Reticència a confiar en els altres (per por injustificat que la informació que comparteixin hagi de ser utilitzada en contra).
- 4 °) Albirar significats ocults (en les observacions o fets més innocents com si fossin degradants o amenaçadors).
- 5 °) Percebre atacs contra la seva persona o la seva reputació (que, en realitat, no són aparents per als altres, encara que ells estan predisposats a reaccionar amb ira o contraatacar).
- 6 °) Sospitar (repetida i injustificada que el seu cònjuge o la seva parella li és infidel).

b) METES MOTIVACIONALS

Cal referir -atenent a la seva existència, adaptació i replicació.

1 °) Existència: A menor expansió menor preservació.

2 °) Adaptació: A menor modificació d'hàbits menor adequació a la vida social.

3 °) Replicació: A menor individualitat menor protecció.

c) CARACTERÍSTIQUES DE LA PERSONALITAT PARANOIDE

Com notes més característiques d'aquest tipus de trastorn podem destacar les següents:

1 °) expressivament defensiu (Són subjectes vigilants i solen estar en alerta permanent per anticipar-se al menyspreu i enganys als que creuen estar sotmesos i es resisteixen tenaçment a les fonts d'influència i control externs).

2 °) Interpersonals provocatius (Adopten actituds busca-raons, hostils i poc inclinades cap als coneguts recents. Generen quadres de exasperació i ira, sobretot, quan volen comprovar el grau de lleialtat dels altres cap a la seva persona i guarden una preocupació inquisidora per les intencions ocultes) .

3 °) Cognitivament suspicaxos (desconfien cínicament i sense motiu dels altres, incloent familiars, i busquen significats ocults en els temes neutres. Exageren la més mínima dificultat com si es tractés de segones intencions i traïcions).

4 °) autoimatge inviolable (Solen utilitzar idees persistents de autoreferència, se senten importants i molt orgullosos de la seva independència, encara que amb intensos temors de perdre la identitat i el poder d'autodeterminació).

5 °) Representacions objectables inalterables (Aquests subjectes solen representar en el seu interior relacions primerenques significatives que acabaran configurant d'una manera fixa i implacable).

6 °) Organització inflexible (Solen mantenir rigidesa en els canals d'afrontament defensiu, en la mediació de conflictes i en la necessitat de gratificacions. Tot això genera en ells una estructura massa excitable i tensa que juntament amb l'estrès acumulat, poden precipitar, tot i no que hi hagi anticipació, a frustracions o explosions internes).

7 °) Mecanisme de projecció (rebutgen els trets i motius indesitjables i els atribueixen als altres. Cecs als seus propis comportaments i característiques, estan sempre alerta. I són hipercrítics amb característiques similars en els altres).

8) Estat d'ànim irascible (Presenten un procedir fred, taciturn, groller i mancat d'humor. Intenten semblar que no tenen emocions, però són inquietos, envejosos, gelosos, ràpids a ser ofesos personalment i colèricament reaccions).

d) VARIANTS DEL PROTOTIP

Dins de la casuística general d'aquest tipus de trastorn apareixen altres variants com:

1^a) El paranoide d'estil normal

2^a) El paranoide fanàtic

3^a) El paranoide maligne

4^a) El paranoide obstinat

5^a) El paranoide querulant

6^a) El paranoide insular

2.- PSICOLOGIA DELS HOMICIDES I ASSASSINS EN SÈRIE

Són diversos els autors que s'han dedicat a l'estudi i investigació dels homicides i assassins en sèrie des de la perspectiva de la Psicologia criminal.

A) PSICOLOGIA DE L'HOMICIDA

Podem citar, entre altres autors, a

a) MEGARGEE

:Aquest autor classifica els homicides en:

1 °) Assassins sobrecontrolats (que responen amb passivitat a les provocacions i es van omplint de ressentiment fins explotar amb gran violència. És l'exemple del volcà que ja no pot contenir i entra en erupció).

2 °) Assassins subcontrolats (que responen agressivament de manera habitual i, encara que la violència desplegada és menor, però, és més freqüent).

b) BLACKBURN:

En un hospital psiquiàtric va obtenir quatre categories de homicides:

1^a) Paranoic agressiu

2^a) Depressiu

3^a) repressor sobrecontrolat

4^a) Psicòpata

B) Biron, YUCKOVIC I DJURIC:

Aquests investigadors van aplicar a la població reclusa homicida d'una presó una sèrie d'entrevistes i amb informes de d'altres reclusos, obtenint quatre grups:

1 °) hipersensitius -agressius (classificar a 46)

2 °) Normals (classificar a 26)

3 °) psicopàtics (classificar a 16)

4 °) Psicòtics (classificar a 5)

- Els hipersensitius agressius van mostrar:

- Elevació en Pa

- baixa tolerància a la frustració

- Introversió

- Propensió a les reaccions violentes

- Greus problemes de relació amb els altres

- Egocentrisme i rigidesa

- Els psicòtics mostren:

- símptomes d'alienació

- al·lucinacions
- Els psicopàtics mostren:
 - egocentrisme
 - irresponsabilitat
 - rebuig de normes socials i morals
- Els normals no van mostrar signes rellevants de patologia psíquica, encara que algun va presentar un subtipus de sobrecontrolat.

B) ROL ETIOLÒGIC DE L'AGRESSIÓ AL HOMICIDI

En els tipus psicòpata i hipersensitius, les manifestacions agressives juguen un paper rellevant, ja que l'agressió sembla formar part de l'estructura de la seva personalitat, el que unit al fet que tenen un mecanisme de control disminuït i a altres aspectes situacionals facilitadors, poden dur-los al homicidi.

En el grup "normal", l'agressió no tendeix a exhibir o reprimir-se en excés i en aquests subjectes l'acte agressiu en si és una resposta de reacció i no un reflex de l'estructura de la personalitat.

C) ETIOLOGIA DE L'ASSASSÍ EN SÈRIE

Entre les causes que originen aquest tipus de conductes homicides podem destacar les següents:

- 1 °) Recerca d'excitacions
- 2 °) Dissociació
- 3 °) Sentiment grandiloqüent del "jo"
- 4 °) Rellevància d'una socialització plena d'abusos i violència
- 5 °) Són psicòpates (i, com a tals, no necessiten de situacions límit per actuar).

C) TEORIA DE L'ESTIL DE VIDA CRIMINAL (MODEL DE WALTERS 1990)

Walters ens parla de quatre elements o factors en la seva teoria d'estil de vida criminal:

1 °) Condicions: Són aquells factors psicològics, socials i fisiològics que predisposen al subjecte a l'estil de vida criminal.

2) Elecció: Ve referida a la presa de decisions.

3 °) Cognició: Les permetrà filtrar la realitat de manera que es validi el desig de fer mal.

4 °) Conducta: Té com a finalitat la violació de les regles socials i morals, la intrusió interpersonal, la autoindulgència i la irresponsabilitat.

5.- DELICTES SEXUALS

A) AGRESSIÓ SEXUAL

Per cada delicte sexual detectat hi ha cinc que no arriben a conèixer-se. Dels estudis realitzats per diferents autors sobre mostres de violadors i víctimes d'aquest tipus d'agressió sexual, en els anys 80, podem treure les conclusions següents:

a) Tenen lloc amb més freqüència:

- A la casa de la víctima, sobretot en les grans ciutats.

- En cotxes a localitats petites

- Durant la nit, en la foscor i, generalment, en dissabte

b) Les víctimes són dones en la seva majoria joves i solteres (16 a 25 anys).

B) CARACTERÍSTIQUES DELS AGRESSORS SEXUALS

a) Homes joves (de 16 a 30 anys)

b) Classe socialment baixa

c) La meitat d'ells eren casats

d) El 60% tenia fills

e) La majoria tenia antecedents delictius:

1 °) El 25% havia violat anteriorment

2 °) El 33% havia comès delictes violents anteriorment

3 °) La reincidència en la violació no superava el 10%

C) TIPOLOGIA DE DELINQUENTS SEXUALS

Anem a partir de la classificació que va fer COHEN (1971) i la que, posteriorment, van fer PRENTKY ET AL (1985).

a) CLASSIFICACIÓ DE COHEN

1 °) Violador per desplaçament (Aquest tipus d'agressor sexual comet l'agressió com un sentiment de còlera cap a la seva víctima que, generalment, sol ser la seva núvia o esposa)

2 °) Violador compensatori (Amb l'agressió aconsegueix satisfer les seves necessitats sexuals que no aconsegueix fer-les per vies normals)

3 °) Violador de difusió sexual agressiva (És l'agressió sexual més greu ja que el violador és un subjecte sàdic a qui excita el patiment de les seves víctimes).

4 °) Violador impulsiu (No sol planificar la violació i actua si l'ocasió se li ofereix durant la comissió d'altres delictes).

b) CLASSIFICACIÓ DE PRENTKY ET AL

Aquests autors van combinar tres factors:

1 °) El significat de l'agressió

Aquests autors veuen el significat de l'agressió sota una doble perspectiva:

- Categoria instrumental: que utilitza el violador com a instrument per aconseguir la submissió de la víctima

- Categoria expressiva: que es reflecteix de manera especial mitjançant l'exercici de la violència.

2 °) Significat de la sexualitat

Aquests autors ens donen a conèixer les conductes d'indole sexual:

- La violació compensatòria: és a dir, el que pretén l'acte sexual és expressar alguna fantasia prèvia.
- La violació d'explotació: que té unes connotacions agressiu compulsives.
- L'agressió de còlera desplaçada: que neix com una expressió de ràbia i fúria de l'agressor.
- L'agressió sàdica: que és la més violenta i agressiva de totes.

3 °) El grau d'impulsivitat

Podem distingir segons sigui:

- Violació amb alta impulsivitat: sobretot en subjectes amb baixa competència psicosocial.
- Violació amb baixa impulsivitat: que és més pròpia de subjectes introvertits.

D) ESTUDIS DEL ARAOUSAL o excitació sexual dels violadors

De les investigacions desenvolupades per Sutge (1989) podem treure les següents conclusions:

- a) Els violadors resultaven més estimulats que els no violadors per escenes de sexe no consentit.
- b) Els no violadors eren més estimulats per sexe consentit o normal.
- c) Els violadors tenen preferència pel sexe agressiu perquè s'exciten més actuant d'aquesta manera. És el que es coneix com a "hipòtesi de preferència".
- d) La relació entre estimulació sexual i resposta d'excitació no és tan senzilla de detectar, de manera que s'ha suggerit la probable mediació entre el factor cognitiu i el d'actitud.

E) COMPETÈNCIA PSICOSOCIAL DELS VIOLADORS I PREDICCIÓ DEL RISC D'AGRESSIÓ SEXUAL

a) COMPETÈNCIA PSICOSOCIAL DELS AGRESSORS SEXUALS

És una condició necessària perquè la conducta sexual sigui apropiada o consentida, encara que, de vegades, alguns subjectes són incompetents psicosocialment per aconseguir relacions sexuals consentides i en aquests casos, no dubten a acudir a les violacions

b) PREDICCIÓ DEL RISC DE L'ABÚS SEXUAL

Ho anem a estudiar des de dues perspectives:

1 °) Des del sistema de justícia penal: que és qui ha de decidir sobre els riscos que existeixen en relació a la reincidència en aquests delictes dels delinqüents més perillosos.

2 °) Des del sistema penitenciari: que ha d'atendre a situacions especials com les relatives a concessions de

permisos de sortida, escurçament de condemna per aplicació de beneficis penitenciaris, la concessió del règim obert i la llibertat condicional.

F) PREVISIÓ DEL RISC DE COMPORTAMENTS DELICTIUS I DEL RISC DE REINCIDÈNCIA EN CONDUCTES DELICTIVES

a) PREVISIÓ DEL RISC DE COMPORTAMENTS DELICTIUS

Respecte a les mesures previsoras de disminuir riscos en els comportaments delictius, no tots els autors opinen d'una forma similar. Així:

1 °) Howells (1987) opina que "les prediccions psicologies i psiquiàtriques sobre la violència han manifestat reiteradament la seva pobresa. I inexactitud".

2 °) LITWAK I Schlesinger (1987), han manifestat la seva plena confiança en les ciències de la salut mental a l'hora d'avaluar i diagnosticar el risc de comissió de nous delictes.

3 °) CONCLUSIÓ: Es fa necessari efectuar prediccions encara a risc de poder equivocar-nos, si amb això aconseguim beneficis individuals i socials

PREVISIÓ DEL RISC DE REINCIDIR EN CONDUCTES DELICTIVES

Respecte a aquest tema hem de fer les següents observacions:

1) En matèria delictiva i de conducta humana, és impossible, ara per ara, fer prediccions exactes sobre comportaments futurs.

2 °) Les ciències criminològiques i psicològiques només poden operar en termes de probabilitats.

3 °) La utilització de variables diverses pot portar a conclusions probabilístiques, de major o menor risc, que un subjecte hagi de cometre o no nous delictes.

4t) L'edat, les experiències i aprenentatge previs, l'educació, les connexions familiars i socials, la intel·ligència, les habilitats socials, les actituds, els valors, la salut, etc són bons predictors de la conducta delictiva.

G) CONCLUSIONS SOBRE ELS AGRESSORS SEXUALS

Per acabar amb el tema dedicat als delictes sexuals podem concloure dient:

a) Segons investigacions psicopatològiques, els violadors no són subjectes pertorbats amb diagnòstics formals de quadres psicopatològics, llevat d'excepcions.

- b) Els qui cometen violacions, majoritàriament no tenen antecedents penals i la seva reincidència posterior és baixa (nota: citem fonts de REDONDO, FUNES i LUQUE 1993).
- c) Els delinqüents sexuals representen només el 4% del total dels reclosos en institucions públiques, per això no convé focalitzar l'atenció excessivament en aquest tipus de delinqüents en detriment de la resta de la població reclusa.

3.- ANTECEDENTS HISTÒRICS

L'interès per conèixer les claus de la propensió personal a la criminalitat ha estat present durant segles en la filosofia i en les observacions precientífiques. Més tard, la introducció del positivisme com a via de coneixement va propiciar el que un bon nombre d'estudiosos emprenguéssin una anàlisi sistemàtica de les tendències biopsicològiques a la delinqüència.

La Psicologia Criminal (emfatitza la importància de les variables individuals, -psicològiques- en l'explicació de la delinqüència), juntament amb la Biologia Criminal (emfatitza la importància de les variables individuals -biològiques-) i la Sociologia Criminal (emfatitza la importància de les variables socials), s'inscriuen dins del context positivista de l'estudi del crim, és a dir, a partir que l'aparició de l'Escola positivista que va marcar el naixement de la criminologia com a ciència empírica autònoma.

En aquest apartat, més que realitzar un rastreig cronològic exhaustiu i detallat del desenvolupament criminològic, es pretén mostrar una panoràmica del teló de fons històric, social i institucional que ha anat forjant el procés pel qual les variables individuals (entre elles, les de personalitat) han anat perdent i posteriorment recuperant terreny dins del pensament criminològic, detenint-nos en aquelles fites que en major mesura han contribuït a configurar la polèmica.

Per a l'estudi d'aquest apartat serveix el text de "El individual i allò social en el pensament criminològic" del llibre "Personalitat i Delinqüència" de Romero. Sobral i Luengo (1999). També la teoria de Lombroso i de la Tipologia de Sheldon com a complement del text.

3.1.- Etapa- precientífica: Fisionomia. Frenologia. Antropologia i psiquiatria.

Fisionomia - Idea principal: estreta interconnexió entre l'aparença externa de l'individu i les seves característiques psicològiques, entre el somàtic i el psíquic. (Precursor remot Aristòtil) la personalitat de l'individu, la seva ment i la seva emocionabilitat poden ser definides pels seus trets facials i per les seves expressions.

- Mètode d'estudi: observació i anàlisi aparença externa (anomalies en cap front orelles, nas) i expressió corporal (ulls, riure, plor) a través de visites a reclusos, pràctica de necròpsies, etc.
- Comportament Criminal = conseqüència de diverses condicions físiques anormals. Deformitats corporals correspondència amb defectes anímics com la tendència criminal.
- DELLA PORTA (1535-1616) tècnica observació expressió corporal, De humana physiognomia, 1586
- LLAVA'T (1741-1801) "Tot el que succeeix en l'ànima de l'home, es manifesta en el seu rostre, la seva bellesa o lleïtor es corresponen amb la bondat o la maldat d'aquella" "la veritat embelleix i el vici desfigura". Retrat robot del "home de maldat natural"

FRENOLOGIA (inicialment "craniologia")

- Idea principal: cadascuna de les funcions psíquiques i emocionals té una localització cerebral concreta.
- Mètode estudi: Observació del crani, de les seves protuberàncies i concavitats. Buscaven una base fisiològica del comportament,
- Comportament criminal: com a conseqüència de malformacions cerebrals i cranials
- GALL (1758-1828), mapa cerebral dividit en 38 regions, cada instint bàsic de la persona tenia una localització en una de les regions. Per Gall "el crim és causat per un desenvolupament parcial i no compensat del cervell, que ocasiona una hiperfunció de determinat sentiment". Va creure haver pogut localitzar en diversos punts del cervell un instint d'agressivitat, un instint homicida, un sentit del patrimoni, un sentit moral, etc. El 1812 la seva teoria va ser prohibida a Viena per considerar contrària a la moralitat i a la religió.
- Spurzheim (1776-1832), deixeble, va continuar obra, mantenint que moltes malalties mentals eren afeccions cerebrals. De el procedeix la paraula "Frenologia"
- LAUVERGNE (1796-1859) metge de presons francès. Condició criminal = defectuós desenvolupament del cerebel (tesi de Voisin en cerebel es localitzen principals reguladors de la vida afectiva i social, els instints bàsics) Retrat -robot delinqüent (precursor DNAT Lombroso, com ser hipoevolucionat)
- SEOANE I Sobral (Valladolid, 1791-1870)

- Cubí i SOLER (mallorquí, 1801-1875) considerat precursor Lombroso. Encunya l'expressió "criminal nat" associant amb el tipus hipoevolutiu i caracteritzant no només pels seus estigmes físics sinó pels trets psicològics de la personalitat.

Aquestes dues escoles encara rudimentàries, van obrir els ulls sobre la idea que hi havia algun tipus de vinculació entre el físic i el mental (posteriorment molt important per al desenvolupament de la Neurofisiologia, la Neuropsiquiatria i sobretot la Psicobiologia de la delinqüència)

ANTROPOLOGIA

- Mètode empíric. Enfocament determinista.
- Influència obra DARWIN (1809-1882). Assumeixen tres postulats:
 -
 - 1.- El delinqüent com subtipus hipoevolutiu
 - 2.- La transmissió hereditària
 - 3.- Imatge de l'home no antropocèntrica
- WILSON i BROCA Estudi d'anomalies en cranis de delinqüents
- THOMPSON (1810-1873) caràcter hereditari degeneració física i mental en delinqüents habituals
- LUCAS (1805-1885) Enuncieu concepte de "atavisme"
- Maudsley (1835-1918) Criminal varietat degenerada del gènere humà. Una subespècie inferior els estigmes es perpetuen per via hereditària. "No té sentit moral i sol evidenciar trastorns mentals i altres tares que arrossega la seva família, ja que a través del delicte criminal exterioritza els seus impulsos malaltissos. La manca de sentit moral podria ser degut a un dèficit congènit en l'organització de la ment"

PSIQUIATRIA

- Relacionen delinqüència i conducta criminal amb trastorn o alteració mental
- PINEL. Mania sense deliri: accions atípiques i agressives

- Rush. Insensibilitat moral, defecte congènit desconegut
 - Pritchard. Insanitat moral, principis pervertits
 - KOCH. Psicopatia inferior, variant anormal del caràcter congènita i per problemes psíquics.
 - KRAEPELIN. Personalitat psicopàtica.
 - SCHNEIDER. Categories psicopàtiques. Diferent de malaltia mental
- 3 2 .- Etapa científica: Escola positivista Italiana i derivacions
- ESCOLA CLÀSSICA front escola positivista
 - Delicte ens jurídic -> Delicte fet natural i social
 - Origen acte delictiu: Lliure albir -> Origen acte delictiu: Determinisme
 - Responsabilitat moral -> Responsabilitat social
 - Pena retribució -> Sanció tractament
 - Pena proporcional al delicte i al dany -> Sanció proporcional a perillositat
 - Pena restableix ordre jurídic -> Mesura protegeix l'ordre social
 - Classificació de delictes -> Tipus i classificació de criminals
 - Mètode lògic, abstracte i deductiu -> Mètode inductiu- experimental

4 .- L'AVALUACIÓ PSICOLÒGICA FORENSE

A) CONCEPTE D'AVALUACIÓ PSICOLÒGICA EN RELACIÓ A LES SEVES METES

a) INTRODUCCIÓ

L'avaluació clínica és el procés mitjançant el qual els clínics obtenen la comprensió del pacient per prendre decisions de matèria informada. L'objectiu fonamental és, per tant, descriure al subjecte de forma tan completa com sigui possible en totes les seves facetes, tenint en compte a més de la descripció, la predicció.

b) CONCEPTE

L'avaluació psicològica aplicada es pot definir com "la utilització clínica dels tests psicològics per facilitar l'avaluació de la personalitat".

El psicòleg clínic té els seus rols en: Psicologia de la salut, Neuropsicologia, Avaluació psicològica de la anormalitat i en Psicologia forense.

B) AVALUACIÓ PSICOLÒGICA FORENSE

a) INTRODUCCIÓ

- El jutge és qui resol sobre l'oportunitat d'ordenar el reconeixement pericial.
- Per a la petició d'un dictamen pericial psicològic o psiquiàtric, el jutge ha de fixar clarament els termes sobre els quals ha de versar la perícia.
- La comesa de el perit forense es realitza amb els instruments propis del seu mètode. La seva tasca es pot veure afectada per la confiança del subjecte avaluat, per les coordenades d'emissió del diagnòstic i per la finalitat no terapèutica de la seva intervenció.
- Els pèrits han de fer constar d'una manera clara sobre la manera en què han procedit a l'hora d'emplenar el peritatge i en quins arguments es fonamenten les conclusions a què han arribat.
- La perícia tindrà una finalitat probatòria i no terapèutica.

b) OBJECTIU

La comesa principal de la perícia psicològica forense és realitzar un estudi de les dimensions positives i negatives del subjecte, per ajudar en la decisió que prengui el jutge o el Jurat.

c) LES TÈCNiques D'AVAlUACIÓ

Es dirigeixen al subjecte en concret per analitzar els tipus de comportament, capacitat intel·lectual, estat neurològic, així com la competència per testificar (nota: alguns subjectes sotmesos a estudis pretenen donar una imatge distorsionada per obtenir algun benefici).

C) LES CLÍNiques MÈDIC FORENSES

- a) Les clíniques mèdic forenses, com escoles d'especialitat forense, s'integren en els instituts de medicina legal on radiqui l'existència d'un Tribunal Superior de Justícia i una Facultat de Medicina. Generalment es troben ubicats en capitals de província.
- b) La legislació que acompanya l'actuació del psicòleg com a perit dins de les clíniques, es contempla en la LE Criminal (per a proves pericials que versin sobre subjectes sotmesos en causes penals) i en la LO del poder judicial i el conveni col·lectiu (publicat al BOE el 03) 12) 1992), on es recullen les funcions del psicòleg, tant per als clínics com per als jutjats de família i de menors.
- A) ACTIVITATS D'AVUACIÓ D'UN EXPERT EN PSICOLOGIA FORENSE (AVILA 1986). EL SUBJECTE DEL PERITATGE

a) ACTIVITATS D'AVUACIÓ

Els psicòlegs forenses, en la seva actuació com a perits, hauran de realitzar les següents tasques:

- 1 °) Avaluació del testimoni
- 2 °) Avaluació de la competència per sotmetre's a judici
- 3 °) Avaluació sobre la imputabilitat dels fets a enjudiciar
- 4 °) Avaluació de la competència per a ostentar la guàrdia i custòdia
- 5 °) Avaluació del dany psicològic patit per les víctimes d'abusos sexuals, agressions, separacions i maltractaments

b) EL SUBJECTE DEL PERITATGE

Són subjectes sotmesos a processos penals, empresonats o no, en el moment de l'exploració.

- Les víctimes o testimonis de l'acte delictiu.
- Són subjectes sotmesos en causes civils, com separacions, divorcis, incapacitats. etc.

E) AVALUACIÓ DE SUBJECTES CAUSES PENALS O CIVILS

a) CAUSES PENALS

L'avaluació psicològica de tenir en compte els següents factors:

1 ° Història personal (antecedents personals i familiars, infància, adolescència, història sexual i de parella, etc.)

2 °) Història de delinqüència

3 °) Drogodependència

4 °) Aspectes cognitius

5 °) Personalitat

6 °) Integració socilaboral

7) Motivació cap al canvi

b) CAUSES CIVILS

L'avaluació psicològica de tenir en compte els següents factors:

1 °) Separació o divorci (custòdia, deteriorament mental després d'un accident, incapacitats civils, etc.)

2 °) Història personal (antecedents personals i familiars, estructura familiar, desenvolupament evolutiu, història laboral, etc.)

3 °) Nucli del conflicte

4 °) Aspectes cognitius

5 °) Integració socilaboral

B) PSICOLOGIA CRIMINAL. EL PÈRIT FORENSE I LA PROVA PERICIAL

a) Concepte de Psicologia Criminal: "Ciència que té per objecte l'estudi del comportament del delinqüent, les seves facultats i actituds en relació amb el delicte o la propensió a delinquir que té una determinada persona".

b) Concepte de perit forense: "Persona física o jurídica crida al procés perquè de manera objectiva i imparcial, emeti un dictamen sobre un fet en funció dels coneixements especials que tingui sobre una matèria determinada".

c) Concepte de prova pericial: "És un mitjà de prova en virtut del qual una persona amb coneixements especials o tècnics i aliena al procés, els aporta al mateix perquè el jutge pugui valorar millor la naturalesa dels fets" (és a dir, col·labora amb la justícia aportant coneixements que no tenen els jutges i tribunals).

C) PRINCIPIS DEL DICTAMEN PERICIAL DRETS I DEURES DELS PÈRITS: RECUSACIÓ DELS PERITS

a) PRINCIPIS DEL DICTAMEN PERICIAL

1 °) El perit en elaborar el seu informe ha de ser veraç. El fet de falsejar la veritat comporta responsabilitat criminal.

2 °) Ha de regir pel principi d'exactitud, abordant en el seu informe totes les qüestions que se li sotmetin, amb rigor i diligència.

3 °) La integritat en el seu informe suggereix que s'analitzin tots els fets i dades importants, sense poder silenciar o tractar-los de manera parcial o esbiaixat.

B) DRETS I DEURES DELS PERITS

1 °) El perit té el dret bàsic a cobrar els seus honoraris per l'informe que realment hagi emès.

2 °) El perit té el deure d'elaborar el seu dictamen aplicant científicament els coneixements professionals amb exactitud, veracitat i integritat.

3 °) Ha de formular jurament o promesa de dir veritat si accepta el càrrec i realitzar la prova (s) que se li encomani. Això suposa que haurà d'acudir a la crida del jutjat o tribunal quan se li reclami i emetre el seu informe amb objectivitat i imparcialitat.

4 °) pot incórrer en delictes d'obstrucció a la justícia si deixa voluntàriament de comparèixer a la crida del jutge (delictes de desobediència a l'autoritat).

5 °) Es pot incórrer en delictes de fals testimoni si falta maliciosament a la veritat en l'emissió de l'informe.

a).- LA RECUSACIÓ DEL PERIT

La llei busca la imparcialitat del perit, per això requereix d'aquest que actui d'una manera objectiva, i per garantir aquesta imparcialitat es concedeix a les parts la possibilitat de recusar els perits si es dona algun d'aquests requisits:

- 1 °) El parentiu amb la part contrària.
- 2 °) Haver emès amb anterioritat dictamen contrari a la part recurrent i sobre el mateix assumpte.
- 3 °) Haver prestat serveis com a perit al litigant contrari o ser dependent o soci.
- 4 °) Tenir interès directe o indirecte en el plet.
- 5 °) Tenir enemistat manifesta amb la part contrària.
- 6 °) Tenir amistat íntima amb alguna de les parts en el procés.

D) DICTAMEN PERICIAL EN EL PROCÉS PENAL I ETAPES A LA REALITZACIÓ DE LA PERICIAL PSICOLÒGICA

a) DICTAMEN PERICIAL EN EL PROCÉS PENAL

Respecte al dictamen dels perits cal fer les següents consideracions:

- 1 °) Ha de distingir la fase d'instrucció de la de judici oral.
- 2 °) En el procés penal els pèrits estan obligats a exercir el seu càrrec en virtut de la crida judicial, excepte causa fundada.
- 3 °) L'instructor i les parts poden demanar aclariments als perits.
- 4 °) Al judici oral assisteixen els jutges o magistrats que han de jutjar el cas concret, els advocats de l'administració, el M · fiscal, els advocats i els perits.
- 5 °) En el moment del judici oral els pèrits informaran del resultat de la perícia i respondrà a les preguntes de les parts, del fiscal, del jutge o del Jurat.

c) ETAPES EN LA REALITZACIÓ DE LA PERICIAL PSICOLÒGICA (BLAU 1984)

Podem, en aquest sentit, assenyalar les següents:

- 1 °) Iniciació del cas
- 2) Preparació d'expedient
- 3 °) Recollida legal dades

4 °) Avaluació de necessitats

5 °) Selecció d'estratègies

6 °) Informe pericial pròpiament dit

E) PROCÉS I TÈCNIQUES D'AVUACIÓ

a) PROCÉS D'AVUACIÓ

1 °) En un primer moment: el psicòleg forense obté una informació a través de les tècniques aplicades pròpies de la seva especialitat i, mitjançant les dades resultants, elabora diverses hipòtesis.

2 °) En un segon moment: s'analitzen i relacionen, pel psicòleg forense, les dades obtingudes amb altres informacions, per ex., Entrevistes, informes d'altres especialistes, etc.

3 °) Per a realitzar l'informe forense s'han d'analitzar conjuntament els dos tipus d'informació.

b) TÈCNIQUES D'AVUACIÓ

Generalment, els psicòlegs forenses solen utilitzar tests però han de disposar d'altres informacions que ajudin a realitzar una correcta i fiable avaluació.

1 °) Els tests són instruments científics d'avaluació per poder obtenir una informació vàlida i fiable de determinades característiques del subjecte a avaluar.

2 °) Les fonts d'error que, de vegades, poden esbiaixar l'avaluació d'un test poden referir-se a: desitjos de falsificar resultats, defensiva, tendència de resposta i desitjabilitat social de manera que les puntuacions obtingudes en les diferents proves, tot i ser fiables i vàlides, han de ser interpretades en un context més ampli.

3 °) S'ha de disposar d'altres fonts d'informació tant a nivell jurisdiccional com psicològic per a l'informe final i, per a això, s'ha de tenir en compte la història familiar, forense, educativa, laboral, psicològica, psiquiàtrica, sexual, mèdica, drogoaddicció. etc., del subjecte a avaluar.

4 °) Les conclusions finals del dictamen sobre la prova forense s'han de justificar científicament.

F) FASES DEL PROCÉS D'AVUACIÓ DE LA PROVA PSICOLÒGICA FORENSE

Podem distingir les següents fases:

a) FASE DE SELECCIÓ DE LES PROVES

La ITC (Comissió Internacional de Tests) recomana:

- 1 °) Elegir les tècniques adequades per als objectius de l'avaluació.
- 2 °) No acceptar qualsevol test recomanat, sobretot si busquen un interès comercial.
- 3 °) Assegurar-se que la prova conté els elements científics adequats.
- 4 °) Assegurar-se que és adequada per al context forense de què es tracta.
- 5 °) Comprovar que té detectors adequats per a una possible manipulació.

b) FASE D'APLICACIÓ DEL TEST

L'avaluació comença a partir de la primera presa de contacte amb el subjecte avaluat però, a més, requereix del seguiment d'altres observacions:

- 1 °) Observar la conducta visual i no visual del subjecte avaluat.
- 2 °) Aconseguir un bon "rapport", ja que la falta de col·laboració pot dependre d'això.
- 3 °) Observar si actua o no maldestrament, ja que pot indicar que està influït pels efectes de substàncies.
- 4 °) Observar l'orientació en l'espai i en el temps, és a dir, deteriorament, dificultats d'atenció, cansament, ansietat, problemes mentals greus, etc.
- 5 °) Observar possibles crisis depressives o d'ansietat com a conseqüència del procés judicial, que poden influir en la memòria, comprensió i llenguatge de la persona avaluada.
- 6 °) Si hi ha dubtes sobre una possible falsificació o manipulació del testimoni, caldrà avaluar l'estat cognitiu, la memòria i els trastorns psiquiàtrics del subjecte avaluat.

c) FASE DE CORRECCIÓ DEL TEST

Segons la ITC (Comissió Internacional de Tests) cal seguir les instruccions següents:

- 1 °) Seguir els procediments estandarditzats
- 2 °) Utilitzar els avantatges de la correcció informatitzada

d) FASE D'INTERPRETACIÓ DEL TEST

Hem de partir de les següents directrius:

- 1 °) Estar capacitat per a una bona comprensió de les bases teòriques del test.
- 2 °) Estar capacitat per a una bona comprensió professional de les escales, normes, barems i puntuacions utilitzades.
- 3 °) Interpretar els resultats segons la informació donada per la persona avaluada en atenció a la seva cultura, edat, etc.
- 4 °) Evitar generalitzar els resultats d'un test o trets o característiques del subjecte no mesurats ni estudiats.
- 5 °) Usar els punts de tall només amb dades vàlides i fiables.
- 6è) Donar resposta a les preguntes formulades per qui va demanar l'informe.
- 7 °) Evitar interferències diagnòstiques o interpretatives de les escales el perfil hagi quedat invalidat.
- 8 °) No utilitzar interpretacions o perfils que no hagin estat prou contrastats i validats.

e) FASE D'ELABORACIÓ DE L'INFORME

Seguirem les següents premisses:

- 1 °) El nivell tècnic dels continguts de l'informe han de ser els més adequats per a la comprensió dels receptors.
- 2 °) Les dades dels tests hauran de completar amb altres fonts d'informació.
- 3 °) El pes de les puntuacions ha de ser explicat i confrontat amb altres fonts d'informació.
- 4 °) S'ha d'utilitzar un llenguatge comprensible per al receptor i s'evitarà qualsevol tipus de al·lusions tècniques pròpies de l'especialitat que no siguin comprensibles per persones llegendes en la matèria.
- 5 °) L'estructura de l'informe haurà encaixar amb el context general de l'avaluació.
- 6 °) Caldrà incloure un resum en els informes escrits i, quan sigui pertinent, recomanacions escrites.

f) FASE DE CONCLUSIÓ DE L'AVALUACIÓ FORENSE

Abans de procedir a la conclusió de la prova pericial forense hem de distingir entre:

- Hipòtesi no provada
- Probabilitat basada en dades
- Un raonable o absolut grau de certesa

Com a norma general:

- 1 °) No hem d'elaborar conclusions psicològiques sobre aspectes estrictament legals.
- 2 °) No elaborar conclusions sobre aspectes que no han estat provats o contrastats amb les dades obtingudes.
- 3 °) S'ha de demostrar un cert grau de certesa o probabilitat en l'exposició de les dades obtingudes.

G) LA CONTRIBUCIÓ DE L'AVALUACIÓ PSICOLÒGICA EN ELS PROCESSOS PENALS

Els sistemes de justícia recorren a la psicologia per a establir l'autèntica responsabilitat penal d'un subjecte a l'hora de cometre el fet delictiu.

En principi, el subjecte que comet el delictu és culpable d'aquest, però els sistemes de justícia a més de centrar la seva atenció i judici en l'acte en si (legalitat), també necessiten valorar les característiques personals de qui el comet. Un acte pot ser il·legal i no suposar culpabilitat per al seu autor.

Per això, els experts en testificar en casos de possible trastorn mental són metges, psiquiatres i psicòlegs. Aquests avaluadors de la salut mental col·laboren amb la Justícia perquè els actes penats per la llei poden, de vegades, materialitzar sense que hi hagi voluntat i coneixement del que ho comet i, en aquests casos, l'acció dolosa no es dona.

El concepte jurídic de imputabilitat procedeix de la conjunció dels criteris judicials i psicològics per discernir quan un subjecte és responsable dels seus actes i, si ho és, assumir la responsabilitat de complir una sanció penal.

El psicòleg forense pot aportar en la seva avaluació totes les dades que li doni el MMPI, el MCMI o el MACI, que els serviran per saber si el subjecte en el moment de cometre el delictu es trobava o no amb les seves facultats mentals intactes.

Per concloure direm que ha d'haver relació entre l'esdeingut pel fet delictiu i la situació cronològica a l'hora de controlar la situació cognitiva i psicopatològica del subjecte.

El psiquiatre i el psicòleg han de determinar en quina mesura una persona és o no responsable dels seus actes i, per tant, mereixedora de culpa i de responsabilitat criminal segons la gravetat dels fets il·lícits comesos pel subjecte.

El terme de responsabilitat té un referent: la persona que ha comès l'acte punible i el jutge o jurat que han de jutjar la responsabilitat del subjecte que ha comès el fet criminal.

L) EXIMENTS PREVISTOS AL CODI PENAL I CRITERIS EXIGITS PER LA JURISPRUDÈNCIA PER PODER DETERMINAR LA RESPONSABILITAT CRIMINAL

a) EXIMENTS PREVISTOS EN EL CODI PENAL

Per eximents hem d'entendre les situacions per les quals el subjecte que comet el fet delictiu queda exclòs de responsabilitat criminal.

Alguns eximents "permeten" la realització d'aquests comportaments lesius convertint-lo en "lícits", per ex., Els casos de legítima defensa, estat de necessitat, minoria d'edat, etc. Altres eximents exclouen la responsabilitat criminal no perquè justifiquin el fet, sinó perquè el seu autor el comet en circumstàncies personals que impedeixen afirmar la seva culpabilitat, Pot passar també que el subjecte es declari responsable de les seves accions però no de les conseqüències que se'n puguin derivar (intencionalitat).

També pot passar que el subjecte es consideri responsable de la seva conducta, tingui voluntat de realitzar-la i, a més, voleu aconseguir un objectiu amb la seva actuació, però la conducta resultant pot no tenir les conseqüències previstes.

b.- CRITERIS SEGUITS PER LA JURISPRUDÈNCIA PER PODER DICTAMINAR LA RESPONSABILITAT PENAL

Quatre són els criteris que seguirem:

1 °) Criteri psicopatològic quantitatiu: El diagnòstic d'un estat psicopatològic que s'ha donat en el mateix instant de l'acte descarta automàticament la responsabilitat criminal.

2 °) Criteri cognitiu: Ve referit a la "aptitud" del presumpte delinqüent per comprendre la il·licitud del fet o de controlar el seu comportament (ens referim al "dol", que requereix coneixement que el que es fa és il·lícit i voluntat de voler realitzar tot i això).

3 °) Criteri de causalitat: Existència d'una relació de causalitat entre el trastorn i l'acte criminal, és a dir, l'acte és conseqüència del trastorn ja que sense aquesta patologia no s'hagués realitzat el fet il·lícit.

4 °) Criteri cronològic: És la coincidència en el temps entre el trastorn i els fets imputats.

NOTA: - Quan el trastorn no compleix totes les condicions indicades o les compleix de manera insuficient, deixa de constituir una circumstància eximent.

M) LA DELINQÜÈNCIA COM TRASTORN ANTISOCIAL

Quin tipus de responsabilitat, si n'hi ha, es preveu per a aquells delinqüents diagnosticats de trastorn antisocial?:

a) La "American Law Institute" (ALI) no veu el trastorn antisocial de la personalitat com eximent.

b) ROGERS i McKee (1995), van plantejar que els acusats amb trastorn antisocial de la personalitat presenten una simptomatologia que va més enllà d'aquest trastorn i del seu comportament criminal, però la criminalitat no és un component necessari del trastorn antisocial.

c) En estudis sobre el MMPI es va poder comprovar que les puntuacions en l'escala pd augmentaven com més gran era la gravetat de la conducta delinqüencial i les puntuacions altes també estaven relacionades amb problemes de conducta i ajust escolar.

d) Els pacients adolescents interns amb altes puntuacions en pd es descriuen com: hostils, rebels, no motivats en la psicoteràpia i probablement, amb abús de drogues i alcohol (ARCHER i col. 1988).

PROCESSOS IMPLICATS EN L'APRENTATGE PER NO delinquir. (LES PREMISSES DE Eysenk)

1) CONCEPTE

Els processos implicats en l'aprenentatge per a no delinquir podem sintetitzar en tres:

a) Aprenentatge clàssic: basat en l'associació de conductes i la fi és el manteniment de l'evitació passiva.

b) Aprenentatge operant: basat en les conseqüències de les conductes i la fi és el manteniment de reforços positius) negatius.

c) Aprenentatge vicari: basat en l'observació de models i la fi es dirigeix al manteniment d'un reforçament vicari i un autoreforç.

f) PREMISSES DE Eysenk

Per aquest autor, l'aprenentatge per a no delinquir o adquisició de la consciència moral es produeix a través de processos de condicionament. Ara bé, aquest procés de condicionament no són iguals per a tots els subjectes, sinó que seran resultat de la seva diferent nivell d'activació (el que es coneix com arousal) que vindrà genèticament determinat.

a) extraversió i CONDUCTA ANTISOCIAL. Els extravertits tenen una baixa activació cortical (arousal), el que dóna lloc a les següents consideracions:

- 1 °) Capacitat d'aprenentatge més lenta i feble que els introvertits.
- 2 °) Condicionament més lent i baixa reactivitat als estats aversius
- 3 °) Menor condicionament o interiorització de pautes de conducta convencionals.
- 4 °) Major necessitat estimulativa que els introvertits.
- 5 °) Major tendència a la recerca de risc i aventures.
- 6 °) Tenen major predisposició a les conductes antisocials.

c) NEURÒTIC I CONDUCTA ANTISOCIAL

Els introvertits són persones preocupades i ansioses, el que dóna lloc a les següents premisses:

- 1 °) Drive (o mecanisme d'amplificació de les tendències conductuals)
- 2) Enfortiment de tendències de extraversió
- 3 °) Interferències en l'aprenentatge
- 4 °) Menor adquisició de pautes socials convencionals.
- 5 °) Conclusió: si en el subjecte es conjuguen aquests factors tindran una major predisposició a les conductes delictives.

C) PSICOTISME I CONDUCTA ANTISOCIAL

Aquests subjectes tenen una major predisposició a les conductes delictives si reuneixen les següents variables:

1 °) Irritabilitat

2 °) Impulsivitat

3 °) Despreocupació

4 °) Fredor afectiva

d) MODEL INTERACCIONS A LA CONDUCTA ANTISOCIAL

Part aquest model de les variables ambientals de:

1 °) Ambient i socialització

2 °) Context i oportunitat

Aquestes variables poden predisposar als subjectes a una major extraversió, neuroticisme o psicoticisme i, com a resultat d'això, poden passar de la conducta antisocial a la delictiva.

9.- INTRODUCCIÓ A LA MEDICINA FORENSE

1.- INTRODUCCIÓ.

Medicina legal: La medicina legal és el conjunt de coneixements mèdics i biològics necessaris per a la resolució dels problemes que planteja el dret, tant en l'aplicació pràctica del les lleis com el seu perfeccionament i evolució.

La medicina legal és el conjunt de coneixements científics principalment mèdics i físics, l'objectiu del quals és dona valor i significació a certs fets judicials.

Branques de la medicina Legal: Medicina Jurídica: Inclou les activitats consistents en aportar una base medico-biològica a la formació del dret. Seria una medicina legal doctrinal. Medicina Forense: És la part aplicativa de la medicina legal, la que utilitza els coneixements mèdics per resoldre els problemes judicials.

Extensió i límits de la medicina Legal: És realment el Dret qui determina, fins a cert punt els límits de la medicina legal mitjançant les disposicions legals. Les reformes a nivell jurídic repercuteixen sobre el camp de la medicina legal ampliant o reduint els seus límits. Les noves tècniques d'estudi poden ampliar els límits de la medicina legal. El Dret lluny de ser immutable evoluciona segons les doctrines de cada època, variant conseqüentment el problemes que la medicina legal planteja.

Fonts de la medicina Legal: La medicina i les seves especialitats: Ginecologia i obstetrícia , Patologia, Anatomia, Anatomia patològica, Psiquiatria, Endocrinologia... Dret: S'apropia de la mentalitat jurídica del dret, conèixer el problema jurídic.. Ciències Físic- Químiques: Química i Física. Ciències Naturals: Botànica, Biologia, zoologia...

Àmbits d'actuació del metge forense: Medicina legal penal, legal civil, legal canònica, legal laboral.

Classificació del contingut de la medicina forense:

Dret mèdic: Conjunt de disposicions que regulen l'exercici de la professió mèdica general, així com els drets i obligacions del metge.

Criminalística: Estudi de les tècniques mèdiques i biològiques usades en la investigació criminal sobre les empremtes objectives dels fets delictius.

Medicina Legal tanalògica: Es l'estudi del cadàver i dels seus fenòmens evolutius, així com de les tècniques més adequades per a dur-ho a terme.

Patologia forense: Es l'estudi dels mecanismes de mort i de les empremtes que deixen en el cadàver, així com de les lesions traumàtiques en els seus múltiples aspectes i repercussions dins els diferents camps del dret.

Medicina legal sexològica: Es l'estudi dels problemes pericials relacionats amb la sexualitat, el comportament sexual i les manifestacions.

Medicina legal del noutat: Comprèn totes les actuacions pericials relatives al noutat, especialment la mort violenta.

Medicina legal psiquiàtrica: Es l'estudi del malalt mental en les seves relacions amb l'administració.

Medicina legal toxicològica: Es l'estudi dels enverinaments com a causa de malaltia i de mort, dels verins com arma del crim.

Medicina legal del treball: Comprèn totes les actuacions pericials relacionades amb l'activitat laboral tant en la generació de patologia com en la causa de la mort.

Funcions del metges forenses: -Auxiliar els jutjats, tribunals, fiscalies i oficines del Registre Civil. – Realitzar la pràctica de proves pericials mèdiques, tant tanalògiques, clíniques i de laboratori. – Emissió de dictàmens, segons la exigència de la llei de Registre Civil. – La vigilància i assistència facultativa als detinguts amb seus judicials. – La col·laboració amb la seva matèria amb l'Administració de justícia.

Institut de medicina legal de Catalunya: Creat Decret 302/2001, en funcionament des de 3 de juny de 2002. – És un òrgan tècnic al servei de l'Administració de justícia, adscrit al Departament de Justícia i dependent de la DGRAJ. – L'institut té les funcions d'auxiliar els jutjats, tribunals, fiscalies i oficines de registre civil, mitjançant la pràctica de proves mèdiques, tant tanatològiques com clíniques i de laboratori, previstes en la normativa vigent de medicina forense. – Realitzar activitats de docència i investigació relacionades amb la medicina legal i forense. – L'institut té un caràcter independent i emet els seus informes d'acord amb les regles d'investigació científica que consideri adients.

L'IMLC té com àmbit territorial de l'Institut és el que correspon al territori de Catalunya. – Té la seva seu a Barcelona. – S'estructura en 6 divisions: Barcelona Ciutat i Hospitalet de Llobregat, Barcelona Comarques, Girona, Lleida, Tarragona i Terres de l'Ebre.

2.- L'AUTÒPSIA MÈDICO-LEGAL O JUDICIAL.

Definició d'autòpsia: -Etimològicament la paraula autòpsia ve del grec autos (jo mateix) i ophis (vista): examen amb els propis ulls. – Conjunt d'investigacions que es realitzen sobre el cadàver, encaminades a l'estudi de les causes de la mort (directes o indirectes). Sinònim de necròpsia (necros= cadàver) .

Tipus d'autòpsia: - Autòpsia clínica: estudia el cadàver per investigar la causa de la mort, seguint unes exigències sanitàries i estudia com els diversos òrgans i teixits s'han alterat per una malaltia i com aquestes modificacions han provocat alteracions funcionals. – Autòpsia mèdico-legal o judicial: Estudia el cadàver per investigar la causa de la mort (violenta o natural) en un cas jurídic.

– Autòpsia mèdico-legal o judicial: - Ordena la seva pràctica única i exclusivament el jutge d'instrucció. – Es realitza en casos de mort violenta o sospitosa de criminalitat. També en casos de mort natural en els quals no es disposa del corresponent certificat mèdic de defunció. – La seva finalitat és establir les causes de la mort i les seves circumstàncies. – Té lloc en els dipòsits de cadàvers, Instituts Anatòmics forenses i institut de medicina legal. – El responsable de realitzar-la es el metge forense (1 o més).

Temps de l'autòpsia judicial: - Aixecament de cadàver (examen del cadàver, recollida d'indicis). – Examen extern del cadàver (signes relatius a l'identificació del cadàver, relatius a la data de la mort, signes relatius a la causa de la mort). – Examen intern del cadàver.

Aixecament de cadàver. Examen del cadàver: - Es constitueix la comissió judicial que es persona en el lloc dels fets o lloc on s'ha trobat el cadàver. – Abans de tocar res es fan fotos del cadàver i el seu entorn. – Es realitza l'EXAMEN DEL CADÀVER dirigit a complir 3 objectius, 1.- Comprovar la realitat de la mort. 2.- Determinar la data de la mort. 3.- Precisar el mecanisme de la mort.

Determinar la data de la mort: -Serà més fàcil i més exacte si es realitza precoçment per la cronologia dels primers fenòmens cadavèrics, ex: Refredament cadavèric, Deshidratació cadavèrica, Opacitat de la còrnia, Aparició de les livideses cadavèriques, rigidesa cadavèrica, putrefacció, Aparició de la taca verda. – Hi ha casos en els que resulta impossible analitzar tots aquests fenòmens (carbonitzats, putrefacte, submergit de llarga evolució..).

Precisar el mecanisme de la mort: - Descripció del lloc on es troba el cadàver. – Posició. – Distància respecte del objectes que l'envolten. – Descripció de la seva roba (si s'observen signes de violència en la mateixa) – Estat dels fenòmens cadavèrics. – Lesions que s'objectiven en el cadàver. – Tot això per determinar la possible causa de la mort.

Aixecament de cadàver. Recollida d'indicis: - És importantíssim analitzar el lloc dels fets en els casos de mort violenta. – El mecanisme traumàtic que ha produït la mort deixa indicis en el lloc: empremtes de vehicles en el terra o restes de pintura, empremtes de peus, recollir objectes que puguin resultar d'interès per a l'investigació (xeringues, medicaments, armes, cordes...) – Recollir indicis biològics: restes de sang, semen, pels.

Un cop fet això el jutge ordena l'aixecament del cadàver i el seu trasllat al dipòsit de cadàvers per a continuar la pràctica de l'autòpsia.

Examen extern del cadàver: - Es realitza en el dipòsit de cadàvers. – Inspecció detallada abans de la seva obertura. – Prendre nota de totes les particularitats que puguin proporcionar indicis relatius a alguna qüestió medico legal. – Principals dades que es poden obtenir: signes relatius a l'identificació del cadàver, signes relatius a la data de la mort, a la causa de la mort, al mitjà on ha estat el cadàver.

Signes relatius a l'identificació del cadàver: - Edat aparent, talla, sexe.. – Vestits i objectes personals. – Caràcters del retrat parlat (color i forma dels cabells, color de l'iris, estat de la dentadura, presència de tatuatges i cicatrius, malformacions o deformitats). – Grau de desenvolupament de l'esquelet, teixit muscular i adipós. – Targeta dactiloscòpica. – Fotografia del cadàver (front i perfil).

Signes relatius a la data de la mort: - Havent realitzat un càlcul aproximat en el moment de l'aixecament de cadàver, ara s'ha de completar i ratificar, investigant l'evolució dels fenòmens cadavèrics: rigidesa, livideses i putrefacció.

Signes relatius a la causa de la mort:

- Lesions traumàtiques: descripció detallada que ajudarà a saber la posició de la víctima en el moment de produir-se la violència (diferenciant entre lesions suïcides, homicides i accident), regió on és localitzen, forma, dimensions exactes (foto o esquema), direcció de la lesió cutània, caràcters al voltant de la lesió: marges (llisis i irregulars), perifèria (tatuatge, cremada, equimosi), líquids (sang, pus, exsudats), naturalesa: contusió, ferida, escara, amputació, deformitat.
- Processos patològics espontanis:

Signes relatius al mitjà on ha estat el cadàver: -Si el cadàver ha estat a l'aire lliure no sol haver-hi dades significatives. – Momificació: lloc sec amb molta calor i gran corrent d'aire. – Saponificació: zona humida i amb poc aire circulant. – Maceració: en mitjà líquid. – Sepulta-ment: es poden observar restes del mitjà sepultant.

Tècniques d'autòpsia: - S'anomena tècnica d'autòpsia al conjunt de procediments operatoris que tenen per objectiu facilitar l'exteriorització i exàmens dels òrgans i teixits que formen l'organisme. –Tècniques antigues. Gran destrucció del cadàver. – Tècniques actuals: Tècnica de Mata, Tècnica de Virchow.

Objectius de les tècniques actuals: -Exteriorització d'òrgans i vísceres en les condicions més naturals possibles, originat la mínima alteració i mutilació. – Conservar els trets fisiònomicos, la qual cosa permeti la seva exposició amb la finalitat de poder identificar-lo. –Realitzar un estudi sistematitzat de les diferents cavitats, seguint l'ordre: raquis (no sempre), crani, coll, tòrax, abdomen, aparell genito-urinari, extremitats.

Casos especials de l'autòpsia judicial.

- membres amputats: -S'haurà de mirar la naturalesa de l'amputació: quirúrgica (marges nets i regulars, la secció s'ha fet en cada pla i el serrat que s'ha fet de l'os, ens indicaran la tècnica quirúrgica utilitzada). – Accidental, atropellament, arrencament, aplastament (superfícies irregulars,

Brutes, l'os esmicolat amb múltiples fragments) – Criminal (les amputacions no segueixen raons anatòmiques són mutilacions postmortals, ossos serrats, es tallen teixits tous).

- Fragments múltiples: -Per explosions, catàstrofes aèries, descarrilaments. –L'estudi ha de ser sistemàtic i exhaustiu: es mesuraran tots els fragments, s'estudia la superfície de secció, es calcula la relació entre els ossos dels diferents segments per veure si corresponent a un sol individu, es descriuran les empremtes dels diferents traumatismes que pugui presentar, es procurarà identificació mitjançant empremtes dactilars, rx, pels, cabells, dentadura, ADN...
- Restes cadavèriques: - Identificació, animals i humanes en aquest cas s'haurà de determinar edat, sexe, talla, particularitats que permetin orientar la data i la causa de la mort, si es possible identificació mitjançant ADN.
- Recent nascut: -Examen extern: pes del cos i de la placenta, sexe, talla, diàmetre cranial, ulls, membrana pupil·lar (desapareix als 8 mesos de desenvolupament intrauteri), edat de les fàneres u grau de descens dels testicles, estat del cordó umbilical, lesions que es puguin observar, boca i orificis respiratoris (empremtes d'oclusió de vies), zona de coll (lesions d'estrangulament a mà o llaç).
– Examen Intern: estudi sistematitzat de les cavitats, en les extremitats estudi dels punts d'ossificació.

Tècniques complementaries d'investigació: -L'autòpsia medico-legal no es considera finalitzada fins que no s'han recollit les mostres necessàries per realitzar els exàmens complementaris, destinats a resoldre els problemes mèdico-legals que es plantegin. – La recollida i tramesa de mostres procedents del cadàver es fan seguint el que estableix OM 8/11/96. Tipus de mostra segons estudi desitjat, recipient de recollida, embalatges pel transport, tramitació i documentació.

Tècniques d'estudi de les mostres: -Investigació química-toxicològica. –Tècniques histopatològiques. – Tècniques tanatoquímiques. – Tècniques microbiològiques. – Tècniques aplicades a la criminalística.

Objectius: - Investigar fets i circumstàncies que escapen a l'exploració e interpretació visual. Data de la mort, tècniques tanatoquímiques, identificació cadavèrica, dactiloscòpia, ADN, si es tracta de una mort natural o violenta en aquells casos en que el mecanisme no ha deixat signes evidents, estudi de les restes de trets de les armes de foc, la qual cosa permetrà orientar l'etiologia criminal o suïcida, anàlisi genètic de les restes trobades sobre un cadàver pot permetre la identificació d'altres implicats (casos agressió sexual)

Lesions en vida i lesions postmorten:

- La reacció de vitalitat: -El teixit viu té la capacitat de respondre davant un estímul extern. – Aquest estímul extern pot ser una agressió traumàtica (biològica, física o química). – La resposta d'un teixit viu a una agressió traumàtica es coneix amb el nom de REACCIÓ VITAL i està constituïda per: la reacció inflamatòria aguda proporcional a la magnitud de l'agressió (reaccions bioquímiques i enzimàtiques, canvis hemodinàmics i vasculars, diverses activitats cel·lulars), altres fenòmens no

considerats elements de la resposta inflamatòria (agregació plaquetària, activació complement, activació prostaglandines).

- Diagnòstic de vitalitat de les lesions: En el camp de la Patologia Forense resulta de gran importància l'estudi de les lesions en el cadàver i diferenciar si aquesta s'han produït en vida o postmortem, la qual cosa ajuda a aclarir: la causa de la mort, mecanisme de la mort, circumstàncies que la van acompanyar. 1.- Estudi macroscòpic, 2.- Estudi dels marcadors de vitalitat.

Estudi macroscòpic:

- Lesions vitals: - Llavis de la ferida engruixits, infiltrats de sang separats per la retracció de la dermis o dels teixits subjacents. Més tard exsudació de linfa i supuració. – Hemorràgia abundant amb infiltració de sang en els teixits circumdants. – Sang coagulada en el fons de la ferida o sobre la pell.
- Lesions Postmortals: -Llavis de la ferida tous, no engruixits, aproximats i sense retracció. Absència d'exsudació de limfa i supuració. – No hemorràgia arterial ni venosa, ni infiltració del teixits. – No sang coagulada.

Limitacions de l'estudi macroscòpic: - El pas de vida a mort no és instantani, es fa paulativament i depèn de molts factors (de la persona, causa de la mort, duració de l'agonia, terapèutica administrada en els últims moments de la vida, factors ambientals). – Si en aquest in pas de vida a mort el cos pateix una lesió, fa una resposta semblant però no igual a la reacció vital= reacció agònica o intermitja. – En aquest cas el diagnòstic precís mitjançant examen macroscòpic no és possible= període d'incertesa de Toordes (6 h abans i després de morir).

Marcadors de vitalitat: -Permeten la reducció del període d'incertesa de Toordes. –La majoria d'estudis s'han centrat en ferides cutànies. – S'utilitzen tècniques d'estudi complexes: microscòpia convencional i electrònica, estudi de l'activitat enzimàtica. Histoquímica, bioquímica.

- Estudi microscòpic reacció leucocitària.
- Estudi microscòpic de globus vermells.
- Estudi microscòpic del canvi de l'Hemoglobina.
- Estudi microscòpic del canvis en la trama capil·lar.
- Estudi microscòpic de les alteracions en el teixit conjuntiu.
- Estudi de l'activitat enzimàtica.
- Tècniques d'estudi histoquímic.
- Estudi de marcadors bioquímics.

L'informe d'autòpsia:

- Informe d'avançament

- Informe definitiu.

3.- PROCESSOS DESTRUCTORS DEL CADÀVER.

Processos destructors del cadàver (3): - Autòlisi. – Putrefacció. – Auxiliars de la putrefacció.

Autòlisi: -Processos fermentatius anaeròbics que tenen lloc a l'interior de la cèl·lula per l'acció dels propis enzims cel·lulars, sense intervenció bacteriana. La cèl·lula es destrueix per la falta d'oxigen. Els enzims responsables estan continguts en els lisosomes.

Fases de l'autòlisi:

- Fase ultravital o latent: Les alteracions es limiten al protoplasma cel·lular sense afectar el nucli.
- Fase anàrquica o de mort confirmada: és el període d'afectació nuclear. Hi ha varis estadis: hiper Cromatosi, hipocromatosi, cromatolisi o desaparició nuclear.

Alteracions que provoca l'autòlisi en el teixits i òrgans: - Sang (hemòlisi). – Bilis (inhibició biliosa). – Pàncrees (reblaniment i hemòlisi). – Suprarenals (inflament medul·lar i fluïdificació). – Timus (reblaniment amb formació de focus tous amb cavitats ocupades per un líquid de color fosc). – Estomac i esòfag (afectació de la mucosa per efecte dels sucus gàstrics. Pot arribar a la perforació). – Fetus intrauterí. – Resistència de la còrnia.

Putrefacció: Canvis que es succeeixen en el cos sense vida per l'intervenció bacteriana. Procés de fermentació pútrida d'origen bacterià. – Condicions necessàries: una substància orgànica, la intervenció d'alguns agents microbians, una acció favorable física y química.

Procedència dels gèrmens: - De l'exterior (nas, boca, òrgans respiratoris). – D'infeccions. – De l'aparell digestiu (flora intestinal).

Ordre d'actuació dels agents microbians: - Aerobis. – Aerobis facultatius (són els gèrmens que poden viure en presència d'oxigen). – Anaerobis estrictes (els que només viuen en un medi on no hi ha oxigen lliure).

Fase de la putrefacció: -Període coloratiu o cromàtic. –Període emfisematós o de desenvolupament gasós. – Període col·liquatiu o de líquefacció. – Període de reducció esquelètica.

Període coloratiu: -Aparició de la taca verda abdominal a la fosa ilíaca dreta. – Extensió de la taca a tota la superfície del cos. –Enfosquiment de la taca verda a una color burell-fosc. –Inici a les 24 hores després de la mort.

Factors que modifiquen la taca verda: - Mort per submersió (aparició a nivell toràctic). – Mort per fenòmens congestius cefàlics (aparició primer lloc a la cara). – Fetus (l'intestí és estèril). – Morts per traumatismes intensos sense lesió cutània (zones de menor resistència que faciliten l'aparició de gèrmens). – Lesions gangrenoses, supuratives i neoplàstiques. – En els cadàvers congelats la taca verda és de color vermell-coure.

Període enfiematòs: -Formació de gran quantitat de gasos. – Esbombament i desfiguració del cadàver: inflament del cap, exorbitisme ocular, projecció de la llengua a l'exterior de la boca, distensió dels genitals masculins, distensió del tòrax i abdomen, visualització de la xarxa venosa superficial. – Durada de dies a un parell de setmanes.

Període de líquefacció: – Resblandiment de l'epidermis que es desenganxa de la dermis. – Formació de butllofes de líquid saniós (color bru). – Despreniment dels apèndixs cutanis (ungles, pels). – Enfonsament de les parts toves del cadàver per l'expulsió dels gasos (desinflament del cadàver). – Durada de 8-10 mesos.

Fase de reducció esquelètica: -Desaparició de totes les parts toves del cadàver que es liquen i transformen en putríl·lag. – La destrucció és variable atenent als diferents graus de resistència dels teixits. – Progressivament desapareix el putríl·lag arribant a la total esqueletització. – Durada de 2-3 anys a 5 anys.

Condicions que modifiquen l'evolució de la putrefacció: - Influències individuals: constitució física, edat, antecedents patològics, causa de la mort acceleren (ferides greus, focus extens de contusió, morts sèptiques, mort agòniques, i altres), retarden (grans hemorràgies, CO, As, deshidratació, antibiòticoteràpia, amputacions). – Influències ambientals: fred, calor, humitat, aeració.

Auxiliars de la putrefacció: - Insectes. – Aus. – Mamífers. – Peixos.

Processos conservadors del cadàver: - Naturals: momificació, saponificació, corificació, congelació. – Artificials: conservació transitòria, embalsamen, conservació amb finalitats docents, refrigeració.

LA MOMIFICACIÓ: és la dessecació del cadàver per evaporació de l'aigua dels seus teixits en haver-hi una ràpida dessecació impossibilita el desenvolupament de gèrmens i per tant s'atura la putrefacció.

Tipus de momificació: - Natural: total (és la més freqüent), parcial. – Artificial.

Evolució de la momificació: - La momificació natural comença per les parts més exposades del cos (cara, mans i peus). – A mida que es van dessecant les carns, aquestes s'encongeixen i enfosqueixen. – S'enfonsa el globus ocular. – S'endureix els òrgans interns. – El cos disminueix de volum perd pes i es fa trencadís. – Si el cadàver momificat no està protegit es va desfent i transformant en pols. – Durada de 1 a 12 mesos.

Condicions ambientals per la momificació: - Sequedat. – Calor (temperatura ambient elevada). – Aire circulant (amb abundant aportació de O₂). – Altres: caràcters químics del lloc (terrenys calcaris, rics en sals d'arsènic, ferro, radioactius..), característiques hidroclimàtiques dels terrenys (gran ventilació).

Ambients propicis momificació: - A la sorra calenta dels deserts. – En alguns soterranis, criptes o grutes naturals. – En alguns cementiris ordinaris (els dels innocents a París). – Mai s'ha vist en cadàvers submergits.

Condicions constitucionals: -Edat (més freqüent en nens). – Sexe (més freqüent en dones). – Constitució (més freqüent en prims). – Causa de la mort (més freqüent en grans hemorràgies, diarrees amb un quadre de deshidratació postmortal, en tractaments prolongats amb antibiòtics, en certes intoxicacions)

Caràcters generals de les mòmies: -La enorme pèrdua de pes. – La gran consistència que adquireix la pell, la qual agafa l'aspecte de cuir adobat, que ressona a la percussió. – La conservació a vegades espectacular de les formes exteriors fins el punt de poder reconèixer perfectament les faccions del cadàver. – La conservació dels òrgans intern, en canvi no es tan completa variant molt en cada cas i segons la víscera de que es tracti. – La durada en ocasions espectacular dels cadàvers momificats.

Interès medicolegal de les mòmies: - Data de la mort (molt difícil: mòmies recents o pesades (fins 1 any), mòmies no recents o lleugeres (períodes d'anys), mòmies lleugeríssimes (segles). – Diagnòstic de la causa de la mort (la pell i les parts toves dessecades conserven de forma molt nítida el caràcters de les ferides). – Identificació del cadàver (conservació de les faccions i altres dades d'identitat, ex. Dactilograma).

LA SAPONIFICACIÓ: És un procés transformatiu del cadàver que condueix a la formació de una crosta greixosa, untosa i viscosa (adipocera , el nom d'adipocera prové de les característiques que te aquesta substància a mig camí entre el greix i la cera).

Tipus de saponificació: - Total. – Parcial (és la més freqüent)

Tipus d'adipocera: -Recent: untosa, viscosa (semblant al formatge), poc homogènia, permet veure restes de teixits al seu espessor. – Antiga: dura, seca, trencadissa, semblant al formatge sec (parmesà), estructura homogènia , no permet visualitzar restes de teixits al seu espessor.

Evolució de la saponificació: - S'inicia en aquelles parts del cos amb més quantitat de greix (natges i galtes). –Progressivament es va entenent a tot el cos. – El procés va precedit de fenòmens maceratiu i putrefactiu d'intensitat variable. – La primera manifestació és un augment de consistència del pannicle adipós subcutani. – Durada el procés 3-4 mesos a 1 any.

Condicions ambientals per a la saponificació: - Quan el cadàver ha estat en aigua embassada o de poc corrent. – Quan el cadàver ha estat inhumat en un terra argilós i humit. – Quan nombrosos cadàvers han estat enterrats els uns en contacte amb els altres: els cadàvers corresponents a les capes més inferiors es saponifiquen en major o menor grau, mentre que la transformació greixosa es mínima en el cadàvers de la capa superior. – BILLROTH va extreure per cesària un fetus, procedent d'un embaràs extrauterí, completament convertit en adipocera, amb perfecta conservació de totes les seves parts.

Condicions individuals per a la saponificació: -Edat: la saponificació es més freqüent en nens petits, en els quals la quantitat de greix subcutani es proporcionalment més gran que en adults. – Sexe: estadísticament és més freqüent en dones. – Obesitat: els cadàvers de persones obeses es saponifiquen sempre que siguin favorables les condicions ambientals. – Certes condicions patològiques: alcoholisme i altres intoxicacions especialment, que originen una degeneració greixosa.

Interès medicolegal de la saponificació: - Interès per determinar la causa de la mort, limitacions: - La pell no està conservada realment , el que verdaderament s'observa es l'empremta que han deixat les lesions en el teixit cel·lular. – La formació de l'adipocera afecta únicament la superfície del cos i no les vísceres: per la qual

cosa l'adipocera conservarà només les empremtes superficials de les lesions o violències que van produir la mort. – És estrany que els cadàvers saponificats estiguin absolutament intactes: sovint falten importants porcions de cos que han patit la putrefacció comú destruint-se. – La conservació del cadàver en el procés d'adipocera mai és tan completa i prolongada com en la momificació els cadàvers saponificats acaben per destruir-se.

LA CORIFICACIÓ: -Procés conservatiu observat en els cadàvers que han estat a l'interior de caixes de zinc soldades.

Caràcters generals dels cadàvers corificats: - El cadàver adquireix una coloració grisgroguenca. – El tegument és consistent, resistent al tall, flexible i tou. – Reducció del volum del cadàver. – La pell s'adhereix a l'esquelet dibuixant tots els seus relleus. – Mobilitat de totes les articulacions.

Evolució de la corificació: -1 etapa: putrefacció ordinària. –2 etapa: els gèrmens aerobis troben condicions desfavorables pel seu desenvolupament i s'interromp la seva acció. – 3 etapa: s'originen certs cossos derivats de la descomposició dels greixos que provoquen la corificació.

LA CONGELACIÓ: -Es la conservació pràcticament indefinida que experimenta un cos en ser sotmès al fred intens (-40 °C la conservació pràcticament indefinida, -176° C amb nitrògens líquid permet la conservació en condicions vitals de material biològic.

Interès medicolegal de la congelació: - La perfecta conservació del cadàver permet una autòpsia reglada i l'establiment amb tota precisió de la causa de la mort. – La identificació està assegurada, permetent fins i tot l'ús de la fotografia. – Quan es descongela el cadàver s'acceleren els fenòmens cadavèrics.

CONSERVACIÓ TRANSITÒRIA I EMBALSAMEN: -És la conservació artificial de cadàvers mitjançant la injecció intraarterial d'un líquid fixador i conservador.

Necessitat de l'embalsamen: -Quan el cadàver hagi de ser inhumat en determinats llocs (edificis públics, santuaris, catedrals). – Quan la inhumació hagi de retardar-se un cert temps. – Quan el cadàver hagi de ser traslladat per la seva inhumació en una altra localitat.

CONSERVACIÓ AMB FINALITATS DOCENTS: - El procediment és, com en l'embalsamen, la injecció intrarterial de líquid conservador i es submergeix el cos en un bany de la mateixa solució fins el moment de la seva utilització docent.

LA REFRIGERACIÓ: -Procés que retarda per temps limitat la putrefacció a efectes de les exigències legals relatives a l'autòpsia forense o la identificació.

4.- CRONOTANATODIAGNOSTIC

CRONOTANATODIAGNÒSTIC: -Conjunt d'observacions i tècniques que permeten assenyalar dos moments entre els quals, amb major probabilitat, s'ha produït una mort.

Importància del cronotanatodiagnòstic: - A partir de l'establiment de la data de la mort: es poden centrar les investigacions policials, es pot acceptar o descartar una coartada, se'n poden derivar conseqüències econòmiques relatives a testaments i algunes relacions comercials, pot afectar al reconeixement jurídic d'una paternitat pòstuma...

Determinació de la data de la mort en el CADÀVER RECENT: Estudiarem: -La evolució dels fenòmens cadavèrics. - Les dades dependents de la supervivència dels teixits orgànics. - Les dades dependents de la detecció de processos vitals. - Estudiarem les dades tantoquímiques.

Els fenòmens cadavèrics: - Són els canvis que es produeixen en el cos sense vida a partir del moment en que s'extingeixen els processos bioquímics vitals.

Tipus de fenòmens cadavèrics: - Físics: pèrdua calòrica, deshidratació, coagulació de la sang, livideses. - Químics: Acidificació dels teixits, rigidesa cadavèrica, autòlisi tissular. - Microbians.

Pèrdua calòrica: -És la tendència a igualar-se la temperatura del cos humà amb la de l'ambient després d'haver-se produït la mort. És una pèrdua gradual. - Evolució: 1er peus, mans, cara (2 hores), 2on extremitats, pit, esquena, 3er ventre, axilla, coll, 4rt òrgans interns (fins 24 hores). - Factors modificadors: causa de la mort, factors individuals (edat, pes, musculatura..), factors ambientals (humitat, ventilació, fred, calor...).

Corba de dispersió calòrica (Greccio i Valtorta): -Primer període: primeres 3-4 hores: disminució de 0,5 ° ©/hora. -Segon període: 6-10 hores següents: disminució de 1 ° © hora. - Tercer període disminució en 0,75,0,50,0,25 per hora fins a equilibrar-se amb el medi ambient.

Livideses: La sang queda sota la influència de la gravetat i tendeix a ocupar parts declius. - Color. - Distribució. - Evolució: 20-45' taques aïllades, 1h 45': confluència, 10-12 h ocupen tot el pla inferior FIXACIÓ, 12-24 h pot existir TRANSPOSICIÓ, +24 h no pot existir TRANSPOSICIÓ.

Varietats de livideses: - Púrpura hipostàtica: és un puntejar hemorràgic semblant a la escarlatina. Es produeix perquè les livideses poden arribar a rebentar els vasos per pressió. - Livideses paradigmàtiques: són les que es formen en les regions no declius, tenen forma de grans taques acompanyades per petèquies hemorràgiques (alguns autors els hi donen un cronologia pre-mortem i altre postmortem).

Deshidratació cadavèrica: - És la pèrdua de líquids de l'organisme per evaporació. - Condiciona: pèrdua de pes del cadàver, apergaminament cutani, dessecació de mucoses, fenòmens oculars: pèrdua de transparència de la còrnia, taca de sommer-lacher, enfonsament del globus ocular.

Rigidesa cadavèrica: - És l'estat de contractura muscular que es produeix a l'organisme després de la mort (en un primer moment hi ha un estat de relaxació i flaccidesa total). - Evolució: 1.-Fase d'instauració (30' a

24h), 30' a 2h fibra llisa (cor, diafragma..), 3 – 6 h musculatura esquelètica. 2.-Període d'estat (24-30 h) la rigidesa és màxima. 3.- Resolució de la rigidesa (+36h).

- Condicionants qualitat de la musculatura, causa de la mort, cansament.. – Tipus especial de rigidesa: espasme cadavèric.

Dades que depenen de la supervivència dels teixits orgànics: -Reacció de la pupil·la a la llum fins les 4 hores post-mortem. – Reacció de la pupil·la a l'instal·lació de gotes de atropina fins les 4 hores i d' eserina fins les dues hores. – Excitabilitat elèctrica de la musculatura fins les 6 hores. – Mobilitat de l'epiteli respiratori fins les 24 h. – Mobilitat dels espermatozous fins les 36 hores. – Excitabilitat de les glàndules sudorípares fins les 6 hores.

Dades que depenen de la detenció dels processos vitals: - Estudi del contingut gàstric. – Estudi del contingut intestinal. – Estat de la bufeta urinària. – Longitud del cabell i pèl facial (creixement 0,5mm/dia). – Estat del cos groc.

Dades tanatoquímiques: - És l'estudi del comportament dels diferents components bioquímics del cadàver. – Líquid cefaloraquídi. – Endolimfa. – Líquid pericardi. – Líquid sinovial. – Humor vitri.

Dades tanatoquímiques d'interès en la causa de la mort: - Potassi es el electròlit més estudiat per determinar la data de la mort. S'estudia en LCR, a l'humor vitri i al líquid pericardi. El potassi després de la mort surt de la cèl·lula produint-se un increment postmortal. S'aplica fórmula matemàtica. – Fòsfor estudi en sang, LCR i humor vitri. El fòsfor s'eleva a partir de la mort.

Fórmula matemàtica nombre de hores: $10 \times (37 - TR) / 8 = \text{nombre d'hores}$.

Determinació de la data de la mort en el CADÀVER ANTIC: - Dades o signes paramèdics (a través de l'observació, l'ingeni i la sagacitat). – Evolució de la putrefacció: període cromàtic (dies), període enfisematós (dies-setmanes), període col·liquatiu (mesos), període de reducció esquelètica (anys). – Etimologia cadavèrica.

Etimologia cadavèrica: -En la fase agònica o immediatament postmortem els insectes van a pondre els seus ous sobre els cadàvers. – Una vegada inhumat el cadàver es troba aïllat de l'acció de nous insectes i es presa, llavors, de les larves nascudes dels ous dipositats abans de la inhumació. – Si el cadàver roman al aire lliure intervenen sense parar nous insectes.

Principis de la etimologia cadavèrica: - La destrucció del cadàver en un període determinat correspon a un grup de insectes (MEGNIN: quadrilla d'obriers de la mort). – Insectes de diferents grups no es troben al mateix temps en un cadàver, sinó que es substitueix en els uns als altres. – Cada grup d'insectes s'encarrega de la feina de destrucció, a la que no hi poden accedir fins que els insectes del grup anterior hagin acabat la seva feina. – Las especies que corresponen cada grup poden variar segons la regió, clima, estació de l'any...però dins d'unes condicions més o menys concretes son bastant estables. – Els insectes que formem la fauna cadavèrica son dípters (mosques, mosquits), coleòpters, microlepidòpters i acarianos.

Tipus de quadrilles segons MEGNIN: -8 quadrilles (apunts).

Períodes de desaparició del cadàver segons MEGNIN: 1.- Primer període (3-4 mesos) curtonevra, alliphora, lucilia i sarcophaga quan fallen aquests dípters és que el moment de la mort no hi havia mosques. – 2.- Segon període (5-9 mesos) coleòpters i lepidòpters. –3.- Tercer període (9 mesos- any i mig). El cadàver es converteix en una farineta de color negre. Intervenien dípters i coleòpters. – 4.- Quart període (2-3 anys) el cadàver es va reduint a pols. Intervenció dels carians.

Tendència actual de l'etimologia cadavèrica: - Dirigida a aprofitar les orientacions derivades dels dípters de la família de les anthomidae i estudiar el seu cicle biològic (ou, larva, creixement larva, mosca adulta).

5.- MECANISMES LESIUS PER OBJECTES CONTUNDENTS

Mecanismes lesius per objectes contundents: – Actuació perpendicular sobre la superfície corporal (percussió o pressió). – Actuació tangencial (fregament). – Forma mixta (perpendicular + tangencial).

Tipus de contusió:

- Simplex: morats deixen íntegre la pell: - Equimosis= morat, Contusions profundes=hematomes a dins, vessaments de seriositat (no hemorràgia), vessaments cavitaris=derrame a una cavitat.
- Simplex amb lesió cutània: -Ferides contuses, - Erosions i excoriacions.
- Complexes:

Equimosi: -Contusió superficial, ergueixament del teixit cel·lular subcutani, es produeix entre la dermis i el greix, acumulació de sang amb dolor.

Tipus d'Equimosi: - Equimosi pròpiament dita: morat suau. – Sugil·lació (xuclets). – Petèquia (trencament vasos sanguinis). – Hematoma (formació de bossa de sang). – Bossa sanguínia.

El que determina que una hemorràgia sigui més important són la violència del cops i l'amplitud de l'extensió de la zona tot això fa major l'hematoma.

A iguals factors s'ha d'observar: - Condicions locals: presència de zona òssia, pell més flàccida,. – Condicions generals: depenen de la pròpia persona, nens surten més, sexe... – Condicions individuals. Falta de plaquetes, addicions...

Forma d'Equimosi: - Digitades (forma dels dits) , allargades, rodones, quadrangulars...., hematoma per mossegada...

Color de l'Equimosi: - Canvien de color amb el temps. – Es més intens al centre que al voltant. S'aprofita el canvi del color per determinar el temps.

Evolució Equimosi: - Vermell fosc (primeres hores), negre (2-3 dies), Blau (3-6 dies), verd (12-17 dies), groc (+17 dies). – No canvien de color equimosi subconjunturals atenua el seu color. – Sangtraïts: no canvia de color, sota les ungles.

La durada de l'equimosi depèn de múltiples factors grandària, edat, estat de salut, profunditat, localització... Informació que donen és si s'ha produït en vida hi ha mecanismes de coagulació de la sang i en mort no hi ha bombeig de sang, no hi ha infiltració, no es produeix coagulació. Amb la forma de l'equimosi s'assembla a l'instrument que l'ha produït.

Contusions amb afectació de pell.

- Erosions o excoriacions: - Lesions superficials de la pell quan s'actua de forma perpendicular a través de contusió, s'aixeca la pell. EROSIÓ: Capa més superficial de la pell, i de l'epidermis. EXCORIACIÓ: afecta a l'epidermis i la dermis ferida mes profunda.

La informació que es donen és en vida es formen crosta en mort no (exceptuant zones de livideses que es podrien formar, els insectes també poden provocar-les. Les erosions també tenen formes: rectangular, lineals, quadrangulars, per efecte de les uncles...

-Ferides contuses: - Són simples amb afectació de la pell, ferides produïdes per cops / objectes contundents amb ferida-tall a la pell.

Característiques: Les produïdes per cops són irregulars. Dependrà de l'instrument, la força del cop. Les ferides contuses tenen petites zones hemorràgiques als marges (diferent d'un tall fet amb arma blanca), solen ser irregulars no són rectes.

-Contusions complexes: - Arrencaments, aixafaments, mossegades i caigudes i precipitacions.

Parlem només de mossegades quan hi ha mecanismes combinat pressió + tracció. Intervenien dents, canins. Lesions poden arribar a arrencaments 8de pell o carn). Mossegada humana es veuen els incisius. Mossegada d'animals. Gossos només incisius i canins més profunds. Gats, només amb canins clavats i dents petites.

FERIDES PER ARMA BLANCA:

Classes de ferides: -Punxants. – Incís/contusa o tallans i contundents. – Tallant/incís. – Incís/punxants.

Etiologia: Com es produeixen: Suïcida, Homicida, Accident.

Instruments punxants: Objecte de forma allargada i acabada en punta. Poden ser instruments naturals (cornades d'animal) o artificial (tornavis). A més punxa més fàcil l'entrada, separen els teixits. Es venç l'elasticitat de la pell.

Característiques ferides punxants: -Orifici d'entrada (rodó, punxa o forma trau). – El trajecte de l'objecte. – Orifici de sortida.

Instrument inciso/contús o tallant/contundent: Produïdes per instrument que reuneix la condició d'acció contundent i tallant (fulla). Ex. Destral. Entre ferida contusa i incisa: efecte tallant + força de l'objecte. Les ferides contuses marges no tant matxucats, talla els ossos. No respecta el plans ossis. Les ferides incises con tenen v baixes.

Instrument tallants/incises: Instruments amb fulla de secció triangular que actua pel marge tallant. Poden ser naturals (fulles naturals) i artificials (ganivet). Fa un tall i separa el teixit en dos produint talls. Les lesions son amb marge regulars i nets a diferencia de les ferides contuses. Extrems acostumen a fer-se superficials formant les v baixes: una d'atac i una terminal (més llarga).

Varietats de les ferides: -Lineals. – En penjoll. – Mutilants. – Atípiques (zig-zag o en pont, irregulars (per falta de tall), rascades.

Poden haver ferides tallants com a mesura de defensa davant de ferides amb arma blanca.

Instrument inciso/punxants: -Tenen punxa i fulla. Actuen tallant amb punyalades. Actuen punxant i tallant a l'hora per penetració. Tenen orifici d'entrada + trajecte + orifici de sortida. Tenen també v baixes.

Orificis:

- Típics: Informen de com pot ser la fulla: plana i monotallant, pluritallant, plana i bitallant, fulla gruixuda i monotallant.
- Atípics:

Trajecte: -Únic o múltiple, perpendicular o oblic, en fons de cec o canal complet.

Orifici de sortida:

Questions medico/forense de les ferides per arma blanca: L'estudi permet saber -Si és origen de ferida amb vida, hi ha coagulació, hemorràgia, marges retrets, inflamació.... – Si el origen postmortal, marges oberts. – Diagnòstic de la mort per suïcidi, homicidi o accidental, podem descartar hipòtesis. – Identitat de l'arma es pot saber amb l'estudi de les ferides. – Ordre de producció. – Posició de l'agressor versus víctima. – Violència dels cops.

Per saber si és un ferida suïcida, homicida o accidental no hi h cap regla general, es farà un estudi cas a cas. Estudiarem: - Localització de la ferida. – Número de ferides. – Examen dels vestits. –Descartar accident: ferides en direcció descendent. Ferida amb més d'un trajecte.

Lesions amb entitat pròpia: -Degollament (sentit, ma, direcció). – Secció de venes. – Decapitació. – Secció de parets abdominals (harakiri)

Identitat de l'arma: A través de l'estudi de la lesió sabrem quin tipus d'armes és. L'amplada de l'arma + la podem saber amb l'orifici d'entrada, nombre de marges, longitud de l'arma, nombre d'armes si ha moltes ferides diverses.

Ordre de producció de ferides:

- zona interessada afectada mortals (solen ser l'últimes).
- Signes de vitalitat de les lesions.
- En cas de ferides inciso-punxants que coincideixin als marges, poden saber quina ha estat la primera, si s'adjunten les ferides vol dir que ha estat la primera en produir-se.

Posició agressor/víctima: 2 mètodes d'estudi:

- Trajecte de ferides, examen de la ferida, mides agressor/víctima elaborem hipòtesis.
- Esperar que l'agressor declari veure i coincideixen o no les lesions del cadàver.

Violència del cos: Relacionem

- profunditat ferida
- condicions del tentori
- la ferida amb l'arma.

6.- FERIDES PER ARMA DE FOC

Concepte d'arma de foc: -Instrument de defensa i atac que utilitza la combustió de pólvora de diferents tipus, en un espai confinat, per la projecció a distància d'una agent lesiu.

Estructura general de les armes de foc:

- Elements de subjecció (culata), destinats a mantenir agafada fortament l'arma, especialment en el moment del tret.
- Mecanisme del tret, hi ha el mecanisme del tir es tracta d'un simple percussor que és accionat mitjançant un gallet i el mecanisme d'extracció per expulsar el casquet un vegada efectuat el tret. Poden ser simples, semiautomàtiques o automàtiques.
- Elements de projecció, es tracta d'un cilindre buit que rep el nom de canó. Pot ser únic o doble.

Classificació de les armes de foc: -Permet varies classificacions:

- Segons la longitud del canó. – Armes curtes (revòlver, pistola). – Armes llargues (carabina, escopeta, fusell).
- Segons la càrrega que projecten a cada tret: - Armes de projectil únic o bala.
- Segons la construcció de l'arma: - Armes típiques (construïdes per diferents fabricants. Són armes comercials). – Armes atípiques (modificades o fabricades de forma artesanal).

Ferides per arma de foc: - Ferides de projectil únic. – Ferides per projectil múltiple.

Ferides per projectil únic: Elements que integren el tret són

- Pólvora: La seva explosió és la que propulsa el projectil però també pot actuar sobre el blanc a través dels seus productes de combustió. En la combustió de la pólvora es produeix Gasos d'explosió (només aparents en trets a boca de canó o en cavitats), Flama (només aparent en curta distància), Grans de pólvora (que no han cremat. Fan un conus el diàmetre el qual s'orienta sobre la distància, pot ser circular o oval), Negre de Fum (en els trets a boca de canó o cremaroba).
- Tac: Quan te acció és a curta distància. Pot actuar com a projectil o com a cos d'ignició
- Projectil. És l'agent més important en la producció de la ferida.

Morfologia de les ferides per arma de foc:

- Orifici d'entrada: Normalment es únic (a vegades múltiple), forma rodó oval. En ferides fetes a distància és oval. A curta distància és estrellat. Dimensions poden variar lleugerament segons la forma del projectil i la força viva de la bala., acostumen a coincidir amb el calibre de la bala (a vegades és menor), la diferència entre l'orifici d'entrada i el calibre ve determinat per l'elasticitat de la pell. – Tatuatge: Són els dibuixos que apareixen al voltant de l'orifici d'entrada. Components. Cinteta de contusió: Produïda per la contusió de la bala en la pell, trencament de les fibres elàstiques de la pell, fregament de la bala amb la pell, neteja del projectil amb la pell. Taraceu (tatuatge pròpiament dit) cremada produïda per la flama, grans de pólvora no cremats negre de fum.
- Trajecte: és el recorregut del projectil a l'interior del cos, l'amplada no acostuma a ser uniforme, sinó que acostuma a augmentar, pot ser rectilini o amb desviació (produïda pel xoc amb el ossos que si es fragmenten donen lloc a projectils múltiples).
- Orifici de sortida: Característiques: Inconstant, de les mateixes mides o superior al d'entrada, Marges evertits (macroscòpicament s'observa la protusió de petits fragments de greix).

Característiques de les ferides produïdes per projectil múltiple:

- Les armes de foc de projectils múltiples poden provocar un sol orifici d'entrada o múltiples orificis d'entrada, depenent de si els perdigons estan dispersats o no en el moment del impacte.
- Característiques són si actua cada perdigó independentment la lesió ocuparà una superfície més extensa però de menor gravetat i viceversa. Els trajectes han de ser curts, Normalment no tenen orifici de sortida.

Questions medicoforenses de les ferides per arma de foc:

- Proves de confirmació d'un orifici d'entrada, estudi de la descarboxihemoglobina, sofre, nitrats, nitrils, partícules metàl·liques, histologia...
- Distància a la que ha estat disparada una bala: trets a boca de canó, Trets a cremaroba, Trets a curta distància, Trets a llarga distància.
- Direcció del tret: Repartiment de la incrustació dels grans de pólvora, trajecte i cinteta de contusió.
- Naturalesa accidental, criminal o suïcida: Estudi del lloc dels fets, del cadàver, de l'arma.

7.- MORT PER ELECTROCUCIÓ

Concepte de electrocució: Lesions produïdes per l'acció de l'electricitat fabricada industrialment.

Factors que modifiquen els efectes de l'electricitat: Forma del corrent. Durada del corrent. Trajectòria del corrent. Intensitat del corrent. Resistència del cos humà.

Etiologia de l'electrocució: - Suïcida. – Homicida. – Accidental. –Suplici.

Mecanisme letal de l'electrocució: 1.- Inhibició bulbar. 2.- Asfixia. 3.- Alteracions cardio-siruclatòries (fibril·lació ventricular)

Examen extern de l'electrocució: - Lesions locals: marca elèctrica de JELLINECH, cremades, metal·litzacions, formació de perles de fosfat tricàlcic. – Lesions generals: signes facials (electrocitats blaus, vermells, fals fong), signes cutanis (contusions), signes ossis (fractures), lesions visceral (inespecífiques).

Característiques de la marca elèctrica de Jellineck: - Reprodueix l'objecte conductor. – Color blanc-groc. – Consistència dura. – Absència d'inflamació. – Placa que s'elimina amb escassa secreció. Pels indemnes i retorçats. - Profunditat variable.

Problemes medico-forenses de l'electrocució: 1.- Diagnòstic de la mort per electrocució. 2.- Etiologia medico-legal de la mort. 3.- Supervivència. 4.- Capacitat de realitzar actes.

FULGURACIÓ:

Concepte de fulguració: Lesions produïdes per l'acció de l'electricitat atmosfèrica.

Mecanismes letals de la fulguració: - Efectes mecànics. – Inhibició bulbar. – Inhibició cardíaca.

Lesions més freqüents en la fulguració: - Grans traumatismes. – Lesions electromecàniques. – Cremades. – Imatges del llamp. – Alteracions dels pèls. – Metal·litzacions.

Problemes medico-forenses de la fulguració: - Diagnòstic de la mort per fulguració: - Dades del vestits. – Dades del cadàver. – Dades del lloc. –Imantacions.

Seqüeles del accidents elèctrics:

- Precoces: Cerebrals (amnèsia, depressions), Motores (paràlisi, disfàgia), sensitives (neuritis, fotòpsies), Vasomotors (cianosis), Circulatories (arítmies, trencaments vasculars), Psíquiques (Sd maníac, Sd delirant).
- Tardanes:Neurològiques (atrofies, parkinsonisme), Psíquiques (Sd demencials, Sd. Delirants), Psicològiques (neurosis traumàtiques, fòbies).

8.-MORT VIOLENTA DE MENORS

Concepte de maltractaments: Conducta que implica aplicació de mitjans físics i/o psíquics que suposen aquí pateix un determinat sofriment. Un nen es objecte de violència física o psíquica de fet i/o per omissió per part de persones de les que depèn el seu correcte desenvolupament.

Els nens els solen matar a cops o per asfíxia difícilment trobaren nens assassinats per trets o apunyalats.

L'incidència existeix en totes les capes socials, fins i tot en famílies benestants (dissimulen millor els fets solen ser més psíquics).

El 80/95 % són autors d'un entorn immediat, el pròxims.

El 80% es produeix al mateix domicili.

El 75% son menors de 3 anys. El 40% són menors d'un any. És maltracta més als nens.

Models etiològics: -1.- Causes unitàries: Els maltractadors tenen alteracions de personalitat, problemes d'alcohol, drogues.. Segons la teoria de l'aprenentatge social els maltractats seran maltractadors. Model psicològic, mitjans violents de l'entorn, problemes econòmics... - 2.- Causes multicasuals: Hi ha una interacció amb el nen/a i el maltractador i l'ambient. a.- Entre els nens i les seves característiques hi ha els nens hiperquinètics, amb trastorns conductuals (hiperactivitat s'associa a un dèficit d'atenció + fracàs escolar). B.- Situacions prèvies al naixement: embaràs no desitjat, violacions, relacions extramatrimonials. C.- nivells socials: es donen en tots si bé en les classes mitjanes-altes amb la major activitat de la dona són més propícies a la desatenció emocional, mentre que les actituds predominants cap a la violència i el càstig són més propícies de les classes baixes.

Marc legal: Declaració del Drets del Nen de les nacions unides 1959 i la Llei Orgànica de Protecció Jurídica del menor 1/96. Hi ha una marc legal ampli: Codi penal....

Tipus de violència: - Física: Acció no accidental que provoqui mal físic o malaltia. – Psicològic/emocional: Acte verbal o no que malmeti el sentiment d'autoestima.

Abús sexual:

Maltractaments prenatals: Quan la dona que gesta no té les atencions necessàries amb risc pel fetus (ex. Fumadora).

Síndrome de Munchhausen "per poders": Descriure fets o símptomes falsos als nen pels seus cuidadors per generar un procés d'atenció mèdica continuada.

Altres: Sobrealimentació, els produïts pels sanitaris, educadors, que dificulten el desenvolupament del nen.

Per negligència i abandó: tant físic com emocional.

Símptomes:

- Molt variats (de morats a amputacions).
- – Pot afectar a l'esfera física i/o psíquica.
- –Es pot trobar descuit en la higiene, vestir, retràs de pes, infeccions.
- – Segons els òrgans afectats poden dividir en. Pell i mucosa. Morats, marques, cremades, hematomes, arrencament de cabells, esgarrapades. Es sospitós quan són múltiples.
- – Poden haver lesions esquelètiques, -En el ossos llargs d'extremitats: síndrome radiològic de siverman: s'observa 1.- múltiples fractures d'antiguitat diferent. 2.- aixecament periòstic per

- hematoma. 3.- Arrencaments metafisaris (estrebades). – Ossos del crani. – Ossos de les costelles.
 – Altres: pèlvics o vertebres es difícil que es lesionin.
- = - Viscerals : cerebrals: hematoma subdural, abdominals contusions. Important oculars tot nen amb hemorràgies oculars (de nen salubre) retiniana si no es demostra el contrari ha sofert maltractes. – Genitals
 - = Altres: per l'administració de fàrmacs sense prescripció.
 - = Psíquics: Tristesa, conducta temerosa, apatia, tapar-se amb mans, braços, incapacitat per relaxar-se, gaudir o relacionar-se amb altres. Hipervigilància cap a l'entorn, més baixa autoestima , dèficits lingüístics cognitius, psicomotrius.

Intervenció mèdico-forense: -Valoració dels danys corporals de la víctima, autòpsia en el seu cas. – Valoració psiquiàtrica de l'agressor. – Ratificar o emetre nous informes.

9.- ASFÍXIES

Introducció: - La via que ha de seguir l'oxigen fins arribar a la cèl·lula és llarga. – Hi ha varies possibilitats de que no pugui ser adequadament utilitzat i s'instauri un situació de: - HIPÒXIA HÍSTICA: dèficit parcial d'oxigen. – ANÒXIA HÍSTICA: dèficit total d'oxigen.

Tipus d'hipòxia o anòxia: - Hipoxèmica: per disminució de la concentració d'oxigen a la sang. – Isquèmica o circulatòria: el dèficit d'oxigen és degut a una incapacitat per mantenir un flux circulatori adequat. – Anèmia: per disminució de la capacitat de transportar oxigen a la sang. – Hipotòxica: les cèl·lules són incapaces d'utilitzar l'oxigen que els hi arriba.

Concepte d'asfíxies mecàniques: Són les que es desencadenen per una d'aquesta 2 causes: - Existència d'una atmosfera pobre en aire respirable. – Existència d'una interrupció física al pas d'aire respirable.

Classificació de les asfíxies mecàniques: - Per compressió extrínseca del coll: penjament, estrangulació. – Per sufocació : oclusió del orificis respiratoris, oclusió intrínseca de vies respiratòries, compressió toraci-abdominal, carència d'aire respirable (confinament-sufocament). – Per submersió.

Mecanismes de mort en les asfíxies:

- = Asfíxia pura: per compressió o obstrucció de la via respiratòria o carència d'aire respirable (anòxia anòxica).
- = Asfíxia circulatòria: per compressió de venes jugulars, artèries caròtides o ambdues (anòxia encefàlica).
- = Estimulació vagal: -aturada cardíaca relaxa per estimulació del si carotidi o del propi nervi vago. – aturada cardíaca relaxa per estimulació vagal originada per entrada ràpida d'aigua a lanaso-faringe

o laringe, amb el corresponent estimulació mecànico tèrmica o per un cop a la regió epigàstrica secundària a la caiguda a l'aigua.

- Lesió neurològica (lesió medul·lar): es produeix una mort ràpida en els casos en que es produeix una caiguda lliure del cos fins que la corda es tensa.
- Alteració electrolítica: per l'entrada de líquid al torrent circulatori.

Anatomia patològica de les asfíxies mecàniques: Característiques comuns:

- Hemorràgies petequials: per la fragilitat de la paret capil·lar secundària a anòxia : cara, regió ocular i vísceres.
- Congestió visceral: La lesió capil·lar anòxica provoca vasodilatació i acumulació de sang en el òrgans.
- Edema pulmonar: la lesió endotelial anòxica provoca un augment de la permeabilitat capil·lar.
- Congestió del rostre: color vermell-blavós per retenció de sang venosa.
- Fluïdesa de la sang: Secundari a un predomini de la fibrinòlisis sobre la coagulació.

Penjament: - Mort produïda per la constricció del coll. – Exercida per un llaç subjectat a un punt fix. – Sobre el qual exerceix tracció el propi pes del cos.

Tipus de penjament: - Segons la posició del cos: Complet el cos no es recolza en cap lloc, no toca a terra. Incomplet el cos té algun punt de recolzament més o menys ample. – Segons el tipus de nus: Simètrica el nus esta a la línia mitja, en posició submentoniana o al clatell (penjament típic). – Asimètrica la posició del nus es qualsevol altre. Normalment es localitza per darrera l'angle de la mandíbula.

Punt de suspensió, llaç i nus: - El punt de suspensió es variable segons la disponibilitat. – La consistència del llaç és variable: Tous i durs (rígids). – El tancament del llaç es realitza mitjançant un nus que pot ser: fix o corredís.

Etiologia del penjament:

- Suïcida és el més freqüent.
- Accidental. Són menys freqüents. Dins d'aquest grup s'inclouen les anomenades asfíxies sexuals, en les quals les persones realitzen pràctiques autoeròtiques, al mateix temps que provoca una situació d'asfíxia, generalment per un mecanisme de suspensió, per incrementar el plaer sexual. És difícil diferenciar-les del suïcidi.
- Homicida: es excepcional, només té lloc quan existeix una desproporció de forces entre la víctima i l'agressor, la víctima ha perdut el coneixement o es tracte d'una agressió en grup (linxament).
- Postmortal (simulada).

Anatomia patològica: LESIONS EXTERNES: - El soc de penjament. – Congestió facial o no (penjament simètric i complet=obstrucció de tots els vasos arterials i venosos=rostre pàl·lid. Penjament asimètric i incomplet=la sang continua arribant al cap per una de les art. Caròtides i ambdues arteries vertebrals=rostre

congestiu). – Otorràgia: possible en el casos que hi ha congestió facial). – Hemorràgies petequials. – Protrusió lingual. – Protrusió de globus oculars. – Livideses cadavèriques en la porció distal de les cames. – Lesions traumàtiques de tipus contús o d'altre naturalesa. – Ejaculació.

El soc de penjament: -És la lesió fonamental en el coll i s'han de descriure les característiques del mateix: - Direcció: obliqua ascendent cap el nus. – Profunditat: variable en general més marcada a la zona oposada al nus. – Continuitat. Interrumpida a nivell del nus. – Número únic, generalment. – Situació: habitualment per sobre el cartílag tiroides. – Aspecte del fons: quasi sempre apergimat.

Anatomia patològica: LESIONS INTERNES: - Línea argèntica: infiltració del teixit cel·lular subcutani, a nivell del solc, per la compressió extrínseca. – Signe de martin: infiltració hemorràgica a nivell de la musculatura i de l'adventícia dels vasos. – Esqueixament de les íntimes vasculars, sobretot de les art. Caròtides, signe d'amusat, i jugulars internes, signe d'otto. – Ruptura de les astes majors de l'os hioides i de les superiors del cartílag tiroides. – Fluidesa de la sang. – Quadre general d'asfíxia.

Problemes medico legals:

Causa de la mort: Cal demostrar l'existència de lesions pròpies del penjament, especialment nivell del coll i el seu caràcter intravital. Exclusió d'altres causes de mort violenta, sobretot estrangulació i sufocació per oclusió d'orificis respiratoris.

Etiologia mèdico-legal: Investigar els antecedents del finat: existència de cartes i el seu contingut, la situació sòcio-familiar i econòmica, els antecedents patològics psíquics i somàtics. – Examen del lloc dels fets: lloc i forma de suspensió, vestimenta del cadàver, presència de fotos i dibuixos eròtics, el llaç es retirarà conservant el nus. – Lesions de violència contusa. – Investigació. – Investigació toxicològica: sobretot alcoholèmia i substàncies depressores del SNC.

Estrangulació: - Constricció del coll mitjançant l'aplicació d'una força activa que actua mitjançant: un llaç, les mans, avantbraç, qualsevol altre estructura rígida.

Etiologia de l'estrangulació:

- Homicidi: la més freqüent . Les víctimes moltes vegades són dones. En ocasions s'associa a la violència sexual.
- Suïcidi: més estrany. Es necessita algun mecanisme que permeti mantenir la contricció del coll quan la persona perd el coneixement.
- Accidental: Ocasionalment es veu en nens.
- Suplici: Forma d'execució de la pena de mort amb el nom de garrote.

Anatomia patològica: Exàmens EXTERN: - Solc d'estrangulament a llaç. – Estigmes unguials o petites equimosis rodones en el coll. – Lesions corporals en altres zones del cos indicatives de lluita. – Congestió facial. – Hemorràgies petequials. – Protrusió lingual. – Protrusió de globus ocular. – Com que en aquest casos

no és estrany l'agressió sexual s'ha de fer l'exploració ano-genital i recollir mostres de la cavitat vaginal, rectal i bucal.

Solc d'estrangulament a llaç: - Direcció : generalment horitzontal. – Profunditat: uniforme, marcat en tot el contorn. – Continuitat: volta totalment el coll. – Número: sol ser múltiple. – Situació: habitualment a nivell o per sota del cartílag tiroides. – Aspecte del fons: quasi sempre tou. – Excepcionalment es poden trobar solcs únics, oblics, ascendents i incomplets.

Anatomia patològica: Exàmens INTERN: - En el casos d'estrangulació a llaç no hi ha línia argèntica i ruptura de l'intima vascular. – Infiltracions hemorràgiques a nivell vascular. – Ruptures osteocartilaginoses (sobre tot cartílag tiroides i cricoides). – Lesions generals d'asfíxia.

Problemes medico-legals:

- Causa de la mort: - Identificació de les lesions d'asfíxia. – Identificació de la constricció del coll.
- Diagnòstic etiològic: - Examen del lloc dels fets. – Lesions extracervicals que puguin indicar que hi hagué lluita i la gravetat de les mateixes. – Anàlisi toxicològic sobretot alcoholèmia i drogues d'abús, que pot indicar la poca resistència de la víctima.

Sufocació: - Asfíxia mecànica provocada per una de les següents circumstàncies: - Existència d'un obstacle a l'entrada d'aire. – Impossibilitat de realitzar els moviments respiratoris. – Inexistència d'aire respirable.

Tipus de sufocació: - Oclusió d'orificis. – Oclusió intrínseca de vies respiratòries. – Per compressió toraco-abdominal. – Per carència respirable (confinament o sepultament).

Etiologia de la sufocació:

- Accidental: És la més freqüent.
- Homicida: Menys freqüent. Utilitzant les mans o un objecte tou (drap o mordassa a la boca).
- Suïcida: És excepcional.

Anatomia patològica. Examen EXTERN: - Equimosis rodones i excoriacions, estigmes unguials: localitzats sobretot a la zona perinasal i peribucal quan s'utilitzen les mans o altres objectes per tapar les vies respiratòries. – Contusions i lesions a cara interna del llavis: al ser comprimits contra les arcades dentàries. – Mascareta equimòtica, congestió de la cara, coll i part superior del tronc, en el casos de compressió toraco-abdominal, per estasi sanguini en el territori de la vena cava superior. – Hemorràgies petequials a la cara, parpelles i conjuntives: en els casos de compressió toraco-abdominal.

Anatomia patològica: Examen INTERN: - - Signes generals d'asfíxia. – Eventualment alteracions que poden explicar una crisi epilèptica (tumor intracranials) o indicis d'ella mossegades a la llengua. – Cossos estranys a vies respiratòries: - A glotis, bifurcació traqueal, bronquitis principals, emplenament total de les vies aèries en els casos de sepultament., caiguda de la llengua (conseqüència d'una crisi epilèptica o estat embriaguesa).

Problemes mèdico-legals: - Establir la sufocació com a mecanisme de la mort. – Determinar l'etiologia mèdico-legal: estudi dels antecedents patològics, estudi del lloc del fets, estudi acurat i lògic de les troballes de l'autòpsia.

Submersió: Mort o lesions desencadenades per la introducció d'un mitjà líquid en les vies aèries.

Tipus de submersió: - Segons la situació del cos en el líquid: completa o incompleta (només una part del cos es troba submergit). – Segons el lloc de submersió: aigua dolça o salada, altres líquids, semilíquids, fang.

Etiologia de la submersió: - Accidental (més freqüent), suïcidi, homicidi (excepcional), suplici, tècnica de tortura (fer la banyera), postmortal (simulada, després d'un accident).

Mecanisme de la mort: - Mort immediata: respiració sota l'aigua, laringospasme per efecte del líquid, inhibició cardíaca d'origen vagal. – Mort diferida: per alteracions hidroelectrolítiques, alteracions tòxiques, evolució de les lesions cerebrals anòxiques.

Anatomia patològica Examen EXTERN: - Signes de permanència del cos en el mitjà: livideses cadavèriques, cutis anserina, maceració cutània, fredó externa del cadàver, putrefacció retardada, saponificació. – Signes de vitalitat: equimosis facials, fong d'espuma, erosions a punta de dits. – Violència anterior o posterior: lesions vitals (suïcides, homicides, accidentals), lesions postmortals (per vaixells, peixos, roques, crancs).

Anatomia patològica. Examen INTERN: - Espuma a nivell tràqueo-bronquial. Per una barreja d'aigua i moc. – Cossos estranys aspirats: sorra, herbes. – Pulmons augmentats de mida, es pressionen amb el dit es marca fòvea, a la palpació crepiten, estan molt congestionats al tallar-los surt abundant líquid espumós. – Líquid de submersió a nivell de l'estomac: si la quantitat es superior a 500ml es considera que es tracta d'una submersió intravital. – Esqueixament a nivell de la mucosa del cardias: es considera que de secundari als vòmits violents per l'ingesta abundant de submersió. Aquesta troballa té significat evident de reacció vital. – Líquid a nivell del budell : signe de reacció vital. – Fluïdesa de la sang. – Signes superiors d'asfíxia.

Problemes medico-legals:

- Establir la submersió com a mecanisme de la mort: mitjançant l'estudi detingut de les troballes de l'autòpsia.
- Determinar l'etiologia medico-legal: estudi d'antecedents, estudi del lloc dels fets, estudi de les troballes de l'autòpsia.
- Establir la data de la mort.

ANNEX DEL TEMA ASFÍXIES MECÀNIQUES

Mort per estimulació vagal-mort per inhibició reflexa: - El control de la funció cardiovascular la realitza el sistema nerviós autònom. – El sistema nerviós autònom està integrat= sistema nerviós simpàtic: estimulació la funció cardíaca amb la finalitat de satisfer l'aportació sanguínia necessària en casos de demanda, sistema

nerviós parasimpàtic: té la funció inhibidora sobre el sistema cardiovascular, amb una funció conservadora i restauradora sobre la dinàmica cardíaca. L'acció conjunta d'aquests dos sistemes permet un equilibri orgànic i l'adaptació de la funció cardiovascular a les necessitats del cos en cada moment.

L'inhibició circulatoria reflexa per compressió sobre el si carotidi:

- es dona en els casos de penjament i estrangulació.
- A nivell del si carotidi hi ha un receptors de pressió que s'estimulen i envien uns impulsos que arriben fins el nucli del nervi vago i a partir d'aquí s'envien a través del nervi vago fins al cor i altres òrgans.
- A nivell del cor es produeix una estimulació parasimpàtica que dona com a resultat: disminució de la freqüència cardíaca i de la potencia de contracció cardíaca- bradicàrdia- aturada cardíaca.

Altres casos en els quals es desencadena una inhibició circulatoria per estimulació parasimpàtica:

- Presència de cossos estranys en vies respiratòries. L'hipofaringe i la laringe són zones particularment sensibles a l'estimulació. L'estimulació dels receptors a nivell d'aquesta zona es pot produir pels següents mecanismes:

- impacte d'un cos estrany en la laringe.
- Inesperada aspiració d'un cos estrany a les vies respiratòries superiors.
- Per l'entrada en contacte de la mucosa respiratòria amb un volum d'aigua freda (casos de submersió).
- Un cop inesperat a nivell laríngic, toràcic o abdominal.

En tots els casos el resultat es una aturada cardíaca reflexa.

10.- TAQUES DE SANG

Aspecte: depèn de – Antiguitat de la taca: recents=color vermell, envellides=es van fent negres (transformen Hb). – Suport on assenten: en suports blancs, clars, absorbents = contorns nets, en robes fosques = difícil de distingir, en suports no absorbents= conserven les seves formes característiques. (a vegades és necessari emprar el reactiu luminol per fer aparent una taca de sang).

Localització: - Cos de la víctima. – Sobre el sospitós. – Vestits. – Instrumental. – Mobiliari. – Sòcols. – Unió entre rajoles.

Formes: Depèn del mecanisme de producció: - Taques de projecció. –Taques d'escorrimet. - Taques de contacte. – Taques d'impregnació. – Taques de neteja.

Taques de projecció: es produeixen quan la sang surt projectada amb una força viva, descrivint una paràbola o una caiguda lliure (gotes, esquitxos). L'anàlisi morfològica d'aquestes taques té un clar paper reconstructor.

Les formes de producció són: projecció perpendicular o projecció obliqua.

Morfologia de les taques de projecció:

- Projecció perpendicular: - Origina una taca rodona depenent de: la quantitat de sang de la gota, l'alçada de la que cau (poca alçada=taca en forma de discs, major alçada=taca de diàmetre major, contorn irregular, amb dents i petites gotes satèl·lit), la superfície on impacta (superfícies dures, llises, no absorbents=gotes circulars, superfícies rugoses i amb juntes =taques irregulars, amb gotetes satèl·lits, superfícies absorbents= inhibició de la taca o impregnació, sense gotes satèl·lit).
- Projecció obliqua: - La taca incideix sobre el pla en un angle agut, amb la qual cosa la taca s'allarga en el sentit de la direcció. – L'allargament depèn de: l'angle d'incidència sobre la superfície de xoc, la velocitat de projecció, en els casos extrems la gota s'allargarà tant que dibuixarà un gota satèl·lit a modus de signe d'admiració.

Taques d'escorrimet: La morfologia de les taques d'escorrimet es produeixen quan la sang cau per acció de la gravetat formant regalims, basses. Permet reconstruir el canvis de posició del cadàver. El regalim segueix sempre la direcció que li marca la gravetat. Regalims oposats a la gravetat indiquen canvi de posició del cadàver.

Taques de contacte i d'impregnació: La morfologia de les taques de contacte formen empremtes resultats del contacte entre la sang i el substrat.

La morfologia de les taques d'impregnació es produeixen quan el substrat sobre el qual es diposita la sang és absorbent. La sang empapa i difon formant taques uniformes, regulars, i de marges nets.

Les taques de neteja es produeixen per un mecanisme mixt entre els dos anteriors.

Totes aquestes taques tenen interès quan dibuixen empremtes.

Captació de les taques i remissió al laboratori: - A ser possible s'ha de recollir l'objecte on estiguin localitzades les taques per enviar-lo al laboratori. – Si no és possible (parets, terra, mobles) es raspa la sang i la pols s'embolica en paper setinat. – A cada paper s'anota el lloc de procedència. – En el casos especials no hi ha més remei que diluir la sang amb ajuda de dissolvents apropiats i recollir-la en una turunda estèril. – Ràpid trasllat al laboratori. – Les taques de sang del lloc dels fets que estiguin humides hauran de deixar-se assecar en un lloc protegit abans de ser enviades al laboratori.

Deduccions que es proporcionen les taques de sang: - Diagnòstic de gènere. – Diagnòstic d'espècie. – Diagnòstic de regió anatòmica. – Diagnòstic de la data de la taca. – Diagnòstic del sexe i edat.

Diagnòstic de gènere: - Proves d'orientació (presència de peroxidases) no son específiques però són molt sensibles. – Proves de certesa (microscòpiques, microquímiques, espectroscòpiques, cromatogràfiques).

Diagnòstic d'espècie: - Estudi de: forma dels elements cel·lulars, presència de nuclis als hematies, estudi de l'hemoglobina.

Diagnòstic de la regió anatòmica: Estudi de els elements formes.

Diagnòstic de la data: - Estudiarem test de difusió dels clorurs, degradació de les fraccions proteiques.

Diagnòstic de sexe i edat:

- Diagnòstic de sexe: estudi de la cromatina de Barr, estudi de la fluoresceïna del cromosoma.
- Diagnòstic d'edat: -Estudi de l'hemoglobina

11.-ELS INDICIS

Criminalística: És la ciència que estudia els indicis deixats en el lloc del delictu, gràcies als quals es pot restablir, en els casos mes favorables, la identitat del criminal i les circumstàncies que van ocórrer en el fet delictiu.

Estudi dels indicis: Indici: és tot allò que queda en el lloc dels fets i que legalment s'utilitza per descobrir la veritat en relació a un fet que s'està investigant.

Localització del indicis: - Sobre la víctima. – Sobre l'autor. – En el lloc dels fets.

Naturalesa dels indicis: - Molt variada. – Necessitat d'actuació d'un equip multidisciplinari (policies, metges, físics, químics..) – Tenir en compte que : el fet no és actual (pot existir contaminació), l'indici és fràgil, l'indici és relatiu.

Recerca d'indicis i recollida: Permet l'identificació de l'autor d'uns fets a través de pèls sang, semem, instruments, trossos de vestit, pintures...

- Recerca: - Interpretació in situ de l'indici. – Bona il·luminació. – Realització d'esquemes fotogràfics. – Recerca d'objectes desplaçats. – Recerca d'indicis invisibles (per revelat o aspiració). – Recerca a les butxaques (documents, cartera, pinta)
- Recollida, depèn de: - Naturalesa dels indicis (empremtes dactilars, residus microscòpics, vestigis orgànics...) – Lloc de recollida (habitació, descampat, vehicle, víctima..).

Tipus d'indicis d'interès medico-legal: - Pels i cabells. – Taques orgàniques (sang, esperma, orina, flux vaginal, saliva, femta, altres com meconi, untet sebaci, secrecions nasals, secrecions bronquials, taques de pus...). – Taques inorgàniques (pintura, fang, rovell..).

PELS I CABELLS:

- Característiques: - Resistència a la destrucció. – Poden passar inadvertits. – Són fàcilment transportables per l'aire.
- Els trobem a : - Delicte de lesions. – Delictes sexuals. – Identificacions. Determinació de la data de la mort (creix 0,5mm/dia). – Intoxicacions (pb, AS, Ta...).

Estructura del pèl: - Arrel. – Tronc: consta de tres parts: cutícula, escorça (dona elasticitat, forma i color), medul·la. – Punta.

Recerca amb aspirador o amb lupa. Haurem de prendre pèls control.

Investigació haurà de fer-se estudi preliminar (al microscopi òptic). Estudiarem el tipus de bulb, aspecte de la punta, coloració, presència de medul·la. Exàmens complementaris.

Exàmens complementaris del pèls: - Estudi dels índexs: índexs medul·lar i índex secció. – Estudi de les cèl·lules (de la cutícula i de la medul·la). – Estudi de la medul·la (longitudinalment). – Components orgànics i inorgànics. – Estudi microscòpic.

Deduccions que es proporcionen els pèls: - Diagnòstic genèric. - Diagnòstic d'espècie. - Diagnòstic de raça, edat, sexe i regió de procedència. – Diagnòstic d'individualitat. – Traumatismes capil·lars.

Diagnòstic genèric: - Reaccions d'orientació= cremar uns quants cabells a l'aire lliure (els pèls cremen amb dificultat, emeten olor a banya cremada i la seva punta s'engruixeix en forma de bola). – Diagnòstic de precisió= tècniques microquímiques o exàmens microscòpic.

Diagnòstic específic:

- pèl humà: - Canal medul·lar (xarxa aèria finament granulada, cèl·lules medul·lars invisibles sense dissociació. Índex medul·lar +0,30. pèls del borriçol fetal desproveïts de medul·la. – Substància cortical: gruixut manegot, pigment homogeni. – Cutícula: escames primes, poc sortints i imbricades.
- Pèl animal: - Canal medul·lar (contingut aèria de vesícules voluminoses, cèl·lules medul·lars molt aparents, índex cel·lular +0,50, pèls amb medul·la en escalons), - Substància cortical (cilindre buit prim, pigment irregular), - Cutícula (escames gruixudes, sortides i poc imbricades).

Diagnòstic racial: - Forma de secció: raça groga=circular, raça blanca= el·líptica, raça negra = arronyonada. – Índex de secció :grog=80-85, blanca= 65-80, negra= 40-58. – Estudi de la cutícula (investigació més especialitzada).

Diagnòstic de l'edat: - Fetus: no tenen pèls, tenen borriçol, el borriçol no te canal medul·lar ni pigment, el borriçol és extremadament fi de la punta. – Nens: el diàmetre del pèl va augmentant amb l'edat (de 24 a 70u), és difícil donar precisions sobre l'edat a mida que creix el pèl. – Vells: disminueixen quantitat i gruix, procés de canície (no te valor per la seva extrema variabilitat)

Diagnòstic de sexe: - Cromatina de BARR (cromatina sexual adossada a la membrana nuclear de les cèl·lules femenines). – Cromosoma Y fluorescent.

Diagnòstic individual: - Investigació d'aglutinògens del sistema ABO. – Investigació de grups enzimàtics. – Examen microscòpic.

Traumatismes capil·lars: El seu estudi permet resoldre els següents problemes criminalistics: - Pèl caigut o arrancat (estudi de l'arrel). – Pèls tallats (si el pel mai ha estat tallat acaba en punta i en forma d'escombra a causa dels fragments, pentinats..si el pel ha estat tallat acaba en secció plana). – Determinació de si el pèl procedeix d'un ser viu o mort (presència o absència de bulbs dessecats, brutícia, fragilitat... – Estudi dels tractaments cosmètics del cabell (tenyit, ondulat, afaitat..)

LES TAQUES:

Tipus de taques: -Taques ORGÀNIQUES (sang, esperma, orina, flux vaginal, saliva, femta, altres com meconi, untet sebaci, secrecions nasals, secrecions bronquials, taques de pus...). – Taques INORGÀNIQUES (pintura, fang, rovell..).

ORGÀNIQUES

Taques d'esperma: -Característiques: líquid filant i cremós, color o pal·li (en estat líquid), en la pell fa una pel·lícula semblant a la cola, en els teixits absorbents adopta aspecte geogràfic, amb llum de WOOD adquireix fluorescència, la seva cèl·lula principal és altament característica (espermatozou), els espermatozous naden en un líquid nutritiu ric en espermina i colina. – El troben en delictes contra la llibertat sexual i delictes d'homicidi. – Investigació: diagnòstic genèric (espermatozous), diagnòstic d'espècie (estudi de la colina i espermina), diagnòstic individual (estudi de l'ADN dels espermatozous).

Taques d'orina: - Característiques: color groguenc, olor molt típica, riques en urea, creatina, fosfats, clorurs.. – Les troben delictes contra la llibertat sexual i delictes d'homicidi e infanticidi. – Deduccions: diagnòstic genèric (urea, creatinina), diagnòstic específic (estudis immunològics), diagnòstic de individualitat (secrecions ABO, estudi ADN).

Taques de flux vaginal: - Característiques similar a l'esperma, contorns sinuosos, color groc, encartona el suport. – Les trobem a atemptats sexuals principalment. – Deduccions: - Diagnòstic genèric (cèl·lules vaginales, leucòcits, algun hematies...), Diagnòstic d'espècie (estudis d'histocompatibilitat), Diagnòstic individual (ADN leucòcits o cel. Vaginales).

Taques de saliva: - Deduccions : - diagnòstic genèric (presència de sulfocianants i amilases, visualització de cèl·lules pavimentoses de la mucosa bucal i faringe de cèl·lules cilíndriques amb pestanyes vibràtils de les vies respiratòries). – Diagnòstic individual (investigació de grups sanguinis en objectes que hagin estat impregnats amb saliva).

Taques de femta: -Característiques: olor característic, color marró, a vegades verdós groguenc o negre, en assecat-se queden recobertes per una crosta, diferents consistències, normalment sòlida, poden estar barrejades amb sang, untet sebaci, meconi... – Les troben a delictes de part o avortament clandestí, atemptats contra el pudor. – Tècniques per al seu estudi: maceració + visualització al microscopi òptic. – Deduccions: diagnòstic genèric (fibres musculars no digerides, fibres musculars digerides, fibres vegetals, greixos...).

Altres taques: - Meconi. Untet sebaci. – Secrecions nasals. – Secrecions bronquials. – Taques de pus.

INORGÀNIQUES

Taques de fang: El seu estudi permet saber els llocs per on ha passat un subjecte determinat. Permet la comprovació de coartades. Tècniques d'estudi: Examen microscòpic (es busquen els diferents cristalls que contenen les mostres, s'anota la presència d'eventuals elements que poden ser particulars de la regió o punt d'on procedeix el fang)., Examen microgràfic i microquímic 8es tracta la taca amb substàncies químiques per

determinar la seva composició), Examen espectrogràfic (la major part dels elements inorgànics poden identificar-se fàcilment a través d'un examen espectral d'emissió).

Taques de ferro: Característiques: color de groc a vermell fosc, freqüentment són desllustrades i rugoses, fàcilment confusibles amb taques de sang, si es disposa un gota de HCl a sobre la taca de ferro el líquid pren un color groc, si es raspa la taca, la pols es insoluble en H₂O. – Mètode d'estudi estudis químics i reaccions microcristal·logràfiques.

Taques de pintura: Característiques: En forma d'escata (visibles al microscopi òptic), impregnant l'objecte 8anàlisi química del solvent 8olis, benzols, xilens..) i del pigment (As, Co, Cr, Al...). – Les troben a delictes de tràfic principalment.

10.- PROBLEMES CRIMINOLÒGICS

1.- CONCEPTE PROBLEMES CRIMINOLÒGICS

Per problema entenem un assumpte al qual esperem una ràpida i efectiva solució però en els anomenats problemes criminològics aquesta ràpida i efectiva solució es pràcticament impossible però si mitjançant un estudi ampli criminològic es podem aportar dades per tal es puguin implementar una sèrie de canvis que poden ajudar a minvar aquest problema criminològic que per extensió resulta un problema social que adoptades aquestes millores donarà lloc a beneficis socials i a les parts afectades per aquest.

La criminologia històricament s'ha encarregat d'estudiar principalment el anomenats problemes criminològics que existeixen a la nostra societat encara que existeix un vessant d'aquesta criminologia que s'anomena crítica un objectiu que des de la criminologia no hem d'oblidar-nos és la d'estudiar aquest problemes extensament però sempre s'ha d'acompanyar amb propostes de millores.

El problemes criminològics més importants que han aglutinat entre altres la majoria d'estudis són:

- Les drogues.
- El terrorisme
- La violència de gènere
- La prostitució
- La immigració
- La presó

Per tal de que serveixi de model com s'encara un estudi d'un problema criminològic a continuació tractem un problema com és la prostitució per tal que podeu veure com es realitza un treball tipus d'una problemàtica criminològica.

B.- COMENTARI SOBRE EL PROBLEMA CRIMINOLÒGIC DE LA PROSTITUCIÓ.

La paraula prostitució prové del llatí, concretament del terme “prostitutio” i que té un significat igual que l’actual de relacions sexuals que manté una persona a canvi de diners. A la vegada “prostitutio” deriva de “prostituere” que significa exposar en públic, posar a la venda.

El Diccionari de la Real Acadèmia Espanyola ens indica que la paraula prostitució prové del llatí “porstitutio” i defineix textualment prostitució com “ Actividad a la que se dedica quien mantienen relaciones sexuales con otras personas, a cambio de dinero”.

Per la seva part el Diccionari de la llengua Catalana ho defineix com “Pràctica d’advenir-se, de forma habitual i professional, a mantenir relacions sexuals amb finalitat de lucre.”

La Organització Mundial de la Salut (OMS) defineix la prostitució com tota activitat en la que la persona intercanvia serveis sexuals a canvi de diners o qualsevol altre bé.

Luis Garrido Guzmán defineix la prostitució com “ Un sistema en el qual la mujeres se dejan atrapar como consecuencia de su miseria económica, de su falta de instrucción cultural, de su ausencia de formación profesional, de las carencias afectivas y educativas de su infancia y su adolescencia, y de los conflictos psicológicos y sexuales padecidos en su juventud.”

D’altra banda és important veure el problema des de diverses perspectives intentant aprofundir en el concepte, i especialment en com es fa aquest intercanvi de serveis sexuals a canvi de diners o qualsevol altre bé. En aquest sentit tot intercanvi es voluntari, lliure o pel contrari ve donat per una sèrie de circumstàncies que obliguen a aquesta persona a prostituir-se.

La prostitució en si mateix no es pot considerar un problema criminològic, ja que a Espanya , l’exercici de la prostitució es lliure i per tant com a tal, no constitueix delictes ni activitat il·lícita.

La prostitució exercida per persones, amb capacitat de decidir sobre si mateixes i sobre les seves condicions de vida, és una activitat que s’ha de considerar que ha de gaudir de respecte i per tant de dignitat.

En moltes ocasions però, l’exercici de la prostitució, és realitza per persones principalment dones, que per la situació que els ha tocat viure, ja sigui econòmica, familiar o cultural, s’han vist abocades a exercir-la per ta de millorar les seves condicions d’existència, en aquest cas ja no es pot parlar de la prostitució exercida lliurement, per tant és un problema que mereix la deguda atenció social.

A més la prostitució té a la nostra societat una forta estigmatització pejorativa, que fa que es vegi a aquestes persones amb menyspreu i fora de l’ordre social, de forma que són rebutjades sistemàticament.

El problema sorgeix també, quan aquestes persones, dones principalment, es veuen immerses en xarxes delictives que les obliguen a prostituir-se i ha de subsistir en un règim d’esclavitud, aquests casos han d’èsser denunciats i perseguits penalment.

La prostitució es relaciona molt sovint amb altres termes, de forma que es parla moltes vegades de manera conjunta de prostitutes immigrants, de màfies de prostitució o de prostitució i marginació.

Cal explicar els diferents termes:

Immigració i prostitució.

Màfies i xarxes delictives de prostitució.

Marginació i prostitució.

a.- Immigració i prostitució.

En relació a aquesta associació, cal dir que no totes les dones que exerceixen la prostitució són immigrants, però sí que hi ha un percentatge molt gran que sí ho són.

Les dades ja a l'any 2003 que van donar els mossos d'esquadra indicaven que a Catalunya n'hi havia 2876 prostitutes, d'aquestes el 17% treballava a la via pública, i el 83 % en locals.

D'aquestes dones hi havia un 23% que eren espanyoles, 2% dels països de la Unió europea i el 75 % immigrants no comunitaris. Aquestes dades avui en dia segons les estimacions són més acusades entre espanyoles i estrangeres havent augmentat les estrangeres de la unió europea ja que països com Romania o Bulgària han passat a pertànyer a la Unió Europea.

Aquestes dades són aproximatives donada la situació d'irregularitat de moltes d'aquestes dones com a conseqüència de la llei d'estrangeria i la clandestinitat que viuen.

Respecte d'això, s'ha de dir que si la prostitució ja té per sí mateixa una forta estigmatització negativa, el fet de ser dona i a més immigrant fa que el rebuig i l'estigma sigui encara més fort, de forma que són vistes per uns com a font del vici i de delictes i per altres com a víctimes de màfies.

Moltes d'aquestes dones, no han fet altra cosa que emigrar dels seus països, empeses per les especials condicions de penúria econòmica que es trobaven.

Han vingut al nostre país buscant una vida millor, aquí s'han trobat amb una llei d'estrangeria que els ha impossibilitat regularitzar la seva situació, de forma que per poder subsistir, s'han vist abocades a la única sortida que han trobat, la prostitució, aquesta els ha permès guanyar diners que poden enviar als seus països d'origen per poder ajudar a la seva família.

Per altra banda, també hi ha un percentatge d'aquestes dones, que han vingut a Espanya de manera lliure a exercir la prostitució com a mitjà de subsistència i de vida.

b.- Màfies i xarxes delictives de prostitució

No es pot generalitzar i afirmar que una gran majoria de les dones que exerceixen la prostitució estant sotmeses a màfies, però sí que és una realitat, que aquestes màfies estant tenint cada dia més importància i que hi ha moltes dones sotmeses a elles, en verdaderes condicions d'esclavitud.

Als mitjans de comunicació surten periòdicament notícies sobre aquest fet. És una constant en quasi totes les notícies el fet que aquestes noies surten del seu país enganyades per falses ofertes de treball, una vegada

arriben a Espanya, se'ls retira la documentació i se les fa treballar de prostitutes, ja sigui a la carretera o en bordells amb unes condicions molt precàries.

Se les obliga a pagar un deute concret amb el viatge, que no s'acaba mai de pagar, se les agredeix i se les amenaça amb tot tipus de mals, fins i tot matar a la seva família en el país d'origen.

Es sol parlar de màfies de manera generalitzada al parlar de prostitució, quant moltes vegades es tracta de petits grups, de dos o més persones, altres vegades es tracta de petits grups, de dos o més persones, altres vegades d'una persona, sense una estructura organitzada, però tot i això continua sent aquest un problema molt important.

c.- Marginació i prostitució.

Al igual que abans no es pot generalitzar amb vincular prostitució a la marginació, ja que en el àmbits en que es desenvolupa la prostitució és molt variat, hi ha prostitució d'alt estanding que no se la pot incloure en aquest apartat, però si que és cert que se sol associar la prostitució a marginació.

A l'estigma social que pateixen les dones que es dediquen a la prostitució, cal afegir-hi que moltes són immigrants en situació d'il·legalitat, algunes víctimes de grups mafiosos o de petits grups de delinqüents, tot això fa que es produeixi amb elles una situació greu d'exclusió social per part de la societat.

Aquestes persones es troben excloses del mercat laboral legal i per tant de possibilitats econòmiques, culturals i tenen moltes dificultats per integrar-se a la societat.

Caracteritza també a una part d'aquestes dones, el seu deteriorament físic i la pobresa, que fa que hagin d'acceptar treballar per molts pocs diners.

A això se li a d'afegir el problema de la drogoaddicció en que algunes d'elles es troben i que agreuja el problema.

C.- COMENTARI LEGAL SOBRE EL PROBLEMA CRIMINOLÒGIC DE LA PROSTITUCIÓ.

Comentari al tractament legal que es dona a la prostitució i de diferents iniciatives que hi ha a Espanya pel que fa a l'enfocament de la problemàtica.

Existeix un desconeixement a la societat sobre si la prostitució està permesa o no. Des de el punt de vista jurídic la prostitució a Espanya no és delicte i els homes com les dones són lliures de vendre els seus serveis sexuals però a la història espanyola a experimentat canvis i actualment també està present un canvi del tractament jurídic de la prostitució amb noves normes no penals però si administratives que volen imposar els poders municipals i les Comunitats Autònomes.

a.- Evolució històrica .

trobem testimonis que parlen que a Sumeria i a Babilonia, hi ha havia dones que anaven cada any al temple i tenien relacions sexuals amb estrangers en senyal d'hospitalitat a canvi de diners. Podem dir que originalment la prostitució sagrada es troba a Babilonia, cap al tercer mil·lenni abans J.C.. com una de les formes de culte a Ishtar, que ve a ser la mateixa Innana sumeria amb petites diferències. En la seva forma de ishthar, la divinitat de la cultura sumeria es converteix en la divinitat de la bellesa i la sensualitat babilònica, a la qual li agradaven els actes d'amor carnal i es consagraven dones verges al servei del temple, a la prostitució sagrada, es a dir a la prostitució selectiva i puntual, el benefici del qual es dedicava exclusivament al servei del temple.

En èpoques anteriors es van practicar formes similars de prostitució, amb caràcter religiós o cultural, en llocs com Xipre, Sardenya i Sicília i d'altres colonitzats pels fenicis. En la ciutat grega de Corinti el temple va arribar a tenir més de mil prostitutes.

En l'antiga Roma la prostitució era habitual. En Roma, les prostitutes havien de portar vestits de color que els diferenciés de la resta de dones, també hi havia un registre municipal. En l'any 1 es van comptabilitzar en el registre 32.000 prostitutes, que es trobaven recollides en els anomenats lupanars (burdeles). Les dones que exercien la prostitució tenien diversos noms que les diferenciava segons status: les meretrices que estaven registrades en les llistes públiques; les prostitutae que exercien la prostitució allà on podien, ja que no estaven registrades i eludien pagar els impostos; les delicatae, prostitutes d'alta categoria, que tenien clients senadors o generals; les famosae, de la mateixa categoria que els anteriors, però que eren de classe patricia.

En l'antiga Grècia, les prostitutes també portaven vestits de diferent color, concretament de color púrpura, les prostitutes eren dones independents i a vegades amb influència i que havien de pagar impostos. D'alguna manera podríem comparar les hetairas gregues amb les geihas japoneses per la seva condició entre prostitutes i cortesanes. La Bíblia també fa menció a la prostitució. En la Edat Mitjana la prostitució es va desenvolupar de forma considerable en Europa. Més tard l'aparició d'epidèmies de malalties de transmissió sexual al segle XVI va provocar que la prostitució portés un control.

També es parla que la prostitució té el seu origen en l'esclavitud.

Espanya va ser una de les primeres nacions del món que va tractar de reglamentar la prostitució mitjançant un decret del rei Visigot Recaredo el Catòlic que la va prohibir de forma absoluta i sota unes penes molt rigoroses.

Existeix el coneixement de les organitzacions i reglamentacions públiques des de la segona meitat del segle XV on per una part existien penes rigoroses per l'altre part coexistia l'admissió tàcita o la regulació per part d'algunes Ordenances municipals.²⁰

S'ha de tenir en compte que el tractament legal de la prostitució va de la mà de la transformació del Dret penal amb els canvis que experimenta en els segles XVIII i XIX amb la nova consideració del delictes i la seva

²⁰ Estudio de la prostitución en 1790.

penalització mitjançant els pensadors com Beccaria, Bentham, Brisot i els primers legisladors dels codis penals revolucionaris francesos així com els ideòlegs de la Il·lustració Francesa on es separa de forma definitiva la Llei Penal de la Llei Natural, Llei Religiosa o Llei Moral.²¹

Aquesta transformació afectarà la consideració legal de la prostitució i en el codi Penal francès de 1791 deixarà de ser tractada com delictes al entrar a l'esfera del privat, penalitzant-se la corrupció de menors.

Aquest canvi de consideració de la prostitució a Espanya trigarà a imposar-se en una dura pugna des de finals del segle XVIII i la meitat del segle XIX.

Des de mitjan del segle XIX es va a reglamentar la prostitució quan ja no és considerada delictes però a finals del segle XIX cobren importància les corrents abolicionistes que troben la seva justificació al considerar la prostituta com una cosa que és perillosa i que danya la societat, tesis que s'imposarà en el Dret del segle XX a Espanya.

Fins l'arribada a la transició democràtica no es podia parlar de llibertat sexual sinó d'honestedat, moral i de bones costums. Es castigava tot tipus de comportament que promoguessin, afavoreixin o facilitin l'activitat de prestació sexual a canvi de diners encara que les persones prostituïdes fossin majors d'edat. La prostituta no realitzava delictes pel desenvolupament de la seva professió però podia quedar sotmesa a l'aplicació d'una mesura de seguretat ja que la prostitució era considerada com perillosa a la Llei de Perillositat i Rehabilitació Social.

Després de la transició democràtica després de l'entrada de la Constitució de 1978 la llibertat o indemnitat sexual substituïa a l'honestedat com bé jurídic protegit.²² Va ser el començament d'una nova concepció del Dret Penal només s'ha de restringir les activitats necessàries per protegir interessos rellevants per la convivència social però es mantenia com delictes els comportaments que promoguessin, afavoreixin o facilitaren la prostitució d'una persona major d'edat.

b.- Apunt sobre la normativa penal existent actualment a Espanya

Amb l'arribada del Codi Penal de 1995 es van plasmar les noves modificacions que pretenien adequar la Llei penal a la realitat social i en el cas de la prostitució si era realitzada per persones majors d'edat, sense cap trastorn mental, en condicions de llibertat devotes en aquest cas no es lesiona cap bé jurídic que es mereixi la tutela penal per mantenir la convivència pacífica de la comunitat i per tant els comportaments que promoguessin, afavoreixin o facilitaren la prostitució d'una persona major d'edat no són punibles penalment.

²¹ Cuevas de la Cruz, Matilde. Otero Carvajal, Luis Enrique. Prostitución y legislación en el siglo XIX. Aproximación a la consideración social de la prostituta. Universidad Complutense de Madrid

²² Borja Jiménez, Emiliano. Curso de Política Criminal. Tirant lo Blanc.2003

Però existeix confusió quan es llegeix l'article 188.1 del Codi Penal on es tipifica el que vulgarment denominem proxenetisme o rufianisme, on es diu:

Artículo 187.

1. El que, empleando violencia, intimidación o engaño, o abusando de una situación de superioridad o de necesidad o vulnerabilidad de la víctima, determine a una persona mayor de edad a ejercer o a mantenerse en la prostitución, será castigado con las penas de prisión de dos a cinco años y multa de doce a veinticuatro meses.

Se impondrá la pena de prisión de dos a cuatro años y multa de doce a veinticuatro meses a quien se lucre explotando la prostitución de otra persona, aun con el consentimiento de la misma. En todo caso, se entenderá que hay explotación cuando concorra alguna de las siguientes circunstancias:

a) Que la víctima se encuentre en una situación de vulnerabilidad personal o económica.

b) Que se le impongan para su ejercicio condiciones gravosas, desproporcionadas o abusivas.

2. Se impondrán las penas previstas en los apartados anteriores en su mitad superior, en sus respectivos casos, cuando concorra alguna de las siguientes circunstancias:

a) Cuando el culpable se hubiera prevalido de su condición de autoridad, agente de ésta o funcionario público. En este caso se aplicará, además, la pena de inhabilitación absoluta de seis a doce años.

b) Cuando el culpable pertenezca a una organización o grupo criminal que se dedique a la realización de tales actividades.

c) Cuando el culpable hubiere puesto en peligro, de forma dolosa o por imprudencia grave, la vida o salud de la víctima.

3. Las penas señaladas se impondrán en sus respectivos casos sin perjuicio de las que correspondan por las agresiones o abusos sexuales cometidos sobre la persona prostituida.

Artículo 188.

1. El que induzca, promueva, favorezca o facilite la prostitución de un menor de edad o una persona con discapacidad necesitada de especial protección, o se lucre con ello, o explote de algún otro modo a un menor o a una persona con discapacidad para estos fines, será castigado con las penas de prisión de dos a cinco años y multa de doce a veinticuatro meses.

Si la víctima fuera menor de dieciséis años, se impondrá la pena de prisión de cuatro a ocho años y multa de doce a veinticuatro meses.

2. Si los hechos descritos en el apartado anterior se cometieran con violencia o intimidación, además de las penas de multa previstas, se impondrá la pena de prisión de cinco a diez años si la víctima es menor de dieciséis años, y la pena de prisión de cuatro a seis años en los demás casos.

3. Se impondrán las penas superiores en grado a las previstas en los apartados anteriores, en sus respectivos casos, cuando concorra alguna de las siguientes circunstancias:

- a) *Cuando la víctima sea especialmente vulnerable, por razón de su edad, enfermedad, discapacidad o situación.*
- b) *Cuando, para la ejecución del delito, el responsable se haya prevalido de una relación de superioridad o parentesco, por ser ascendiente, descendiente o hermano, por naturaleza o adopción, o afines, con la víctima.*
- c) *Cuando, para la ejecución del delito, el responsable se hubiera prevalido de su condición de autoridad, agente de ésta o funcionario público. En este caso se impondrá, además, una pena de inhabilitación absoluta de seis a doce años.*
- d) *Cuando el culpable hubiere puesto en peligro, de forma dolosa o por imprudencia grave, la vida o salud de la víctima.*
- e) *Cuando los hechos se hubieren cometido por la actuación conjunta de dos o más personas.*
- f) *Cuando el culpable perteneciere a una organización o asociación, incluso de carácter transitorio, que se dedicare a la realización de tales actividades.*

4. *El que solicite, acepte u obtenga, a cambio de una remuneración o promesa, una relación sexual con una persona menor de edad o una persona con discapacidad necesitada de especial protección, será castigado con una pena de uno a cuatro años de prisión. Si el menor no hubiera cumplido dieciséis años de edad, se impondrá una pena de dos a seis años de prisión.*

5. *Las penas señaladas se impondrán en sus respectivos casos sin perjuicio de las que correspondan por las infracciones contra la libertad o indemnidad sexual cometidas sobre los menores y personas con discapacidad necesitadas de especial protección.*

Així no és delictes el vendre el propi cos però sí que un tercer pugui aprofitar-se del efectes econòmics de la venda encara que existeixi el consentiment de la víctima.

De forma contundent si es castiga la prostitució de menors encara que existeixi el seu consentiment. També en el cas de majors d'edat quan la persona no exerceixi la prostitució lliurement ja que es faci servir intimidació, violència, engany, abús de situació de superioritat contra la persona prostituïda en tots aquests casos esta penada pel Codi Penal.

Però es planteja un problema de coherència entre l'ordenament jurídic-penal i la resta de l'ordenament jurídic. Dons encara que les activitats que no estan prohibides per la Llei Penal, segueixen sent antijurídiques administrativament ja que l'Estat Espanyol ha signat varis tractats internacionals en els que s'obliga a declarar il·legal tota forma de prostitució.²³

En quan a la forma de funcionar dels locals on s'exerceix la prostitució aquests s'han adequat de una forma molt discutible per no infringir el codi penal principalment cobren la habitació a la persona que es prostitueix i

²³ Borja Jiménez, Emiliano. Curso de Política Criminal. Tirant lo Blanc.2003

deixen que aquestes cobrin el servei sexual íntegrament. També el sistema de còpes en els bars que hi ha en aquests locals han deixat de repartir-les amb les persones que es prostitueixen i així de forma discutible no poder ser acusats d'aprofitament econòmic de la prostitució.²⁴

Com conclusió a Espanya podem afirmar que actualment la prostitució no és delictiva però teòricament l'aprofitament econòmic d'aquesta sí que és delictiva encara que els locals es troben regulats via administrativa per la Llei de Protecció de la seguretat ciutadana LO 4/2015 i mitjançant Decrets de les Comunitats Autònomes com a Catalunya, igualment s'ha començat a regular la prostitució als carrers de Barcelona mitjançant una Ordenança Municipal.

c.- Noves iniciatives a Espanya, especial referència a Catalunya i Barcelona .

En primer lloc s'ha de tenir en compte que l'activitat de la prostitució al no ser totalment legal no es pot establir cap impost. La persona que es prostitueix no desenvolupa un treball legal i amb això està sotmesa a l'acció d'organitzacions criminals que s'aprofiten d'aquestes situacions amb prejudicis personals importants. La il·legalitat d'aquesta professió determina que no es beneficiïn de la cobertura de la Seguretat Social i l'Estat deixa d'ingressar les quotes que com activitat li correspondria. En els darrers temps els enganys i els abusos d'una situació de explotació de moltes dones estrangeres que són traslladades al nostre país per exercir la prostitució de forma inhumana i cruel com una nova esclavitud fan que sigui necessari per part dels poders públics la obligació d'ordenar la política criminal per tal de fer front aquest problema. La solució per molta gent no passa per un enduriment del codi penal sinó per legalitzar l'exercici lliure de la prostitució entre persones majors d'edat establint els límits reglamentaris per garantir la seguretat i la salubritat de professionals i clients.²⁵

La repressió penal ha topat frontalment amb la reglamentació administrativa de la Generalitat de Catalunya que amb el Decret de la Generalitat 217/2002 de 1 d'agost per el regula els locals de pública concurrència on s'exerceix la prostitució on s'estableixen les condicions d'ubicació i condicions higièniques que han de complir ²⁶ .

Una vegada regulat els locals de pública concurrència on s'exerceix la prostitució la Generalitat de Catalunya fins i tot va preveure un projecte de Llei on es parla dels serveis sexuals a canvi de remuneració que només es podrà realitzar en locals amb llicència legal que siguin gestionats per les pròpies treballadores en règim d'autogestió o establiment llogats a terceres persones. Aquesta regulació l'acompanyaria un catàleg

²⁴ Batlló, Luis. Prostitución y derecho penal. La Vanguardia 2005

²⁵ Borja Jiménez, Emiliano. Curso de Política Criminal. Tirant lo Blanc.2003

²⁶ Decret 217/2002 . DOGC 3695 de 8 d'agost de 2002

d'infraccions de fins a 600 € als clients que sol·licitin serveis de les prostitutes al carrer i a les mateixes treballadores del sexe, per oferir o sol·licitar serveis sexuals remunerats en llocs o vies públiques, finestres, balcons o vehicles de forma verbal, gesticulant o amb altres formes d'expressió. Tota la defensa d'aquest projecte de llei es l'objectiu d'eliminar la prostitució dels carrers, com demana la ciutadania.

Una de les reglamentacions de la prostitució al carrer és la nova Ordenança Municipal de convivència i civisme de Barcelona on al seu article núm. 39. estableix Normes de conducta

1. D'acord amb les finalitats recollides a l'article anterior, es prohibeix d'oferir o acceptar, prestar serveis sexuals retribuïts a l'espai públic.

2. És especialment prohibit per aquesta Ordenança la sol·licitud, demanda i negociació de serveis sexuals retribuïts a l'espai públic per part dels clients potencials.

3. Igualment, és especialment prohibida qualsevol conducta realitzada a l'espai públic que afavoreixi i promogui el consum de prostitució o altres formes d'explotació sexual, considerant recollides entre aquestes les conductes consistents en apropar els clients.

4. La realització de les activitats esmentades als apartats anteriors són especialment prohibides quan es realitzin en espais situats a menys de dos-cents metres de distància de centres docents o educatius en els que s'imparteixen ensenyaments del règim general del sistema educatiu.

5. Igualment, és especialment prohibit mantenir relacions sexuals mitjançant retribució a l'espai públic.”²⁷
Aquesta nova norma data del començament de l'any 2006.

Una de les darreres reglamentacions de la prostitució és a la Llei de Protecció de la seguretat ciutadana LO 4/2015 on sanciona la prostitució a prop de certs llocs i sempre després de ser advertides prèviament les persones per la policia.

Com hem pogut constatar la regulació legal de la prostitució es troba primer de forma confusa sancionada en el nostre Codi Penal, en segon lloc tractem la activitat de la prostitució com il·legal sense poder per una part que les treballadores es beneficiïn de cobertura de la Seguretat Social i per l'altra no puguin contribuir amb les seves quotes a les arques públiques. Tota l'activitat de l'administració està en poder confinar l'activitat de la prostitució en espais tancats i controlats sense realitzar una política més extensiva per tal de poder ordenar aquesta activitat per tal que no esdevingui una nova forma d'esclavitud, denigrant i inhumana només controlada per organitzacions criminals que s'aprofiten de la inactivitat de l'administració.

D.- DIFERENTS ENFOCAMENTS DEL PROBLEMA CRIMINOLÒGIC DE LA PROSTITUCIÓ.

Es plantegen tres models d'explicació del fenomen de la prostitució i les respostes donades pels diversos Estats:

²⁷ Ordenanza de convivència i civisme de Barcelona. BOP 24/01/2006

- a.- Prohibicionisme
- b.- Reglamentarisme
- c.- Abolicionisme

a.- Prohibicionisme

Aquest model declara il·legal l'exercici de la prostitució, sanciona la venda i/o la compra de serveis sexuals. Considera un problema d'ordre públic i, per tant, es tracta d'un assumpte que s'ha de perseguir mitjançant el dret i la policia. Exemple alguns Estats de EEUU.

b.- Reglamentarisme.

Aquesta posició defensa la regulació legal de la prostitució i el reconeixement de les prostitutes com a "treballadores sexuals", amb el mateix tractament, en quant a cotitzacions i prestacions socials, que qualsevol altre sector d'activitat laboral.

Els reglamentistes sostenen que moltes prostitutes han escollit voluntàriament aquesta forma de guanyar-se la vida i la elecció ha de ser respectada. S'ha de buscar les mesures perquè puguin exercir la seva activitat en condicions adequades de salubritat i seguretat. Pensen que l'estigmatització d'aquesta activitat deriva bàsicament de prejudicis morals fortament arrelats en la societat, es reforçada per la falta de cobertura legal, el que implica que la seva "dignificació" passa pel seu reconeixement oficial.

El missatge implícit sota el discurs reglamentarista i que en freqüència fa que s'adhereixin molts defensors dels drets de les prostitutes, és que l'adquisició de sexe per diners es legítima, i que la prostitució és, en definitiva, un treball com un altre qualsevol.

D'altra banda s'entén la prostitució com a necessària pels impulsos sexuals dels homes. Reconduex la seva sexualitat i evita les violacions, per tant no és desitjable acabar amb ella. És un problema de salut pública. L'acció pública consisteix en reglamentar com s'ha d'exercir i en controlar-la sanitàriament. Un exemple seria Holanda.

c.- L'abolicionisme.

Des d'aquesta perspectiva la prostitució és entesa com una qüestió de poder dels homes sobre les dones, i per tant, de desigualtat entre sexes, És la màxima expressió de la submissió de les dones (McKinnon). Es considera com l'últim recurs davant la pobresa.

La prostituta és considerada una víctima. La prostitució no es pot legalitzar perquè això seria legitimar aquesta forma d'opressió. L'acció pública ha de recórrer a polítiques socials encaminades a redimir les prostitutes. Un exemple seria l'Estat Espanyol.

Segons aquest punt de vista la postura dels reglamentaristes de la prostitució és totalment fal·laç, perquè prescindeix de les característiques de l'oferta i la demanda i no té en compte les relacions de força existents entre la població prostituïda (femenina) i la població demandant (masculina).

La composició majoritària de la població prostituïda es suficientment il·lustrativa a aquest respecte i deixa poc marge al dubte dels motius de les dones d'exercir la prostitució. Immigrants sense papers, ni suport dins del país, dones d'extracció social modesta, amb baixa o sense qualificació professional i escasses possibilitats d'accedir al mercat de treball, noies procedents d'ambients socials marginals, sense arrelament familiar, drogoaddictes amb una urgent necessitat de diners per aconseguir droga....

En l'actualitat en el nostre país i també a la resta d'Europa respecte el fenomen de la prostitució s'enfronten la postura reglamentarista i l'abolicionista depenent de les regulacions que es van implantant. A l'Estat Espanyol es rebutja la postura reglamentarista ja que consideren que legalitzar el comerç sexual és incompatible amb la dignitat i els drets fonamentals. La prostitució és una pràctica intrínsecament degradant incompatible amb els valors d'una societat democràtica. Per aquest motiu, regular aquesta lacra social suposa un retrocés en el camí cap a la igualtat real entre les dones i els homes, i un important obstacle per arribar a una societat a on les dones puguin viure lliures de la violència dels homes.

Els moviments abolicionistes indiquen els passos a realitzar per les administracions públiques per tal que una llei abolicionista pugui funcionar.

- 1à Etapa.-

- Aplicar-se amb contundència el codi penal a les persones que recluten a les dones, als que inciten a la prostitució, als que trafiquen amb les dones o menors, a qui les prostitueixen.
- Incrementar els recursos econòmics i de personal per desfer no només les xarxes de tràfic de fora del país sinó també les internes.
- Incrementar els recursos econòmics i de personal per ajudar a les dones que vulguin deixar la prostitució: cases d'acollida, salaris de reinserció, programa de formació.
- Oferir una protecció efectiva a les dones que delatin els seus proxenetes.
- Promoure campanyes per canviar la percepció masculina en relació a l'ús de les dones com a objectes sexuals.

- 2à Etapa

- S'hauria de penalitzar als usuaris amb multes.

E.- CONCLUSIONS I PROPOSTES AL PROBLEMA CRIMINOLÒGIC DE LA PROSTITUCIÓ

Després de veure una visió global del fenomen de la prostitució tal com s'ha exposat és aquesta una qüestió problemàtica que no té una solució fàcil.

El canvi pot passar per acceptar la prostitució com una activitat laboral i dotar-la d'un marc legal que li reconegui uns drets laborals, jurídics i socials.

Aquest reconeixement ajudaria a canviar la imatge social que tenen aquestes persones.

Cal lluitar contra la vulnerabilitat del col·lectiu de prostitutes que fa que siguin víctimes de grups delictius més o menys organitzats o que es vegin abocades a la marginalitat i a la pobresa.

Cal una sensibilització a la societat amb programes que reclamin respecte i dignitat per les persones que exerceixen aquesta activitat.

Cal també un canvi de l'actual llei d'Estrangeria, per evitar que aquestes persones que ara es troben en situació d'il·legalitat, que són condemnades a la marginació i que són carn de les organitzacions delictives, puguin integrar-se a la societat.

Cal una ajuda específica perquè les persones que es troben exercint la prostitució puguin abandonar-la voluntàriament, trobant ajuda de diferent tipus, assessorament jurídic, accés a un habitatge, recursos per subsistir, recursos psicològics i una formació professional i acadèmica que els permeti trobar una altra feina.

El que sí està clar, és que la continuació de l'actual model està portant a crear més problemes dels que pretén solucionar ja que continuar amb l'actual política és perpetuar i incrementar tots aquests problemes i tal com s'ha dit "LA PITJOR POLÍTICA ÉS NO FER RES".
